

मैत्रायणीयं
वाराहश्रौतसूत्रम्

MEHAR CHAND LACHHMAN DAS
Sanskrit and Prakrit Series

VOLUME TWO

Published by

MEHAR CHAND LACHHMAN DAS
Sanskrit Book Depot,
Said Mitha Bazar, Lahore
(INDIA)

VĀRĀHA-ŚRAUTA-SŪTRA

BEING

THE MAIN RITUALISTIC SŪTRA
OF THE MAITRĀYANI ŚĀKHA

CRITICALLY EDITED

FOR THE FIRST TIME

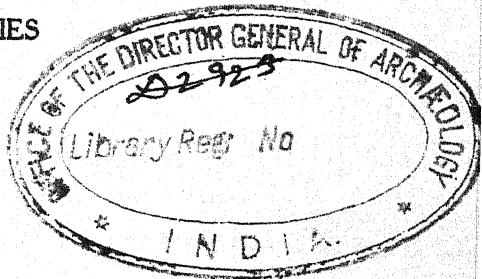
27/1/33

DR. W. CALAND,
Emeritus Professor of
Sanskrit, Utrecht

PROF. RAGHU VIRA,
M. A., Ph. D., D. Litt. et Phil.,
S. D. College, Lahore

200 COPIES

JUNE, 1933

ENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY NEW DELHI

No. 27171.....

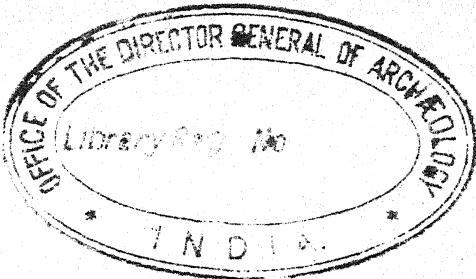
..... 15-7-57.....

No. S. A. 2 VSI.....

Van/C.R.

Printed by

K. R. Jain at the Manohar Electric Press,
Said Mitha Bazar, Lahore
(INDIA)

PREFACE

I have great satisfaction in placing before the Sanskritists the second volume of this series. It was in 1927 that I was first introduced to this work in its relation to the Grhya.* The richness of its contents was fascinating and I immediately undertook the restoration of the text. Two years later Professor Caland joined me and long and laboriously we worked together for a year. Every page had its intricacies and problems. Whole sūtras had been distorted out of shape and single words, word-groups and phrases were often unrecognizable. Most patiently we struggled to stretch our eyes behind these corruptions to reach the true words. We succeeded in the main, though here and there we had to keep in our text doubtful or even entirely undeciphered readings. On the whole we claim no more than to present herewith a tentative text, which could certainly be improved by the discovery of fresh manuscripts.

The manuscript, upon which our edition is based, was very kindly lent to us by Dr. B. Bhattacharya of the Oriental Institute, Baroda. It is designated as "press-copy" on the cover-board. It was prepared some years ago at the instance of Dr. R. Sama Sastry. It is nothing more than a mere copy of a Devanāgarī ms., with variants (many of which are derived from the Āpastamba-

* For which see the Introduction to my edition of the Vārāha-Grhya-sūtra, published by the Panjab University, 1932.

Srautasūtra) noted above the lines from a second ms.* Both of these mss. are deposited in the Oriental Institute, Baroda. We, however, could not examine them, because the authorities did not permit their removal from the Institute Library. After closing the Śrauta proper the ms. goes on with the Pariśīṭas whose names are enumerated in the beginning of the Vārāha-Grhyasūtra. In the near future I hope to be able to bring out the Pariśīṭas,† though I shall not have the pleasure of the cooperation of the great Dutch savant Prof. Caland.

Here I must offer a word of explanation as to why the usual introduction has been replaced by a short preface. The introduction had grown too long. Our text is new and unique, offering numerous points of interest in its details. These could not be elucidated by a miserly treatment. I might have appended here a summary of the results attained, but that would have rendered the main thesis insipid. So that now the introduction would appear as a separate volume, which would also contain an English commentary on the sūtras.

RAGHU VIRA

* In our footnotes to the text these variants are referred to as "second hand".

† A part of one of the Pariśīṭas "The Chandonukramanī of the Maitrāyanī Samhitā" was edited and annotated by me in the Journal of the Royal Asiatic Society London July 1932.

CONTENTS

१ प्राक्सौमिकम्

परिभाषा:	१. १
याजमानम्	१. ३-४
ब्रह्मत्वम्	१. ५-६
दर्शपूर्णमासौ	२. १-३. ७
आधानम्	४. १-४
पुनराधेयम्	५. १
अभिहोत्रम्	५. २-३
अरन्त्युपस्थानम्	५. ४
आग्रायणेष्टः	५. ५
पशुबन्धः	६. १-७
चातुर्मास्यानि	७. १-५

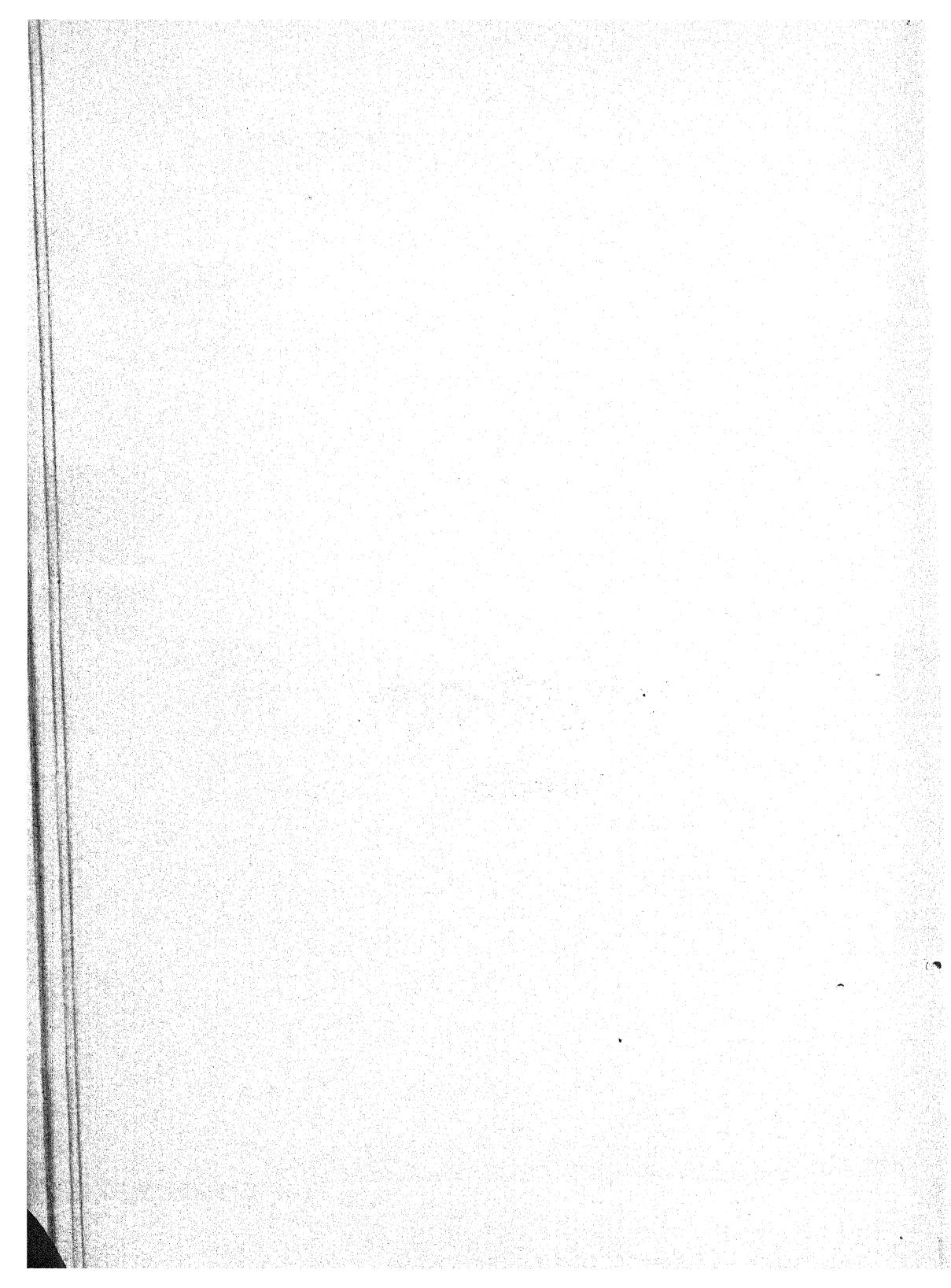
२ अस्त्रिचयनम्

३ वाजपेयादिकम्

वाजपेयः	१. १-२
द्वादशाहः	२. १-३
गवामयनम्	२. ३
उत्सर्गिण्यामयनम्	२. ४
महाव्रतम्	२. ५
एकादशीनी	२. ६
सौत्रामणी	२. ७-८
राजसूयः	३. १-४
अश्वमेधः	४. १-५

अथ
वाराहश्रौतसूत्रे
प्राक्सौमिकम्

ओम्

प्रयोगे पुरुषहितं यज्ञस्य च ज्ञाने ॥ १ ॥ तं व्याख्यास्यामः ॥ २ ॥ सर्वार्थं
धर्मं प्रथमम् । उपवादाननुवदेत् ॥ ३ ॥ ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यरथकाराणां यज्ञाः ॥ ४ ॥
निषादस्थपतेरिष्टाग्न्याधेयम् ॥ ५ ॥ अध्वर्युष्मजुवेदेन करोत्युग्वेदेन होता साम-
वेदेनोद्भाता सर्वैर्ब्रह्मा ॥ ६ ॥ उच्चैर्मृग्वेदसामवेदाभ्यामुपांशु यजुषोच्चैः संप्रैषैः^३
॥ ७ ॥ सँस्वारैकस्वर्यमिति शब्दन्यायः ॥ ८ ॥ प्राङ्मुखः कर्म कुर्यादा चतुर्था-
त्कर्मणः प्रसंपश्यन् ॥ ९ ॥ उत्तरतउपचारो विहारः ॥ १० ॥ न यज्ञाङ्गेनात्मान-
मभिविपरिहरेत् ॥ ११ ॥ न विहारादपपर्यावर्तेत् ॥ १२ ॥ अन्तराणि यज्ञाङ्गानि
ब्रह्मा: कर्तारः ॥ १३ ॥ कर्तृशां च प्रधानकारिणोऽभ्यन्तरा ब्रह्मा इतरेऽ ॥ १४ ॥
यज्ञोपवीती [दैवानि] कर्माणि कुर्यात्प्राचीनावीती पित्र्याएयाचान्तोदकोऽह-
सन् ॥ १५ ॥ मन्त्रान्तेन कर्म संनिपातयेत् ॥ १६ ॥ उत्तरमन्त्रस्यादिना पूर्वस्या-
न्तं विद्यात् ॥ १७ ॥ पूर्वाङ्गानादङ्गानामालुपूर्व्यं पूर्वप्रकरणं चोदनाचान्तियमः
क्रतूनाम् ॥ १८ ॥ घृतमाज्यशब्देन प्रतीयते भार्या पत्नी जुह्वः [स्तुगग्निर् ?]
आहवनीय इति होमे ॥ १९ ॥ हिरण्यं^४ जातरूपम् ॥ २० ॥ गार्हपत्ये हविःश्रपणं
प्रवितर्पणं च ॥ २१ ॥ दक्षिणाश्वेरेकोल्मुकाहरणम् ॥ २२ ॥ ब्राह्मणा ऋत्विज
आर्षेया महान्तो युवानो बहुपत्याः ॥ २३ ॥ जुह्वोतीति दर्विहोमचोदना ॥ २४ ॥
आज्यस्याधिश्रयणं गार्हपत्ये ॥ २५ ॥ पर्यग्निकरणमुत्पवनं स्तुकस्तुवसंमार्गः परि-
स्तरणं पर्युक्तणमाहवनीयस्येति ॥ २६ ॥ तूष्णीकां दर्विहोमधर्मः ॥ २७ ॥ अन-

1 The original reading was probably
यज्ञः.

2 Cp MS II. 2. 4: 18. 15-16.

3 The ms संप्रैषैः: Cp MS IV. 8. 7:

115, 2.

4 This sentence has no parallel in
other Śrautasūtras.

5 The last two words are peculiar to
our Sūtra only.

6 The ms ०र्णये.

भस्तन्नम् (१) ॥ २८ ॥ आसीनो जुहुयाज्जान्वक्तो^२ निगद्य स्वाहाकारान्तम् ॥ २९ ॥ जमदग्नीनां पञ्चावत्तं चतुरवत्तमन्येषाम् । आमन्त्य जामदग्न्यमजाम-दग्न्यः पञ्चावत्ती स्यात् ॥ ३० ॥ माँससँहिताभ्यामङ्गुलीभ्यामङ्गुष्ठेन च पुरोडा-शस्यावद्येत्कुवेणाज्यपथसोमेत्कुणेन चरोः स्वधितिना पशोर्दर्व्या सोमस्यै ॥ ३१ ॥ यथादिष्टं हविर्भिर्देवता यजत्याज्येनेतराः ॥ ३२ ॥ ध्रौवस्याज्यार्थान्कुर्वति ॥ ३३ ॥ आज्यस्योपस्तीर्य हविषो उवदानमभिघारणं च ॥ ३४ ॥ अवदायावदाय हवि-ध्रुवां प्रत्यभिघारयेदा स्विष्टकृदवदानात् ॥ ३५ ॥ आज्यस्थाव्या ध्रुवाम् ॥ ३६ ॥ आङ्गुष्ठपर्वमात्रारथवदानानि ॥ ३७ ॥ भूयः स्विष्टकृते भूयिष्टमिडायाः ॥ ३८ ॥ मध्यादवदाय हविषः पूर्वार्धाद् द्वितीयमवद्येचतुरवदानस्य पश्चार्धात् तृतीयं पञ्चावदानस्य ॥ ३९ ॥ पूर्वार्धात्प्रथमं ज्येष्ठस्य ज्यैषिनेयस्य गतश्रियो वा ॥ ४० ॥ अपरं कनिष्ठस्य कानिष्ठिनेयस्य बुभूषतो वा ॥ ४१ ॥ सर्वेषाँ हविषाँ स्विष्टकृते सम-वद्येदुत्तरार्धात्सकुच्छतुरवदानस्य द्विर्द्विः पञ्चावदानस्य ॥ ४२ ॥ द्विरभिघार-येत् ॥ ४३ ॥ यत्र याज्यास्तत्राश्रुतप्रत्याश्रुते च चतुरवत्तपञ्चावते च ॥ ४४ ॥ दक्षिणेन दक्षिणातिक्रमेत्सव्येनोद्दृ ॥ ४५ ॥ अवदाय ग्रहं वा गृहीत्वा दक्षिणातिक्रामन्त्स-प्रेष्यति—अमुष्मा अनुबूहीति यथादेवतं संप्रैषयाज्ययोश्च ॥ ४६ ॥ अनुवाच्य वाग्यतो भवत्याश्रावणात् । आश्रुते चाश्रीभ्र आ प्रत्याश्रावणात् । प्रत्याश्रुते चाध्वर्युरा यज यजेति ध्रूयात् ॥ ४७ ॥ अनुवाक्यान्ते प्रणवं दधाति होता । तमध्वर्युः प्रणवेनोप-संदधाति ॥ ४८ ॥ ओ श्रावयेत्यध्वर्युरस्तु श्रौषदित्याश्रीभ्रः प्रत्याश्रावयत्युत्तरतस्तिष्ठ-न्स्पद्यं चेष्पसंनहनानि चोद्यम्य ॥ ४९ ॥ अमुष्मै प्रेष्यति संप्रेष्यति याज्यावत्स्वा-हवनीयप्रधानस्थानेषु पशुसोमयोरसुँ यजेत्यारात् ॥ ५० ॥ याज्यानुवाक्यावन्ति प्रधानान्याज्यभागादीनि स्विष्टकृदन्तानि पत्नीसँयाजेषु वाजिने च ॥ ५१ ॥ दक्षिणं परिधिसंधिं प्रत्यवस्थाय वषट्कारान्ते पाश्वेनापिदधिवानासेकं^३ हविषो उप्रक्षिणेन्जुहोति ॥ ५२ ॥ मुखेनासेकं^४ हविषो व्यृष्टर्न्यं द्विष्यात्तमा-हुतिषु द्वयमानासु मनसा ध्यायेत् ॥ ५३ ॥ याज्यावत्स्वाहवनीयप्रधानेष्वाँकारे^५

1 The ms जान्वम् Cp Ap X. 9. 2 clear. The punctuation is tentative.

जान्वक, SatBr III. 2. 1. 5 जान्वाक्. 6 ? The ms इवानासेव.

2 Cp VarGr I. 5.

7 The ms प्रदक्षिणं. Cp MS I. 4. 13:

3 For स्वधितिना...सोमस्य no parallel
sūtra has been found.

63, 7 न प्रक्षिणतेव होतव्यम्, Ap II.
19. 7, Hir II. 5: 195.

4 The ms स्विष्टकृद्य (second hand °कृद्यो)
and °मिडायां.

8 ? The ms भेषेनासेव.
9 The ms विष्टपन. Cp MS I. 4. 13:
63, 8 व्यृष्टेते व होतव्यम्, Ap II. 19. 10.

5 The meaning of आरात् (which re-
curs many times) is not certain.

10 ? The ms °ष्वावकारे.

Neither is the passage as a whole

च दक्षिणातिक्रमणम् ॥ ५४ ॥ उपभृतमधस्तादुपयम्य प्रचरति वेदमुपयाम-
मन्यत्र दशाँ सोमे ॥ ५५ ॥ समानं दर्शपूर्णमासयोर्विधानमन्यत्र निर्देशात् ॥ ५६ ॥
उभयत्राग्नेयः पुरोडाशः । अग्नीषोमीयो द्वितीयः पौर्णमास्यामैन्द्राग्नो उमा-
वास्यायामसंनयतः ॥ ५७ ॥ सांनायेन समानदेवतः ॥ ५८ ॥ संनयत ऐन्द्रं
सांनायं माहेन्द्रं वा ॥ ५९ ॥ अग्नीषोमीय उपाँशुयाजः पौर्णमास्याँ वैष्णवो
उमावास्यायाम् ॥ ६० ॥ एतदिन्याप्रधानम् ॥ ६१ ॥ तदङ्गानीतराणि ॥ ६२ ॥
अर्थकारणाम्भर्मानावर्तयेद्वचनाङ्गा ॥ ६३ ॥ सोमेज्याग्निष्ठोमे प्रधानम् ॥ ६४ ॥
दर्शपूर्णमासिकानां प्रधानानामिष्टपशुबन्धे चोदना ॥ ६५ ॥ सोमस्यैकाहाही-
नसत्त्रेष्वङ्गानां च समन्वयः पिरङ्गपितृयज्ञवर्जम् ॥ ६६ ॥ प्रत्यास्त्रायप्रतिषेध-
धार्थलोपैरङ्गानिवृत्तिः सामान्यादर्थात्स्वाश्रुत्यादिति^३ ॥ ६७ ॥ धर्मविनि-
योगे उनाङ्गाते यथार्थं मन्त्रान्सनमयेत् ॥ ६८ ॥ द्रव्यालाभे तुल्यार्थानां यथा-
सद्वशं प्रतिनिदध्याद्यार्थमतुल्यार्थं ॥ ६९ ॥ प्रधानानां धर्मविप्रतिषेधे भूयस्त्वे-
न धर्मान्विनियच्छेत्तुल्यां पूर्वचोदनया ॥ ७० ॥ कर्मणां गणादेशे प्रत्युचं करोति
प्रतिपर्यायं च ॥ ७१ ॥ अमुष्मै प्रणीयमानायातुवृहीत्युक्ते त्रिरुक्तां करोति ॥ ७२ ॥
सोमे क्रीते हविर्धानप्रवर्तने च ॥ ७३ ॥ दर्भाः परिस्तरणे ॥ ७४ ॥ स्वाहाकारान्ताः
समिधः ॥ ७५ ॥ अग्निं सादयिष्यन्तुद्वत्य लक्षणमद्विरवोद्य सादयति ॥ ७६ ॥
संत[t]कर्मसु पुरस्तादारम्भं प्रदक्षिणं ग्रागपवर्गाणयुद्धं वा करोति ॥ ७७ ॥
प्रसव्यं पित्र्याणि ॥ ७८ ॥ मङ्गलानि लोकतः ॥ ७९ ॥ कर्माभ्यावृत्तौ कृतसंख्येषु
मन्त्रानावर्तयेत् ॥ ८० ॥ संप्रैषातुवचनेष्वाश्रुतप्रत्याश्रुतेषु च मन्द्रस्वारः ॥ ८१ ॥
सामिधेनीप्रभृत्याज्यभागान्तेषु धर्माज्यभागाभ्यामानुयाजेभ्यो मध्यमाः ॥ ८२ ॥
अनुयाजप्रभृत्युच्चैरा शृङ्खन्तात् ॥ ८३ ॥ त्रिशद्वर्षाणि दर्शपूर्णमासाभ्याँ यजेत
यावज्जीवं वा ॥ ८४ ॥ पञ्चदश दाक्षायण्येन दर्शपूर्णमासयोः स्थाने ॥ ८५ ॥
यावज्जीवमग्निहोत्रम् ॥ ८६ ॥ अनियमो उन्यत्र ॥ ८७ ॥

हतीष्टिसूत्रे प्रथमं खण्डम् ॥

चन्द्रादर्शनेनामावास्यामुपवसेत्संपूर्णेन पौर्णमासीं पूर्वे वा ॥ १ ॥ केश-
श्मशु वापित्वा माँसमाषलवणवर्जमश्चितो यजमानः पली चासुहितौ^४ ॥ २ ॥

अग्निं गृह्णामि सुरथं यो मयोभूर्य उद्यन्तमारोहति स्वर्विदेति ।

आदित्यं तेजसां तेज उत्तमं श्वेयज्ञाय चमतां देवताभ्यः ॥

1 Refers probably to दशापवित्रम्.

3 उदग् stands for उदगपवर्गाणि.

2 Prof. Caland suggests "because it has a śruti, i. e. a brāhmaṇa of its own."

4 The ms मन्त्राणां व०.

5 The ms वासहितौ.

इमामूर्जं पञ्चदशी^१ या: प्रविष्टास्ता देवताः परिगृहाभि सर्वाः ।

पौर्णिमासैँ हविरिदं जुषन्तामामावास्यैँ हविरिदं जुषन्ताम् ॥

इति यथारूपं गार्हपत्यादाहवनीयं ज्वलन्तं प्रणीय ममामे वचों विहवेष्वित्यन्वादधाति ॥ ३ ॥ उत्तराभ्यां वैहवीभ्यामपरस्योरन्वधाय व्रतमुपैति ॥ ४ ॥

पथस्वतीरोषधयः पथस्वद्वीरुधां पयः ।

अपां पयसो यत्परस्तेन मामिन्द्र संस्तुज ॥

इति पारी प्रक्षाल्यामे व्रतपतं इत्याहवनीयं यजमान उपतिष्ठते^२ ॥ ५ ॥

सम्राङ्गसि व्रतपा असि व्रतपतिरसि व्रतं चरिष्यामि तते ब्रवीमि तन्मे गोपाय तच्छ्रकेयं तेन शकेयं तेन राधासमित्यादित्यम् । यद्यस्तमितः स्यादाहवनीयम् ॥ ६ ॥ पुरस्ताद्विहिराहरणस्य पौर्णिमास्यां व्रतमुपेयाद्वित्सापाकरणस्यामावास्यायाम् ॥ ७ ॥

उभयोः पूर्वेण्युः समन्वाधानम् ॥ ८ ॥ नानुत्तं वदेव भ्रातुः संस्तु ग्राश्चीयात्र ख्ययमुपेयात् । माषवर्ज^३ सायमारण्यमशीयात् ॥ ९ ॥ आरण्यहविश्वेत्स्यादुदकम् ॥ १० ॥

आहवनीयागारे यजमानो विहरति गार्हपत्यागारे पती तयोर्दक्षिणां ॥ ११ ॥ ग्रत्यगाशिषो उक्तमेयुक्ता मन्त्रा याजमानम् ॥ १२ ॥ दक्षिणेत उपचारो यजमानस्यापर[त]: पत्न्याः ॥ १३ ॥ आमन्त्रिते प्रणवमुक्त्वा यथार्थमनुज्ञानम् ॥ १४ ॥

यथादेवतमाहुतिमनुमन्त्रयते यथाकर्मसँयोगमारात् ॥ १५ ॥ को वः प्रणयतीति प्रणीयमाना भूर्श्च कश्च वाक् च [ऋक्च] गौश्च वट् च खं च [धूश्च] नीश्च पूर्शैकाक्षरा: पूर्दशमा विराजो या इदं विश्वं भुवर्णं व्यानशुस्ता नो देवीस्तरसा संविदानाः स्वस्ति यज्ञं नयत प्रजानती[रिति] ॥ १६ ॥ ब्रह्मपूताः स्थेति सादने च ॥ १७ ॥ अतिं होतार्मिति हविर्निर्वपणमभिमृशेन्निरुप्यमाणे वा जपेत् ॥ १८ ॥ पुरस्तात्स्तस्वयजुषो उन्तर्वेद्युपविश्य

श्रृंगं वेदः पृथिवीमन्वविन्दद् गुहाहितां निहितां गह्येरेषु ।

स मध्यं लोकं यजमानाय विन्दत्वच्छ्रद्धं यज्ञं भूरिरेता: कृणोहु ॥

इति वेदमादते^४ ॥ १९ ॥

वेदेन वेदिं विविदुः पृथिव्याः सा प्रथे पृथिवी पार्थिवानि ।

1 MS I. 4. 1.

6 The ms भूयश्च.

2 Cp MS I. 4. 5: 52, 14-15.

7 Ap IV. 4. 4, Hir VI. 1: 509 नूश्च.

3 I. e. to the south of these two fires.

8 The ms सदनेन च.

This injunction is not found in any other Sūtra.

9 MS I. 4. 1: 47. 4.

4 The ms मन्त्रातियजमानं. Cp Ap IV.

11 The ms वेदेन वेदिमादते. Cp Mān I.

1. 3.

2. 4. 4.

5 The meaning of आरात् is not certain.

गर्भं विभर्ति भुवनेष्वन्तस्ततो यज्ञस्तायते विश्वदानीम् ॥

इति त्रिवेदेन वेदिमभिमाण्डिः ॥ २० ॥ उभयत्राज्यावेक्षणम् ॥ २१ ॥ पश्चानां त्वा वातानैमित्यान्तादनुवाकस्याज्यग्रहान् ॥ २२ ॥ युनजिम त्वेति॑ च परिधिषु परिधीयमानेष्वाहवनीयम् ॥ २३ ॥ भ्रुवाकरणमुभयत्र ॥ २४ ॥ मसामे वर्च॑ इत्यष्टाभिर्वैहवीभिर्वैष्यासन्नान्यभिमृशेत् ॥ २५ ॥ चतुहौत्रा च पौर्णमास्यां॑ प्रजाकामः पञ्चहौत्रा चामावास्यायां स्वर्गकामः ॥ २६ ॥ चित्तिः खुँगिति दशहोतारं पुरस्तात्सामिधेनीनाम् ॥ २७ ॥

अङ्गिरसो मास्ये यज्ञस्य प्रातरनुवाकैवर्णु ।

समिद्धो अमिराहुतः स्वाहाकृतः पिपर्तु नः ॥

इति समिद्धम् ॥ २८ ॥ मनो इसि प्राजापत्यं मनसा [मा] भूतेनाविशेति स्तुवाधारम् ॥ २९ ॥ वागस्यैन्द्री सपत्नक्षयणी वाचा मेन्द्रियेणाविशेति स्तौचम् ॥ ३० ॥ देवाः पितर इति प्रवरे प्रवर्यमाणे॑ ॥ ३१ ॥ पृथिवी होतेति॑ चतुहौतारं पुरस्तात्प्रयाजानाम् ॥ ३२ ॥

इतीष्टिसूत्रे द्वितीयं खण्डम् ॥

वसन्तमृतूनां प्रीणामि स मा प्रीतः प्रीणातु ।

वसन्तस्याहं देवयज्यया तेजस्वान्पयस्वान्भूयासम् ॥

श्रीष्ममृतूनां प्रीणामि स मा प्रीतः प्रीणातु ।

श्रीष्मस्याहं देवयज्ययेन्द्रियवान्वीर्यवान्भूयासम् ॥

वर्षा ऋतूनां प्रीणामि ता मा प्रीताः प्रीणन्तु ।

वर्षाणामहं देवयज्यया पुष्टिमान्पशुमान्भूयासम् ॥

शरद्वृत्तूनां प्रीणामि सा मा प्रीता प्रीणातु ।

शरदो ऽहं देवयज्ययान्वचेस्वान्भूयासम् ॥

हेमन्तशिशिरावृतूनां प्रीणामि तौ मा प्रीतौ प्रीणीताम् ।

हेमन्तशिशिरयोरहं देवयज्यया सहस्रांस्तपस्वान्भूयासम् ॥

इति प्रयाजान् ॥ १ ॥

1 The ms वेदिमभाष्टि.

6 The ms पौर्णमासे.

2 उभयत्र can be interpreted as आध्व-

7 MS I. 9. 1: 131. 1.

यवे च याजमाने च. Cp sūtra 24.

8 The ms मे अस्य.

3 MS I. 4. 4: 51. 16.

9 Ap IV. 9. 2 adds इति सामिधेनीनां

4 MS I. 4. 1.

प्रतिपदि जपति.

5 Cp MS I. 4. 5: 52. 18, Ap IV. 6. 10 Cp MS I. 4. 11: 60. 6.

4 beg.

11 MS I. 9. 1: 131. 3.

अग्निना यज्ञशक्तुष्मानभेरहं देवयज्यया चक्षुषा चक्षुष्मान्भूयासम् ॥
 सोमेन यज्ञशक्तुष्मान्सीमस्याहं देवयज्यया चक्षुषा चक्षुष्मान्भूयासम् ॥
 इत्याज्यभागम् ॥ २ ॥ अग्निहोतेति पञ्चहोतारं पुरस्ताद्विषाम् ॥ ३ ॥
 अग्निरक्षादोऽभेरहं देवयज्ययाक्षादो भूयासम् ॥
 दधिर्नामास्यदब्धोऽहं भ्रातृव्यं दमेयम् ॥
 इत्युपाँशुयाजौ ॥ ४ ॥
 अग्नीषोमौ वृत्रहणा अग्नीषोमयोरहं देवयज्यया वृत्रहा भूयासम् ॥
 इन्द्रागन्योरहं देवयज्ययेन्द्रियवानक्षादो भूयासम् ॥
 इन्द्रस्याहं देवयज्ययेन्द्रियवान्भूयासम् ॥
 महेन्द्रस्याहं देवयज्यया जैमानं महिमानं गमेयम् ॥
 इत्यौत्तरतनिकानप्यनुमन्त्रानधीयेत ॥ ५ ॥
 इन्द्रस्य वैमृधस्याहं देवयज्ययाऽसपलो भूयासम् ॥
 इन्द्रस्य त्रातुरहं देवयज्यया त्राता भूयासम् ॥
 पूष्णोऽहं देवयज्यया पुष्टिमान्पशुमान्भूयासम् ॥
 सरस्वत्या आहं देवयज्यया वाचमन्त्राद्यं गमेयम् ॥
 अदितेरहं देवयज्यया प्र प्रजया पशुभिर्जनिषीय ॥
 विश्वेषां देवानामहं देवयज्यया प्राणैः सायुज्यं गमेयम् ॥
 यावापृथिव्योरहं देवयज्यया प्रजनिषीय प्रजया पशुभिः ॥
 अमुष्याहं देवयज्ययस्येनाम्नाते ऽभ्यूहेत् ॥ ६ ॥ अग्निः स्विष्ठकृद्यज्ञस्य प्रतिष्ठा
 तस्याहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्यन्निः स्विष्ठकृतम् ॥ ७ ॥ अग्निर्मा दुरिष्ठात्पातु
 सविताघशङ्गाद्यो नो अन्ति शपाति तमेतेन जेषमिति प्राशित्रमवदीयमानम् ॥ ८ ॥
 इडायास्तूष्णीम् ॥ ९ ॥ उपहवे वसीयस्येहीति । चिदसीत्युच्छैः^३ । घृतेन मा समुच्छते-
 त्यन्तम् । अस्मास्विन्द्र इति चै ॥ १० ॥ [आ]माशिर्वै इति नामग्राहे ॥ ११ ॥

इडा धेतुः सहवत्सा न आगादूर्ज दुहाना पयसा प्रपीना ।

सा नो अन्नेन हविषेत गोभिरिडा पिन्वतां पयसाभ्यस्मान् ॥

इतीडामार्जने ॥ १२ ॥ ब्रह्म पाहीति वर्हिषि हवीँप्यासश्चान्यभिमृशेत् ॥ १३ ॥

आग्नेयं^४ चतुर्धा व्युदिशेत्—इदमग्नीघ इदं ब्रह्मण इदं होतुरिदमव्यग्नेर् [इति] । इदं यजमान-
 स्येति यजमानभागम् ॥ १४ ॥ दिशां क्लृप्तिरसि दिशः प्रीणामि दिशो मा ग्रीता अवन्तिवति

1 The ms. °मंत्रणन° first hand, मन्त्रा- mana I. 4, 5; 53. 4.

णान° second hand.

5 Cp MS I. 4. 12: 62. 4, Ap IV. 10.

2 The ms adds उपहवे.

9, Mān I. 4. 2. 11.

3 Cp MS I. 4. 5: 53. 2.

6 The ms adds च.

4 MS I. 4. 1: 47, 10. See also its brāh-

व्युहिष्टे दक्षिणं ददाति ॥ १५ ॥ दक्षिणाश्वौ यजमानो मन्त्रान्तमोदनं पक्त्वा
दक्षिणस्यां वेदिश्चोरयामासाद्याभिमृशेत्—

इयं स्थाल्यमृतस्य पूर्णा सहस्रधार उत्सो अक्षीयमाणः ।

अनेनैदेनेनाति मृत्युं तराम्यहम् ॥

प्रजापतेर्भागो ऽस्यूर्जस्वान्पयस्वान् । अक्षितो ऽस्यक्षितै त्वा । अक्षितो नामासि॑ मा मे
क्षेष्ठा आ मा गम्यैः ॥ प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ मे पाहुदानरूपे मे पाहि चक्षुःश्रेत्रे मे
पाहि ॥ ऊर्गस्यूर्जं मयि धेहि ॥ प्रजापतिरहं त्वया साक्षादध्यासमिति ॥ १६ ॥ अग्रेणोच्चरम्-
दञ्चमुद्ग्रास्य दक्षिणतःसङ्घथ ऋत्विगम्यः परिहृत्यादध्यात् ॥ १७ ॥ सं मे संतयः
संनमन्ताभिमृतसंनहने हुत इति संमार्गानाहितान् ॥ १८ ॥ महाइविहोतिति॑ सप्तहोतारं
पुरस्तादनुयाजानाम् ॥ १९ ॥

इतीष्टिसूत्रे तृतीयं खण्डम् ॥

बर्द्धिषो ऽहं देवयज्यया प्रजावान्भूयासम् ॥

नरशँसस्याहं देवयज्यया वीर्यवान्भूयासम् ॥

अग्निः स्विष्टद्वयज्ञस्य प्रतिष्ठा तस्याहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयम् ॥

इत्यनुयाजान् ॥ १ ॥ वाजवत्या उभयत्र ॥ २ ॥ सा मे सत्याशीरिति प्रस्तरे
प्रहियमाणे॑ ॥ ३ ॥ वस्विद्वागच्छत्विति॑ चरं वृशीते ॥ ४ ॥ वि ते मुक्तामीति परिधिषु
प्रहियमाणेष्वाहवनीयम् ॥ ५ ॥ इष्टो यज्ञो भृगुभिरिति सँस्कावभागान् ॥ ६ ॥ अदो
मागच्छत्विति॑ द्वितीयं वरमदो मागम्यादिति तृतीयम् ॥ ७ ॥ स्तुत्योर्विमोचनमुभयत्र
॥ ८ ॥ पत्नी च पत्नीस्त्वयाजाननुमन्त्रयते—

सोमस्याहं देवयज्यया विश्वैः रेतो धेष्यी ॥

त्वष्टुरहं देवयज्यया सर्वाणि रूपाणि पश्चनां पुषेयम् ॥

देवानां पत्नीनामहं देवयज्यया पत्नीर्यज्ञस्य मिथुनं तासामहं देवयज्यया मिथुनेन
प्रभूयासम् ॥

1 The ms अन्ने०.

7 MS I. 4. 1: 48. 7.

2 The ms adds स. Cp KS V. 5: 47. 13.

8 Cp MS I. 4. 1: 48. 2 and the brāhmaṇa I. 4. 5: 53. 11-12.

3 The ms गम्यात्. Cp KS ib.

9 Cp MS ib 48. 4, 53. 12.

4 Perhaps to be emended to परिहृत्य
दद्यात्.

10 MS I. 4. 1: 48. 7-8.
11 The mantra is not clear. Cp TS I.

Cp MS I. 4. 6: 54. 7-8.

6. 4. 4 देवानां पत्नीरभिर्गृहपतिर्यज्ञस्य मिथु-

5 MS I. 9. 1: 131. 10.

नम् । तयोरहं देवयज्यया मिथुनेन प्रभूया-

6 Cp MS I. 4. 1: 47. 12 and the
brāhmaṇa I. 4. 5: 53. 7-8.

सम्.

राकाया अहं देवयज्यया वीरान्विदेयम् ॥

सिनीवाल्या अहं देवयज्यया पशुन्विदेयम् ॥

कुहा अहं देवयज्यया प्रतिष्ठां गमेयम् ॥

अभिर्गृहणतिर्यज्ञस्य प्रतिष्ठा तस्याहं देवयज्यया यज्ञेन गृहैः प्रतिष्ठां गमेयम् ॥

इत्यार्थं गृहपतिम् ॥ ६ ॥

हडास्यं अनुवस्ता वृत्तेन यस्या: पदे पुनते देवयन्तः ।

वैश्वानरी शकरी वावृथानोप यज्ञमस्थित वैश्वदेवी ॥

इतीडाम् ॥ १० ॥ दक्षिणाद्विका होमा उभयत्र ॥ ११ ॥ या सरस्वती वेशभ-
गीनेति^१ मुखं विमुष्टे ॥ १२ ॥ प्रायश्चित्ताहुतयः समिष्यजुः कपालानां विमोचनं
प्रणीतानां विमोचनमुभयत्र ॥ १३ ॥ सँ यज्ञपतिराशिषेति यज्मानो यज्मानभागं
प्राश्राति^२ ॥ १४ ॥ यदि प्रवसेत्समिष्यजुषा सह जुहुयात्—प्रजापतेर्विभागार्भे लोक-
स्तस्मै त्वा दधानि सह यज्मानेनेति ॥ १५ ॥ सांनाय्यस्य प्राश्रीयान्नाब्राह्मणः ॥ १६ ॥
इदं हविरिति^३ शृतस्य ॥ १७ ॥ दधिकावणो अकारिष्मिति दध्मः ॥ १८ ॥ अन्तवैदि-
प्रणीतास्ववसृश्य मार्जयन्त ऋत्विजो यज्मानश्च ॥ १९ ॥ आसिच्यमान
उदके उविच्छिन्नने सदसीत्यभिमन्त्र्य दिङ्मन्त्रैः प्रतिदिशं व्युत्सिच्य

यदम्बु ते सरस्वति गोष्वश्वेषु यदम्बु ।

तेन मे वाजिनीवति मुखमङ्ग्लि सरस्वति वर्चसा ॥

इति मुखानि विमृज्जते ॥ २० ॥

समुद्रे वः प्रहिणोमि स्वाँ योनिमभिगच्छत ।

अरिष्ठा अस्माकं वीरा मा परासोचि मत्पयो मा मा हिँसीस्त्वं धनम् ॥

इति प्रणीताशेषं निनीय

नमः कृताय कर्मणे अकृताय कर्मणे नमः ॥

अथाह यज्ञं जातवेदा अन्तरः पूर्वोऽस्मिन्निषेद ।

स त्वं सनि^४ सुविमुचा विमुञ्च वेदास्मादु द्रविणं जातवेदः ॥

इति ॥ २१ ॥ दक्षिणत आहवनीयमुपस्थाय विष्णुः पृथिव्यां व्यक्तस्तेति^५ पैर्य-
यैर्यज्मानस्त्रीन्क्रामति । विष्णुर्दिक्षु व्यक्तस्तानुष्टुभेन छन्दसेति चतुर्थम् ॥ २२ ॥ स्वय-

1 Instead of the mantra कुहा अहं^०

(substituted on the authority of Mān. I. 4. 3. 1) the ms has: सपली

पली सं म समायुषा सं प्रज्ञया समग्रैवर्चसा

पुनः सं पली पत्त्वा हं गच्छ समात्मा तन्वा

ममेति (cp Mān I. 8. 5. 18).

2 MS I. 4. 3: 51, 8.

3 Identical with MS I. 4. 6: 53, 16.

4 The ms प्रजापविभागान्नाम.

5 MS III. 11. 10: 156. 16.

6 MS I. 5. 1: 66. 6.

7 MS I. 4. 2: 48. 9.

8 MS I. 4. 2: 48. 14.

9 MS I. 4. 2 prescribes only three steps. For the fourth see KS V. 5: 47. 21. Cp Mān I. 4. 3. 11.

भूरसीत्यादित्यमुपस्थाय प्रत्यपक्रामति—

इदमहमाभ्यो दिग्भ्यो ऽस्मादन्नायाद् आतृव्यं निर्भजामि निर्भक्षो यं द्विष्मः ॥

[इदमहमस्या दिवो ऽस्मादन्नायाद् आतृव्यं निर्भजामि निर्भक्षो यं द्विष्मः ॥']

इदमहमस्मादन्तरिक्षादस्मादन्नायाद् आतृव्यं निर्भजामि निर्भक्षो यं द्विष्मः ॥

इदमहमस्या: पृथिव्या अस्मादन्नायाद् आतृव्यं निर्भजामि निर्भक्षो यं द्विष्मः ॥

इति ॥ २३ ॥ अगन्म स्वः सं ज्योतिषाभ्येत्याहवनीयमुपस्थायेदमहमसुष्य प्राणं निवेष्यामैति पार्ष्याभिदक्षिणं निवेष्यति ॥ २४ ॥ यो अस्मान्देष्टि यं च वयं द्विष्म इत्याभिचरन् ॥ २५ ॥ तेजोऽसी^३ त्याहवनीयम् ॥ २६ ॥ अप्ना आयूषे पवर्से इति तिस्तुभिर्गार्हपत्यम् । अमे यद्यपतै इति च ॥ २७ ॥ असा अतु भा तन्मैति नामग्राहं पुत्रानन्वातयते (?) ॥ २८ ॥ वैदोऽसीति^४ वेदमादत्ते ॥ ३० ॥ घृत-वन्तं कुलायिनैमिति स्तुणाति संततं गार्हपत्यादध्याहवनीयार्थं ॥ ३१ ॥ गोमं अमे इति प्राङ् प्रक्रम्य जपति ॥ ३२ ॥ अमे व्रतपते व्रतमचारिषं तं ते प्रावोचं तदशकं तेनाशकं तेनारात्समित्याहवनीयम् ॥ ३३ ॥ सम्राडसि व्रतपा असि व्रतपतिरसि व्रतमचारिषं तते प्रावोचं तदशकं तेनाशकं तेनारात्समित्यादित्यम् ॥ ३४ ॥

यज्ञो बभूव स उ वाबभूव स प्रज्ञे स उ वावृधे मुनः ।

स प्रजानामधिपतिर्बभूव सो अस्मासु द्रविणमादधातु वयं स्याम पतयो रथीणाम् ॥

इति जपित्वा सर्वेषु समिध आधाय तेन धर्मेण पर्युक्षति ॥ ३५ ॥

इतीष्टसूत्रे चतुर्थ खण्डम् ॥

तन्त्रादिषु ब्रह्मिषु ब्रह्माण्यं वृणीते—भूपते भुवनपते महतो भूतस्य पते ब्रह्माणं त्वा वृण इति ॥ १ ॥ वृतो जपति—देव सवितरेतं त्वा वृणते वृहस्पतिं ब्रह्माणं तदहं मनसे^५ प्रब्रवीमि मनो वाचे वाग्गायत्रै गायत्री त्रिष्टुभे त्रिष्टुव् जगत्यै जगत्यनुष्टुभे ऽच्छुद्धृ पद्मुखे पद्मिः प्रजापतये प्रजापतिर्बिश्वेभ्यो देवेभ्यो [विश्वे देवा वृहस्पतये] ॥ वृहस्पतिर्देवानां ब्रह्माहं मनुष्याणां वृहस्पते यज्ञं गोपायाहं भूपतिरहं भुवनपतिरहं महतो भूतस्य पतिः ॥ महो मे ऽवोचो यशो मे ऽवोचो भर्गो मे ऽवोचः स्तोमं मे ऽवोचो ऽज्ञायं मे ऽवोचः प्रजां मे ऽवोचः प्रतिष्ठां मे ऽवोच इति ॥ २ ॥ दक्षिणतः कर्माण्यनुतिष्ठेत् ॥ ३ ॥ ब्राह्मौदनस्य

1 Cp TS I. 6. 6. 1.

6 Cp MS I. 4. 8: 56, 7.

2 The ms रस्वः, thus retaining the Samhitā accent.

In Mān I. 3. 5. 19, Āp III. 10. 5 and other Sūtras it is the Hotṛ who performs this act.

3 MS I. 4. 2.

7 The ms मनसा.

4 MS I. 5. 1: 66. 8.

5 MS I. 4. 3.

प्राशिष्यन्नोदनस्यादायौदनेन जुहोति—ओदनौदनस्यै त्वा संजुहोमि स्वाहेति ॥ ४ ॥ अमे
ऽङ्गिरोऽहुतायान्मा पाहि सुत्रामणिस्त्वादधारीति प्राश्नाति ॥ ५ ॥ दर्शपूर्णमासयोः
परिस्तीर्णे विहारे तीर्णेन प्रपद्य दक्षिणेत आहवनीयस्य सँस्तीर्णमभिमन्त्रयते
—अहे दैविषव्योदतस्तिथान्यस्य सदने सीद योऽस्मत्याकतर इति ॥ ६ ॥ सव्येन तुरं प्रच्छिद्य
ग्रत्यगदक्षिणा निरस्यति—निरस्तः परावसुः [सह] पाप्मनेति ॥ ७ ॥ इदमहर्मवीग्वसौः
सदने सीदामि देवेन सवित्रा प्रसूत इत्यपः स्पृष्ट्वोपविशति ॥ ८ ॥ अहं भूपतिरहं
भुवनपतिरहं महतो भूतस्य पतिः ॥ तदग्नये प्रब्रवीमि तद्वायवे तत्सूर्याय ॥ सूर्यो दिवो यज्ञं पातु
वायुरन्तरिक्षादज्ञपतिं पात्वग्निर्मा पातु मातुषमिति जपति ॥ ९ ॥ आमन्त्रितो ऽपः
प्रणेष्यन्तमनुजानाति—भूर्भुवः स्वः प्रणय यज्ञं देवता वर्धय त्वं नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके
यजमानोऽस्तु ॥ सप्तऋणीर्णां सुकृतां यत्र लोकस्तत्रैम् यज्ञं यजमानायै धेहि ॥ देवस्य सवितुः
प्रसवे बृहस्पतिप्रसूतः^३ ॥ ओं प्रणयेति ॥ १० ॥ अनामान्त्रितो हविः प्रोक्षिष्यन्तमनु-
जानात्यामन्त्रित उत्तरान्परिग्राहानिध्मावर्हिश्चानामन्त्रितः सामिधेनीप्रवरौ
चामन्त्रित आश्रावणाय समिधे च—प्रोक्ष यज्ञं बृहस्पते परिगृहण वेदि प्रोक्ष यज्ञं
प्रजापते ऽनुबूहि यज्ञं प्रवृणीष्व यज्ञं वाचसपते वाचमाश्रावयैतामाश्रावय यज्ञं देवेभ्यः प्रजापते
प्रतिष्ठ यज्ञमिति यथारूपम् ॥ ११ ॥ देवता वर्धय त्वमित्यनुषज्ञत् ॥ १२ ॥ व्याहृतीः^४
पुरस्तात्प्रणवं चोपरिष्टात् ॥ १३ ॥ अनुच्यमानासु सामिधेनीषु वाचं यच्छ्रेत्प्र-
याजानुयाजेष्विज्यमानेषु प्रधानेषु च परिहते प्राशित्र आ प्रस्थानात् ॥ १४ ॥
यदि वाचं विसृज्ञत—इदं विष्णुः ॥ अप्नाविष्णुः ॥ पावका नः सरस्वती^५ ॥ बृहस्पतिः^६ हवामहै
इति निगद्य वाचं यच्छ्रुति ॥ १५ ॥ मार्जिते ऽग्रेणाहवनीयं प्राशित्रमाहियमाणं
प्रतीक्षते—मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्ष इति ॥ १६ ॥ प्रतीक्ष्य सावित्रेण प्रतिगृह्या-
दित्यास्त्वा पृष्ठे सादयामीति^७ भूमौ प्रतिष्टाप्य सुपर्णस्य त्वा गरुदमतश्चलुषावेत्त इत्यवे-
द्याङ्गुष्ठेनोपमध्यमया च प्राश्नात्यनुपस्पृशन्दन्तात्—अमेष्वास्येन प्राश्नामीति ।
ब्राह्मणस्योदरेण बृहस्पतेन्द्रियोति ॥ १७ ॥ प्राचीरप उत्सिद्ध्याचामति—सत्येन त्वामि-
जिवमीति हृदयदेशमभिमूर्शति । इन्द्रस्य त्वा जठरे दधामीति नाभिदेशम् ॥ १८ ॥
वाऽ म आसन् नसोः प्राणोऽह्योर्थंकुः कर्णयोः श्रोत्रं बाहेवलमूर्वोरोजो ऽरिष्ठा विश्वज्ञानि
तन्मैं तन्वा सहेति सर्वाणि गात्राणि ॥ १९ ॥ आहितामनुयाजसमिधमनुमन्त्र-

1 The ms. °दन ओंदनस्य.

5 MS I. 2. 9: 18. 17.

2 The other texts °मानं च.

6 MS IV. 10. 1: 142. 3, 5.

3 For देवस्य० cp MS IV. 9. 2: 123. 5

7 MS ib 7.

०बृहस्पतिप्रसूता (var. lect बृहस्पतिः

8 MS IV. 12. 1: 178. 3.

प्रसूता). ASv I. 12. 12 reads with

9 The ms adds बृहस्पतिब्रह्मण after

the Vār बृहस्पतिप्रसूतः.

सादयामि.

4 The ms व्याहृतिभिः..

10 The ms ग्राणोक्त्यो०.

यते—एषा ते अग्ने समितया त्वं वर्धस्व चाप्यायस्व वर्धिषीमहि च वयमा च प्यायिषीमहि च स्वाहेति ॥ २० ॥

इतीष्टिसूत्रे पञ्चमं खण्डम् ॥

वासिष्ठः सोमे ब्रह्मा ॥ १ ॥ आसन्नेष्वद्विषोमीय आज्येषु दक्षिणत
आहवनीयस्यान्तर्वेदि मन्त्रोपवेशनं प्रातरनुवाककाले च ॥ २ ॥ न धिष्ययान्व्य-
वेयात् ॥ ३ ॥ तीर्थेन प्रपद्य प्रायश्चित्ताहुतयः पवमानान्वारम्भणं धिष्ययो-
पस्थानमिति क्रियेत ॥ ४ ॥ आमन्त्रिते स्तोत्रानुशानम्—भूरुवः स्वदेवस्य सचितुः
प्रसवे वृहस्पते स्तुत रश्मिना क्षयाय क्षयं जिन्वेत्युत्तर उत्तरश्च स्तोमभागैः ॥ ५ ॥
स्तुते॑ ग्रहोपस्थानकलशोपस्थानान्तं कृत्वा सदः प्रविशत्यपरेण द्वारेण पश्चार्धेन
विहारस्य द्वार्ये संमृश्य यथापूर्वे

उरुं नो लोकमनुनेषि विद्वांत्स्वर्विज्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।

ऋष्वा त इन्द्र स्थिविरस्य बाहू उपस्थेयाम शरणा वृहन्ता ॥

इति प्रपद्य दक्षिणातो मैत्रावरुणाधिष्यस्य मन्त्रोपवेशनम् ॥ ६ ॥ पूर्वेण
द्वारेण दक्षिणा यथेतं॑ निष्क्रमणम् ॥ ७ ॥ विसमासे सवने उपरेण ॥ ८ ॥ सवन-
संस्थासु यथाप्रसूतपत् ॥ ९ ॥ स्तुतश्वेष्वा वषट्काराद्वाच्च यच्छेदुपाकृते प्रात-
रनुवाक उपाँश्वन्तर्यामयोहौमाद्वोमात् ॥ १० ॥

इतीष्टिसूत्रे षष्ठं खण्डम् ॥

इति प्रथमो उच्चायः ॥

1 Cp MS IV, 9, 10: 131, 8-9.

5 The ms यथार्थ.

2 The ms °ज्ञातम्.

6 The ms प्रसु०.

3 The ms °भागां.

7 Probably to be emended to ओ०

4 The ms सुतेति (for सुतेति ?).

(=आ उ०).

सर्वकामस्य दर्शपूर्णमासौ ॥ १ ॥ ब्रतोपेते यजमाने
देवा गातुविदो गातुँ यज्ञाय विन्दते ।
मनसस्पतिना देवैन वातायज्ञः प्रयुज्यताम् ॥

इति जपित्वा शाखामाहरति । शर्मीशाखां पलाशशाखाँ वा बहुपलाशाम-
प्रतिशुष्काग्रां प्राचीमुदीचीँ वाहनामै ॥ २ ॥ इथे त्वेति३ छिर्वा सुभूतयेति३ संन-
मति ॥ ३ ॥ इमां प्राचीमुदीचीमिष्मर्जमभि संस्कृतां४ बहुपर्णामगुज्जकाग्राँ हरामि पशुपामह-
मित्याहरति५ ॥ ४ ॥ तथा सदर्भपिञ्जलयाँ पद्म वत्सानपाकरोति—वायवः स्थेति३
॥ ५ ॥ देवो वै इत्येकैकाँ संस्पर्शयन्नाः प्रकालयति ॥ ६ ॥ आप्यायध्वमन्या देवेभ्या
इन्द्राय भाग्यित्यायति । महेन्द्रायेति महेन्द्रयाजिनः ॥ ७ ॥

शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः शतभिन्द्राय शरदो दुहानाः ।

रुद्रस्य हेतिः परि वौ वृणवन्तु ॥

इति ब्रजन्तीरनुमन्त्रयते ॥ ८ ॥ पूषा वः परस्पा अदितिः प्रेर्वरीपाँ इन्द्रो वो

1 In Män I. 1. 1. 12 the line is to be corrected after Vär.

2 The ms वाहनम्, the Mān mss वाहनं, Hir I, 4: 76 वाहीनं, वाहानां (=वा आहाना) may be right. वाहानं (adj. to वृत्तं) recurs in I, 6, 1, where it is corrected by the second hand into वाहीनं. Mān, I, 8, 1, 5 has instead प्रहाणं "bent". Thus आहानां may equally well mean प्रहाणां or आनतां.

3 MS I. 1. 1.

4 The ms first hand संभूतां

5 Note that आहरति has already been

read in sūtra 2.

6 The ms second hand पुस्ति०, which
is after Ap I. 2, 3, 5.

7 The mantra is partly taken over
from MS IV. 1. 1.

8. The mantra is taken from MS IV.
 1. 1: 2. 6, which reads प्रेत्वरीया.
 Perhaps the Vār is correct—प्रेत्वरी
 +पाः. For प्रेत्वरी see Acta Orientalia
 V. 252. If प्रेत्वरीया be the right
 form we should expect प्रेत्वरीयेन्द्री.
 प्रेत्वरीपाः may mean “she who pro-
 tects the cows when they start for
 the meadows”, प्रेन्वनीया of Pāṇini

इधन्तो इनष्टाः पुनरेतति च ॥ ६ ॥ ध्रुवा असिमंशिति यजमानं प्रेक्षते गृहान्वाभिपर्यावर्तते ॥ १० ॥ यजमानस्य पश्चन्पाहीत्यस्मिष्ठे इनस्यग्न्यगारे वा पुरस्तात्प्रतीचीँ शास्त्रामुपकर्षति ॥ ११ ॥ असिदं दात्रं पश्चाद् गार्हपत्यस्य सावित्रेणादत्ते इश्वपरश्चुँ वा—देवस्य वेति प्रभृतिनाददै इत्यन्तेन ॥ १२ ॥ गोषदर्शीति गार्हपत्यं प्रेक्षते ॥ १३ ॥ प्रत्युष्णं रक्षे इत्याहवनीये प्रतितप्योर्वन्तरिक्षे वीहिँ ॥ प्रेयमगर्दिति प्राग्वोदग्वाभिप्रवज्य यतः कुतश्चिद्भान्वर्द्धिराहरति ॥ १४ ॥ देवानां परिषूतमसीति परिषूष्य विष्णोः स्तुर्पं इति स्तम्बं गृहीत्वा तेषु गवां भार्गं इत्येकाँ इनुष्ठिं द्वे वाँ चिसूजति ॥ १५ ॥ देवैभ्यस्वोर्ध्वबर्हिर्भृत्य इत्यूर्ध्वमुन्मृज्य माधो मोपरि परस्त ऋष्यासैमिति दात्रमुपहृत्य विशाखानि प्रति लुनाति सावित्रेण दामीत्यन्तेन ॥ १६ ॥ प्रथमलूनं संनखं प्रस्तरं कृत्वा पृथिव्याः संपृचः पाहीति तृणमन्तर्धाय सादयति ॥ १७ ॥ आच्छेत्ता ते मा रिष्यमिति प्रभूतं लून्वा जपति ॥ १८ ॥ अतस्वं बर्हिरित्यालवानभिमृशति ॥ १९ ॥ सहस्रवलशोँ इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशति ॥ २० ॥ अपः स्पृष्टद्वायुपिता योनिरिति शुल्वं प्रतिधायादियाँ राजासीत्यावेष्यति विधातु पञ्चधातु सप्तधातु वा ॥ २१ ॥ एवं धातुसंभरणास्तरण्योः ॥ २२ ॥ सुसंस्कृतौ त्वा संभरामीति शुल्वे बर्हिः संभरति ॥ २३ ॥ अलुभिता योनिरिति प्रस्तरमाधायेन्द्रायाः संनहर्त्यित्यन्तावभिसमायच्छ्रुति ॥ २४ ॥ पूषा ते ग्रन्थिं ग्रथनालिति ग्रन्थिं करोति ॥ २५ ॥ स ते मा स्थादिति पश्चात्प्राज्ञवमुपकर्षति ॥ २६ ॥

आपस्त्वामश्विनौ त्वामृषयः सप्त मामृजुः ।

बर्हिः सूर्यस्य रशिमभिरुषसां केतुमारभे^१ ॥

इत्यारभ्येन्द्रस्यै त्वा बाहुभ्यामुच्यच्छु इत्युद्यच्छ्रुति ॥ २७ ॥ वृहस्पतेर्मूर्त्ता हरामीति^२ शिरस्याधायोर्वन्तरिक्षे वीहीति व्रजति ॥ २८ ॥ अदित्यास्त्वा पृष्ठे साद-

VIII. 4. 2 Vārttika is a different word.

1 MS I. 1. 1.

2 The ms first hand °परश्च, second hand °पश्चु.

3 MS IV. 1. 2: 2. 12.

4 MS I. 1. 2.

5 Derived from KS XXXI. 1: 1. 11.

6 The mantra and its vinyoga occur only in Hir I. 5: 82.

7 MS IV. 1. 2: 3. 9.

8 MS IV. 9. 3: 123. 8, TS I. 1. 2. 2.

9 MS IV. 1. 2: 3. 10-11 मार्षम्. Cp TS ib.

10 The ms अदित्यै (influenced by TS).

11 Mān I. 1. 1. 42 सुसंस्कृते is to be emended. Cp TS I. 1. 2. 2, from where the mantra is derived.

12 Though derived from MS IV. 1. 2: 3. 20-21 it is read sakalapāthena both here and in Mān.

13 ? The ms. इत्यारभन्तीन्द्रस्य first hand, इत्यारभन्दिन्द्रस्य second hand.

यामीति^१ पश्चादाहवनीयस्य पारिधिदेशे उनधैः सादयित्वा [बहिरसि^२] देवंगममिन्त्युपरि निदधाति ॥ २६ ॥ पालाशं खादिरँ वाषादशदाखमिधम् संनह्यति त्रीँश्च परिधीन्सहशल्कान्कार्घ्यमयान्विल्पलाशखदिररोहीतकोदुम्भराणाँ वा ॥ ३० ॥ स्थविष्टो मध्यमो वर्षीयानर्णीयान्दक्षिणाधर्यो ह्यसिष्टो उणिष्ट उत्तराधर्यः ॥ ३१ ॥

यक्षण्यो रूपं कृत्वा प्राविशस्त्वं वनस्पतीन् ।

ततस्वामेकविंशतिधा संभरामि सुसंभृता ॥

इति संभृत्य यज्ञायुरुसंचरानिति सहमूलैर्दर्भैः संनह्यति ॥ ३२ ॥ कृष्णो इत्याख्यरेष्टाः ॥ देवपुरश्वरस ऋच्यासं त्वेत्युपरि निदधाति ॥ ३३ ॥

इतीष्टिसूत्रे द्वितीयाध्याये प्रथमं खण्डम् ॥

दर्भाणाँ वेदं करोति वत्सङ्गं पशुकामस्य त्रिवृतं ब्रह्मवर्चसकामस्य मूरूकार्घ्यमन्नाद्यकामस्य ॥ १ ॥ [प्र] सर्वाँ शुल्बं कृत्वा वत्सङ्गं निवेष्टय वेदाग्रे शुल्बं निधाय त्रिवेदशिरः संनह्यत्युत्तरसुत्तरं प्रदक्षिणम् ॥ २ ॥ प्रादेशमात्रे शुल्बात्परिवास्योत्करे मूलानि गमयति ॥ ३ ॥ अत्रैवामावास्यायाँ वेदिं करोति सर्वाँ सद्यः पौर्णमास्याम् ॥ ४ ॥ शाखाया अन्तर्वेदि पलाशानि विशात्य मूलतः प्रच्छिद्यान्तवेदि न्यस्येदुपवेशं च कुर्वीत ॥ ५ ॥ शाखाया दर्भमयं पवित्रं करोत्यग्रन्थे त्रिवृदविदलम् ॥ ६ ॥ हुते उश्मिहोत्रे परिसमूद्य परिस्तर्योर्चरतो गार्हपत्यस्य पात्रेभ्यः संस्तर्य द्वंद्वं सानान्यपात्राणि प्रयुनक्ति दोहनं निदाने कुम्भीँ शाखापवित्रं च ॥ ७ ॥ बहिषः पवित्रे कुरुते समावप्रच्छिद्यप्रान्तौ दर्भौ प्रादेशमात्रौ ॥ ८ ॥ पवित्रे स्थो वैष्णवे^३ इत्योषध्याँ छित्वा विष्णोर्मनसा पूते स्थै इत्यङ्गिस्त्रिलक्ष्मूल्यं प्रोक्षयीः संस्कुरुते ॥ ९ ॥ देवो वः सवितोत्पुनाविति^४ गायत्र्या त्रिः पच्छ उत्पूय देवीरापो उपर्युक्ते इत्यभिमन्त्य शुन्धव्यं दैव्याय कर्मणैः इति पात्राणि त्रिः प्रोक्षति ॥ १० ॥ उपस्थृतं भे प्रब्रूतात् ॥ विहारं च गां चोपसृष्टामन्तरेण मा संचारिष्टति^५ संप्रेष्यति ॥ ११ ॥ निष्टृतं रक्षो निष्टसा अरातय इति कुम्भीं निष्टृप्य वस्त्रानां

1 MS I. 1. 2.

9 The ms वैष्णव्या.

2 Man I. 1. 1. 50 अनो उधो वा is corrupt.

10 In Man I. 1. 3. 12 ओषध्या वैष्णवे स्य इति छिनति the word ओषध्या

3 The majority of Man mss also leave out बहिरसि.

does not form a part of the mantra.

4 MS IV. 1. 2: 4. 4.

11 MS IV. 1. 6: 7. 15.

5 The ms first hand मूला.

12 MS I. 1. 6: 3. 8.

6 MS I. 1. 11: 7. 6.

13 MS I. 1. 4: 2. 12.

7 MS IV. 9. 1: 122. 6.

14 MS I. 1. 3: 2. 5.

8 The ms °प्राणं.

15 Thus the ms first hand; second hand °चारिष्टेति (after Ap I. 12. 12).

पवित्रमसीति^१ प्रागग्रं पवित्रमवदधाति ॥ १२ ॥ द्यौरसीत्यभिमन्त्र्य मातरिक्ष्वनो धर्म^२ इत्यधिश्चयति ॥ १३ ॥ अन्वारभ्य वाच्च यच्छ्रुति ॥ १४ ॥ न रिक्तमवसृजति ॥ १५ ॥ पोषाय त्वेति^३ वत्समवसृज्यमानमनुमन्त्रयते ॥ १६ ॥ अयद्वा वः प्रजया सँस्तजामि रायस्योषेण बहुता भवन्त्विति संगच्छ्रुमानाम् ॥ १७ ॥ अदित्यौ राजासीति^४ निर्दीयमानाम् ॥ १८ ॥ ऊर्जस्वतीर्घतवत्पिन्वमाना जीवा जीवन्तीरुप वः सदेमत्युपसन्नम्^५ ॥ १९ ॥

उत्सं दुहन्ति कलशं चतुर्विलभिङ्गं वेतुं^६ मधुमती^७ स्वस्तये ।

तदिन्द्रामी जिन्वतां सूकृतावत्तद्यजमानमपि स्वर्गे लोके दधातु ॥

इति धाराधोषम् ॥ २० ॥ दोग्धारं पृच्छ्रुति कामधुक्तं इति । अस्मिति नामादिशति ॥ २१ ॥ सा विश्वायुरस्त्वसाविति^८ नामग्राहमनुमन्त्रयते । सा विश्वभूरिति द्वितीयाम् । सा विश्वकर्मेति^९ तृतीयाम् ॥ २२ ॥ दुर्घमवनयति ॥ २३ ॥ तिस्रो यजुषा दोहयति तिस्रस्तृष्णीम् ॥ २४ ॥ तिस्रषु दुर्घासु त्रिरुच्चैर्वाच्च विसृजते ॥ २५ ॥ बहु दुर्घीन्द्राय देवेभ्यो हविरिति संप्रेष्यति । महेन्द्रायेति महेन्द्रयाजिनः ॥ २६ ॥ विसृष्टवागनन्वारभ्योत्तरा दोहयति ॥ २७ ॥

संपृच्य ध्वमृतावरीरूर्मिणां मधुमत्तमाः ।

पृष्ठतीः पथसा पगो मन्दा धनस्य सातये^{१०} ॥

इति कुम्भ्याँ संक्षालनमानयति ॥ २८ ॥ हुतः स्तोक इति स्कन्धप्रायश्चित्तं जपति ॥ २९ ॥ वर्त्म कुर्वन्नुदगुद्वासयति—हृं गा हृं गोपति मा ते^{११} यज्ञपती रिषदिति ॥ ३० ॥ शीतबुझं दध्मातनक्षि द्वयोरेकस्या वा दुर्घेन पूर्वेद्युर्निहितेन ॥ ३१ ॥ इन्द्राय त्वा भागं सोमेनातनचमीत्यातनक्षि । महेन्द्रायेति महेन्द्रयाजिनः ॥ ३२ ॥ यवागूरज्ञिहोत्रम् । तस्याः पिरेऽपि प्रतिनयति—अदस्तमसि विष्णुवे त्वेति^{१२} ॥ ३३ ॥ विष्णो हव्यं रक्षत्वेति^{१३} निधायापैर्जायतेति^{१४} सोदकेन पात्रेणामृन्मयेनापिदध्यात् ॥ ३४ ॥ यदि मृन्मयं स्यान्तृणं काष्ठं वावदध्यात् ॥ ३५ ॥ तेन धर्मेण प्रातर्दोहाय वत्सानपाकरोति ॥ ३६ ॥ सोमयाजिनो उमावास्यायां नित्यं संनयन्तं यथाकाम्यसोमयाजिनः ॥ ३७ ॥ शुश्रुवान्ग्रामणी राजन्यं इति गतौश्रेयः ॥ ३८ ॥ और्वो गौतमो भारद्वाज इति महेन्द्रं यजेरनगतश्रियश्च ॥ ३९ ॥

1 MS I. 1. 3.

the Taittiriyas.

2 The ms अदित्यै (influenced by TS). So also once before.

6 The mantra though read sakalapāthena is from MS IV. 1. 3: 5, 8-9.

3 The ms °संनाम्, but the substantive referred to is दोग्धारम्. Cp Mān I. 1. 3. 18.

7 Other Sūtras वो.

4 The ms second hand देवीं.

8 MS IV. 1. 3: 5, 12.

5 The ms °रूर्मिणीर्, which is after

9 The ms second hand निधाय हविष्णु.

10 Derived from TS II. 5. 4. 4.

इतरे सँवत्सरमिन्द्रमिष्टवाग्ये व्रतपतये उषाकपालं निरुप्य महेन्द्रं यज्ञेरन् ॥ ४० ॥

हतोष्ट्रैसूत्रे द्वितीये ५ध्याये द्वितीयं खण्डम् ॥

अमावास्यायामपराहे पिण्डपितृयज्ञाय प्राग्दक्षिणैकोल्मुकं प्रणयेत्—
अपेतो^१ यन्त्वसुराः पितृरूपा ये रूपाणि प्रतिमुच्चाचरन्ति ।
परापुरो निपुरो ये भरन्त्यश्चिदान्तोकात्रणुदात्वस्मात् ॥

इति ॥ १ ॥ उत्तरतः प्रणीतस्य वेदिसुद्धन्तिं स्फ्येन सङ्कृतपराचीन-
मपेतो यन्त्वसुरा ये पितृष्ठद इति ॥ २ ॥ प्राग्दक्षिणाग्रैदक्षिणार्थं परिस्तीर्य दक्षिणातो
उश्चेरकैकं पात्राणि प्रयुनक्ति चरुं मैद्वाणं पिण्डनिधानमुलुखलमुसलं कृष्णाजिनं
शूर्पम् ॥ ३ ॥ सङ्कृदाङ्गिनस्य बर्हिष पक्षपवित्रं कृत्वा तूष्णीं प्रोक्षणीं सँस्कृत्य
पात्राणि सङ्कृतेऽप्नति ॥ ४ ॥ एकपवित्रमन्तर्धायाश्रिष्टादधि चरुणा ब्रीहीन्निर्वपति
पूरयित्वा निमृज्यै कृष्णाजिने उष्यवहन्ति प्राग्दक्षिणमुखा परापावम् ॥ ५ ॥ सङ्कृ-
तफलीकृतान्दक्षिणाग्नौ अपयति प्रसव्यमुदायावं जीवतरडुलम् ॥ ६ ॥ शृतं प्रतिन-
यति ॥ ७ ॥ घृतेनानुत्पूतेन नवनीतेन वोत्पूतेन शृतमभियार्थं दक्षिणत उद्वास्यै-
कस्फ्यायामांसिच्य सङ्कृदाङ्गिनं प्रोक्षति ॥ ८ ॥ एकस्फ्यामास्तीर्य चरुं मैद्वाणं
पिण्डनिधानमित्यैकं बर्हिष्यासादयति ॥ ९ ॥ परिश्रव्यत्यादित्यसकाशात् ॥ १० ॥
कशिषुँ सोपधानं पश्चादग्नेरास्तीर्य पितृनावाहयति—एत पितर इति ॥ ११ ॥ यज्ञो-
पवीती मैद्वाणेन तिस्त्र आहुतीर्जुहोति—सोमाय पितृमते स्वधा नमः ॥ यमायाज्ञिरस्वते
स्वधा नमः ॥ अभ्ये कव्यवाहनाय स्वधा नम इति दक्षिणां दक्षिणम् ॥ १२ ॥ उदकलेपं
मैद्वाणेमग्नावनुप्रहरति ॥ १३ ॥ यज्ञमाने उत ऊर्ध्वं परेतन पितरै इति त्रिरपः परि-
षिञ्चति त्रिः पात्रं प्रतिपरिहरति ॥ १४ ॥ ब्रीनुदकाञ्जलीन्निनयति—आचामन्तु
पितर इति ॥ १५ ॥ बर्हिषि ब्रीन्निपण्डान्निदधाति दक्षिणं दक्षिणम्—एतते मम पितर-
साविति पितृनाम गृहीत्वैतते मम पितामहासाविति पितामहस्यैतते [मम] प्रपि-
तामहासाविति प्रपितामहस्य ॥ १६ ॥ ये चात्र त्वामनु तैभ्यः स्वघेत्यनुष्जेत् ॥ १७ ॥
एतते उमुष्य पितरेतते उमुष्य पितामहैतते उमुष्य प्रपितामहैति प्रवसति यज्ञमाने उर्ध्वर्युः
॥ १८ ॥ यदि नामानि न जानीयात्स्वधा पितृभ्यः पृथिवीषद्वयः स्वधा पितृभ्यो उन्तरित्त-
सङ्घयः स्वधा पितृभ्यो दिविषद्वय इति निदध्यात् ॥ १९ ॥ लुप्येत जीवत्पितृः पिण्ड-

1 The ms second hand अप, which is 3, Ap I, 7. 8.

the reading of the Taittiriyas and 4 The ms °मुखो नपावत्रम्,
of Man I, 1, 2. 8, 5 The ms °स्फ्यामा०.

2 The ms वेदिसूर्वं त्रिः. Cp Ap I, 8. 8. 6 १ The ms हविष्यां० (for हविश्वा० ?).

3 The ms विमृज्य. Cp Man I, 1. 2. 7 MS I, 10, 3; 143, 8.

निधानम् ॥ २० ॥ न जीवन्तमतिद्यात् ॥ २१ ॥ जीवतिपतामहश्चेतिपितुरेकः पिण्डः ॥ २२ ॥ लेपैः पित्रे ॥ २३ ॥ तथोदकमाञ्जनाभ्यञ्जने च ॥ २४ ॥ वर्द्धिषि लेपं निमार्घ्य—यात्र पितरः स्वधा तथा यूँ यथाभागं मादयच्चमिति ॥ २५ ॥ अत्र पितरो मादयच्चमित्युद्दृढ़ावृत्या तमितोरासित्वा येह पितर ऊर्हस्यै वयं ज्योग्जीवन्तो भूया-स्मेत्यमीमदन्त पितरं इति परिश्रितं प्रणद्याञ्जनाकाः शलाकाः प्रतिपिण्डं निद-धाति—आङ्क्वासावित्याञ्जनेनाभ्यङ्क्वासावित्यभ्यञ्जनेन च ॥ २६ ॥ एषा युष्माकं पितर इत्यूर्णा दशाँ वा न्यस्यति । इमा अस्माकमित्यवशिष्टा अवेक्षते ॥ २७ ॥ लोमो-त्तरवयसि न्यस्येत्—अतो नः पितरो उन्यन्मा योष्टेति ॥ २८ ॥ तेन धर्मेण परिषिद्य मार्जयन्तां पितरो मार्जयन्तां पितामहा मार्जयन्तां ग्रपितामहा इति वर्द्धिषि त्रिनुदकाञ्जली-ग्निनीय निद्वनुते उञ्जलिं कृत्वा नमो वः पितरो मन्यवै । नमो वः पितर इषे । नमो वः पितर ऊर्जे । नमो वः पितरः शुष्माय । नमो वः पितरो रसाय । नमो वः पितरो बलाय । [नमो वः पितरो यजीवं तस्मै । नमो वः पितरो यद्वोरं तस्मै । स्वधा वः पितरो नमो^१] नमो वः पितरः ॥ ये उत्र पितरः ब्रेता युष्माँस्ते उनु य इह पितरो जीवा अस्माँस्ते उनु ॥ ये उत्र पितरः ब्रेता यूँ तेषां वसिष्ठा भूयास्थ य इह पितरो जीवा अहं तेषां वसिष्ठो भूयासमिति ॥ २६ ॥ शेषमवजिग्रेत् । आमयाव्यक्ताद्यकामो वा प्राक्षीयात् ॥ ३० ॥ प्रजापते न त्वंदित्युच्चिष्टति ॥ ३१ ॥ परेतनेति^२ यजमानः प्रवाहर्णा जपति ॥ ३२ ॥ उभौ मनस्वतीर्मनो न्वाहुवामैँ इति तिस्तः ॥ ३३ ॥

वयं सोम ब्रते तव मनस्तनूषु विभ्रतः ।

प्रजावन्तः सचेमहि^३ ॥

इति च । अक्षब्रमीमदन्तेति^४ च ॥ ३४ ॥ प्राप्यै ते अभ इधामहीति^५ गार्हपत्य-

1 The ms second hand लोपः.

7 Hemādri, Śraddhakalpa p 1474

2 MS I. 10. 2.

०दित्युच्चिष्टते.

3 The ms पितरो न्या मा योष्टेति first hand, पितरो मा योष्टेति second hand.

8 Hemādri ib परेत पितर इति०. Cp Ap

4 This formula as well as नमो० बलाय are not from MS. The rest upto नमो नमो वः पितरः is derived from MS I. 10. 3: 143. 3-6.

I. 10. 7.

5 The words enclosed within brackets are supplied on the authority of Hemādri, Śraddhakalpa page 1460 (See Prof. Raghu Vira's edition of VārGr, Introduction p 3) and MS ib.

9 The ms first hand and Hemādri न्वाह०. The second hand न्वाहु० is after the Samhitā.

10 MS I. 10. 3: 143. 15.

11 The verse is nowhere else applied in Pindapitryajña.

12 MS I. 10. 3: 143. 12.

13 Perhaps प्राप्य means the same as प्रत्येत्य.

14 MS II. 13. 7: 156. 14.

6 MS II. 6. 12: 72. 4.

मुपतिष्ठते ॥ ३५ ॥ मध्यमं पिण्डं पही प्राशीयात्—

आधत पितरो गर्भं कुमारं पुजकरसजम् ।

यथायं पुमान्स्यात् ॥

इति । इतरावग्नावनुप्रवरेद् ब्राह्मणो वाशीयादपो वा गमयेत् ॥ ३६ ॥ द्वे द्वे अभ्युद्य पात्राणि प्रत्याहरते ॥ ३७ ॥ औपासनं गार्हपत्यदक्षिणाग्निस्थानीयं कृत्वाप्यनाहिताग्निः पिण्डपितृयज्ञं कुर्वति ॥ ३८ ॥

इतीष्टिसूत्रे द्वितीये उद्धाये तृतीयं खण्डम् ॥

प्रातर्हुते उग्निहोत्रे वेषाय वामिति^१ पात्री प्रक्षालयाग्नीन्परिस्तीर्य दक्षिणतो ब्रह्मयजमानाभ्यां स्तीत्वा संततं पृष्ठयाँ स्तृणाति गार्हपत्यादध्याहवनीयाद् यज्ञस्य संततिरसि यज्ञस्य त्वा संतत्यै स्तृणामीति ॥ १ ॥ उत्तरतः पृष्ठयायाः पात्रेभ्यः सँस्तीर्यं द्वन्द्वं पात्राणि प्रयुणक्ति स्फृतं कपालान्यंशिहोत्रहवरणीँ शूर्पे कृष्णाजिन्नं शम्यामुलूखलमुसलं दृष्टुपलं खादिरँ स्तुवं पालाशीं जुहूमाश्वस्थीमुपभृत्वं वैक-ड्क्तों भ्रुवाँ शमीमयीर्वात्रलिमात्रीः ॥ २ ॥ चरणमयानि शिष्टानि पात्राणि ॥ ३ ॥ पात्रीमिडावमस्त्रं वेदं वेदप्रत्यान्कुटरुमाल्यस्थार्लीं चरुं प्राशित्रहवरणं प्रणीता-पात्रं पहीयोक्त्रं प्रातदौहिकानि ॥ ४ ॥ चमसेनापः प्रणयति । काँस्येन व्रह-वर्चसकामस्य दोहनेन पशुकामस्य मूर्मयेन प्रतिष्ठाकामस्यायसेनाभिचरतः ॥ ५ ॥ वानस्पत्यो उसीति चमसमादाय देवेभ्यः शुन्धस्वेति^२ चमसं प्रक्षालयति ॥ ६ ॥ पार्थिवमसि ॥ देवेभ्यः शुभस्वेतीर्तरान् ॥ ७ ॥ पश्चाद् गार्हपत्यस्य पवित्रान्तरापो गृहीते पृथिवीं मनसा ध्यायन्—

यद्वो रेवती रेवत्यै यद्वो हविष्या हविष्यम् ।

यद्व शोजो यच्च चूमणं तां व ऊर्मि मधुमन्तं देवयज्यायै जुष्टं गृह्णामि ॥

इति ॥ ८ ॥ ग्रोक्षणीर्धमैः सँस्कृत्य ब्रह्मचर्पः प्रणेष्यामीत्यामन्त्यावधाय एवित्रे स्फृथेन सह प्रणयति समं प्राणैर्धारयमाणः—को वः प्रणयति स वः प्रणयतु ॥ कस्मै वः प्रणयति तस्मै वः प्रणयतु ॥ बृहस्पतिर्वः प्रणयतु ॥ पोषाय त्वेति^३ ॥ ९ ॥ उत्तरत आहवनीयस्य स्फैयनोद्धत्य सादयति—को वो युनक्ति स वो युनक्तु ॥ कस्मै वो युनक्ति तस्मै वो युनक्तु ॥ बृहस्पतिर्वो युनक्तु ॥ विश्वेभ्यः कामेभ्यो देवयज्याया इति ॥ १० ॥

1 MS I. 1. 4: 2 12.

5 Cp MS I. 4. 10: 59. 5 यर्षपो गृही-

2 The ms कपालम०.

यादिमां तर्हि मनसा ध्यायेत्.

3 Thus the ms. It is the same as

6 ? Probably पोषाय व इति. Cp Ap I.

वेदप्रत्यान्.

16. 3 end. पोषाय त्वा is from MS

4 MS I. 2. 8.

I. 1. 3: 2, 7.

अध्वर्युयजमानौ वाचं यच्छ्रेतामा हविष्कृतः ॥ ११ ॥ परिस्तरणैः स्वाद्वाद्य पवित्रपाणिः पात्राणि संमृशति—संसीदन्तां दैवीर्विशं इति ॥ १२ ॥ वानस्पत्यासीत्यग्निहोत्रहवणमिदत्ते ॥ १३ ॥ वर्षद्वद्दमसीति^१ शर्पम् ॥ १४ ॥ उर्वन्तरिक्षं वीहीति^२ ब्रजति ॥ १५ ॥ प्रत्युष्टं रक्षे इत्याहवनीये प्रतितप्य यजमान हविर्विर्वप्स्यामीति यजमानमामन्त्रयते ॥ १६ ॥ यदि प्रवसेदग्ने [हविर्] निर्वेप्स्यामीति ब्रूयात् ॥ १७ ॥ वीह्याग्रयणेनेष्टवा वीहिभिर्यजेता यवेभ्यो^३ यवैर्वा वीहिभ्यः^४ ॥ १८ ॥ पश्चादशिष्ठं शकटं योग्यकृतं छुदिष्मत्सपरिष्टकम् ॥ १९ ॥ तस्मादधि निर्वपति ॥ २० ॥ पात्र्या वा स्फ्यमवधायानसान्मन्त्रान्जपन् ॥ २१ ॥ धूरसीति^५ धुरमभिर्मृशति ॥ २२ ॥ देवानामसि वहितमित्युत्तरामीषामालभ्य जपति ॥ २३ ॥ विष्णोः कमो ऽसीति^६ पादमादधाति ॥ २४ ॥ अहुतमसीत्यारोहति ॥ २५ ॥ उरु वातायेत्यवसारयति ॥ २६ ॥ मित्रस्य वश्वकृषा प्रेक्षे इति हविष्यान्प्रेक्षते ॥ २७ ॥ अग्निहोत्रहवणयामवधाय मुष्टिना निर्वपत्यग्निहोत्रहवणयाः शूर्णे—देवस्य वै इत्यरनये वो जुष्णानिर्वप्स्यम्यमुष्टै वो जुष्णानिति^७ यथादेवतम् । त्रिर्यजुषा तूष्णीं चतुर्थम् ॥ २८ ॥ इदं देवानामिति^८ निरुप्तानि निरुप्तान् ॥ २९ ॥ इदं देवानामिति^९ निरुप्तानि निरुप्तान् ॥ ३० ॥ इदं देवानामिति^{१०} निरुप्तान् ॥ ३१ ॥ स्वाहा यावप्तुष्यिवीभ्यामिति^{११} स्कन्धप्रायश्चिन्तं जपति ॥ ३२ ॥ निर्वल्लणस्येति^{१२} शकटं निष्क्रामयति ॥ ३३ ॥ स्वरभिव्यर्कशमित्याकाशं प्रेक्षते ॥ ३४ ॥ उजोतिवैश्वानरमित्याहवनीयम् ॥ ३५ ॥ उर्वन्तरिक्षमन्विहि ॥ अदित्यास्त्वोपस्थे साद्यामीति पश्चाद् गार्हपत्यस्य सादयति ॥ ३६ ॥ अग्ने हव्यं रक्षस्वेति पुर उपसादयति^{१३} ॥ ३७ ॥ अनिर्मृष्टायामशिहोत्रहवणयां प्रोक्षणी^{१४} संस्कृत्य हविष्यं प्रोक्षत्यनभिप्रोक्षनश्चिग्म—अग्ने वो जुष्णानप्रोक्षाम्यमुष्टै वो

1 MS I. 1. 4.

2 ? Thus tentatively emended. The ms देवेभ्यो.

3 ? The ms यवै सवीहिभ्यः first hand, यवैर्वा वीहिभिः second hand.

As emended the meaning might be: he should use rice as sacrificial substance until (the ripening of) the barley, or (likewise) barley till (the ripening of) rice.

4 ? The ms योग्यकृतं first hand, योग्याकृतं second hand. The idea meant to be communicated is नद्युगम्.

5 आनसान्मन्त्रान् are those formulas

with which the śakata (or anas) is addressed. Cp Mān I. 2. 1. 23 अनोमन्त्रान् and Ap I. 18. 7 शकटमन्त्रान्.

6 The ms first hand धुरावभिः.

7 MS I. 1. 5.

8 Thus the ms first hand, the second hand स्फात्यै त्वा नारात्या.

9 The ms ऋक् first hand, अभिविष्येयम् second hand. Cp TS I. 1. 4. 2 अभिविष्येषम्.

10 The sūtra is verbally taken over from MS IV. 1. 5: 7, 14.

जुषनिति॑ यथादेवतम् । त्रियज्ञुषा तूष्णीं चतुर्थम् ॥ ३८ ॥ पात्राणि च यद्वो
ऽशुद्ध आत्मे इति त्रिरूपानानि पर्यावर्त्य ॥ ३९ ॥ अदित्यास्त्वगसीति॑ कृष्णाजिनमा-
दयाकृत्वं रचैः इत्युत्करे त्रिरूपरिष्ठाद्ग्रीवमुदगाशसनम् ॥ ४० ॥ अदित्या-
स्त्वगसि प्रति त्वादित्यास्त्वगवेत्त्विति ॥ ४१ ॥ पश्चादुत्करस्यास्तृणाति प्रत्यग्नीवमुक्त-
रलोम प्रत्यग्नेसदमभिभुजन् ॥ ४२ ॥ अनुत्सुजन्कृष्णाजिनमुलखलमादधाति—
पृथुप्रावासीति॑ ॥ ४३ ॥ न रिक्तमवस्तृजति॑ ॥ ४४ ॥ अमेर्जिहासीति॑ हविषयान्वपति ।
त्रियज्ञुषा तूष्णीं चतुर्थम् ॥ ४५ ॥ वृहद्ग्रावासीति मुसलमादाय । कर्वसूर्वानस्पत्य
इति वा ॥ ४६ ॥ अपहत्त रक्षो हविष्टदेहीत्यैवहन्ति । अपहतोऽधर्शसो हविष्टदेहीति
द्वितीयम् । अपहता यातुधाना हविष्टदेहीति तृतीयम् ॥ ४७ ॥ हविष्टदागहीति
राजन्यस्य हविष्टदाग्रवेति वैश्यस्य ॥ ४८ ॥ पत्न्यवहन्ति ॥ ४९ ॥ कुटुर्सरसीत्याश्रीध्रः
कुटुर्समादयेषमावदेति॑ हविषदमाहन्ति । ऊर्जमावदेति॑ द्वितीय॑ रायसोषमावदेत्युपलाम्
॥ ५० ॥ त्रिरेतेन धर्मेण ॥ ५१ ॥ वर्षवृद्धमसीति॑ शूर्पमादत्ते ॥ ५२ ॥ वर्षवृद्धाः स्येति
हविष्टयन्प्रेक्षते ॥ ५३ ॥ प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेत्त्वित्युद्घपति ॥ ५४ ॥ परापूतैः रचैः इत्युत्तरे
निष्पुनाति ॥ ५५ ॥ पुरोडाशकपाले तुषानोप्याधस्तात्कृष्णाजिनस्योपास्यति—
प्रविद्धो रक्षसां भागैः इति ॥ ५६ ॥ इदमहैः रक्षोऽवबाध इदमहैः रक्षोऽधमं तमो नयासीति
पाषण्यो तुषानवबाधते ॥ ५७ ॥ अपः स्पृष्टद्वा विविनक्षिं—देवो वः सविता
विविनक्षु [सु]विचा विविच्यध्वमिति॑ ॥ ५८ ॥ विविक्तानावपति ॥ ५९ ॥ देवेभ्यः शुन्धच-
मिति त्रिः फलीकरोति ॥ ६० ॥ तेन धर्मेणानभिभुजन्कृष्णाजिनमास्तीर्य धिषणासि
पार्वतीति॑ हविषदमादधाति ॥ ६१ ॥ धिषणासि पार्वती प्रति त्वा पार्वती वेत्त्वित्युपलाम्
॥ ६२ ॥ अदित्याः स्कम्भोऽसीति॑ शस्यामुपकर्षति पश्चादुदीचीनकुम्बाम् (?)४ ॥ ६३ ॥
धान्यमसीत्यधिवपति त्रियज्ञुषा तूष्णीं चतुर्थम् ॥ ६४ ॥ प्राणाय त्वेति॑ प्राचीमुपलाम्
प्रकर्षत्यपानाय त्वेति॑ प्रतीची॑ व्यानाय त्वेति॑ मध्ये व्यवधारयति ॥ ६५ ॥ दीर्घामनु

1 MS I. 1, 6.

2 The ms उपरिष्ठाद्ग्रीवमुदगाशसनम्, first hand, उपरिष्ठाद्ग्रीवं विशसनम्, second hand.

3 The ms भसदभिभुजमनभिसुजन्, first hand, भसदमनुत्सुजन्, second hand. See also sūtra 61 and the corresponding Mān passage.

4-4 The ms °पसं रक्षोवहविष्ट° first hand, कर्वसूरसि वानस्पत इति वाव

रक्षो हविष्ट° second hand. For the reading of second hand see Hir I. 17: 126.

5 MS IV. 1. 6: 8. 8.

6 The ms second hand अशमानमा०.

7 MS I. 1. 7.

8 MS IV. 1. 7: 9. 1-3.

9 Thus emended after Āp I. 21. 3.
The ms पश्चादुदीचीनुलमान्.

प्रद्युमिति॑ सँस्थापयति ॥ ६६ ॥ मित्रस्य वश्वकुषावेच्चै इति पिष्टान्यवेक्षते ॥ ६७ ॥
देवो वः सविता हिरण्यपाणिरुपगृह्णात्वित्यवशीर्यमाणान्युपगृह्णाति ॥ ६८ ॥ दासी
पिनष्टि पक्षी वा ॥ ६९ ॥ अरणूनि कुरुतादिति संप्रेष्यति ॥ ७० ॥

इतीष्टिसूत्र [द्वितीये उच्चारे] चतुर्थं खण्डम् ॥

इति द्वितीयो उच्चारः ॥

1 The ms प्रसिं, perhaps under the influence of TS.
2 MS I. 1. 7.

धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छेत्युपवेषमादाय गार्हपत्यादङ्गारौ निर्वर्तयति—अपामे ऽग्नि-
 मामादं जहीति^१ ॥ १ ॥ निष्कव्यादं तुदस्वेत्यन्वतरं निरस्यति ॥ २ ॥ आग्ने^२ देवयजन्म
 वहेति^३ द्वितीयमवैस्थाप्य तस्मिन्कपालसुपदधाति—ध्रुवमसि पृथिवीं दृहेति^४ ॥ ३ ॥
 अनभिसृजन्कपालमङ्गारमधिवर्तयति—निर्दग्धं रक्तं इति ॥ ४ ॥ धरणमसीति^५
 पूर्वसुपदधाति^६ । धर्त्रमसीति^७ पूर्वार्धम् । धर्मासीति^८ मध्यमादक्षिणम् । चिदसीत्यु-
 त्तरम् । परिचिदसीति^९ दक्षिणार्धात्पूर्वम् । विश्वासु दिनुं सोदेत्यपरम् । सजातानस्मै यज-
 मानाय परिवेशय सजाता इम् यजमानं परिविशनित्येत्युत्तरार्धात्पूर्वम् ॥ ५ ॥ अष्टाकपाल
 आग्नेय एकादशकपाल ऐन्द्राग्नं ऐन्द्रश्च ॥ ६ ॥ एतेन धर्मेणोत्तरस्मिन्नष्टात्युप-
 धाय चितः स्थ परिचितः स्थेति^{१०} शेषसुपदधाति ॥ ७ ॥ वसूनाँ रुद्राणांमित्यङ्गारानध्यू-
 ष्य तप्ताभ्यश्चरमधिग्रित्य प्रातदौहं दोहयति यथा सायंदोहम् ॥ ८ ॥ उद-
 ग्रां^{११} पवित्रमवदधाति ॥ ९ ॥ शृतं करोति नातनक्ति ॥ १० ॥ उद्वास्य प्रातदौहं
 पिष्टानि सँवपति निष्टप्त्योपवातार्यां पात्यां पवित्रे अवधाय वाग्यतो देवस्य वै
 इत्यभ्ये [वो] जुषान्सँवपाम्यमुष्मै वो जुषानिति यथादेवतं त्रिर्यजुषा तृष्णीं चतुर्थम्
 ॥ ११ ॥ तता आपो^{१२} मदन्तीरुत्पूय हविरुत्पुनाति पच्छो गायत्र्या ॥ १२ ॥ आह-
 रति स्तुवेण प्रणीतानां वेदसुपयामं कृत्वा ॥ १३ ॥ ताभिः सँसृजाति—समापा ओष-

1 MS. I. 1. 8.

Ap I. 24, 1 निष्टप्त्योपवातार्यां. Hir the

2 The ms, MS Padapāṭha and Man

same as the emendation above.

I. 2. 3. 3 आग्ने.

7 MS I. 1, 9: 4, 16.

3 The ms °मप०.

8 The ms आपो.

4 MS IV. 1. 8: 10, 9-10.

9 The ms वेदसुपयां first hand, वेदो-

5 Cp I. 2. 2, 12 प्राग्रां.

पयम्य second hand, Cp Ap I. 24.

6 The ms निष्टप्त्योपपूतार्यां first hand,
निष्टप्त्योपपूतार्यां second hand. Cp
Man I. 2. 3. 10 निष्टप्त्योप्यमानार्यां,

5 वेदोनोपयम्य (for वेदसुपयामं कृत्वा),
Man I. 2. 3. 13 वेदोपयामः स्तुवेण
प्रणीतानामाहरति.

धीभिरिति^१ ॥ १४ ॥ अद्भिः^२ परिप्रजाताः स्थ समद्भिः पृच्यच्चामिति मदन्तीभिः ॥ १५ ॥ सीदन्तु विश्वा इति संनयति ॥ १६ ॥ मखस्य शिरो ऽसीति^३ पिण्डमभिमन्त्य पूषा वाँ विश्ववेदा विभजतु यथाभागं व्यावर्त्तेथामिति समौ करोति ॥ १७ ॥ इदमग्रेरित्याग्नेयमिद-मग्नीषोमयोरित्य[श्रीषोमरियम]भिमन्त्य पौर्णमास्याम् ॥ १८ ॥ यथादेवतममावा-स्यायाम् ॥ १९ ॥ घर्मो ऽसीत्याग्निथ्रयति ॥ २० ॥ उर प्रथस्वेति^४ प्रथयति यावत्क-पालं कूर्मस्यानुरूपमश्वशफमात्रम् ॥ २१ ॥ सं ते तन्वा तन्वः पृच्यन्तामित्यविक्षा-र्यन्तेषेन परिमार्जि ॥ २२ ॥ इक्षिणत आज्यं निर्वपति ॥ २३ ॥ अदितिरसि नाञ्छ-जपत्रेत्याज्यस्थालीमादाय दक्षिणाग्नौ विलाप्य पवित्रान्तरा पृश्नेः पयो ऽस्यप्रेगुवस्तस्य ते ऽक्षीयमाणस्य पिन्वमानस्य जिन्वमानस्येष ऊर्जे जुष्टं निर्वपामि देवयज्याया इति^५ ॥ २४ ॥ परि वाजपतिरित्याज्यं हविश्च त्रिः पर्यग्निः^६ करोति सह लेपेन ॥ २५ ॥ देवस्त्वा सविता श्रपयतिव्युलमुकेनाभिताप्यामे ब्रह्म गृहीष्वेत्युलमुकमवसृज्य दर्भैस्त्वचं ग्राहयति—अग्निष्ठे त्वचं मा हि॑सीदित्यनपोहन्ज्वालान् ॥ २६ ॥ सं ब्रह्मणा पृच्यन्तेति वेदेन सहा-ज्ञारं भस्माभ्यूहति ॥ २७ ॥ अविदहन्तः श्रपयतेत्यङ्गारानभ्यूहा वाच्च विसृजते ॥ २८ ॥ अन्तर्वेदि प्रागुदीचीः स्फथेन तिस्रो लेखाः कृत्वा [ता]सु लेपं निनयत्यसँसार-यन्ते—एकताय स्वाहा द्विताय स्वाहा त्रिताय स्वाहेति पर्याहृवनीयादुलमुकेनाभि-ताप्य ॥ २९ ॥ वेदिं करोति ॥ ३० ॥ खादिरैँ स्फथं भृष्टिलमैदत्ते [सा]वित्रेण्यै ॥ ३१ ॥ इन्द्रस्य बाहुरसीति^७ दर्भेण संमृज्य पृथिव्या वर्मासीति पूर्वस्मन्वेदितुतीये दर्भै॒८ निधाय स्फथेन तिर्थकिञ्चननिति त्रिचतुर्थं—पृथिवि देवयज्ञनीति^९ ॥ ३२ ॥ त्रजं गच्छ गोस्थानमिति^{१०} तृणाग्रमादत्ते पाँसूश्चाखात्वा ॥ ३३ ॥ वर्षतु ते पर्जन्यै इति वेदि-मवेक्षते ॥ ३४ ॥ बधान देव सवितरिति^{११} स्फथेन सतुणान्पाँसून्हरति ॥ ३५ ॥ उत्तरत आश्चीभ्रस्तुषान्वेदमूलानीत्युत्करं परिगृह्णाति ॥ ३६ ॥

1 MS I. 1. 9.

7 The mantra is to be construed with

2 It is very striking that even Ap I.

दक्षिणत आज्यं निर्वपति of sūtra 23.

24, 5 has the faulty reading अद्भिः 8 The ms second hand पर्यग्नि.

instead of अग्निः, and this against 9 ! The original was perhaps अवसञ्ज्य, its own Saṃhitā. Mān I. 2. 3. 14 10 =असंस्यन्दयन् of Ap I. 25. 15.

has preserved the correct form.

11 The word occurs here for the first time. The sense is clear.

3 MS IV. 1. 9: 11, 5-6.

12 The ms second hand omits [सा]-

4 The ms •मित्येवक्षीरयन् first hand, 12 The ms second hand omits [सा]-

वित्रेण.

•मित्यतिक्षारयन् second hand.

5 The mantra occurs in VārGr I. 13 MS I. 1. 10.

12. In Mān I. 2. 3. 24 the reading 14 The ms दर्भन् first hand, दर्भन् is corrupt.

6 So also Mān ib.

इदं तस्मै हर्मयं करोमि यो वो देवाश्वरति ब्रह्मचर्यम् ।

मेधावी दिक्षु मनसा तपस्यन्तर्दूतश्वरति मानुषेषु ॥

इति तस्य पाणिकोष्ठे निवपति ॥ ३७ ॥ यो इस्मान्देष्टि यं च वयं द्विष्टे
इत्यभिचरन् ॥ ३८ ॥ मा वः शिवा ओषधर्यं इति द्वितीयम् ॥ ३९ ॥ इम्सत्ते इति
रुतीयम् ॥ ४० ॥ एतेन धर्मेण विर्यजुषा हरति तूष्णीं चतुर्थम् ॥ ४१ ॥ अपबाह्न
रक्षो उपबाह्ने उधर्शेषो उपबाह्ना यातुधाना इति स्फव्येनोत्करमपिधत्ते ॥ ४२ ॥ अग्रेण
गार्हपत्यमपरेणाहवनीयं स्फथेन वेदिं परिगृह्णाति यजमानमात्रां प्राचीं यथा
हवीं ध्यासन्नानि संभवेयुस्तावर्तों तिरश्चाम् ॥ ४३ ॥ सलसदसीति^१ पश्चार्धा-
दुदीचीं लेखां लिखति । ऋतसदसीति^२ दक्षिणार्धात्प्राचीम् । घर्मसदसीत्युत्तरार्धा-
त्प्राचीम् ॥ ४४ ॥ स्त्रीयां^३ प्रतिष्ठाकामस्य कुर्यात् ॥ ४५ ॥ अपारस्मिति^४ द्रव्यङ्गुलं
खात्वा स्फथेन मूलान्युद्धत्योत्करे निवपति ॥ ४६ ॥ आहार्यपुरीषां पशुका-
मस्य कुर्यात् ॥ ४७ ॥

इतीष्टिसूत्रे [तृतीये ५ध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

इमां नरः कृणुत वेदिमेत्य देवेभ्यो जुष्टामदित्या उपस्थे ।

ताँ^५ विश्वे देवा [अ]ज्ञुषन्त सर्वे^६ रायस्पोषा यजमानैः संविशन्तु ॥

इति संमृष्टामाँहवनीयतद्दन्त्य^७ प्राञ्छावँसादुन्नयति प्रतीची ओणी प्रागु-
दक्षप्रवणाँ^८ संनतमध्यामैन्तिकजग्नाम् ॥ १ ॥ एतदन्तं^९ पूर्वेष्युः करोति ॥ २ ॥ पारी
प्रक्षालय स्फव्यं प्रक्षालयत्यप्रतिमृशन्नग्रम् ॥ ३ ॥ वेदिमवोक्य ब्रह्मन्तरं^{१०} [परिश्रावं]
परिगृहीष्यामीत्यामन्त्र्य परिगृह्णाति—वसवस्वेति^{११} पश्चाद् रुद्रस्वेति^{१२} दक्षिणत
आदित्यास्त्वेत्युत्तरतः ॥ ४ ॥ धा आसि स्वधा आसि ॥ उर्वा चासि वस्त्री चासि रन्ती चासि ॥
पुरा कूरस्येति^{१३} च स्फथेन वेदिं^{१४} संमृज्यापर्स्मिन्वेदितृतीये तिर्यङ्गं स्फव्यं
स्तब्धवौं प्रोक्षणीरासादयेष्माबर्हिरुपसादय सुवं [च] सुचश्च संमृडिपत्री^{१५} संनशाज्येनोदे-

1 MS I. 1. 10.

10 The ms °मध्याव°.

2 The ms तावतीतिरश्चीः.

11 ! The last three adjectives are floating in the air. These along with the next, sūtra are inserted by second hand.

3 ! The ms second hand लेखाम्.

12 The ms °न्तां.

4 The ms द्रव्यङ्गुलान्.

13 The ms °त्तरान्.

5 The ms second hand इमा.

14 The ms ° मृज्य पर°.

6 Cp KS I. 9, Man I. 2. 4. 19 इमा

15 The ms स्तीर्त्वा.

देवा अज्ञुषन्त विश्वे.

16 The ms इष्मं व°.

7 ! The ms second hand संस्त्रावा०.

8 ! The ms first hand लद्धमैन्.

9 The ms °प्रवणी०.

हीति संप्रेष्यति ॥ ५ ॥ आग्नीध्रो यथाप्रेषितं करोति ॥ ६ ॥ प्रोक्तरणीरभ्युत्पूर्यं स्फ्याग्रे उप उपनिनियोदञ्च स्फ्यमवकुर्व्यं स्फ्यस्य वर्त्मन्सादयति ॥ ७ ॥ पुराँ-सदनात्स्फ्यमुद्यच्छेत् ॥ ८ ॥ स्फ्येनोत्करमवैहन्ति—द्विषतो वधो इसीति पुरस्ता-त्प्रत्यञ्चम् ॥ ९ ॥ अभ्युद्य प्रत्यासादयति ॥ १० ॥ उत्तरते आहवनीयस्य दक्षिण-मिधमुत्तरं बहिः^१ ॥ ११ ॥ वेदप्ररवैः^२ सुचः संमार्दि चतुर्धा विभज्याविभज्य वा ॥ १२ ॥ आहवनीये गार्हपत्ये वा प्रत्युषं रक्षै इति^३ प्रतितप्याभ्यग्रे सपाश्वर्णै-सुखानि मूलैर्दण्डान् ॥ १३ ॥ आयुः प्राणमिति^४ सर्वतः सुवमग्नेष्वा तेजिष्यते जसा निष्ठामीति संमार्गं निष्ठपति ॥ १४ ॥ चलुः श्रोत्रमिति^५ जुहुमभ्यन्तरं प्राचीं प्रतीर्चीं बाह्यतः ॥ १५ ॥ वाचं पश्चनित्युपभृतमभ्यन्तरं प्रतीर्चीं प्राचीं बाह्यतः ॥ १६ ॥ यज्ञं प्रजामिति^६ सर्वतो भ्रुवाम् ॥ १७ ॥ अभ्युद्य संमार्गानग्नावनुप्रहरते—दिवः^७ शिल्पमवतं पृथिव्या: कुकुभिः^८ श्रितम् ।

तेना सहस्रकारणेन द्विषन्तं तापयामसि ॥

द्विषब्स्तप्यतां बहु मा न आगाताप्यौषधयः स्वाहा ॥

इति ॥ १८ ॥ अमे गृहपत उप मा हयस्व देवानां पक्षीरूप मा हयधमिति पक्षी गार्ह-पत्यमुपतिष्ठते । पक्षीलोकं च—पक्षि पत्न्येष ते लोको नमस्ते अस्तु मा मा हिँसी-रिति^९ ॥ १९ ॥

सुप्रजसस्त्वा वयं सुपक्षीरूपसेदिम ।

अमे सपत्नदम्भनँ सुवीरासो अदाभ्यम् ॥

इति दक्षिणतः पश्चाद्गार्हपत्यस्योपविशाति प्रभुज्य जातुनी ॥ २० ॥
योक्त्रेण पक्षी संनहयेत^{१०} उन्तर्वस्त्रम्—

आशासाना सौभनसं प्रजां सौभाग्यं तनूम् ।

अमेरुवता भूत्वा संनहये सुकृताय कम् ॥

1 Hir I. 22 अपकृष्य.

2 The ms पुनराऽ.

3 The ms °मप०.

4 The ms उत्तरम्.

5 The verb उपसादयति to be supplied.

6 The ms second hand °प्रवरैः. प्रवर occurs as a variant of प्रलव in Mān I. 2. 5. 2.

I. 2. 5. 2. वेदप्ररव means the same as वेदप्रान्त or वेदाप्र.

7 MS I. 1. 11.

8 The ms adds आहवनीये.

9 ? The ms ग्रतितप्याभ्यसुप्राश्वर्णै० first hand, प्रतितप्याभ्यग्रे सुपाश्वर्णै० sec. h.

10 The ms प्रजापति०. See MS ib.

11 The ms first hand दिवि, which is also the reading of Mān I. 2. 5. 8.

12 कुकुभिः of TB III. 3. 2. 1 and Mān ib is to be corrected.

13 MS I. 4. 3: 51. 7.

14 The ms second hand पक्षीं संनहयति.

15 The ms first hand °तर्वस्त्रम् which is struck off by the second hand.

इति ॥ २१ ॥ पूषा ते ग्रन्थिं प्रभ्नात्विति^१ ग्रन्थिं करोति ॥ २२ ॥ स ते मा स्थादिति^२ दक्षिणातो ग्रन्थिमभ्युहति ॥ २३ ॥ अपः स्पृष्ट्वा वेदेनाज्यमुपहरति ॥ २४ ॥ तदन्वारभ्यामिसंमील्यावेक्षते—अदब्धेन त्वा चक्षुषावेक्षे रायसपोषाय सुप्रजास्त्वायै ॥ आदितिरिच सुपुत्रेन्दारणीवाविधवा सुप्रजाः प्रजया भूयासमिति ॥ २५ ॥ इदं विष्णुरिति^३ गार्हपत्यदक्षिणाग्न्योरधिश्रयति ॥ २६ ॥ तेजोऽसीति^४ द्वितीयं पश्चाद्वार्हपत्यस्य ॥ २७ ॥ तेजोऽसुप्रच्यवस्थेति हरति ॥ २८ ॥ अमेष्टे हरो मा विनैदित्याहवनीयेऽधिश्रित्योत्तरतः प्रोक्षणीनाँ स्फृथस्य वर्त्मन्सादयति ॥ २९ ॥ तेजोऽसीति^५ पर्यायैस्त्रिराज्यमुत्पूर्यप उत्पुनाति पच्छो गायत्र्या ॥ ३० ॥ अमृतमसीत्याज्यमवेक्षते ॥ ३१ ॥ अन्तर्वेद्याज्यानि स्तुवेण गृह्णाति वेदमन्तर्धाय पवित्रे अवधाय धामासीति गृह्णश्चतुर्जुह्वां गृह्णाति । अष्टौ गृह्णन्तुपभृति कनीयश्चतुर्धुवायाम् ॥ ३२ ॥ भूयिष्ठं पञ्चमं पशुकामस्य ॥ ३३ ॥

इतीष्टिसूत्रे [त्रुटीये ऽध्याये] द्वितीयं खण्डम् ॥

आपो रेभत पिष्ठृत मध्वा समक्षा निषाद स्था यामन्वाहार्यमार्णा इति प्रोक्षणीरभिमन्त्रयते । देवीरापः शुद्धा यूयमिति^६ च ॥ १ ॥ ब्रह्माक्षिं वेदि बहिः प्रोक्षिष्यामीत्यामन्त्रय विस्त्रस्येधमसृते परिधिभ्यः प्रोक्षति ॥ २ ॥ कृष्णोऽस्याखरेष्ट इतीधर्मं वेदिरसीति^७ वेदिं बर्हिरसीति^८ बर्हिंखिक्षिः प्रोक्षति ॥ ३ ॥ देवंगममसीत्यन्तर्वेद्यासाद्य बर्हिंखिः प्रोक्षति—दिवे त्वेत्यग्रमन्तरिक्षाय त्वेति मध्यं पृथिव्यै त्वेति सूलम् ॥ ४ ॥ अग्रारयुपपाय ग्रन्थिं परिषिच्य मूलान्युपसिञ्चति ॥ ५ ॥ ऊर्भव बर्हिंषद्ध्रुवः ॥ स्वाहा पिष्ठृयो घर्मपावर्भ्यै इति दक्षिणातो वेद्याः प्रोक्षणीशेषं निनीय पूषा ते ग्रन्थिं विष्णुत्विति^९ ग्रन्थिं विस्त्रस्य यजमाने प्राणापानौ दधामीति प्रस्तरे पवित्रे विस्त्रज्य विष्णोः स्तुर्पोऽसीति^{१०} प्रस्तरं सहपवित्रमाहवनीयतोऽभिगृह्णात्यविधून्वन्नसंमीर्गम् ॥ ६ ॥ अग्रेणाहवनीयं परिहृत्य दक्षिणातो ब्रह्मणे यजमानाय वा प्रथच्छुति—प्राणापानाभ्यां त्वा सततुं कृष्णोमीति ॥ ७ ॥ मथि प्राणापानाविति प्रतिगृह्णाति ॥ ८ ॥ दर्भा-

1 MS I. 1. 2.

165 has preserved the verse more

2 The ms. °मप° first hand, °मा° second hand.

carefully : आपो रेफत पिश्रीत मध्वा समद्कानिषद स्था यामन्वहरणीयमानाः.

3 MS I. 1. 11.

7 MS I. 1. 12.

4 MS I. 2. 9.

8 The ms स्त्रू०

5 The ms first hand वर्त्मनि. Cp Ap II. 6. 5.

9 ? The ms °विधूयन्संमा° first hand, °विधूयन्संमा° second hand, Cp MS

6 The verse is corrupt. Hir I. 25:

IV. 1. 13: 17. 15 न विधूयात्.

नन्तर्धाय दक्षिणतः शुल्वं स्तृणात्युत्तरमँसमभिम् स्तृणन्वर्हिःस्तरणमन्त्रेण ॥ ६ ॥
पश्चार्धांदुदग्नमपत्नीकस्य निदध्यात् ॥ १० ॥ उरु प्रथस्वेति॑ स्तरणम् ॥ ११ ॥
पूर्वे पूर्वे धातुमपरमपरं वा स्तृणाति ॥ १२ ॥ छादयन्मूलानि॑ प्राचीनमन्तर्धायाति
वेदिम् ॥ १३ ॥ प्रस्तरहस्तः परिधिभिराहवनीयं परिदधाति—गन्धवो॒ ऽसीति॑
पश्चार्ध्यमुद्धमिन्द्रस्य बाहुसीति॑ दक्षिणाध्य॑ प्राञ्चं मित्रावरणौ त्वेत्युत्तराध्य॑ प्राञ्चम्
॥ १४ ॥ अव॑क्ष्याग्रतरामिधमादूध्वै॑ समिधावादधाति—नित्यहोतारं त्वेति॑ ।
तूष्णीमुत्तराम् ॥ १५ ॥ सूर्यस्त्वा रशिमभिरित्याहवनीयमुपस्थाय पुरस्तादप्रच्छ-
न्नप्रान्तो दर्भावनन्तर्गम्भीदुदग्नग्रौ वर्हिषि वितनोति—विश्वजनस्य विधृती॑ स्थ॑ इति॑
॥ १६ ॥ विधृत्योः प्रस्तरं सादयति दक्षिणाध्य॑ वर्हिषः—वसूनां रुद्राणामिति॑ ॥ १७ ॥
घौरसीति॑ प्रस्तरे जुहुम् ॥ १८ ॥ समं प्रस्तरमूलैदण्डं करोति ॥ १९ ॥ अन्तरिक्षमसी॑-
त्युत्तरामुपभृतमधस्ताद्विधृत्योः । पृथिव्यसीत्युत्तरां ध्रुवामुपरिष्ठाद्विधृत्योः ॥ २० ॥
असँस्पृष्टाः सादयत्यनूचीः ॥ २१ ॥ ऋषभो॒ ऽसीति॑ दक्षिणतो जुह्वाः पूर्णशुल्वं
सादयति ॥ २२ ॥ ध्रुवा असदन्नित्याज्यानि॑ संमुश्वति ॥ २३ ॥ स्योनं तै॑ सदनं कृणोमी॑
घृतस्य धारया सुशोब्दं कल्पयामीति पाञ्चामुपस्तीर्याभिधार्य हवी॑च्युद्वासयति—आद्रः
पृथस्तुर्भवनस्य गोपाः शृतै॑ उत्त्वातु जनिता मतीनाम् [इति] ॥ २४ ॥ सुरुपं त्वा वसुचिदं
पश्चूनां तेजसामये त्वं॑ जुष्टमभिधारया॑मीत्याग्नेयमभिधारयति यथादेवतमुत्तरम् ॥ २५ ॥
अनभिघ्नपर्यावर्तयन्वेदेन प्रमूल्य पाञ्चामवदधाति ॥ २६ ॥ इरा भूतिः पृथिव्य॑
रसो॑ मोत्कमीदिति॑ कपालान्यभिधार्य पुरोडाशावलंकरोति ॥ २७ ॥ तृप्तिरसि॑
गायत्रं छन्दस्तर्पय मा तेजसा ब्रह्मवर्चसेन । तृप्तिरसि॑ त्रैष्टुभं छन्दस्तर्पय मेन्द्रियेण वीर्येण ।
तृप्तिरसि॑ जागतं छन्दस्तर्पय मा प्रजया पशुभिः॑ ॥ खमइद्व त्वचमद्व व सर्वमात्मानमद्ववेति
स्वकमनीकाशीर्मनक्ति॑ ॥ २८ ॥ अधस्तादुपाज्य दोहावलंकरोति—

यस्त आत्मा पशुषु प्रविष्टो देवानां वैष्टमनु यो विचष्ट॑ ।

1 The ms स्तृणमुत्तरमंसमभि first hand, 8 The ms विधृता स्थेति.

स्तृणात्युर्णामदसमभि second hand.

2 MS I. 1. 9: 5. 5.

3 अग्रैः to be supplied—अप्रैमूलानि॑ छाद-
यन्.

4 "He covers the *vedi* (with the
grass) from west to east"?

5 MS I. 1. 12.

6 In all the three instances the ms
reads "rdh" for "rdhy". Cp Hir

I. 25: 171.

7 Perhaps to be emended to अप्य०.

9 The ms कृणोमीति॑.

10 The ms श्रिति॑.

11 त्वा is struck off by second hand, but
cp Mān I. 2. 6. 18.

12 The ms second hand पृथिव्य॑.

13 The ms first hand रसेनोत्कामदिति॑.

14 Thus the ms. All the Mān mss
अनिकाषं Ap II. 11. 3 अणिकाषं.

15 The ms second hand विष्ठा०.

16 The ms विवस्मे first hand, विवस्ये
second hand.

आत्मन्वान्सोम घृतवानिहेहि^१ स्वर्विन्द यजमानाय मह्यम् ॥

इति ॥ २६ ॥ पश्चात्सुचां प्रत्यग्दण्डां पात्रीमासादयत्यग्रेण सुचः कुम्भ्यौ
संधाय दक्षिणस्याँ वेदिश्चोरयाँ शृतमुत्तरस्यां दध्यग्रेण सुचो वेदँ सादयति ॥ ३० ॥
वेद्यन्तान्परिस्तीर्य होतुषदनमास्तीर्यामये समिध्यमानायाजुबूर्हाति संप्रेष्यति ॥ ३१ ॥

इतीष्टिसूत्रे [तृतीये ५ध्याये] तृतीयं खण्डम् ॥

प्रणवे प्रणवे समिध्यमादधात्यनुयाजसमिध्यमवशिष्य ॥ १ ॥ समिद्धमर्हि
त्रिवेदेनोपवाजयत्यग्रं वेद्याः संमार्गम् ॥ २ ॥ ध्रुवायां पूर्णस्तुवमवनीय ध्रुवाया
उपहृत्योत्तरेण परिधिसंधिनान्ववहृत्य दक्षिणाप्राञ्चमाधारमाधारयति—प्राजा-
पतये स्वादेति मनसोऽ ॥ ३ ॥ अग्नीत्परिधीँश्चाग्निं च त्रिलिः संमृद्धीति संप्रेष्यति
॥ ४ ॥ स्फद्येन संमार्षीध्यमसंनहनैश्च परिधीन् । ऋते स्फद्यादग्निमिध्यमसंनहनैः
संमार्षी—अर्जिं त्वाग्ने सरिष्यन्तं सनिँ सनिष्यन्तं वाजं जेष्यन्तं देवेभ्यो हव्यं वद्यन्तं
वाजिनं त्वा वाजजित्यायै संमार्जिम् ॥ अग्ने वाजं जयेति ॥ ५ ॥ सप्रथा नम इति पुरस्ता-
जुहुष्टपभृतोरञ्जितिं करोति ॥ ६ ॥ जुहेश्चग्निष्ट्वा हयति देवान्यक्ष्यावो देवयज्ययोः [इति
जुहुमादत्ते । उपस्तुदेहि देवस्त्वा सविता हयति देवान्यक्ष्यावो देवयज्ययोऽ] इत्युपभृतम् ॥ ७ ॥
सुग्रेमे मे अद्य स्तमित्यभिमूलयामाविष्टौ इत्यतिक्रामति ॥ ८ ॥ विष्णोः स्थामासीत्यव-
तिष्ठते ॥ ९ ॥ अन्तर्वेदि दक्षिणः पादो भवत्यवद्व इव सव्यः ॥ १० ॥ अथाधार-
माधारयति—ऊङ्गो अर्चर्व इति प्रागुदञ्चं संततमूर्धवैँ स्वर्गकामस्य न्यञ्च देष्यस्य
॥ १२ ॥ असँस्पर्शयन्सुचौ प्रत्यतिक्रामति—पाहि मामै दुश्चरितादा मा सुचरिता-
ँड्जेति ॥ १३ ॥ जुहा ध्रुवां त्रिः समनक्ति—

समकृमग्निना हविः समङ्कं हविषा घृतम् ।

समन्तरिक्षमर्हिषा सं ज्योतिषा ज्योतिः ॥

1 For इहेहि the ms येहि first hand, हि (= Ap II. 10. 5) second hand.

2 The ms संमार्गः.

3 The ms अप०.

4 The ms second hand adds ध्यायन्.

5 MS IV. 1. 14: 19. 3-4.

6 MS I. 1. 13.

7 The ms second hand सुग्रेमे मेद्य घृताची

भूयास्तमित्यमि०.

8 The ms दक्षिणमादो भवत्यवद्व इव सद्यो
शाधारम् first hand, दक्षिणं पादमव-
भन्सव्यं कृत्वाधारम् second hand.

9 This is derived from MS I. 4. 12: 61. 6-7.

10 This very faulty reading is in Man
I. 3. 1. 18.

11 This line is MS IV. 1. 14: 19. 15.

The ms second hand has a dif-

इति ॥ १४ ॥ ध्रुवामभिधार्यायतने सुवौ सादयति ॥ १५ ॥ उच्चातं राय
इति ध्रुवाया आज्यमुच्चयति । सुवीराय स्वाहेति जुहूमाप्याययति ॥ १६ ॥ यज्ञेन
यज्ञः संतत इति जुहा ध्रुवां प्रत्यभिधारयति ॥ १७ ॥ उत्तरतः प्रवरायावतिष्ठते ।
स्फृथसंमार्गं पाणौ कृत्वापर आश्रीध्रो^१ वेद्यास्तुणमव्यन्तैमपादायाह—क इदमध्यर्थ-
भविष्यति^२ स इदमध्यर्थभविष्यति^३ ॥ यज्ञो यज्ञस्य ॥ विष्णोः स्थाने तिष्ठामि ॥ वागात्मिक्यं
करोतु मन आत्मिक्यं करोतु ॥ वाचं प्रपदे ॥ भूमुखः स्वः ॥ ब्रह्मन्प्रवरायाश्रावयिष्यामीत्या-
मन्त्याश्राव्य प्रत्याश्रुत आह—अग्निर्देवो दैव्यो होता देवान्यक्षद्विद्वाँश्चिकित्वान्मनुष्वद्वर-
तवदमुवदमुवदिति ॥ १८ ॥ ऊर्ध्वीनृषीन्मन्त्रकृतो यजमानस्य प्रवृत्तिं ॥ १९ ॥
पुरोहितप्रवरेणाब्राह्मणस्य ॥ २० ॥ ब्रह्मरवदा च वक्षद्वाहणा अस्य यज्ञस्य प्रावितार
इति ॥ २१ ॥ होतुरुपाँशु नामादिशति मातुष इत्युच्चैः ॥ २२ ॥ घृतवतीति^४ संप्रेष्य-
ति ॥ २३ ॥ सुचावादार्य समिधो यजेति प्रथमे^५ संप्रेष्यति यज यजेत्युत्तरान् ॥ २४ ॥
त्रीनिष्ठवोपभूतो उर्ध्वं जुहामानीयोत्तरौ यजति ॥ २५ ॥ पञ्च प्रयाजानुत्तरेणा-
धारसंभेदं समानत्र यजति^६ ॥ २६ ॥ ध्रुवादीनि^७ हवी^८ व्यभिधारयत्युपभृतमन्ततः
॥ २७ ॥ ज्योतिष्मत्याज्यभागौ यजत्यै^९ नेयमुत्तरार्थं सौम्यं दक्षिणार्थं^{१०} उग्रेणा-
धारसंभेदमतिक्रामम् ॥ २८ ॥ प्रधानाहुतीः पूर्वा पूर्वा सँहिताम् ॥ २९ ॥ आश्रे-
येन प्रचर्योपाँशुयज्ञेन प्रचरति ॥ ३० ॥ उपाँशु देवतामाहोच्चैरन्यत् ॥ ३१ ॥
सांनाश्येन समानदेवतस्य दोहयोश्च समवदाय प्रचरति ॥ ३२ ॥ पुरस्तात्स्वष्ट-
कृतः सुवेण पार्वणौ होमौ जुहोति—

ऋषभं वाजिनं वर्यं पूर्णमासं हवामहे ।

स नो दोहताँ सुवीरं रायस्पोर्यं सहस्रिणम् ॥

पूर्णमासाय सुराधसे स्वाहेति पौर्णमास्याम् ॥ ३३ ॥ अमावास्या सुभगा सुशेवा

ferent reading, which is common with Hir: समक्षमभिनाधृतं समक्षं हविषा हविः.

1 ? The ms स्फृयं संमार्गं.

2 The ms adds पश्चार्थं होता.

3 The ms °मव्यक्तं० But cp Ap II. 15. 1.

4 The ms °मवदायाह.

5 The ms second hand इदमभीद्विष्यति.

6 The ms adds ऋषान्.

7 The meaning is : The Hotṛ pro-

nounces his sampraīṣa in which the word घृतवती is contained.

8 The ms स चावसादय.

9 We expect प्रथमं प्रथमे recurs at the end of khanda 5.

10 Cp MS I. 4. 12: 61. 14-15.

11 The ms °दीति.

12 Cp MS ib 62. 2.

13 Ib 61. 15-16.

14 The ms °कामौ.

धेतुरिव पयो भूयं आप्यायमाना ।
सा नो दोहताँ सुवीरँ रायस्पोर्षं सहस्रिणम् ।
अमावास्यायै सुराधसे स्वाहा ॥

इत्यमावास्यायाम् ॥ ३४ ॥ उत्तरार्थपूर्वार्थं उग्निः स्विष्टकृतम[सँ]सूजन्य-
जति ॥ ३५ ॥ आयतने सुचौ सादयति ॥ ३६ ॥

इतीष्टिसूत्रे [तृतीये ५ध्याये] चतुर्थं खण्डम् ॥

आग्रेयमैध्यादधिहत्याङ्गुष्ठेनोपमध्यमया च यजमात्रं प्राशित्रमवद्यति
॥ १ ॥ अनुपस्तुण्डभिधार्यग्रेणोत्तरं वेद्यसमप उपनिनीयं व्यूहौषधीः साद-
यति ॥ २ ॥ सर्वेषां हविषां द्विद्विरिडाँ समवदाय सादयति ॥ ३ ॥ आग्रेयस्य
दक्षिणार्थादवदाय पूर्वार्थादणुं दीर्घं यज्ञमानभागमवद्यति ॥ ४ ॥ मध्यात्संभिन्द-
न्दितीयामिडाम् ॥ ५ ॥ अग्रेण हवीँषि पश्चार्थेन सुचः परिहत्य प्रत्यङ्गमुख
आसीनो होत्र इडां प्रथच्छ्रुति ॥ ६ ॥ अग्रेण होतारमपरेणेडां दक्षिणातिक्रम्या-
नतिक्रम्य वा होतुरङ्गुलिपर्वणी अनक्षयपरं पूर्वम् ॥ ७ ॥ इडाया होत्रे उवान्त-
रेडाँ हस्ते उवद्यति होता पूर्वमध्यर्युरुत्तरम् ॥ ८ ॥ अध्वर्युराशीधो ब्रह्मयज-
मानवित्यन्वारभन्ते ॥ ९ ॥ उपहृतायामिडायां दक्षिणतः परीतोत्तरतः परीते
संप्रेष्यति ॥ १० ॥ यजमानपञ्चमा ऋत्विजो व्यतिक्रम्य भक्षयित्वेडां प्रस्तरे
मार्जयन्ते—

मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यस्य विच्छिङ्गं यज्ञं समिमं दधातु ।^१

ब्रह्मपतिस्तुतामिमं नो यज्ञं विश्वे देवा इह मादयन्ताम् ॥

इति ॥ ११ ॥ व्युदिष्टस्य द्वैधमाशीधभागं पृथक्पात्रयोरवद्यति—उपहृता
पृथिवी मातोप मां^२ पृथिवी माता हृयतामग्निराशीध्रात्स्वाहा ॥ उपहृतो द्यौः पितोप मां^३ द्यौः
पिता हृयतामग्निराशीध्रात्स्वाहेत्युपहृय पृथिव्यास्त्वा दात्रा प्राशाम्यन्तरिक्षस्य त्वा दात्रा प्राशामि
दिवस्त्वा दात्रा प्राशामि दिशां त्वा दात्रा प्राशामीति प्राशामाति ॥ १२ ॥ वेदेन ब्रह्मभाग-
यजमानभागावग्रेणाहवनीयं परिहत्य दक्षिणतः प्राशित्रहरणे उन्तर्वेदि ब्रह्मभागं
सादयत्यपरं बहिर्वेदि यजमानभागम् ॥ १३ ॥ अन्वाहार्यमनु हवीँञ्जुद्वासयति

1 The ms second hand strikes off क्षिते.

पयो भूय.

6-6 ? Thus tentatively emended. The

2 Op MS I. 4. 13: 63, 11-12.

ms सर्वेषां युदयति first hand, सर्वेषा-

3 The ms अमेयं म०.

मुपोहति second hand.

4 ! Perhaps to be corrected to ०दवि-
हृत्या०.

7 The ms ०मिडायाम्.

5 The same as Mān I. 3. 3. 1 अवो-

8 This line is MS I. 7. 1: 109 4.

9 The ms first hand मा.

॥ १४ ॥ अनुयाजसमिधमादायाह—ब्रह्मप्रस्थास्यामः समिधमाधायामीत्परिधीँशामि
च सकृत्सकृत्संमृद्धीति संप्रेष्यति ॥ १५ ॥ इधमसंनहनैः संमार्श्चि—आजि त्वामै ससु-
वाँसं सनिँ ससनिवाँसं वाँज जिगिवाँसं देवेभ्यो हव्यमूहिवाँसं वाजिनं त्वा वाजाजितं संमार्ज्यमै
वाजमजैषीरिति ॥ १६ ॥ विस्त्रस्याभ्युद्य संमार्गानग्नावनुप्रहरति—

यो भूतानामधिपती रुद्रस्तन्तिवरो वृषा ।

पशूनस्माकं मा हिँसीरेतदस्तु हुतं तव स्वाहा ॥

इति ॥ १७ ॥ औपभृतं जुह्वामानीय त्रीननुयाजान्यजाति—देवान्यजेति
प्रथमे॒ यज चूल्युच्चरौ ॥ १८ ॥ समिध्यपरमपरमिष्ट्वोत्तमेनेतरावनुसंभिद्या-
यतने स्तुचौ सादयति ॥ १६ ॥

इतीष्टिसूत्रे [तृतीये ५ध्याये] पञ्चमं खण्डम् ॥

वाजस्य मेति॑ जुहूँ सहप्रस्तरामुदगृह्णाति । अथा सपलानिन्द्रो मै इत्युपभृतम-
वगृह्णाति । उद्ग्राभश्चेति॑ जुहूम् । निग्राभश्चेत्युपभृतम् । अथा सपलानिन्द्रामी मै इति
विष्णुची करोति ॥ १ ॥ अप्रेसजितिमनूजेभिति प्राचीं जुहूं प्रकर्षति ॥ २ ॥ देवस्तैं
सविता प्रतिनुदतु यो अस्मान्देषि यं च वयं दिष्म इत्युपभृतं प्रतीचीं बहिर्वेदि निरस्यति
॥ ३ ॥ अभ्युद्य प्रत्यासादयति ॥ ४ ॥ जुह्वा परिधीननक्षि—वसुरसीति॑ मध्यमसुपा-
वसुरिति॑ दक्षिण्यं विश्वावसुरित्युच्चरम् ॥ ५ ॥ संजानाथां यावापृथिवी इति बर्हिषि विधृ-
ती विसृज्य प्रस्तरमनक्षि—पृथिव्यामड्वेति ध्रुवायां मूलमन्तरिक्षे ऽद्वेत्युपभृति
मध्यं दिव्यद्वेति जुह्वामग्रम् ॥ ६ ॥ प्रत्यवरोहैः॒ पुनरकत्वायुषे लेति॑ प्रस्तरानृण-
मपादाय मूलैः प्रतिष्ठाप्य प्रस्तरमासीन आश्राव्य प्रत्याश्रुत आह—इषिता दैव्या
होतारो भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्ख्याकाय सूक्खा ब्रूहीति संप्रेष्यति ॥ ७ ॥ अस्यामृषे-
द्धोत्रार्थमित्युच्यमाने सहशाखं प्रस्तरमग्नावनुप्रहरति ॥ ८ ॥ अप्नुभी रिहणौ इति
नियतं॑ प्राञ्छमनुप्रहृत्यैनान्यवसूजति॑ ॥ ९ ॥ अभीद्रमयेति संप्रेष्यति ॥ १० ॥ आश्री-
ध्रिणः पाणिना गमयति ॥ ११ ॥ अनुप्रहर सँवदस्वेत्याग्रधिः संप्रेष्यति ॥ १२ ॥

1 The ms हव्यम०, as against Mān हव्यम०.

mss (IV. 13. 9: 212, 9) reading is as adopted above,

2 We expect प्रथमं. See I. 3. 4. 24.

7 The ms second hand सह शाखया. But

3 MS I. 1. 13.

our text has a predilection for com-
pounds beginning with सह.

4 "With the same mantras but now
in reversed order."

8 ? Perhaps to be emended to न्यञ्च.

5 MS II. 8. 3: 108. 19.

9 ? The ms ०त्येनान्ववसूजति first hand,

6 The ms ०मृषे होत्रायाम्. The Samhitā

०त्येतन्य० second hand.

अहीनः प्राण इत्युपाँशु तृणमनुप्रहरति ॥ १३ ॥ एतदिति त्रिरद्गुल्यानुदिशति ॥ १४ ॥ आयुर्धा अग्नेऽसीति॑ यथारूपं गात्राणि संमृशति ॥ १५ ॥ ध्रुवासीति॑ पृथिवीम्-भिसृश्याच्चिरैलभ्य चक्षुषी आलभेत—

पुनर्यमश्चकुरदात्पुनराग्निः पुनर्भेगः ।

पुनर्मे आश्विना युवं चक्षुराधत्तमच्योः ॥

इति ॥ १६ ॥ अपः स्पृष्टद्वा मध्यमं परिधिमन्वारभ्याह—अगाऽनग्नीदिति । अगाञ्चित्याशीध्रः । श्रावयेत्याद्वर्युः । श्रौषडित्याशीध्रः प्रत्याश्रावयति ॥ १७ ॥ स्वगा दैव्याहोतुभ्यः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः शङ्खोर्बूहीति संप्रेप्यति ॥ १८ ॥ *

यं पारधिं पर्यधत्था अग्ने देव पणिभिर्विमाणः ।

तं त एतमनु जोषं भरामि नेदेष युष्मदपचेतयातै ॥

इति परिधीननुप्रहरति ॥ १९ ॥ उपकर्षत्युत्तराध्यमैः ॥ २० ॥ जुह्वासुपस्त्रृतमाधायैः संक्षावभागः स्थेति॑ परिधीनभिहृत्यैः सुचौ विमुञ्चति ॥ २१ ॥ अग्नेवैऽपशगृहस्य सदसि सादयामीति॑ हविर्धानं चै कस्तम्भदेशे सुचौ सादयति ॥ २२ ॥ धृताची यजमानस्य भुयौ पातामिति धुरोपकर्षति॑ वेद्यसयोर्वा ॥ २३ ॥ न विमुक्ते॑ वाहिषि प्रत्यासादयति ॥ २४ ॥

इतीष्टिसूत्रे [तृतीये ५ध्याये] षष्ठं खण्डम् ॥

जुह्वं वेदोपयाममध्वर्युरादय प्रत्यक्क्रामति सहस्रवामाज्यस्थाली॑ होता स्फ्यमाग्नीध्रः ॥ १ ॥ गार्हपत्ये पत्नीः सङ्याजयन्त्यपरो॑ होता दक्षिणो उध्वर्युरुत्तर आग्नीध्रः पश्चार्धे होतुः॑ पत्नी ॥ २ ॥ आसीना ध्वनः सना

1 MS I. 5. 2: 67, 16.

tion is suggested by Mān I. 3. 4. 27.

2 MS II. 7. 6: 80, 14.

8 MS I. 3. 1: 29. 1.

3 The meaning of अर्चिः here is unknown. The uniformity of the

9 Prof. Caland suggests हविर्धानस्य for हविर्धानं च.

Vārāha tradition is shown by its occurrence in the Grhya (V. 37).

10 ? Perhaps the original was धुरोः प्रकर्षति. Cp Ap III. 8. 4 युग्मधुरोः प्रोहति.

4 The ms °ध्म्.

11 The ms नावसुक्ते.

5 The ms °दाय.

12 The ms second hand °परेण.

6 MS I. 1. 13: 9. 3.

13 ? The ms होता.

7 The ms परिधीनुपहृत्य. The emenda-

भवति^१ ॥ ३ ॥ उत्तरार्धे सोमं यजति दक्षिणार्धे त्वष्टारम् ॥ ४ ॥ परिश्रिते देवानां पन्नी राकाँ सिनीवालीमिति यजति ॥ ५ ॥ पुरस्ताहेवपल्लीनां पशुकामस्य सिनी-वाली^२ यजत्युपरिष्ठाद्राकाँ वीरकामस्य ॥ ६ ॥ सं पन्नी पखेति^३ पल्लीमन्वारभ्यै स्तुवेण जुहोति—

आरभेथामनुसृतमेथाँ समानं पन्थामपथा घृतस्य ।

यद्वां परिविष्टं यदग्नौ तस्य कल्पस्यै दम्पती अनुसृतमेथाँ स्वाहा ॥

इति ॥ ७ ॥ उत्तरार्धपूर्वार्धे उर्ज्ञि गृहपतिम् ॥ ८ ॥ चतुरिंडामवद्यति षद्कृत्वो उर्ज्ञार्धे^४ ॥ ९ ॥ प्रत्यवरोहेणाङ्गुलिपर्वणी अनक्ति प्रत्यवरोहेणाग्नीध्र उपद्वयते ॥ १० ॥ व्याख्यातं भक्षणम् ॥ ११ ॥ इधमपरिवासनान्युपसमाधाय दक्षिणाग्नो चतुर्गृहीत आज्ये फलीकरणान्यावापं जुहोति—अन्ने उदब्धायो उदब्ध-मनो पाहि मा दिवः^५ पाहि प्रसित्याः^६ पाहि दुरिष्ठाः पाहि दुरधन्या अविषं नः पितुं कृषि सुधी^७ योनिं सुषदां पृथिवीं स्वाहेति^८ ॥ १२ ॥ इन्द्रोपानस्यकेहमनसो वेशान्कृष्ठिं सुमनसः संजातान्स्वाहेति द्वितीयां आमकामस्य ॥ १३ ॥

उलूखले मुसले यत्कपाल उपलायां दृष्टि धारयिष्यति ।

अंविष्टुषो विप्रुषः संयजामि विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताँ स्वाहा ॥

इति पिष्टुलेपम् ॥ १४ ॥ या सरस्वती वेशयमनी^९ ॥ या सरस्वती वेशभगीनेत्यै-ज्याहुती ॥ १५ ॥ होता पत्न्यै वेदं प्रयच्छुतिं^{१०}—वेदो उसि वित्तिरसि विदेयं प्रजाम् ॥ कर्मासि करणमासि क्रियासौ सुकृतम् ॥ सनिरसि सनितासि सनेयं पशुनिति त्रिः प्रतिमन्त्र-मुपस्थ आस्यते^{११} ॥ १६ ॥

इमं विष्यामि वरुणस्य ग्रन्थिं यज्ञग्रन्थं सविता सत्यधर्मा ।

ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोके उरिष्ठाह^{१२} सह पत्या भूयासम् ॥

इति शुल्वं विस्वस्यै वेदमञ्जलिनाधस्ताद्योक्त्रमुपयच्छुति ॥ १७ ॥ पूर्णपात्रे

1 ? Thus the ms first hand. The second hand; आसीना ध्वानेनोपांशु वा, which is from Ap III. 8. 8.

2 MS I. 4. 3: 51. 4.

3 =पल्लीमन्वारभ्ययित्वा ?

4 The ms भीत्रि first hand, भीत्रो second hand.

5 The ms second hand माद्य दिवः. Cp VS II. 20 मा दिवोः.

6 The ms प्रसुप्त्याः first hand, प्रसित्यै second hand.

7 Thus the ms first hand. The second hand makes corrections after TS.

8 The ms second hand कुरु.

9 The ms सु०.

10 The ms अविं०.

11 MS I. 4. 3: 51. 7-8.

12 Derived from MS I. 4. 8: 56. 2.

13 Derived from MS ib 4.

14 Thus tentatively emended. The ms

रिष्ठाहर्वीं.

15 The ms विस्वस्य.

पल्नी॑ वाचयति यथा याजमानम् ॥ १८ ॥ समायुषेत्यन्ततः पूर्णपात्रस्य जपति
॥ १६ ॥ प्रायश्चित्तहुतीर्जुहोति॑—इष्टेभ्यः स्वाहा । स्विष्टेभ्यः स्वाहा वषट् ।
अनिष्टेभ्यः स्वाहा भेषजम् । दुरिष्टेभ्यः स्वाहा । इष्टयै स्वाहा । स्विष्टयै स्वाहा ।
निष्कृत्यै दरिष्टयै स्वाहा । दुराद्यै स्वाहा । दैवीभ्यस्तनूभ्यः स्वाहा । मानुषीभ्यः स्वाहा ।
अतिरिक्तं न्यूने जुहोमि स्वाहा । न्यूनमतिरिक्ते जुहोमि स्वाहा । सम् समे जुहोमि स्वाहा । भूः
स्वाहा । भुवः स्वाहा । स्वः स्वाहा । भूमुवः स्वः स्वाहेति । त्वं नो अम्भे॒ ॥ स त्वं नो अम्भे॒ ॥
मनो ज्योतिः॑ ॥ त्रयत्विँ॑शत्तन्तवैः ॥ अयाश्वामे उसीति॑ च ।

अश्रावितमत्याश्रावितै वषट्कृतमवषट्कृतमननुक्तमत्यनुक्तं च यज्ञे ॥

अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनमग्निष्ठानि प्रयुजन्ते तु कल्पयन्स्वाहा ॥

इति ।

अनाज्ञात्य यदाज्ञात्य यज्ञस्य क्रियते मिथुँ ।

सर्वं तदमे कल्पय त्वं हि वेत्य यथायथं स्वाहा ॥

इति ।

इष्टिश्च स्विष्टिश्च ये यज्ञमसिरक्षतः ।

प्रजामन्या नः पातु यज्ञमन्याभिरक्षतु स्वाहा ॥

इति ।

यज्ञो गृहं भयमागादवुद्धं द्वेवतः पितृतो यन्मनुष्यतः ।

आभिर्यनिष्ठः प्रणुदातु तद्यै शं नः प्रजाभ्यः शमु नः पशुभ्यः स्वाहा ॥

इति ॥ २० ॥ आज्यस्थाल्या भ्रुवामाप्याययति—

आप्यायतां ध्रुवा धृतेन यज्ञिया यज्ञं॑ प्रति देवयद्वयः ।

सूर्याया उधो उदितेष्पस्थ उरुधारौ पृथिवी यज्ञे अस्मिन् ॥

.....

[इति तृतीयो उध्यायः]

1 The ms. °हुतिं जुहोति.

5 The ms. मिथः.

2 MS IV. 10. 4: 153, 12-15.

6 The ms. यज्ञायज्ञीयं.

3 MS I. 7. 1: 109, 1-6.

7 The ms. °धारे.

4 MS I. 4. 3: 51, 10.

8 Here is a lacuna in the ms.

पौरीमास्याममावास्यायाँ वा वसन्ते ब्राह्मण आदधीत । श्रीष्मे राजन्यः
शरदि वैश्यो वर्षासु रथकारः ॥ १ ॥ सार्ववर्णिकं शिशिरम् ॥ २ ॥ ऋतुनक्षत्र-
पर्वसन्निपात आदधीत ॥ ३ ॥ सर्व[त्र] सोमेन यद्यमाणः ॥ ४ ॥ केशश्मश्च
वापयित्वा क्षौमे आछाद्यौपवत्समशनमश्नीतः ॥ ५ ॥ देवयजनस्य श्रीनुदीचो
वैशान्कुत्वाग्रेण मध्यमै वैशमपराहे प्राचीनप्रवण औपासनमाधायांभिजुहोति—

प्र वेधसे कवये वैदायै वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।

यतो भयमभयं तजो अस्त्वव देवानाँ यजे हेज्यानि स्वाहा ॥

इति^१ कूष्मारङ्गैश्च ॥ ६ ॥ तस्मिन्निशायां ब्रह्मौदन्नं श्रपयत्यानडुहे चर्मग्रय-
चहस्य चतुःशरावं चतूर्षूदपात्रेषु पयसि वा जीवतएडुलम् ॥ ७ ॥ उद्धृत्या-
भ्याज्यं^२ कृत्वा तं चत्वार ऋत्विज आर्षेयाः सकृदवदाय प्राशन्ति ॥ ८ ॥ तेभ्यो
वरं ददाति ॥ ९ ॥ शेषे तिस्तः समिधः प्रादेशमात्रीरुदृगृह्यादधाति चैत्र्यस्यैश्च-
त्थस्य हरिणीः सहपलाशाः स्तिविगवतीः—प्र वो वाजा अभियै इति गायत्रीभि-
र्ग्राहणस्य । आ त्वा जिधर्मिः ॥ आ विश्वतः^३ ॥ यस्ते अद्येति^४ राजन्यस्य । सप्त ते अमे^५ ॥
जनस्य गोपैः ॥ उपक्षरन्ति सिन्धैवै इति वैश्यस्य ॥ १० ॥ सँवत्सरं ब्रौह्मौदनिकं
भृत्वाशीनादधीत । द्वादशरात्रं त्रिरात्रमेकरात्रं वा ॥ ११ ॥ नानृतं वदेष्ट माँस-

१ We expect the locative. Perhaps some word (e. g. मध्ये) has fallen out.

२ Based on MS I. 6. 13: 107, 19-20.

३ The ms वैदाय first hand, मेध्याय second hand.

४ The ms second hand हेज्यानेति.

५ Based on MS I. 6. 12: 104. 9-10.

६ The word is unknown from else-

where. Probably it may mean आज्येत्सिङ्कं.

७ The ms चैतस्या० first hand, चित्रि-
यस्या० second hand, Cp Mān I. 5.

1. 24.

८ MS I. 6. 1: 84. 14.

९ MS II. 7. 2: 76. 3-6.

१० MS II. 7. 9: 87. 1.

११ MS I. 6. 2: 88. 3.

१२ MS II. 13. 7: 156. 2.

१३ MS IV. 11. 2: 165. 5.

१४ The ms त्र०.

मश्चीयान्न खियमुपेयान्नास्य वासः पल्पूलनेन पल्पूलये युर्नास्याग्नि गृहाद्वरेयु-
र्नान्यत आहेरेयुर्न प्रयायान्नानुगच्छेत् ॥ १२ ॥ यदि प्रयायादनु वा गच्छेदोदनं
चतुःशरावं पक्ववा समिधः पुनरादध्यात् ॥ १३ ॥ यस्तं श्वो अग्निमाधास्यन्
[स्थात्] प्रजा अर्भं इति निशायां कल्माषमजं बध्नाति ॥ १४ ॥ अरणिपाणिर्य-
जमानो जागर्ति ॥ १५ ॥

शल्कैरग्निमिन्धान उभौ लोकौ सनोम्यहम् ।

उभयोत्तरोंग्योर्ग्नेभि मृत्युं तराम्यहम् ॥

इति शल्कैरग्निमिन्धीत ॥ १६ ॥ उपव्युषमरणी निष्टपति ॥ १७ ॥ अर्बं ते
योनिर्द्वित्विर्यं इत्यरण्योरग्निं समारोपयति ।

जातवेदो भुवनस्य रेते इह सिद्धं तपसो यज्ञनिष्ठ्यते ।

अग्निमश्वत्थादधि हव्यवाहैं शमीगर्भाज्जनयन्यो मयोभूः ॥

इति च ॥ १८ ॥

ऋत्यिवती स्थो अभिरेतसौ रेतो धतं पुष्टैः प्रजननम् । तत्सत्यं यद्वारं बिभूतो वीरं
जनयिष्यतस्ते॒ मत्प्रातः प्रजनयिष्यते॑ ॥ ते मा प्रजाते प्रजनयिष्यते॑ः प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन-
त्यरणी अभिमन्य यजमानाय प्रयच्छुति ॥ १६ ॥

मही विशपली सदनी ऋतस्यार्वाची एतं धर्मणे रथीणाम् ।

अन्तर्वते जन्यं जातवेदसमव्यराणां जनयतं पुरोगाम् ॥

इति प्रतिगृह्णाति ॥ २० ॥ प्रतिगृह्ण वाच॑ यच्छुति—अगृतात्सत्यमुपैभि मानुषादैवं
दैवीं वाच॑ यच्छामीति ॥ २१ ॥ अनुगमयन्त्यग्निमुद्धरन्ति भस्म ॥ २२ ॥ ब्राह्मौदनि-
कलक्षणे गार्हपत्यमादधाति पुरस्तादाहवनीयमष्टसु प्रक्रमेषु ब्राह्मणस्यैकादशसु
राजन्यस्य द्वादशसु वैश्यस्यापरिमिते वा ॥ २३ ॥ वितृतीयमात्रे दक्षिणाग्नि
दक्षिणातः पुरस्ताद्वार्हपत्यस्य ॥ २४ ॥ आधानानुपूर्वेण संभाराग्निवपत्यर्धानाह-
वनीयलक्षणे उर्धानितरयोः ॥ २५ ॥

इत्यावाने [चतुर्थं उद्धाये] प्रथमं स्वरूपम् ॥

1 The same expression occurs in TS II, 5. 5. 6.

2 नास्याग्निं...आहेरेयुः is derived from MS I, 6, 12: 105, 12.

3 Identical with KS VIII, 12: 95, 18. 4 MS I, 6, 1: 85, 5.

5 Based on KS VIII, 12: 95, 16, 17. 6 MS I, 5, 1: 66, 4.

7 The ms second hand ०थस्ते, following TB I, 2, 1, 14.

8 The ms second hand ०थे, again after TB ib.

9 The ms second hand ०थः, after TB ib.

10 The ms ब्र०.

उत्सुद्रान्मधुमं जर्मीरागात्साम्राज्याय प्रतरं दधानः ।

आयो च ये मधवानो वर्यं वेषमूर्जं मधुमत्सभरेम ॥

इत्यौत्सुदकम् ॥ १ ॥

यत्पर्यपश्यत्सलिलस्य मध्य उर्वा स्थानं जगतः प्रतिष्ठाम् ।

तत्पुष्करस्यायतनाद्विजातं पर्णं पृथिव्याः प्रथनं हरामि ॥

इति पुष्करपर्णं निधाय

इत्ययग्र आसीदतो देवी प्रथमाना पृथग्यादिति वराहविहतम् ॥ २ ॥ चल्मीक-
वपां न्युप्योषाच्चिवप्स्यन्व्यायायति—यददर्शन्दमसि कृष्णं तदिहास्तिवति ॥ ३ ॥

यददो देवो यदिदै पृथिव्याः समानं योनिमभिसंभूतयुः ।

तस्य पृष्ठे सीदतु जातवेदाः शिवः प्रजाभ्य इह राये अस्तु ॥

इति निवपति॑ ॥ ४ ॥

चन्द्रमभिं चन्द्ररथं हरिवतं वैश्वानरमसुषदं स्वर्विदम् ।

विगाहं तुर्णीं तविषीभिरादृतं भूर्णीं देवास इह सुत्रियं दधुः ॥

इति प्रवाहां॒ सिकताः ॥ ५ ॥ शर्करा निवप्स्यन्देष्यं मनसा ध्यायेत् ॥ ६ ॥

अदृङ्गथा: शर्कराभिस्त्रिविष्टप्यजयो लोकान्प्रदिशश्चतसः ।

इति निवपति॑ ॥ ७ ॥

उदेहये अधि मातुः पृथिव्या विश आविश महतः सधस्तात् ।

आशुं॑ त्वाजौ॑ दधिरे देवयन्तो हव्यवाहं भुवनस्य गोपाम् ॥

इत्याखुकिरि॑ न्युप्य पिपीलिकाकिरि॑ गोष्ठात्करीषाणि॑ लोहशकलान्यश्व-
त्थमुदुम्बरं विकङ्कतं शमीमशनिहतं चृक्षं पत्ताशामिति॑ न्युप्य सँसृजति—
सं वः सृजामि॑ [हृदयं॑ संप्रिया] हृदयानि॑ वः ।

आत्मा वो अस्तु संप्रियः संप्रियास्तन्वो मम ॥

इति॑ ॥ ८ ॥ ग्रादुर्भूतेषु रश्मिषु गार्हपत्यं मथित्वा दधाति॑ । उदिते॑
उनुदिते॑ व्युदिते॑ वा । उदित इतरौ॑ ॥ ६ ॥ इतो यज्ञ इति॑ गार्हपत्यलक्षणे॑ उरणी॑
आधायारणिसंभारमभिमन्त्रितं येनै॑ रुते॑ उरणिगानितरयोर्दशहोत्रारणी॑ समव-
दधाति॑ ॥ १० ॥ चित्तः सुगित्यनुवाकं॑ यजमानं वाचयति॑ ॥ ११ ॥ यो नो अग्निः॑
मयि॑ गृह्णामीति॑ मथिष्यन्जपति॑ ॥ १२ ॥ सहये॑ उमिना॑ जायस्व सह॑ रया॑ सह॑ पोषेणा॑

1 The ms मधुमददूर्मिं० first hand, 7 Perhaps originally the two KS
मधुमाँ॑ जर्मि॑० second hand.

2 The ms यदः.

3 The ms निर्वपति॑.

4 ?

5 The ms second hand आखुं॑.

6 The ms त्वायो॑.

verses VII. 12: 73, 17-20 were in-

tended. Cp also TB I. 2. 1, 17, Mān

I. 5. 2. 19.

8-8 १

9 MS I. 9. 1.

10 MS I. 6. 1.

सह प्रजया सह ब्रह्मवर्चसेनेति मन्थति ॥ १३ ॥ जातमभिप्राणिति—प्रजापतेस्त्वा प्राणे-
नाभिप्राणिमि पूषणः पोषेणेति ॥ १४ ॥ जाते वरं ददाति ॥ १५ ॥

अर्जीजनन्नमृतं मर्त्यासो इत्येमाणं तरणिं वीलुंजमम् ।

दश स्वसारो अग्रवः समीचीः पुमाँसं जातमभिसँरभन्ताम् ॥

इत्यादते ॥ १६ ॥ उपास्यति ब्रह्मा दक्षिणेत आसीन उत्तरतो हिरण्य-
शकलम् ॥ १७ ॥ अतिप्रेयच्छ्रुति यजमानो देश्याय रजतम् ॥ १८ ॥ यदि द्वेष्यो
न विद्येतापविध्येत् ॥ १९ ॥ सर्वत्रोपासनातिप्रदानम् ॥ २० ॥ आधानमन्त्रा-
न्निगद्योपस्थकृत आदधाति ॥ २१ ॥ आयं गौरिति^१ सार्पराज्ञी^२ ॥ २२ ॥

इत्यावाने [चतुर्थे ५ध्याये] द्वितीयं खण्डम् ॥

यत्पृथिव्या अनामृतं संबभूत त्वे सन्चा ।

तदभिरमये ददत्तस्मिन्नाधीयतामयम् ॥

इति प्रभृतिना तेन रुचा रुचमर्शीर्था इत्यन्तेन भूर्भुवो इङ्गिरसां त्वा देवानां व्रतेनादधा-
नीत्याङ्गिरसो ब्राह्मण आदधीत । सूर्याणां त्वेति भार्गवो भृगविंशतिरसां त्वेति भार्गवाङ्गि-
रस आदित्यानां त्वा देवानामित्यन्ये । अमेष्ट्वा देवस्येति^३ च । इन्द्रस्य त्वेति^४ राजन्यो
मनोष्ट्वेति^५ वैश्य ऋभूणां त्वेति रथकार आछादि त्वेति^६ सर्वेषाम् ॥ १ ॥ उभावाधा-
नमन्त्रानादधानीत्यध्वर्युरादध इति यजमानः ॥ २ ॥ ज्वलन्तमाधायेषे राये रमस्ये-
त्यभिमन्त्रय सारस्तौ त्वेत्सौ प्रावतामित्यन्तेनाभा आयूषि पर्वसं इति तिसृभिस्तिस्त
आश्वत्थीः समिध आदधाति^७ ॥ ३ ॥ गार्हपत्यादक्षिणाग्निमादधाति ॥ ४ ॥
समयाध्वं गते^८ त्वाहवनोयै मथ्यमाहार्यं वा ॥ ५ ॥ ऋष्ट्रादधायकामस्यै ॥ ६ ॥
त्रिंशद्वामेति^९ सार्पराज्ञी ।

यदन्तरिक्षस्यानामृतं संबभूत त्वे सन्चा ।

तदभिरमये ददत्तस्मिन्नाधीयतामयम् ॥

भुव इति व्याहृतिः^{१०} । यथर्ष्यध्वर्युरादधाति ॥ ७ ॥ गार्हपत्ये उग्निप्रश्नयना—

1 Note वीलु० for वीडु०.

8 MS I. 6. 1: 86. 7-9.

2 The ms अभिं०, but cp अतिप्रदानं in sūtra 20.

9-9 MS I. 8. 8: 127. 14-16.

10 MS I. 5. 1; 66. 8.

3 The ms °निप्र०.

11 Derived from MS I. 6. 5: 95. 3.

4 MS I. 6. 1.

12 See MS I. 6. 6: 95. 17.

5 The ms °ज्ञी०.

13 See MS I. 6. 11: 103. 7-8.

6 MS I. 6. 1: 86. 4.

14 The ms बभूव इति० first hand, भूर्भुवः

7 The ms second hand °मी०. Cp MS

स्वरिति व्याहृतयः second hand. Cp Mān I. 5. 4. 5.

ib 7 व्रतेनादये.

न्याधाय रथ्यमैश्वं पुरस्तात्प्रत्यञ्चमवस्थाप्य तस्य दक्षिणकर्णे जपति—या वाजि-
न्नमेरिति॑ ॥ ८ ॥ ओजसे वताय त्वेत्यग्निमुद्यच्छ्रुति॒ ॥ ९ ॥ शूर्पे पाँसून्न्युप्याघस्ता-
दुपयमनीरुपयच्छ्रुति॒ ॥ १० ॥ प्राचीमनुप्रदिशमिति॑ प्रणयति॒ ॥ ११ ॥ अश्वमग्रतो
नयति॑ ॥ १२ ॥ कुलफदग्ने हरति जानुदग्ने नाभिदग्ने उँसदग्ने कर्णदग्ने॒ ॥ १३ ॥
न कर्णदग्नमत्युद्यच्छ्रुति॑ ॥ १४ ॥ दक्षिणतो हरति समं प्राणीर्धारयमाणः ॥ १५ ॥
समयाव्ये वरं ददाति॒ ॥ १६ ॥ प्रणीयमाने दक्षिणतो ब्रह्मा धूर्गृहीतँ रथं वर्त-
यति॒ ॥ १७ ॥ यः सपत्नवान्प्रातृव्यवान्वा स्यात्स्य रथचक्रेण विहारं त्रिरु-
परिवर्तयेयुः॑ ॥ १८ ॥ अभ्यस्याँ विश्वौ इति पुरस्तात्प्रत्यञ्चमध्यमाहवनीयलक्षणमा-
क्रामयति॒ ॥ १९ ॥ न प्राञ्चमवसृजेत्॑ ॥ २० ॥ तमनिधायैवेति॑ ब्राह्मणव्याख्या-
तम् ॥ २१ ॥ अन्तश्वरतीति॑ सार्पराज्ञी ।

यदिवो उनामृतं संबभूव त्वे सच्चा ।

तदग्निरग्ने ददत्तसिक्षाधीयतामयम् ॥

भूर्भुवः स्वरिति॑ व्याहृतिर्यथर्ष्यमे हव्याय वोढवै इत्यन्तेन ॥ २२ ॥ पुरस्ता-
त्प्रत्यञ्चमुखस्तिष्ठन्पार्श्वतः पदस्याधेयेषे रथे रमस्येत्यभिमन्त्र्य सारस्तौ त्वीत्सौ
प्रावतामित्यन्तेनाश्वेनोपग्रापयेत्॑ ॥ २३ ॥ अरण्योर्निहितो जातवैदी इत्येतस्याँ साम
गायेति ब्रूयादरण्योर्निहितयोः ॥ २४ ॥ अग्निं नरो दीधितिभिरित्येत्यस्याँ साम गायेति
ब्रूयात्समवहितयोः ॥ २५ ॥ त्वेषस्ते धूमं ऋत्रवतीत्येत्यस्याँ साम गायेति ब्रूयाद्धूमे॑
॥ २६ ॥ अदर्शि गातुवित्तर्म इत्येतस्याँ साम गायेति ब्रूयाज्ञाते ॥ २७ ॥ रथन्तरं
गायति गार्हपत्य आधीयमाने ॥ २८ ॥ बृहदाहवनीय उद्दिग्धयमाणे ॥ २९ ॥
वामदेव्यमाधीयमाने । यज्ञायश्चियं च ॥ ३० ॥ निहिते वारवन्तीयं वरण-
पाँस्यिर्निहिते श्यैतम् ॥ ३१ ॥ पुरस्तात्सभार्या॑ आहवनीयात्सभ्यमाग्निमा-
दधाति॒ ॥ ३२ ॥ तस्य पश्चाच्चतुःशतमक्षान्निवपति॒ ॥ ३३ ॥ सभ्यात्पूर्वमाव-
सथम् ॥ ३४ ॥ अग्नेमन्वै इत्यज्ञं विमुच्य वाच्च विसुज्य दक्षिणा ददाति॒
॥ ३५ ॥ अर्थं वहिनं ब्रह्मणे उधर्वयेव वा ॥ ३६ ॥ अजमग्नीधि उपबर्हणं

1 The ms रथम०.

newly established अहवानिया fire
is not prescribed elsewhere. *

2 MS I. 6. 2.

11 R.V III. 29. 2, SV I. 79.

3 See MS I. 6. 4: 92. 3.

12 R.V VII. 1. 1, SV I. 72.

4 See MS I. 6. 6: 96. 4-7.

13 R.V VI. 2. 6, SV I. 83.

5 Nearly identical with MS ib 14-15.

14 R.V VIII. 103. 1, SV I. 47.

6 See MS I. 6. 4: 92. 6.

15 See MS I. 6. 7: 98. 5-6.

7 MS I. 6. 6: 96. 10.

16 An interpolation ?

8 MS I. 6. 1: 85. 13.

17 MS III. 16. 5: 190. 6.

9 MS I. 8. 8: 127. 14, 16.

10 That the horse should smell the

च सर्वेसूत्रम् ॥ ३७ ॥ ज्ञौमिमिदमध्वर्यवे ॥ ३८ ॥ पुरस्ताद्विहारस्यानद्वाहं
धेनुं च पश्चात्परीत्य होत्रे ॥ ३९ ॥ द्विहायनमिथुनौ रथ इति सर्वेषामविनि-
र्दिष्टम् ॥ ४० ॥ षष्ठ्यादशचतुर्विँ शत्यैपरिमितगवाँ संख्याविकल्पः ॥ ४१ ॥ अनु-
तवदनं ब्राह्मणोपवासनं^१ सकृत इरिणे उवसानमन्तर्नाव्युदकाचमनमृतीसपका-
शनं क्लिन्नकाष्ठाभ्याधानमिति वर्जयेत् ॥ ४२ ॥ अश्वीनुपतिष्ठते यजमानः ॥ ४३ ॥

इत्याधाने [चतुर्थं उधाये] तृतीयं सरङ्गम् ॥

पशून्मे शंस्य पाहीत्याहवनीयं प्रजां मे नर्थं पाहीति^२ गार्हपत्यमन्तं मे ब्रुध्य पाहीति^३
दक्षिणाश्चिँ सप्रथः सभां मे पाहीति सभ्यमहिरुद्ध्य मन्त्रं मे पाहीत्यावसथ्यम् ॥ १ ॥
आहवनीये नानावृक्षीयाः समिध आदधाति—ताँ सविरुरेण्यस्येति शमीमयीँ
विधेम तैँ इति वैकङ्कर्त्ताँ प्रेदो अर्म इत्यौदुम्बरीम् ॥ २ ॥ या ते अमे पवमाना पशुषु
प्रिया तनूर्या पृथिव्याँ यास्नौ या रथन्तरे या गायत्रे छन्दसीदं ते तामवरुन्दे तस्यै ते स्वाहा ॥
या ते अग्ने पावकाप्सु प्रिया तनूर्यान्तरिक्षे या वाते या वामदेव्ये या त्रैष्टुभे छन्दसीदं ते
तामवरुन्दे तस्यै ते स्वाहा ॥ या ते अमे सूर्ये शुचिः प्रिया तनूर्या दिवि [यादित्ये] या वृहति^४ या
स्तनविक्तो या जागते छन्दसीदं ते तामवरुन्दे तस्यै ते स्वाहेति तिस्त्र आहुतीः ॥ ३ ॥ समुद्दा-
द्यूर्भिरिति^५ तिस्त्रमिस्तिसः शमीमयीर्घृताकाकः समिध आदधाति ॥ ४ ॥ ये अग्नयः
समनसैँ इत्यौदुम्बरीमनकाम् ॥ ५ ॥ जुञ्च सेदिश्च क्षिहितिश्च सदान्वा चानामतिश्रानाहुतिश्च
निर्त्विरेतास्ते अमे तन्वो वर्तिमतीस्तास्तं गच्छन्तु यं द्विष्म इति द्वेष्यं मनसा ध्यायन्य-
जमानो जपति ॥ ६ ॥ चतुर्गृहीतमाज्यं पूर्णाहुतिमग्रेणाहवनीयं गत्वोदद्भाव-
वृत्य सप्त ते अर्म इति जुहोति ॥ ७ ॥ द्वुतार्यां धेनुं ददाति ॥ ८ ॥ ये अग्नयो दिव्ये
इति द्वितीयाम् ॥ ८ ॥ प्रतिपरीत्य सप्राद् च स्वराद् चेति^६ पर्यायैराहवनीयमुष-
स्थायाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति ॥ १० ॥ उपसन्नैँ हविष्यप्रोक्षिते^७ निषसाद धृतव्रतं
इति समूहाकान्हरण्यं निधायाँ मध्याधिदेवने राजन्यस्य जुहुयात् ॥ ११ ॥

1 The ms second hand सा०, but cp MS I. 6. 4: 92, 21.

2 We expect dual ज्ञौमे. See MS I. 6. 4: 93. 7-8.

3 The ms second hand °विंशतिर०.

4 The ms first hand °धासनं. Cp Man I. 5. 6. 13.

5 MS I. 5. 14.

6 MS II. 10. 6.

7 The ms बृहस्पति first hand, बृहस्पतौ second hand.

8 MS I. 6. 2.

9 The ms first hand उपवसन्ने.

10 The ms adds जुहोति, perhaps under the influence of KS VIII. 7: 90. 7.

11 From MS I. 6. 11: 104. 3.

12 Ib 1-2.

गामस्य तद्दहः सभायाँ विदीव्येयुः^१ ॥ १२ ॥ तत्र शतमक्षान्यजमानाय प्रयच्छति^२
 ॥ १३ ॥ तत्क्रतं विचिन्यात् ॥ १४ ॥ अहिँ सन्तः पर्णिषि विश्शस्युः^३ ॥ १५ ॥
 ताँ सभासद्ग्रथ उपहरेत् ॥ १६ ॥ तया यदन्नं जयेच्छाहाणेभ्यो दद्यात् ॥ १७ ॥
 उतो नो ऽहिर्बुद्ध्यं इति सभावसथययोर्जुहोति ॥ १८ ॥ प्र नूनं ब्रह्मणस्तिरिति^४
 हिरण्यं निधाय मध्ये परिषदः ॥ १९ ॥ घर्मः शिर्ं इति गार्हपत्यमुपतिष्ठते ऽकों-
 ज्योतिरिति^५ दक्षिणाग्निँ वातः प्रार्णु इत्याहवनीयम् ॥ २० ॥ अविषं नः पितुं पचेति^६
 सर्वत्रानुषेत् ॥ २१ ॥ कल्पेतां यावापृथिवीं इति कल्पितिसामनसीभ्याँ विहारम्
 ॥ २२ ॥ समाप्येष्टिमग्नये पवमानायाष्टाकपालं निर्वपेत् ॥ २३ ॥ त्रिँशन्मानं
 हिरण्यं दक्षिणा ॥ २४ ॥ द्विहविषं द्वितीयमग्नये पावकायाग्नये च शुचये ऽष्टा-
 कपालौ ॥ २५ ॥ त्रिँशन्मानं पूर्वस्य दक्षिणा चत्वारिँशन्मानमुत्तरस्य ॥ २६ ॥
 चतुर्विँशमुत्तरस्य ॥ २७ ॥ आग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेद्विष्णवे च शिष्णि-
 विष्णय त्र्युद्धौ धृते चरुमदित्यै धृते चरुमग्नीषोमीयमेकादशकपालम् ॥ २८ ॥
 सद्यो निर्वपेद् द्वादशाहे सँचत्सरे वा ॥ २९ ॥ सोमेनायद्यमाणस्योत्तरासां
 तिसूर्णां विकल्पः^७ ॥ ३० ॥ फलीकृतानां पूषा वै इति चरव्याँस्तरेषुलानावपति
 ॥ ३१ ॥ ध्रुवमसीति^८ प्रथमेन कपालमन्त्रेण चरुमुपदधाति ॥ ३२ ॥ मेद्वरेन
 द्वितीयाँ स्विष्टकृतः पञ्चावदानस्य चरोरत्वद्यति ॥ ३३ ॥ शँखन्ते^९ ऽग्नेणाहव-
 नीयमादित्यं ब्रह्मणे परिहरेयुः^{१०} ॥ ३४ ॥ तं चत्वार ऋत्विज आर्षेया द्वौ द्वौ
 सह प्राश्नन्ति^{११} ॥ ३५ ॥ ते भ्यः साएङ्गं वत्सतरं ददाति धेनुं च ॥ ३६ ॥ द्वादश-
 रात्रमज्ञेष्वग्निष्वाज्येनाग्निहोत्रं जुहुयात् ॥ ३७ ॥ पूर्वस्मन्पर्वणीष्टिपशु-
 वन्धानां कालः ॥ ३८ ॥ पौर्णमास्यारम्भणौ दर्शपूर्णमासौ ॥ ३९ ॥ पौर्णमास्या-
 मादधानः पूर्वा पौर्णमासीमन्याधेयायोपवसेदुत्तरामन्वारम्भणीयायै पौर्णमासीं
 च ॥ ४० ॥ उपवसथे ऽन्वारम्भणीयायाः सप्ताज्याहुतीर्जुहोति—

निवेशनी संगमनी वसूनाँ विश्वा रूपाणि वसून्यावेशयन्ती ।

सहस्रोषं सुभगे रराणा सा न आगाहर्वसा सँविदाना ॥

1 The ms चिदीव्येयुः first hand, दीव्येयुः 7 See MS I. 6. 8: 98, 21.
 second hand. 8 Nearly identical with MS ib 99.

In MS mss (I. 6. 11: 104. 6) both 5-7, 10.
 the forms are found.

9 Cp MS I. 6. 11: 103, 11-12.

2 See MS ib 4.

10 MS IV. 1. 1: 2. 6.

3 See MS ib 6. The ms second hand 11 The ms ध्रुवोसीति. Cp I. 3. 1. 3.
 विशासतोति. MS I. 1. 8: 4, 8.

4 Identical with MS ib 6-7.

12 The ms second hand strikes off the
 word.

5 See MS ib 7.

13 Based on MS I. 6. 8: 99, 16-17.

6 MS I. 6. 2.

इति ।

अग्नीषोमौ प्रथमौ वीर्येण वसूनुद्रानादित्यानिह जिन्वताम् ।

मात्रं हि पौर्णमास्यं जुषेतो ब्रह्मणा ब्रह्मौ सुकृतेन स्याताम् ।

अथास्मभ्यं सर्ववीरं रथि नियच्छ्रुतम् ॥

इति पार्वणौ च होमौ । या सरस्वती वेशयमनी या सरस्वती वेशभगीनेति^१ चतु-
होत्रा च मनसा ॥ ४१ ॥ आग्नावैष्णवमेकादशकपालं निर्विपदेश्वर्ये च भगिने-
उष्ट्राकपालं यः कामयेत भग्यन्नादः स्यामिति^२ ॥ ४२ ॥ सरस्वत्यै चरुः सरस्वते-
द्वादशकपालं इति हृवीर्यंषि ॥ ४३ ॥ पुरस्तात्स्वष्टुतो जयैर्जुहोति ॥ ४४ ॥
आकृताय स्वाहाकृतये स्वाहेति^३ द्वादश पर्यायाः ॥ ४५ ॥ प्रजापतिः प्रायच्छ्रुदिति^४ अयो-
दशीमूर्ति^५ ॥ ४६ ॥ अग्ने बलदेति चतुर्दशीर्यं यः कामयेत चित्रमस्यां जनतायाँ
स्यामिति^६ ॥ ४७ ॥ चित्रमस्यां भवति^७ ॥ ४८ ॥ मिथुनौ गावौ दक्षिणां ॥ ४९ ॥

इत्याधाने [चतुर्थं ५८या] चतुर्थं खण्डम् ॥

इति^८ चतुर्थो उध्यायः ॥

1 MS I. 4. 3: 51. 7-8.

6 MS ib 64. 6.

2 Identical with MS I. 4. 14: 63. 13.

7 See MS ib 8.

3 From MS I. 4. 15: 64. 14-15.

8 Derived from MS I. 4. 14: 64. 9-12

4 From MS ib 65. 2-3.

9 Identical with TS III. 5. 1. 4.

5 See MS I. 4. 14: 63. 17 sqq.

10 The ms adds प्राक्सौमिके.

यस्य गार्हपत्याहवनीयावनुगतावभिन्नोचेदभ्युदियाद्वा पुनराधेयं
कुर्वीतात्मना वा यत्र विधुरत्वं नीयादरणिनाशे वा समारूढेष्वग्निषु नष्टाग्नेः
॥ १ ॥ उत्सादनीयाभिष्टु निर्वपत्यग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालम् ॥ २ ॥ पुर-
स्तात्स्विष्टकृत उत्सादनीयान्होमान्जुहोति—या ते अग्ने उत्सीदतः पवसाना पशुषु
प्रिया तनूस्तया सह पृथिवीमारोह गायत्रेण [च] छन्दसा । या ते अग्ने उत्सीदतः पावकाप्तु
प्रिया तनूस्तया सहान्तरिक्षमारोह त्रैषुभेन च छन्दसा । या ते अग्ने उत्सीदतः सूर्ये शुचिः प्रिया
तनूस्तया सह दिवमारोह जागतेन च छन्दसेति ॥ ३ ॥ ज्वलत उत्साद्य सँवत्सर आद-
धीत ॥ ४ ॥ रोहिरयनूराधापुनर्वसुस्तेषामेकस्मिन्वर्षासु शरदि वा पर्वत्या-
दधीत ॥ ५ ॥ सर्वं पुनराधेये यथान्याधेयं इष्टिवर्गम् ॥ ६ ॥ संभारान्युप्यो-
पोतपाँन्दर्भाद्विवपति ॥ ७ ॥ सार्पराङ्गीभिर्गार्हपत्यं नित्येन चादधाति ॥ ८ ॥
आहितानुपोतपैर्भैरवनीन्समिन्द्रे यजमानः—यत्वा कुद्धः परोपेति^५ गार्हपत्यं
यते मन्युपरोतस्येति^६ दक्षिणाग्निं यते भासेन विचकारैः ॥ पुनस्त्वादित्यौ इत्याहवनीयम्
॥ ९ ॥ पुरस्तात्पूर्णाहुतेः संततिहोमान्जुहोति—त्रयिंशत्तन्तवै इति पञ्चमिः
पञ्चाहुतीः ॥ १० ॥ आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेत्पञ्चकपालं वा ॥ ११ ॥ पुनरूर्जा
निर्वत्स्वेति^७ पुरस्तात्प्रयाजानां जुहुयात् सह रथा निर्वत्स्वेत्युपरिष्टादनुयाजानाम्
॥ १२ ॥ अग्ने उग्नावग्ने उग्निनाम्भे उग्निमग्ने देवे उग्नौ देवो उग्निरिति विभक्त्यः^८ ॥ १३ ॥
तासाँ होता चतुर्षु प्रयाजेषु चतस्रो विदधाति द्वयोरनुयाजयोर्द्वै ॥ १४ ॥ सर्व-
मासेयं कुर्वन्त्युपाँश्वोत्तमादनुयाजात् ॥ १५ ॥ पुरस्तात्स्विष्टकृतः सलिलः सलीर्ग

1 The ms अस्य.

2 The ms. °धेयम् first hand, °धेये second hand.

³ The word is from MS I. 7. 2:110,15.

4 MS I. 7. 1 has परोवप
in the third mantra.

5 MSI 7 4

6 The entire sūtra is identical with
MS ib : 112, 11-16.

7 The six vibhaktis are referred to in MS I. 7. 3: 112, 1.

⁸ The ms second hand संखिग. MS mss (I. 7. 1: 110, 3) also show both the forms.

इत्यादित्यनामानि जुहोति ॥ १६ ॥ पुनरुत्स्यूतं वासो दक्षिणा पुनर्नवो^१ रथः पुनरुत्स्यूते उन्नद्वान्शेतमानं हिरण्यमैः ॥ १७ ॥ उभयीर्दक्षिणा ददाति ॥ १८ ॥ समाप्येष्टिमाश्रिवास्त्रेमेकादशकपालं निर्वपेत् ॥ १९ ॥ तृतीयाधेये उन्न्याधेये उजिमाधायोपरिष्ठात्पूर्णाहुतेरादित्यनामानि जुहोति ॥ २० ॥

इति पुनराधने^२ [पञ्चमे उच्चारे] प्रथमं खण्डम् ॥

सायं प्रातरश्चिहोत्राय गार्हपत्यादाहवनीयं ज्वलन्तं प्रणयेत् ॥ १ ॥ गृहीयाद्वा नक्षम् ॥ २ ॥ वाचा त्वा होत्रा प्राणेनोद्ग्रात्रा चतुष्ठावर्युणा मनसा ब्रह्मणा श्रोत्रेणामीत्रेणैत्स्वा पञ्चभिर्दैव्यैत्र्यतिविभृद्वरामीत्युद्धरति ॥ ३ ॥

उद्भूत उद्धर पाप्मानं^३ मा यदविद्वान्यच्च विद्वाँश्चकार ।

अहा यदेनः कृतमस्ति पाप्मां सर्वस्मादुद्भूतो मा पाप्मनो मुच्च तस्मात् ॥

इत्यपराह्ने । रात्र्या यदेनः कृतमस्तीति प्रातः ॥ ४ ॥

अमृताहुतिमध्यतायां जुहोम्यमि पृथिव्याममुतस्य जित्यै ।

तेनाम्रे कामिमं जयामसि प्रजापतिर्यः प्रथमो जिगायामिममौ स्वाहा ॥

इत्यपराह्ने । सूर्यममौ स्वाहेति प्रातः ॥ ५ ॥ गतश्चियो नित्यधारणमाहवनी-यस्य यथाकाम्यगतश्चियः ॥ ६ ॥ प्रदोषमश्चिहोत्रं जुहुयान्नक्षत्रं द्वष्टवानस्तमिते वा ॥ ७ ॥ व्युच्छन्त्यां प्रातर्व्युष्टायामुदिते उनुदिते वा ॥ ८ ॥ सायमारम्भणम-श्चिहोत्रं प्रागपर्वगम् ॥ ९ ॥ अरलिमात्री वैकङ्कल्पयिहोत्रहवणी स्थाल्यार्थकृत्युच्च-कपालाचक्वर्त्ता ॥ १० ॥ तस्यां दोहयति दक्षिणातो उन्येन शूद्रादुदीचीमवस्थाप्य ॥ ११ ॥ पूर्वौ स्तनौ ज्येष्ठस्य ज्यैष्टिनेयस्य वा गतश्चियो वापरौ कनिष्ठस्य कानि-ष्टिनेयस्य बुभूषतो वा । सर्वानितरेषाम् ॥ १२ ॥ अनुसंमृशति ॥ १३ ॥ अमे शुन्ध-स्वेत्याहवनीयं परिसमूहत्यने गृहपते शुन्धस्वेति गार्हपत्यमये वहे शुन्धस्वेति दक्षिणा-श्चिम् ॥ १४ ॥ अग्नीन्परिस्तीर्य यजमानाहृतं महान्तमिधममुपसमाधाय पर्युक्तेत्—ऋतसत्याभ्यां त्वा पर्युक्तामीति सायं सत्यऋताभ्यां त्वा पर्युक्तामीति प्रातः ॥ १५ ॥ संब्रता—मुदकधारां स्नावयति गार्हपत्यादध्याहवनीयात्—यज्ञस्य संततिरसि यज्ञस्य त्वा सं-

1 The ms second hand °र्णवो. MS 5 The ms पुनराधेये.

mss show both the forms.

2 Derived from MS I. 7. 2: 110.
12-13.

3 See MS I. 7. 5: 113, 20.

4 The ms °मारण्° first hand, °मारुत्°
second hand. Cp Ap V. 29. 9.

6-6 The ms first hand मनसाच्चर्युणा.

In that case the original must have
been चक्षुषा ब्रह्मणा मनसाच्चर्युणा.

7 The ms first hand °र्दिव्यै°.

8 To be emended to पाप्मनो ?

9 Based on MS I. 8. 3: 118. 2-3.

ततये नयामीति ॥ १६ ॥ अपोदं जन्यं भयमपोढाः सेना अभीत्वरीरिति गार्हपत्यादुदीचो
ङ्गारानपोह्याधिश्रयति—

इडायासपदं वृतव्वराचरमन्ते हविरिदं जुषस्व ।

ये आम्याः पशवो ये चारयास्तेषाँ सर्वेषामिह पुष्टिरस्तु ॥

इति ॥ १७ ॥ उद्भवः स्थोदहं प्रजया पशुभिर्भूयासमितिः ज्योतिषावेक्षते ॥ १८ ॥ हरसे मा विनैषमिति स्मुवेणोदविन्दुं प्रतिनयति दध्याज्ययोः^२ ॥ १९ ॥ तेन धर्मेण पुनरवोद्यान्तरितं रक्षोऽन्तरिता अरातय इति तुरेन त्रिः पर्यन्ति कृत्वा वत्मं कुर्व-
न्तुदगुद्वासयति—धर्मोऽसि रायस्पोषवनिरहोर्जं श्रयस्वति ॥ २० ॥ प्रत्यूदं जन्यं भयं प्रत्यूढाः सेना अभीत्वरीरित्यङ्गारान्प्रत्यूह्या निष्ठसँ रक्षो निष्ठसा अरातय इति स्मुवं निष्ठप्य प्रणवमुक्त्वोच्चयामीति यजमानं सायमामन्त्रयत उच्चयामीति प्रातः ॥ २१ ॥ अमये च त्वा पृथिव्यै चोच्चयामि । वायवे च त्वान्तरिक्षाय चोच्चयामि । सूर्याय च त्वा दिवे चोच्चयामि । अद्वयश्च त्वौषधीभ्यश्चोच्चयामीति चतुरुद्ययति ॥ २२ ॥ सर्वान्पूर्णान्यथालाभं वा ॥ २३ ॥ यं कामयेतानुज्ञेष्ठ प्रजया ऋष्यादिति^३ ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ २४ ॥ उच्चीया होमाद्वाचं यच्छ्रेत् ॥ २५ ॥ पशून्मे यच्छ्रेत्यभिहृत्य सादयति ॥ २६ ॥ दशहोत्राभिमृश्य सज्जदेवैः सायमुच्चीतमभिमृशति सज्जदेवैः प्रात-
र्यवभिरिति प्रातः ॥ २७ ॥ इदं देवानामिर्त्युच्चीतमभिमृशतीदसु नः सहेत्यवशि-
ष्टम् ॥ २८ ॥ उवन्तरिक्षं वीहीति^४ समया गार्हपत्यं हरति^५ ॥ २९ ॥ स्वाहामये वैश्वा-
नराय खाहेति समयाध्वे^६ नियच्छ्रुति ॥ ३० ॥ वायवे त्वेत्युद्यच्छ्रुति ॥ ३१ ॥ आयुर्मे यच्छ्रेति^७ पश्चादाहवनीयस्य दर्भेषु सादयति ॥ ३२ ॥ एषा ते अमे समिदित्याहवनीये प्रादेशमार्त्रों पालाशी^८ समिधमादधाति ॥ ३३ ॥ द्वयङ्गुले ज्वलन्तीमभि-
खुहेति—भूर्भुवः सर्वैश्चहोत्रैः^९ होत्रैश्चिज्येतिज्येतिरामिः खाहेति^{१०} सायं सूर्यो ज्योतिज्येति: सूर्यः स्वाहेति^{११} प्रातः ॥ ३४ ॥ इषे त्वेत्यवाचीनं^{१२} सायं लेपमवमार्ष्यजैः त्वेत्यूर्ध्वं

— MS I. 8. 4: 119, 12.

8 MS I. 2. 3: 12, 14.

2 दध्याज्ययोः is not clear.

9 MS I. 8. 4: 120, 10.

3 MS I. 8. 4: 119, 18-19.

10 MS I. 8. 5: 120, 21.

4 MS I. 1. 5: 3, 5.

11 MS I. 8. 1: 115, 10.

5 MS I. 1. 2: 2, 4.

12 For होत्रा Cp Hir III. 18: 348 होत्रा

6 Cp MS I. 8. 4: 120, 8 समयामिँ^{१३}
हरन्ति.

भूर्भुवः०.

13 MS I. 8. 5: 121, 1.

7 ? The ms समयाज्ये first hand, सम-

14 MS I. 6. 10: 102, 12.

योज्ये second hand, Mān I. 6. 1. 31
समयार्थे.

15 The ms first hand अवाचं.

16 MS I. 2. 1: 10, 3.

प्रातः^१ ॥ ३५ ॥ वचो मे यच्छेति^२ सादयति ॥ ३६ ॥ ओषधीभ्यस्त्वेति^३ दर्भेषु लेपं निमार्ष्टि ॥ ३७ ॥ प्रजापते पशून्मे पाहीति गार्हपत्यमवेच्छते ॥ ३८ ॥ पूर्वामसँसकां भूयसों द्वितीयामाहुर्ति जुहोति^४—प्रजापतये स्वाहेति मनसा ॥ ३९ ॥ अनामो शुड धूर्त^५ इति त्रिरुदीची^६ सुचमुद्धरति ॥ ४० ॥ तेन धर्मेणोन्मृज्यावमृज्य वा प्रजां मे यच्छेति सादयति ॥ ४१ ॥ पितृजिन्नेति दक्षिणेतः पृथिव्यां लेपं निमार्ष्टि ॥ ४२ ॥ अपः स्पृष्ट्वा पूषासीति^७ द्विरुद्गुल्या प्राशाति ॥ ४३ ॥ न दतो गमयेत् ॥ ४४ ॥ उदगदरडया सुचान्तर्वेदि भक्षयति गर्भान्प्रीणाति—गर्भेभ्यः स्वाहेति ॥ ४५ ॥ निरस्य लेपं परिस्तरणैः सुचं प्रक्षालयोत्करं प्रदायै पूरयित्वा प्रागुदीचीमुत्सिञ्चति सर्पनिपीतिकाः प्रीणाति—सर्पेभ्यः पिपीतिकाभ्यस्त्वं स्वाहेति ॥ ४६ ॥ द्वितीयं पश्चादाहवनीयस्य—पृथिव्याममृतं जुहोमि स्वाहेति ॥ ४७ ॥ सुचं निष्ठृत्य हस्तमवधायोत्तरतो निदधाति सप्तऋषीन्प्रीणाति—सप्तऋषिभ्यः स्वाहेति ॥ ४८ ॥ यथाकाम्यपरयोर्होमोऽमे शृहपते परिषद्य जुषस्व स्वाहेत्येकंसुवृं विगृह्णाति दक्षिणाश्रौ चामये पुष्टिपतये स्वाहेति प्राजापत्य उत्तरे^८ ॥ ४९ ॥ अन्तर्वेदि प्रक्षालनं निनयति सर्पदेवैज्ञनान्प्रीणाति—सर्पदेवैनेभ्यः स्वाहेति ॥ ५० ॥ दीदिहि दीदाय दीदिदाय स्वाहेति पर्यायैः सर्वेषु समिधं आधाय तेन धर्मेण पर्युक्ताति ॥ ५१ ॥

इति पुनराधौने [पञ्चमे ५ध्याये] द्वितीयं खण्डम् ॥

पश्चात् जुहुयात्पशुकामस्य यवाग्वा ग्रामकामस्याज्येन तेजस्कामस्य दध्ने-निद्र्यकामस्य तरङ्गलैर्बलकामस्य ॥ १ ॥ द्वादशरात्रमाज्येन दध्ना द्वादशरात्रम् ॥ २ ॥ नित्यं पयो यवागुश्च ॥ ३ ॥ पयोऽभावे यवागुरुशुष्का ॥ ४ ॥ द्वयोर्गवोः^९ शाल्या दोहनेन च दोहयित्वा पशुकामस्य जुहुयात् ॥ ५ ॥ सजूर्जातवेदो दिवा पृथिव्या जुषणो अस्य हविषो वीहि स्वाहेति^{१०} जुहुयाद्यत्र रुद्रः पशूनभिमन्येत ॥ ६ ॥ आज्यमश्चिहोत्रम् ॥ ७ ॥ यदि नारमेदमेदुःशीर्तनो जुषस्व स्वाहेति^{११} जुहुयात् ॥ ८ ॥ यदि नारमेद् द्वादशरात्रं सायं सायं जुहुयात् ॥ ९ ॥ अनर्हतो राजन्यस्य पर्वस्वग्निहोत्रं जुहुयान्नान्तराले ॥ १० ॥ सायं प्रातरप्रं भक्तस्य ब्राह्मणकुलं हरेदर्दन्तु-

1 See MS I. 8. 5: 121, 12-13.

9 See MS ib 122, 3-4.

2 MS I. 8. 4.

10 MS ib 9.

3 MS I. 2. 18: 28, 3.

11 The sūtra is not clear.

4 Cp MS I. 8. 5: 121, 4 अतिहाय पूर्वा-
माहुतिसुत्तरा होतव्या.

12 Perhaps to be emended to सर्वदेव०.

5 MS ib 10.

13 The ms शुनराधये.

6 MS ib 122. 1.

14 See MS I. 8. 6: 122, 17, 123. 4.

7 Identical with MS ib 121, 20.

15 MS ib 123. 1-2.

8 The sense is not clear.

16 Based on MS ib 7.

17 See MS I. 8. 7: 127. 2.

पस्थानं च वाचयेत् ॥ ११ ॥ संततमर्हतो जुहुयात् ॥ १२ ॥ सायं पत्स्यन्वास्ते न
प्रातः ॥ १३ ॥ हिंकृत्य ख्यियमुपेयात् ॥ १४ ॥ सूर्योदमतिर्थि नापैरुन्धीत ॥ १५ ॥
न सायमहुते उग्निहोत्रे उश्चीयान्नं प्रातः ॥ १६ ॥ वसन्ता शिशिरे कक्षं दहेत् ॥ १७ ॥

इति पुनराधाने [पञ्चमे ५ध्याये] तृतीयं खण्डम् ॥

अधिश्थिते उग्निहोत्रे ममामे वर्च^१ इति चतुर्भिर्वैहर्वीभिर्हस्ताववनेनिजीर्हं पुरस्तादग्नीषोमीयायाँ उत्तराश्चतस्रो जपेत् ॥ १ ॥ विद्युदसि विद्य मे पाप्मानमित्यप उपस्पृश्य तिष्ठेत् ॥ २ ॥ उश्चीयमाने वाचं यच्छ्रुति ॥ ३ ॥ अभ्युदाहृत उपविश्य दशहोत्राभिमृश्योत्तरामाहुतिमुपोत्थायोप्रयन्तो अध्वरमिति^२ प्रागुद्दमुखश्चतुर्भिर्हनुवाकैर्हवनीयमुपतिष्ठेत ॥ ४ ॥ अग्नीषोमीयया पूर्वपक्ष ऐन्द्राग्न्यापरपक्षे^३ ॥ ५ ॥ अमा आयूषे पवर्से इति पद्मभिराहवनीयं नित्यं सँवत्सरे सँवत्सरे गार्हपत्यम् ॥ ६ ॥ अग्नेः समिदसीति^४ पर्यायैराहवनीये समिध आदधाति^५ ॥ ७ ॥ चित्रावसो स्वस्ति ते पारमशीयार्वाग्वसो स्वस्ति ते पारमशीयेति^६ चिर्जपति । प्रातरुपस्थाने चाम्भः स्थाम्भो वो भक्षयेति^७ गृहानुपतिष्ठते ॥ ८ ॥ रेवती रमचमित्यैन्तराग्नी तिष्ठन्जपति ॥ ९ ॥ सँहितासि विश्वरूपेति^८ वशामालभते वत्सं वा ॥ १० ॥ उप त्वाग्ने दिवे दिवं इति गार्हपत्यम् । अग्न्यस्थां विश्वां इत्याहवनीयम् ॥ ११ ॥ ऊर्जा वः पश्याम्यूर्जा मा पश्यतेति^९ गृहान्पश्नभिवीक्षते ॥ १२ ॥ इडाः स्थेति^{१०} गामालभते भुवनमसीति^{११} वत्सम् ॥ १३ ॥ निन्द्रदो उत्तीति^{१२} ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ १४ ॥ प्राची दिगिति^{१३} पर्यायैर्दिशं उपतिष्ठते ॥ १५ ॥ अमे गृहपर्ते इति गार्हपत्यं यथा याजमाने ॥ १६ ॥ ज्योतिषे तन्तवे त्वेत्यन्तवैर्युपविश्याहवनीये उभ्याधाय बृष्टरसि बृश मे पाप्मानमित्यप उपस्पृशेत् ॥ १७ ॥ प्रातरवनेगेनं प्रातरुपतिष्ठेति^{१४} ॥ १८ ॥ अपां पते यो उपां भागः

1 See MS I. 6. 10: 103. 3-4.

13 See MS I. 5. 8: 76. 11 sqq.

2 From MS I. 8. 7: 126. 7.

14 MS I. 5. 2.

3 The ms नाव०.

15 MS I. 5. 3.

4 Based on MS I. 5. 7: 75. 3-4.

16 MS I. 5. 11: 79. 19 sqq.

5 MS I. 4. 1: 47. 1.

17 MS I. 5. 4: 71. 9.

6 Derived from MS I. 5. 7: 75. 6.

18 MS I. 5. 11: 80. 14.

7 See MS I. 5. 12: 81. 12-13.

19 MS ib. 16.

8 MS I. 5. 1: 65. 6.

20 The ms प्रातरवनेन first hand, प्रातर-

9 MS I. 5. 1-4.

वनेकेन second hand. But cp MS I.

10 Derived from MS I. 5. 7: 75. 10-12.

5. 7: 75. 5.

11 MS I. 5. 1: 66. 8.

21 Based on MS ib.

12 MS I. 5. 2: 67. 15.

स त एष इति प्रागुदञ्चमुदकाञ्जलिमुसित्यं प्रतिषिक्षा अरातय इति त्रिः प्रत्युक्ताति ॥ १६ ॥ कालाय वामिति पाणी प्रक्षालयेदमहं दुरद्दन्यां निष्ठावायामीत्याचस्य निष्ठीवति^१ ॥ २० ॥ ब्रातुव्याणाँ सप्तनामामिति पाणी प्रक्षालयते^२ ॥ २१ ॥ इन्द्रियैतीमयेति यथारूपं गात्राणि संस्तुशति ॥ २२ ॥ अदो मा मा हासिषेति पाणी प्रक्षालयते^३ ॥ २३ ॥ सूर्यपलीरित्यभिषिञ्चन्पुरुषवानो महिष इति च हुते चतुर्थो वैहवीरुक्त्वा घर्मो जठरे^४ इत्यनुवाकेनाहवनीयमुपतिष्ठेत ॥ २४ ॥ असौ स्वस्ति ते उस्त्वसौ स्वस्ति ते उस्त्विति नामग्राहं पुत्रानन्वातयते^५ ॥ २५ ॥ अग्नीन्समाधेहीत्याह प्रवत्स्यन् ॥ २६ ॥ भास्वत उपतिष्ठेते । पशून्मे शङ्ख्य पाहीत्याहवनीयं प्रजां मे नर्य पाहीति^६ गार्हपत्यमन्तं मे बुध्य पाहीति^७ दक्षिणाग्निं सप्रथः सभां मे पाहीति सभ्यमहिर्बुद्ध्य मन्त्रं मे पाहीत्यावसरथ्यम् ॥ २७ ॥ इमान्मे भित्रावस्थौ गृहान्मोपायतं युवमित्यन्तराग्नी तिष्ठन्जपति ॥ २८ ॥

मम नाम प्रथमं जातवेदः पिता माता च दधुन्वयेऽ ।

तत्त्वं विमृहि पुनरा ममैतोस्तन्वाहममे विभराणि नाम ॥

इत्याहवनीयम् ॥ २६ ॥

मा प्रगाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः ।

मान्तः स्थूर्ते अरातयः ॥

यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तनुर्देवैव्याततः ।

तमाहुतं नशीमहि^८ ॥

इति व्रजति ॥ ३० ॥ सकाशे वाचं यच्छ्रुत्यसकाशे विस्तृजते ॥ ३१ ॥ यथाकालमग्न्युपस्थानयाजमाने जपेत् ॥ ३२ ॥ प्रोष्य समिध आहरति ॥ ३३ ॥ असकाशे वाचं यच्छ्रुति लैंकाशे विस्तृजते ॥ ३४ ॥ अग्नीन्समाधेहीत्याह । प्रोष्य भास्वतं उपतिष्ठेते ॥ ३५ ॥ अग्नेः समिदसीति^९ पर्यायैः सर्वेषु समिध आधाय

1 The ms °यामीत्यान्वनिष्ठीवति first hand, °मामीति निष्ठीवति second hand. Cp Hir VI. 21: 540.

2 The ms second hand °यति.

3 The ms second hand इन्द्रियाऽ (after Ap VI. 20, 2).

4 Thus the ms firsthand, the second hand corrects after Ap VI. 21. 1 घर्मो जठराचादम्.

5 Cp I. 1. 4. 28.

6 Against the Samhitā अग्नि (I. 5. 14: 83, 20). So also in sūtra 35.

7 MS I. 5. 14.

8 The ms यदध्युत्वमे first hand, यदधुर्यदये second hand.

9 The ms °हुतमसि.

10 The ms यच्छ्रुत्यस०.

11 ? Thus emended. The ms भस्म त्व or भस्म त्वा (=MS I. 5. 14: 83, 20-84. 1). Cp Hir VI. 22: 542 भास्वत(:), and Ap VI. 24. 2 जवलत(:).

12 MS I. 5. 2: 67. 15.

विश्वदानीमाभरन्तो^३ ऽनातुरेण मनसा ।

अग्ने मा ते प्रतिवेशा रिषाम ॥

इत्याहवनीयं पश्चन्मे शङ्स्याजुगुपै इति च । प्रजां मे नर्याजुगुपै इति गार्हपत्यमन्तं
म बुध्याजुगुपै इति दक्षिणाग्निं^४ सप्रथः समां मे ऽजुगुपस्तां मे पुनर्देहीति^५ सभ्यमाहिर्बुद्ध्य
मन्त्रं मे ऽजुगुपस्तं मे पुनर्देहीत्यावस्थ्यम् ॥ ३६ ॥ इमान्मे मित्रावरुणौ यृहानजुगुपत्तैः
मित्यन्तराग्नी तिष्ठन्नपति ॥ ३७ ॥

मम च नाम तव च जातवेदो वाससी इव विवसानौ चरावः ।

ते विभूतो महसे जीवसे च यथायथं नौ तन्वौ जातवेदः ॥

इत्याहवनीयम् ॥ ३८ ॥ नव रात्रीः परार्धाः ग्रोष्याहुर्तिं^६ जुहोति—

विश्वकर्मन्हविषा घृतेन विञ्चिक्षेण यज्ञं समिगं दधातु ।

या इष्टा उपतो याश्च याज्ञास्ताः संदधाभि मनसा घृतेन्न ॥

इति ॥ ३९ ॥ नव रात्रीः परार्धाः उषित्वा सहगृहः^७ प्रयास्यन्युक्तेषु
चक्रावत्सु^८ वास्तोषपत्यं जुहोति^९ ॥ ४० ॥ न हीनमन्वाहरेयुः^{१०} ॥ ४१ ॥ अमीवहा
वास्तोषपते^{११} ॥ वास्तोषपते इत्येताभ्यामाहुती^{१२} हुत्वायं ते योनिर्ग्रहित्वयै^{१३} इत्यररयोराग्निं
समारोपयति गार्हपत्याहवनीयौ गतश्रियो गार्हपत्यमगतश्रियः ॥ ४२ ॥ दक्षि-
णाग्निर्यदि मर्थ्यैः समारोपयेत् ॥ ४३ ॥ यद्यररयोर्नाशमाशङ्केत सक्षेहि या ते^{१४} यज्ञिया
तनूतयेद्यारोहेत्यात्मनि विहारैँ समारोपयति ॥ ४४ ॥ न सहाग्निर्गृहते गृहेभ्यः
प्रवसेत् ॥ ४५ ॥ नासंदह्यावक्षाणानि^{१५} प्रयायात् ॥ ४६ ॥

उपावरोह जातवेदो^{१६} देवेभ्यो हृत्यं वहतु प्रजानन् ।

1 The ms आरभन्ते.

10 The ms सगृहं.

2 MS I. 5. 14.

11 ? Perhaps to be read as चक्रीवत्सु.

3 In the previous mantras °पुन-

12 Cp MS I. 5. 13: 82. 8.

देहि was not added, because of their

13 MS ib 11-14.

being pratikas from the Samhitā.

14 MS I. 5. 1: 66. 4.

4 The Samhitā (ib 84. 9) यृहान्जुगुपत्तैः

15 The ms मर्यः.

5 The ms °हुतीर्.

16 The ms सस्वेद्याते first hand, सस्वेद्याते

6 We expect the nominative.

second hand. Other Śrautasūtras

7 The ms यारेज्याऽ, thus retaining a
trace of the Samhitā accent.

also have corrupt readings. See
KapKaṭh Samhitā I. 16: 12. 13 and
the note thereon.

8 Except for the first word the verse
is MS I. 7. 1: 109. 8,

17 The ms नासंदह्यावक्षाण्योति.

9 The ms रात्रीष्यरार्धाः first hand, रात्रीः
परार्धाः second hand.

18 The ms second hand adds पुनस्त्वं.

आयुः प्रजाँ रथिमस्मासु धेयरिष्टो^१ दीदिहि नो दुरोणे ।
इत्युपावरोह्य मन्थेत् ॥

इति पुनराधाने [पञ्चमे उध्याये] चतुर्थं खण्डम् ॥

श्यामाकान्बुभुक्षमाणः पुराणानां व्रीहीणामाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेत्सौम्यं च श्यामाकं चरुम् ॥ १ ॥ बभुः पिशज्जो दक्षिणा वसनं वा ॥ २ ॥ व्रीहीणामग्रपाकस्य यजते यवानां च ॥ ३ ॥ नानिष्ट्वाग्रायणेन नवस्याश्रीतं ॥ ४ ॥ ऐन्द्रायमेकादशकपालं निर्वपेदशेन्द्रं वा ॥ ५ ॥ वैश्वदेवः पयसि चरुः श्यामाकश्चरुः । न यवाग्रायणे । यावापृथिवीय एककपालै इति ह्रीँ॑षि ॥ ६ ॥ पुरस्तात्स्वष्टुकृतो उज्यानीर्जुहोति^२ —

शतायुधाय शतवीर्याय शतोतये उभिमातिषाहे ।

शतैँ यो नः शरदो उनयदिन्द्रो [विश्वस्य] दुरितस्य पारं स्वाहा ॥

ये चत्वारः पथयो देवयाना अन्तरा यावापृथिवी वियन्ति ।

तेषामज्यानीँ यत्मो न आवहत्सौ नो देवाः परिदत्त सर्वे स्वाहा ॥

वसन्तो ग्रीष्मो मधुमन्ति वर्षीः शरदेमन्तः सुविते दधात नः ।

तेषाँ वर्ये सुमतौ यज्ञिणानां ज्योगजीता अहताः स्याम स्वाहा ॥

खस्ति सँचत्सराय परिवत्सरायेदावत्सरायोद्वत्सराय कृणुता वृहस्पतः ।

तेषाँ वर्ये सुमतौ यज्ञिणानां निवात एषामभये स्याम स्वाहा ॥

इयैँ खस्ति सँचत्सरीया परिवत्सरीयेदावत्सरीयोद्वत्सरीया ।

सा नः पिपर्त्वहृणीयमानेनाहेद्वारम(?)शीय स्वाहा ॥^३

इति । आ नः प्रजां जनयत्विति^४ षष्ठी ॥ ७ ॥ इडां भज्यति—

भद्राच्छः श्रेयः समनैष देवास्त्वयावसेन समरीयहि त्वा ।

स नो मयोभुः पितुराक्षिवेश शिवस्तोकाय तन्वो न एषि ॥

इति व्रीहीणाम् ।

अग्निः प्राक्षातु प्रथमः स हि वेद यथा हविः ।

शिवा अस्मभ्यमोषधीः कृणोतु विश्वचर्षणिः ॥

1 The ms. °रिष्टा first hand, धेयजस्तो second hand. Cp. Śankhśr II. 17. 8.

2 Based on KS XII. 7: 169. 21-22.

3 The sense is not clear. The ms यावापृथिवीय यावापृथिवीय एकादशकपाल first hand, यावापृथिव्यं यद्यावापृथिवीय

एकादशकपाल second hand.

4 Cp Mān I. 6. 4. 21 षडाज्याहृतीर्जुहोति.

5 In these verses the ms second hand has made certain changes after the Taittirīyas. For the text above see KS XIII. 15; 197. 20 sqq, Mān ib.

6 MS II. 13. 23: 169. 4.

इति श्यामाकानाम् ।

एतमु त्यं मधुना सँयुतं यवं सरस्वत्या अथि मनावचक्षुः ।

इन्द्र आसीत्सीरपतिः शतक्रतुः कीनाशा आसन्मरुतः मुदानवः ॥

इति यवानाम् ॥ ८ ॥ वत्सः प्रथमजो दक्षिणा वत्सः प्रथमजो
दक्षिणा ॥ ६ ॥

इति पुनराधाने [पञ्चमे उद्धाये] पञ्चमं खण्डम् ॥

इति पञ्चमो उद्धायः ॥

उदगयनस्याद्यन्तयोरैन्द्राग्नेन पशुना यजेत् सँवत्सरे सँवत्सरे वा ॥ १ ॥

षड्होत्रा मनसा जुहोति—वाग्योता दीक्षा पत्न्यापो उधर्युर्वातो उभिगः प्राणो हर्विर्मनो
ब्रह्मा तपसि जुहोमि स्वादेति ॥ २ ॥ अहेण द्वितीयाम्—वाचस्पते उचिद्रिया वाचाऽचिद्रिया
जुहा दिवि देवाभृदं हौत्रामैरय॑ स्वादेति ॥ ३ ॥ आद्यावैष्णवमैकादशकपालं निर्वपति
वैष्णवीः वा पूर्णाहुतिम् ॥ ४ ॥ उरु विष्णो विकमलेति^५ वैष्णव्या हुत्वा यूपमच्छैति^६
विलवपलाशखदिररोहितकोदुम्बराणमैकम् ॥ ५ ॥ वैत्वं ब्रह्मवर्चसकामः^७ कुर्वीत
॥ ६ ॥ पञ्चारत्न्यादिप्रमाणमैनदिशाख्यमृजुमूर्धवैशलकमुपरिष्ठादुपावनतं^८ बहु-
पलाशशाखमप्रतिशुष्काग्रं प्राञ्चं प्रत्यञ्चं वाहानम् ॥ ७ ॥ अत्यन्यानगामित्यभि-
मन्त्य विष्णवे त्वेत्याज्येन पर्यनक्ति^९ ॥ ८ ॥ ओषधे त्रायस्वैनमिति^{१०} दर्भमन्तर्दधाति ॥ ९ ॥
स्वधिते भैँ हिसीरिति^{११} परशुना प्रहरति ॥ १० ॥ प्रथमशल्कमुपयम्य भूमिसमाँ
वृश्चति ॥ ११ ॥ यं तामय॑ स्वधितिरिति^{१२} प्राञ्चं प्रहापयति^{१३} ॥ १२ ॥ वनस्पते शतवल्यो
विरोहेत्यावश्चने जुहोति ॥ १३ ॥ सहस्रवल्याँ इत्यात्मानं प्रत्यभिमूशति ॥ १४ ॥
अष्टार्थि तक्षति गोपुच्छमतष्टमूलम् ॥ १५ ॥ अग्रतो उश्मिष्टां पृष्ठतः सूर्य-
स्थाम् ॥ १६ ॥ अग्रस्य चषालं पृथमात्रमष्टाश्रि मध्ये संगृहीतम् ॥ १७ ॥ इधमा-
वर्द्धिः संनहा वेदं कृत्वा रथमात्री^{१४} वेदिं करोति शम्यामात्रीमुत्तरवेदिम् ॥ १८ ॥
यत्प्रागुत्तरस्मात्परिग्राहात्तक्त्वाँ सावित्रेणाध्विमादायाभिरसि नारिरसीत्युभिसु-
न्ध्योत्तरत उत्तरवेद्यन्तात्प्रकममात्रे चात्वालं परिलिखति—तपायनी मे उसीति^{१५}

1 ? The ms प्रहेति first hand, सग्रहं 7 MS I. 2, 14.

जुहोति second hand.

8 From MS III. 9. 2: 114. 12.

2 MS I. 2, 13: 22. 8.

9 The ms प्रातर्वतीति. See MS III. 9.

3 Cp TS VI. 3, 3, 1 वैष्णव्यर्चा हुत्वा
यूपमच्छैति.

3: 116. 1.

4 Based on MS III. 9. 3: 116. 14.

10 ? The ms यत्प्रागुत्तरेस्यस्य परिग्राहेभ्यस्त-

5 See MS III. 9. 2: 115. 2 sqq.

त्वत्वा.

6 Ib 114, 14-15.

11 MS I. 2, 10: 19, 15.

12 MS I. 2, 8: 17. 8.

पर्यायैर्दिन्दु शम्यां निधायानुशम्यमभ्यधा व्यवंलिखति ॥ १६ ॥ जानुदग्ने^३ चतु-
रश्च खात्वोत्तरवेद्यै पाँसून्हरति ॥ २० ॥ विदेरम् इति खनति ॥ २१ ॥ अमे अङ्गिरै
इत्यवदायै वसवस्त्वा हरन्त्विति हरति ॥ २२ ॥ वित्स यज्ञपतेरिति^४ पश्चाद्यूपावटस्य
निवपति ॥ २३ ॥ एतेन धर्मेणोत्तराभ्यां पर्यायाभ्यां त्रियज्ञुषा हरति तूष्णीं
चतुर्थम् ॥ २४ ॥ समानः खननो निवपनश्च ॥ २५ ॥ देवेभ्यः प्रथखेत्युत्तरवेदिं
प्रथयति^५ ॥ २६ ॥ देवेभ्यः कल्पयत्वेति कल्पयति^६ ॥ २७ ॥ चतुरश्चामुत्तरवेद्यां प्रादे-
शमात्रां नार्भिं कृत्वा सिंहीरसि महिषीरसीत्यभिमन्त्र्य देवेभ्यः शुन्धखेत्युत्तरवेदिं
प्रोक्षति ॥ २८ ॥ देवेभ्यः शुम्भखेति^७ सिकताभिः प्ररोचयति ॥ २९ ॥ अङ्गिरिनिः-
सारयति संततामुदकधाराँ स्नावयन्नप्येन वर्त्म कृत्वा समयोत्तरावसावांपो
रिप्रं निर्वहतेति ॥ ३० ॥ प्रोक्षणीः संस्कृत्योत्तरवेदिं प्रोक्षति—इन्द्रघोषास्त्वेति^८ पर्या-
यैरनुपरिकामन् ॥ ३१ ॥ पितृणां भागधेयीः स्थेति दक्षिणत उत्तरवेद्याः प्रोक्षणीशेषं
निनीय पञ्चगृहीतेनाज्येनोत्तरवेदिं^९ व्याघारायति हिरण्यं निधाय—सिंहीरसि
सप्तनसाही सादेति^{१०} पर्यायैरक्षण्या श्रोरूप्यसेषु ॥ ३२ ॥ मध्ये पञ्चमेन ॥ ३३ ॥ भूते-
भ्यस्त्वेति^{११} त्रिलुदीची^{१२} चुचमुहिषति ॥ ३४ ॥ नाभ्यां पौत्रद्वान्परिधीन्परिद-
धाति प्रादेशमात्रान्—विश्वायुसीति^{१३} पर्यायैः ॥ ३५ ॥ अवेर्ननाच्छुचस्तुकस्यान्त-
रा शङ्कादूर्णास्तुकां केरुगुलुत्विति^{१४} नाभ्यां संभारान्विवपति ॥ ३६ ॥ अमे-
र्भसासीति^{१५} पर्यायैर्विभ्राद् वृहदित्यान्तादनुवाकस्योत्तरवेदिमभिमृश्याहवनीयादाद्यि-
प्रणयति ॥ ३७ ॥

इति पशुषु [षष्ठे १६यते] प्रथमं खण्डम् ॥

यते पावक चक्रमा कच्चिदागः पूर्वो यः सचपरो भवति ।

घृतेनामे तन्वं वर्धयस्व मा मा हि॑सराधिगतं पुरस्तात् ॥

इत्युद्यते उश्चावाहवनीये जुहोति ॥ १ ॥ अमये प्रणीयमानायानुबूहीति संप्रेष्यति

॥ २ ॥ उपयच्छुत्युपयमनीः ॥ ३ ॥ ऊर्णावन्तमित्युच्यमाने

यज्ञः प्रत्यष्टात्सुमतिः सुमेधा आ त्वा वसूनि पुरोधाहन्ति ।

दीर्घमायुर्यजमानाय क्लेवक्षथासृतेन जरितारमद्यिधि^{१६} ॥

1 The ms. °मभ्राव्यव° first hand, °मङ्ग्या 6 See KS XXV. 6: 109, 16.

अव° second hand.

7 ? Cp Man I. 7. 3, 24, Ap VII. 4. 5.

2 MS III. 8. 5: 100, 3.

8 The ms. अवेद०.

3 Instead of °वेद्याः.

9 ? The ms second hand केरुगुलन्विति.

4 MS I. 2, 8.

10 MS IV. 10. 4: 152, 4.

5 We expect इत्यपदाय, Cp Hir IV. 3: 11 The ms second hand follows in its

402 पाँसूनपादते.

variations the Taittiriyas.

इति संभारेष्वध्वर्युरग्निं सादयति ॥ ४ ॥ यस्मादधि प्रणयति तस्मिन्नार्हपत्यकर्माणि कुर्वीताग्निहोत्रं च ज्ञुह्यादौत्तरवेदिके ॥ ५ ॥ वरुणप्रधासेष्वग्निहोत्रं प्रणयनी पूर्णाहुतिरिति यथाग्न्याधेये^१ ॥ ६ ॥ अतिमुक्तीर्जुहोति—

अभिर्यज्ञं नयतु प्रजानन्मैनं यज्ञहनो विद्न ।

देवेभ्यो यज्ञं नयतात्प्र प्र यज्ञपति तिर स्वाहा ॥

इति । वायुः सूर्यो यज्ञं नयत्विति समानम् ॥ ७ ॥ प्रणीते उग्न्यन्वाधानं व्रतोपायनम् ॥ ८ ॥ पाणिप्रक्षालनप्रभृति समानमा पात्रप्रयोगात् ॥ ९ ॥ एकादशकपालः पुरोडाशो द्वादशकपालो वा ॥ १० ॥ द्वे जुह्वे वसाहोमद्वयनी द्वितीया । द्वे उपभूतौ पृष्ठदाज्यधानी द्वितीया । द्वे आज्यस्थात्यौ । यूपशल्कम् । शूलम् । पशुखाम्^२ । कार्ष्णर्यमय्यौ वपात्रपरण्यौ । द्विश्रुहैकशृङ्गे । औदुम्बरमास्यद्व्यं मैत्रावरुणदण्डम् । दर्भाणां रशने द्विगुणां द्विव्यायामां त्रिगुणां त्रिव्यायामां सँस्करोत्युपेष्वद्व्यमैः पृष्ठदाज्यधानीं पात्राणि च पात्रधर्मैः द्वितीयानि ॥ १२ ॥ स्फ्यप्रक्षालनप्रभृति समानमाज्यग्रहेभ्यः^३ ॥ १३ ॥ चतुरुपभृति गृहीत्वा पञ्चगृहीतं पृष्ठदाज्यधान्यामाज्येन संनीय महीनां पयोऽसि विश्वेषां देवानां तनूरसि । ऋष्यासमय पृष्ठतीनां ग्रहम् । पृष्ठतीनां ग्रहोऽसि विष्णोर्हृदयमसीति पर्यायैः^४ ॥ १४ ॥ सत्रेष्वाज्येषु यूपावटं परिलिखति—इदमहं रक्षसो ग्रीवा अपिङ्गतामीति^५ पूर्वस्य वेद्यन्तस्य मध्ये उर्धमन्तवैर्द्यर्थं बहिर्वैदि ॥ १५ ॥ उत्तरतश्चत्वालस्य शामित्रलक्षणमुद्धन्ति ॥ १६ ॥

इति पशुषु [षष्ठे ५ध्याये] द्वितीयं दण्डम् ॥

यते शोचिः परावधीत्तत्त्वा हस्तेन वास्या ।

आपस्तत्पावकाः शुन्धन्तु शुचयः शुचिर्मुर्दृ ॥

इति खातं यूपं तीर्थेनोपसाद्य तूष्णीकाँ^६ यवमतीः प्रोक्षणीः सँस्कृत्य

1 The sense of the passage is not clear.

2 The ms प्रणीतेऽभिन्वाधानव्रतोपा० first hand, प्रणीते उमीन्परिस्तीर्याधानव्रतोपा० second hand.

3 ? The ms पशुऋषिक्षाम् first hand, शूलशाखाम् second hand.

4 In this sūtra the nominatives are mixed up with accusatives. The ms second hand corrects all the nomi-

natives into accusatives,

5 The ms सँस्कृत्यादुप० first hand, सँस्कृर्यादुप० second hand.

6 The ms समानमाज्यधर्मेऽग्रहेभ्यः.

7 The sentence is not complete.

MS I. 2. 10: 19, 15.

9. 9.

9 The ms second hand after Ap VII.

10 Thus also I. 1. 1, 27.

यूपं प्रोक्षति—पृथिव्यै तेति^१ मूलमन्तरिक्षाय तेति^२ मध्यं दिवे तेत्यग्रम् । शुन्धन्तां लोकां इति यूपावटम् ॥ १ ॥ यवो उसीति^३ यवानवदधाति ॥ २ ॥ पितृष्ठदनं तेति^४ दधैरवस्तुर्णाति ॥ ३ ॥ स्वावेशो उसीति^५ प्रथमशल्कमवधाय धृतेन यावापृथिवी^६ इति सुवेणाभिजुहोति ॥ ४ ॥ पुरस्तात्पत्यञ्च यजमानो यूपमनक्षिः ॥ ५ ॥ यूपायाज्य-मानायानुबूहीति संप्रेष्यति ॥ ६ ॥ आन्तमविच्छिन्नमनक्षिः ॥ ७ ॥ देवस्त्वा सविता मध्वानक्षिति^७ यूपाग्रमनक्षिः । सर्वं सहवषालमनक्षिः—इन्द्रस्य चषालमसीति^८ ॥ ८ ॥ चषालं प्रतिमुच्य सुपिष्पला ओषधीरित्यद्गुलिमात्रमूर्ध्वं चषालाद्यूपाग्रं कनीयो वॅ ॥ ९ ॥ यूपायेन्द्रीयमाणायानुबूहीति संप्रेष्यति ॥ १० ॥ दिवमप्रणोत्भानेत्युच्छ्रयति ॥ ११ ॥ ता ते धामानीत्यवदधाति ॥ १२ ॥ विष्णोः कर्माणीत्यवस्थापयत्यग्निमभिसुखीमग्निष्ठाम् ॥ १३ ॥ न तष्टस्य निखनति ॥ १४ ॥ नातष्टस्याविः करोति^९ ॥ १५ ॥ ब्रह्मवनि तेति^{१०} पांसुभिः परिवपति ॥ १६ ॥ ब्रह्म द्वं ज्ञात्र द्वैति^{११} यजमानो मैत्रावस्तुर्णदेन परिद्वैहयति ॥ १७ ॥ प्रोक्षणीशेषेण परिषिद्ध्य तद्विष्णोरिति^{१२} स्वस्त्ररशनेन समुन्मार्षि ॥ १८ ॥ दिवीव चक्षुराततमिति^{१३} संभितमभिमन्त्रयते ॥ १९ ॥ त्रिवृता यूपं परिव्ययत्यग्रतो रशनायाख्यिः परिहरणाय यूपायावशिष्य शेषं द्वैधं संभुज्योत्तरतः सूर्यस्थाया नाभिमात्रे संभोगं प्रतिष्ठाप्य यूपाय परिवीयमाणायानुबूहीति संप्रेष्यति ॥ २० ॥ परिवीरसीति^{१४} त्रिः परिव्ययत्युत्तरमुत्तरं प्रदक्षिण्यं संभोगे रशनाग्रमतिहृत्य मूलतो निरायम्यान्तात्प्रवेष्टयति ॥ २१ ॥ अणीयसीति^{१५} स्थवीयस्युपकर्षति ॥ २२ ॥ यदि कामयेत वर्षेत्पर्जन्य इति^{१६} ॥ २३ ॥ अञ्जनादिः यजमानो यूपं नापरिवीतमवस्तुजाति^{१७} ॥ २४ ॥ दिवः सानुपेषत्युत्तमे रशनगुणे स्वस्त्रमुपकृष्याजमुपाकरोति श्रेतं लोहितं द्विरूपं वा शमश्वलम् ॥ २५ ॥ कूटाकरणकाणखरडबरडापञ्चदन्तं इति प्रतिषिद्धाः ॥ २६ ॥ उत्तरतो यूपस्य प्रत्यञ्चं पशुमवस्थाप्याहुती^{१८} जुहोति ॥ २७ ॥

इति पशुषु [षष्ठे ५८्याये] तृतीयं स्वर्णम् ॥

— प्रजापतेर्जायमानाः प्रजा जाताश्च या इमाः ।

1 MS I. 2. 11.

(MS III. 9. 4: 118. 14).

2 MS I. 2. 14.

7 The ms अञ्जनादीन्. Cp Ap VII.

3 Here the ms adds यजमानो मैत्रावस्तु-

10. 5.

दंडं परिद्वैहति.

8 Based on KS XXVI. 6: 128, 15,

4 Cp MS III. 9. 4: 119. 4, Mān I. 8.
1. 17, Ap VII. 3. 6.

9 Thus the ms second hand. The
first hand ०काणखरडबरडापञ्चदन्त. Cp
MS III. 9. 5: 122. 4.

5 Cp MS ib 118. 6, Ap VII. 10. 12.

6 We expect here इति ब्राह्मणाव्याख्यातम् 10 The ms ०हुतीर्.

ता अस्मै प्रतिवेदय चिकित्वमेतुमन्यताम् ॥

इमं पशुं पशुपते ते ऽय बप्राम्यमे सलिलस्यै मध्ये ।

अनुमन्यस्व सुयजा यजेहै जुष्टं देवेभ्य इदमस्तु हव्यम् ॥

इति ॥ १ ॥ इथे त्वेति^१ दर्भावादत्ते ॥ २ ॥ उपावीरसीति^२ मृक्षशाखाँ हरिणो
पलाशवतीम् ॥ ३ ॥ तथा दर्भाभ्यां च पशुमुपाकरोति—उपो देवानिति^३ ॥ ४ ॥
प्रत्यञ्चं पशुमनुमार्षि—असुष्मै त्वा जुष्टमिति^४ यथादेवतम् ॥ ५ ॥ अभिधानप्रोक्ष-
णवपोत्सेवनाभिघारणेषु ॥ ६ ॥ पश्चान्मध्यमस्य परिधेरघिमन्थनं शकलं प्रयु-
नक्ति—अग्रेजिनित्रमसीति^५ वृषणौ स्यै इत्यप्रच्छुञ्चप्रान्तौ दर्भौ ॥ ७ ॥ तयोरध्यु-
र्वशसीत्युदक्कूलां प्रत्यक्षप्रजननामधरारणिम् ॥ ८ ॥ आयुरसीत्याज्यस्थाल्यामू-
क्तरारणिमनक्षिं संपादयति च ॥ ९ ॥ पुरुषा असीत्यभिमन्थ्य गायत्रमसीति^६ पर्या-
यैक्षिरभिमथ्यामये भथ्यमानायाजुबूर्हाति संप्रेष्यति ॥ १० ॥ अग्रये जातायेति जाते
॥ ११ ॥ अग्रये प्रहियमाणायेति प्रहृस्त्यन् ॥ १२ ॥ अग्रेणोच्चरं परिधिमुक्तरेण
वा परिधिसंधिनान्वचहत्यै भवतं नः समनसावित्यनुप्रहृत्यामा अभिरिति^७ कुचे-
णाभिजुहोति ॥ १३ ॥ सावित्रेण रशनामादाय बाहुं पशोमेऽध्यपाशेन परिहृत्य
दक्षिणार्धशिरो^८ उक्षया पाशेनाभिदंधाति—ऋतस्य त्वा देवहविरिति^९ ॥ १४ ॥ धर्षा
मानुषो इति यूपे नियुनक्ति ॥ १५ ॥ प्रोक्षणीः सँस्कृत्य पशुं प्रोक्षति—अङ्गस्त्वौष-
धीभ्यै इति ॥ १६ ॥ अनु त्वा माता मन्यताभित्यभिमन्थ्यापां पेशरसीति^{१०} पाययति ॥ १७ ॥
स्वातं सद्विरिति^{११} शेषेण सर्वत उपोह्य संमृश्याज्यानि वेद्यन्तान्परिस्तीर्य होत्-
षदनानास्तीर्यामये^{१२} समिध्यमानायाजुबूर्हाति संप्रेष्यति ॥ १८ ॥ स्नौचमादार्य धूवाँ
समज्य पशुं समनक्षि—सं ते वायुरिति^{१३} प्राणदेशं सं यजत्रैङ्गानीति^{१४} कुकुष्देशं स
यज्ञपतिराशिषेति^{१५} भसदेशम् ॥ १९ ॥ प्रयाजेषु समिद्धयः प्रेष्यति प्रथमे संप्रेष्यति
प्रेष्य प्रेष्यत्युक्तरात् ॥ २० ॥ चतुर्थे चतुर्थे समानयति ॥ २१ ॥ दशभिः प्रचर्य-
स्वरूपं स्वधितिधार्यं च जुह्वामक्त्वा स्वरुणा स्वधितिमन्तर्धार्यं पशोरन्तरा-
श्टङ्गमनक्षि—धृतेनाहौ पशुङ्गायेथाभिति^{१६} ॥ २२ ॥ आयतने स्वचौ सादयति ॥ २३ ॥
आहवनीयादुल्मुक्तमुपयम्य पर्यग्नये क्रियमाणायाजुबूर्हाति संप्रेष्यति ॥ २४ ॥ शामिनं

1 The ms second hand चिकित्वान०.

6 The ms °स्थाल्या उ०.

2 The ms second hand सुकृतस्य.

7 The alternative is based on KS

3 The ms second hand यजे हि. This

XXVI. 7: 131, 12.

and the preceding variants agree
with Man I. 8. 3, 1.

8 १ The ms first hand °र्मोघापाशेन.

4 MS I. 2. 15.

9 The ms second hand दक्षिणार्धशिरो.

5 MS I. 2. 7.

10 The ms पाशेनापिद०.

11 The ms adds देवेभ्यः.

चात्वालं पशुमाहवनीयं यूपमाज्यानीत्याशीभ्रस्तिः पर्यग्नि॑ कृत्वाहवनीय उल्मु-
कमवसूज्य त्रिः प्रतिपर्येति॒ ॥ २५ ॥ ये वच्यमानमिति॑ पशुप्रमोचनीया जुहोति
॥ २६ ॥ रेवतीति॑ वपाश्रपणीभ्यां पशुमन्वारभते यजमानश्च ॥ २७ ॥ तदेवो-
ल्मुकमुपैयम्याशीभ्रो उग्रतः प्रतिपद्येत ॥ २८ ॥ अन्वारभ्याश्रावयति॑ ॥ २९ ॥
उल्मुकपाणिराशीभ्रः प्रत्याश्रावयति—उपप्रेष्य होत्वाव्या देवेभ्यै इति संप्रेष्यति॑
॥ ३० ॥ चरो अन्तरिक्षेत्यश्रिमुखास्तीर्थेनोदञ्चो व्रजन्ति॑ ॥ ३१ ॥ शामित्रलक्षणे
उग्निँ सादयति॑ ॥ ३२ ॥ तस्मिन्पशुङ्गं श्रपयति॑ ॥ ३३ ॥ पश्चाच्छ्रामित्रस्य याभ्यां
दर्भाभ्यां पशुमुपाकरोति॑ तयोरन्यतरमधस्तादुपास्यति—समस्य तन्वा भवेति॑
॥ ३४ ॥ वर्षीयो वर्षीयसै इति यजमानो जपति॑ ॥ ३५ ॥

इति पशुषु [षष्ठे ५ ध्याये] चतुर्थं खण्डम् ॥

नाना प्राणो यजमानस्य पशुना यज्ञो देवेभिः सह देवयानः ।

सम्यगायुर्यज्ञो यज्ञपतौ दधातु ॥

इति पर्यावृत्येहै प्रजा विश्वरूपा रमन्तामिति॑ पृष्ठदाज्यमवेक्षते यजमानश्च
॥ १ ॥ ग्रत्यकिशरसमुदीचीनपादं संज्ञपयन्ति॑ ॥ २ ॥ स्वर्विदसीति॑ यजमानः
संज्ञप्यमानमनुमन्नयते ॥ ३ ॥ न वा एतन्त्रियसै इत्यध्वर्युः ॥ ४ ॥

यत्पशुर्मयुमक्तोरो वा पद्मिरैहते ।

अग्निर्मा॑ तस्मादेनसो विश्वान्मुच्चत्वैहसः ॥

इति संज्ञसे जुहोति॑ ॥ ५ ॥ शमितार उपेनेति॑ संप्रेष्यति॑ ॥ ६ ॥ पश्चात्पशु-
मिति॑ पाशेषु प्रमुच्यमानेषु जपति॑ ॥ ७ ॥ एकशृङ्गया पाशांश्चात्वाले उनुप्रह-
रति॑ ॥ ८ ॥ यो नो द्वेष्यधरः स पचतामिति॑ यद्यमिचरेत् ॥ ९ ॥ स्तम्ब॑ स्थाण्युँ
वापिदध्यात्—

शतेन पाशैर्वरुणाभिधेहि मा ते मोच्यनृतवाहू नृचक्षः ।

आस्तां जालम उदरै॑० सँसयित्वा कोश इवावन्द्रः^९ परिकृत्यमानः ॥

इति॑ ॥ १० ॥ नमस्त आतनेति॑२ पत्न्यादित्यमुपतिष्ठते ॥ ११ ॥ अनर्वो प्रेही॑३-
त्येनामभ्युदानयते ॥ १२ ॥ देवीरार्पै इत्यध्यधि चात्वालं पत्न्यपो उवर्मर्शयति॑३

1 The ms first hand पर्यग्नि॑.

8 The second hand अग्निर्मा॑.

2 MS I. 2. 15.

9 The ms स्तम्ब॑ first hand, स्तम्ब॑ second hand.

3 The ms ०ल्मुक उप०.

10 The ms first hand जील्यमुदरै०.

4 MS IV. 13. 4: 203. 6.

11 The ms first hand कोशेवाधः०.

5 The ms पर्यवृत्तेहै.

12 MS I. 2. 16.

6 MS IV. 2. 10: 32. 14.

7 The ms षड्भिरा० first hand, पद्मिरा० second hand. 13 ! The ms उवर्मर्शयति॑ first hand,
second hand. १४ उवर्मर्शयति॑ second hand.

॥ १३ ॥ ताभ्यः^१ पली पशोः प्राणान्प्रक्षालयत्यध्वयुर्वा ॥ १४ ॥ अन्यतरो
उभिषिञ्चेत् ॥ १५ ॥ वाचमस्य मा हिंसीरिति^२ यथारूपं गात्राणि संसृशति ।
यते कूरं यदास्थितमिति^३ पूर्वश्चानुषजेत् ॥ १६ ॥ गात्रारयस्य मा हिंसीरिति^४ ग्रीवाः
पृष्ठदेशं शमङ्घये इति शेषण सर्वतः ॥ १७ ॥ उच्चानं पर्यावृत्योपांकरणं दर्भमन्त-
दर्धाति ॥ १८ ॥ ओषधे त्रायस्वेनमिति^५ दर्भमन्तदर्धाति ॥ १९ ॥ स्वधिते मैनं हिंसी-
रित्यनक्ततः^६ स्वधितिना तिर्यगाछ्यति ॥ २० ॥ उपयच्छुति तृणाग्रम् ॥ २१ ॥
लोहिताकं प्रत्यगदक्षिणा निरस्यति—पृथिव्यै त्वा रक्षासां भागो उसीति^७ ॥ २२ ॥
इदमहं रक्षो उवाऽथ इदमहं रक्षो उधमं तमो नयामीति^८ पाष्ठर्या तृणमवबाधते ॥ २३ ॥
अपः स्पृष्टद्वेषे त्वेति^९ वपासुत्खिदति ॥ २४ ॥ ऊर्जे त्वेति^{१०} तनिष्ठ पक्षशृङ्गायोप-
तृणत्ति^{११} ॥ २५ ॥ देवेभ्यः शुन्वस्वेति^{१२} वपां प्रक्षालयति ॥ २६ ॥ देवेभ्यः शुम्भस्वेति^{१३}
लोहितं प्रत्यूहति ॥ २७ ॥ घृतेन द्यावापृथिवी^{१४} इति द्विशृङ्गां प्रचल्याद्योक्तृत्यं नमः
सूर्यस्य संदृश^{१५} इत्यादित्यमुपस्थायोर्वन्तरिक्षं वीहीति^{१६} ब्रजति ॥ २८ ॥ प्रत्युष्टं रक्षे इति
शामित्रे वपां प्रत्योषति^{१७} ॥ २९ ॥

इति पशुषु [षष्ठे ५ध्याये] पञ्चमं खण्डम् ॥

त्वामु ते दधिरे देवयन्तो हव्यवाहं शृतं कर्तारमुत यज्ञियं च ।

अभिः सुदक्षः सुतनुर्ह भूत्वा देवेभ्यो हव्या वह जातवेदः ॥

इति स्तुवेणाभिधार्य स्तोकेभ्यो उत्त्रूहीति संप्रेष्यति ॥ १ ॥ श्येनी^{१८} शृतां
बहिष्यासादयति—सुपिप्ला ओषधीस्तुधीति^{१९} ॥ २ ॥ वपाश्रपरयौ विप्रमुच्योत्तमेन
प्रयाजेन प्रचराति ॥ ३ ॥ स्वाहाकृतिभ्यः प्रेष्येति संप्रेष्यति ॥ ४ ॥ हुत्वा ध्रुवां
पृष्ठदाज्यं वपामित्यभिधारयति ॥ ५ ॥ यथाकाम्याज्यभागयोहोमः^{२०} ॥ ६ ॥ सर्व-
हुतं वपां जुहोति ॥ ७ ॥ अभितो वपाँ हिरण्यशकलाववद्यति ॥ ८ ॥ स्वाहा
देवेभ्य^{२१} इति पुरस्ताद्वपायाः स्तुवेण जुहोति विशेष्यो देवेभ्यः स्वाहैत्युपरिष्टात् ॥ ९ ॥
इन्द्राभिभ्यां छागस्य वपाया मेदसो उत्त्रूही^{२२} ॥ इन्द्राभिभ्यां छागस्य वपाया मेदसः प्रेष्येति
संप्रेष्यति ॥ १० ॥

जातवेदो वपया गच्छ देवौस्त्वं हि होता प्रथमो वभूव ।

1 We would expect ताभिः.

second hand.

2 MS I. 2. 16.

7 ? The ms प्रत्युषति first hand, निष्पति

3 To be emended to पर्यावर्त्योपा० ?

second hand.

4 "With the unanointed side (of the svadhisthi)" !

8 MS I. 2. 2: 11. 7.

5 The ms first hand तिष्ठत्येकश्चंगयेति

10 MS III. 10. 1. : 130. 17.

यद्.

11 The ms second hand adds इति.

6 The ms °कृत first hand, °कृतं

घृतेनामे तन्वं वर्धयस्वं सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः ॥

इति वपाँ हुत्वा स्वाहोर्ध्वनभसमितिः व्यत्यस्ते वपाश्रपण्यावनुप्रहरति प्राचीमेकश्तङ्गां प्रतीर्चीं द्विश्तङ्गाम् ॥ १ ॥ संपातेनाभिहुत्यायतने सुचौ सादयति ॥ २ ॥ चात्वालैं आपोहिष्टीयेन उत्त्वेन मार्जयन्ते सहयजमानपलीकाः ॥ ३ ॥ अत्रैव मधुमन्थानां कालः ॥ ४ ॥ मुष्टिना शमिता वपोद्धरणमभिधायास्त आ वपाया होमात् ॥ ५ ॥ उखायां पञ्चुं श्रपयति शूले हृदयम् ॥ ६ ॥ न गुदं निञ्चैषयेन वनिष्ठुम् ॥ ७ ॥ मेदो भूत उपनद्यति ॥ ८ ॥ ऊवध्यगोहं खात्वोवध्यं गूहति^१ ॥ ९ ॥ ब्रीहीणां पशुना समानदेवतं पशुपुरोडाश्च श्रपयति ॥ १० ॥ [शृते] पशौ पशुपुरोडाशेन प्रचरति ॥ ११ ॥ इन्द्राश्रिभ्यां पुरोडाशस्यानुवृहि^२ । इन्द्राश्रिभ्यां पुरोडाशस्य प्रेष्येति संप्रेष्यति ॥ १२ ॥ अमये उत्तुवृहीति । अमये प्रेष्येति स्विष्टकृते ॥ १३ ॥ इडान्तं कृत्वा पृष्ठदाज्यस्य सुवेणोपहत्य परैति^३ ॥ १४ ॥ शृतं हविः शमिता^४ इति पृच्छति ॥ १५ ॥ श्वतमिति^५ शमिता प्रत्याह ॥ १६ ॥ समयाध्वे द्वितीयम् ॥ १७ ॥ उत्तरतो उवस्थायैं हृदयमवधाय जुष्टं देवेभ्य^६ इत्यभिधार्थं विवाजिनं कृत्वान्तरा यूपाहवनीयावतिहृत्य दक्षिणतः पञ्चहोत्रोपसादयति ॥ १८ ॥ जुहूपभूतोर्वसाहोमहवन्याँ समवत्तधान्यामित्युपस्तीर्य भृत्यशाखायाँ हृदयमवधायाक्तयाव[द्य]न्मनोतायै हविषो उवदीयमानस्यानुवृहीति संप्रेष्यति ॥ १९ ॥

इति पशुषु [षष्ठे १८्याये] षष्ठं खण्डम् ॥

हृदयस्य जिह्वायाः क्रोडस्य सव्यस्यैं कपिललाटस्य पार्श्वयोर्यक्तो वृक्षयोर्दक्षिणस्याः श्रोण्याः^७ गुदतृतीयमिति द्विद्विरचदाय जुहामवद्यति ॥ १ ॥ त्रिधा गुदं विच्छिन्नद्यास्याणीयसो देवताभ्यो उवद्यति ॥ २ ॥ स्थविष्टगुदस्योपयद्भ्यो निदधाति ॥ ३ ॥ दक्षिणस्य कपिललाटस्य पूर्वार्धान्मध्यमं गुदतृतीयै सव्यायाः श्रोण्या जघनार्धात्सकृत्सकुपभृति स्विष्टकृते ॥ ४ ॥ यूषे मेदः परिष्पाळय त्रैर्य

1 The ms second hand घृतस्यामे तन्वा 7 Derived from MS III. 10. 2: 132. 3.
संभव.

2 MS III. 10. 1 : 131. 2.

8 MS ib 4.

3 The ms चात्वालम्.

9 Ib 6.
10 The ms second hand °स्थाप्य, but
cp Man 1, 8, 5, 13.

4 The ms second hand °पली.

11 MS I. 2. 27: 17. 2.

5 ? The ms ऊवध्यगोहं खात्वोवध्यं शुपति

12 The ms मध्यस्य.

first hand, ऊवध्यं गर्ते प्रविध्यति । अव-

दानानि श्रपयति second hand.

13 The ms second hand श्रोणोः.

6 The ms second hand adds इति.

विच्छिद्य जुहूपभूतौ प्रच्छादयति ॥ ५ ॥ शेषमिडायामभितो दैवतानि हिरण्य-
शकलाववद्यति ॥ ६ ॥ रेडसीति^१ स्वधितिना वसाहोमं प्रयौतैति ॥ ७ ॥ प्रयुता द्वेषाँसी^२
ति पार्श्वेनापस्वा समरिखवन्निति^३ गृहीत्वा पार्श्वेनापिदधाति ॥ ८ ॥ अनुसुँ षडि-
डाँमवद्यति वनिष्टुँ सप्तमम् ॥ ९ ॥ क्लोमानं पुरीततमिति संकृत्यं वर्धयित्वेडाँ
यूषेषोपसिच्य प्रतिपरीत्यं प्रचरति ॥ १० ॥ इन्द्राभिभ्यां छागस्य हविषो उनुबूहि ।
इन्द्राभिभ्यां छागस्य हविषः प्रेषेति संप्रेष्यति ॥ ११ ॥ घृतं घृतपावानं इत्यर्थर्चेऽयज्यार्था
वसाहोमं जुहोति ॥ १२ ॥ पृष्ठदाज्येन सकृदेव तेन वनस्पतिं यजति ॥ १३ ॥
वनस्पतये उनुबूहि । वनस्पतये प्रेषेति संप्रेष्यति ॥ १४ ॥ वसामशेषेणैँ दिशः प्रति
यजति—दिशः स्वाहैति^४ पर्यायैः प्रतिदिशम् ॥ १५ ॥ मध्ये पञ्चमेन पूर्वार्धे^५ षष्ठेन
॥ १६ ॥ औपभूतं जुहामवनीय स्विष्टकृता प्रचरति ॥ १७ ॥ ऐन्द्रः प्राणैः इति
यज्ञमानः पशुँ संमृशत्यवदानवन्तम् ॥ १८ ॥ उपहृतायामिडायामध्यूष्टी^६ होत्रे
हरनिंति^७ ॥ १९ ॥ वनिष्टुमशीध आदधाति यथाशीधभागम् ॥ २० ॥ दक्षिणा-
सन्मार्जनसंप्रेषसुकृत्वाभीदैपयजाङ्गारानाहोपयष्टसीरस्वेति संप्रेष्यति ॥ २१ ॥ शा-
मित्रादाशीध्रो उङ्गारान्पश्चार्थे वेद्या व्यूहोपसमादधाति ॥ २२ ॥ उत्तरतो
दक्षिणामुख उपविश्य तस्मिन्प्रतिप्रस्थातोपयजति गुदकारडमेकादशधा संभि-
न्दन्नवदाय वषट्कारान्तेष्वुत्याजानामेकैकं हस्तेन जुहोति ॥ २३ ॥ समुदं गच्छ
स्वाहेति^८ पर्यायेरेकादश हुत्वा मनो हार्दि^९ यच्छेति^{१०} हृदयदेशमभिसृशति ॥ २४ ॥
ओषधीभ्यस्त्वेति^{११} दर्भेषु निमार्दि ॥ २५ ॥ अपः स्पृष्टवा पृष्ठदाज्येनानुयाजान्यजति
॥ २६ ॥ देवेभ्यः प्रेषेति प्रथमे संप्रेष्यति प्रेषेत्युत्तरान् ॥ २७ ॥ एकादशभिः
प्रचर्य स्वरुं जुहां त्रिस्वरिष्टैतित्रिरधस्तादकृत्वा दधाति—दिवं ते धूमो गच्छत्विति^{१२}
॥ २८ ॥ ऊर्ध्वां स्वरुहोमात्मागनुदेशाद्यूपो नोपस्पृश्यः^{१३} ॥ २९ ॥ सूक्ष्माके सूक्ष्मा
प्रेषेति संप्रेष्यति ॥ ३० ॥ जागन्या पल्लीः संयाजयत्युत्तानाया देवानां पल्लीभ्यो
उवद्यतीडां चाग्नये गृहपतये चाग्नीधे च ॥ ३१ ॥ यज्ञं गच्छ स्वाहेति^{१४} पर्यायैस्त्रीणि

1 MS I. 2. 17.

8 The ms पूर्वार्ध—.

2 MS I. 2. 16: 27. 1.

9 The ms अवतानवंतं.

3 १ The ms अनुसुँदेडा० first hand,
वनिष्टुँ षडिडा० second hand.

10 From MS III. 10. 4: 135. 1.

4 Perhaps स्त्रीहनं has fallen out, Cp
Ap VII. 24. 12.

11 The ms यथा अशीधभाग first hand,

5 १ The ms second hand संस्कृत्य.

यथाशीधभाग second hand.

6 The ms याज्यया.

12 MS I. 2. 18.

7 Perhaps to be emended to वसाशेषा. 13 The ms त्रिः पुरस्तात्.

Cp Man I. 8. 5. 29.

14 MS I. 2. 14: 24. 6.

15 Based on MS III. 9. 4: 120. 6.

समिष्यज्ञूषि जुहोति ॥ ३२ ॥ पुरस्तान्नित्यस्य तृतीयः स्वाहाकारः पूर्णपात्र-
स्थाने^१ ॥ ३३ ॥ शूलेनावभृथं यन्ति ॥ ३४ ॥ पैरोगोष्ठं यदाद्वं मनुदकैमनौषधिकं
च तस्मिन्नामितोपवपति ॥ ३५ ॥ शुगसि यं द्विष्टमभिशोचेत्युपोष्यमानमनुमन्त्र-
यते ॥ ३६ ॥ धान्नो धान्नो राजन्नित्यान्तादनुवाकस्याध्याधि [चात्वालं] मार्जयित्वाँ
समिधः कृत्वानपेक्षमाणाः प्रत्यायन्ति—एषो इस्येषिषीमहि॑ स्वाहेत्याहवनीये
समिधमादधाति ॥ ३७ ॥ समिदसि समेषिषीमहि॑ति॒ द्वितीयाम् ॥ ३८ ॥.....^२

इति षष्ठो उत्थायः ॥

1 There is nothing in the kindred texts to explain this sūtra.

The ms माश्रपयिता.

2 The ms य०.

6 MS I. 3. 39: 46. 11.

3 MS III. 10. 7: 139. 11 has अनुदकं.

7 The remaining part of the Paśu-bandha is missing.

4 MS I. 2. 18.

विच्छिद्य शुद्धपञ्चतौ प्रच्छादयति ॥ ५ ॥ शेषमिडायामभितो दैवतानि हिरण्य-
शकलाववद्यति ॥ ६ ॥ रेण्सीति^१ स्वधितिना वसाहोमं प्रयौति ॥ ७ ॥ प्रयुता द्रेषाँसी^२
ति पार्श्वनापस्त्वा समरिएवन्निर्ति^३ गृहीत्वा पार्श्वेनापिदधाति ॥ ८ ॥ अनुसुँ षड-
डाँसैवद्यति वनिष्टुँ सप्तमम् ॥ ९ ॥ झ्लोमानं पुरीततमिति संकृत्य॑ वर्धयित्वेडाँ
यूषेणोपसिच्य प्रतिपरीत्य प्रचरति ॥ १० ॥ इन्द्रामीभ्यां छागस्य हविषो ऽनुबूहि ।
इन्द्रामीभ्यां छागस्य हविषः प्रेषेति संप्रेष्यति ॥ ११ ॥ धृतं धृतपावानं इत्यर्थर्चें याज्यार्या
वसाहोमं जुहोति ॥ १२ ॥ पृष्ठदाज्येन सङ्केदेव तेन वनस्पतिं यजति ॥ १३ ॥
वनस्पतये ऽनुबूहि । वनस्पतये प्रेषेति संप्रेष्यति ॥ १४ ॥ वसामशेषेण दिशः प्रति
यजति—दिशः स्वाहेति^४ पर्यायैः प्रतिदिशम् ॥ १५ ॥ मध्ये पञ्चमेन पूर्वार्धे^५ षष्ठेन
॥ १६ ॥ औपञ्चतं जुह्वामवनीय स्विष्टकृता प्रचरति ॥ १७ ॥ ऐन्द्रः प्राणं इति
यज्ञमानः पशुँ संमृशत्यवदानवन्तम् ॥ १८ ॥ उपहूतायामिडायामध्यूष्णी^६ होत्रे
हरन्ति^७ ॥ १९ ॥ वनिष्टुमशीध आदधाति यथाशीधभागम् ॥ २० ॥ दक्षिणा-
सन्मार्जनसंप्रेषमुक्त्वामीदैपयजाङ्गारानहोपयष्टसीदस्वेति संप्रेष्यति ॥ २१ ॥ शा-
मित्रादाशीधो ऽङ्गारानपश्चार्थे वेद्या व्यूहोपसमादधाति ॥ २२ ॥ उत्तरतो
दक्षिणामुख उपविश्य तस्मिन्प्रतिप्रस्थातोपयजति गुदकारडमेकादशधा संभि-
न्दन्नवदय वषट्कारान्तेष्वनुयाजानामेकैकं हस्तेन जुहोति ॥ २३ ॥ समुद्रं गच्छ
स्वाहेति^८ पर्यायेरेकादश हुत्वा मनो हार्दिं यच्छेति^९ हृदयदेशमभिमृशति ॥ २४ ॥
ओषधीभ्यस्वेति^{१०} दर्भेषु निमार्दि ॥ २५ ॥ अपः स्पृष्ट्वा पृष्ठदाज्येनानुयाजान्यजति
॥ २६ ॥ देवेभ्यः प्रेषेति प्रथमे संप्रेष्यति प्रेषेत्युत्तरान् ॥ २७ ॥ एकादशमिः
प्रचर्य स्वरुं जुह्वां त्रिस्तपरिष्ट॑तिव्रध्यस्तादक्त्वा दधाति—दिवं ते धूमो गच्छत्विति^{११}
॥ २८ ॥ ऊर्ध्वं स्वरुहोमात्मागनुदेशाद्यूपो नोपस्पृश्यः^{१२} ॥ २९ ॥ सूक्ख्याके सूक्खा
प्रेषेति संप्रेष्यति ॥ ३० ॥ जाग्रन्या पत्तीः सँयाजयत्युत्तानाया देवानां पत्तीभ्यो
उवद्यतीडां चाश्चये गृहपतये चाशीधे च ॥ ३१ ॥ यज्ञं गच्छ स्वाहेति^{१३} पर्यायैशीणि

1 MS I. 2. 17.

8 The ms पूर्वार्ध—

2 MS I. 2. 16: 27. 1.

9 The ms अवतानवंतं.

3 ! The ms अनुसुँहिडा० first hand,
वनिष्टुँ षडिडा० second hand.

10 From MS III. 10. 4: 135. 1.

4 Perhaps शीहानं has fallen out, Cp
Ap VII. 24. 12.11 The ms यथा अशीधभाग first hand,
यथाशीधभाग second hand.

5 ! The ms second hand संकृत्य.

12 MS I. 2. 18.

6 The ms याज्यया.

13 The ms त्रिः पुरस्तात्.

7 Perhaps to be emended to वसाशेषेण. 15 Based on MS III. 9. 4: 120. 6.
Cp Man I. 8. 5. 29.

14 MS I. 2. 14: 24. 6.

समिष्ट्यज्ञूषि जुहोति ॥ ३२ ॥ पुरस्तान्नित्यस्य तृतीयः स्वाहाकारः पूर्णपात्र-
स्थाने^१ ॥ ३३ ॥ शूलेनावभृथं यन्ति ॥ ३४ ॥ पेरोगोष्ठैँ यदाद्रैमनुदकैमनौषधिकं
च तस्मिन्शामितोपवपति ॥ ३५ ॥ शुगसि यं द्विष्टस्तमभिशोचेत्युपोच्यमानमनुमन्त्र-
यते ॥ ३६ ॥ धान्नो धान्नो राजन्नित्यान्तादनुवाकस्याध्याधि [चात्वालं] मार्जयित्वाँ
समिधः कृत्वानपेक्षमाणाः प्रत्यायन्ति—एषो इत्येविषीमहि^२ स्वाहेत्याहवनीये
समिधमादधाति ॥ ३७ ॥ समिदसि समेधिषीमहीति^३ द्वितीयाम् ॥ ३८ ॥.....^४

इति पष्ठो उच्यायः ॥

1 There is nothing in the kindred texts to explain this sūtra.

The ms माश्रपयित्वा.

2 The ms पु०.

6 MS I. 3. 39: 46. 11.

3 MS III. 10. 7: 139. 11 has अन्दरकं.

7 The remaining part of the Paśu-bandha is missing.

4 MS I. 2. 18.

तत्सत्यं तत्त्वकेयं तेन शकेयं तेन राध्यासमिति यजमानो जपति ॥ चतुरो
मासान्न माँसमश्चीयात्र ख्रियमुपैति नोपर्यास्ते जुगुप्सेतानृतात्प्राङ् शेते ॥
मध्वश्चात्यृतौ भार्यामुपैति ॥ सर्वेष्वन्तरालव्रतानि वैश्वेदवोत्तराणि सह-
पञ्चसंचैराणि ॥ पर्वाणि व्याख्यातानि ॥ विकारान्वयाख्यास्यामः ॥

इति चातुर्मास्ये [सप्तमे उद्धरणे] प्रथमं खण्डम् ॥

चतुर्षु मासेषु वरुणप्रधासाः ॥ १ ॥ प्रतिप्रस्थतामिक्षायै मारुत्यै वत्सान-
पाकरोत्यध्वर्युर्वारुप्यै ॥ २ ॥ प्रतिप्रस्थातुः पयसि ॥ ३ ॥ पूर्वकर्माध्वर्योरारात्
॥ ४ ॥ पूर्वेयुराग्निप्रेण्यनम् ॥ ५ ॥ वेदी कुरुत उत्तरामध्वर्युर्दक्षिणां प्रतिप्रस्थाता
॥ ६ ॥ असंभिन्ने समे ॥ ७ ॥ पृथमात्रमन्तरा ॥ ८ ॥ उत्तरस्याम्नरवेदिर्संभारा-
न्युप्याहवनीयादग्नी प्रणयतः ॥ ९ ॥ अभिभ्यां प्रणीयमानाभ्यामहूर्हीति संप्रेष्यति
॥ १० ॥ अग्नेणोत्तरां वेदिं प्रतिप्रस्थातान्तरा वेदी प्रतिप्रस्थातां ॥ ११ ॥ पात्राणि
प्रयुनक्षि ॥ १२ ॥ अविनिर्देशे समानमुभयोः कर्म ॥ १३ ॥ यथा वैश्वेदवे हवीँष्टो-
षधपात्राणि ॥ १४ ॥ आमन्वणादि प्राणीताः संप्रैषान्मारुतीवर्जं निर्मन्थं प्रच-
रतिमिडामित्यध्वर्युरेव पल्लीसिंयाजप्रभृति ॥ १५ ॥ समानो होता ब्रह्माग्नीधः
उत्करः ॥ १६ ॥ पञ्च संचराण्यैन्द्राग्नो द्वादशकपालो मारुत्यामिक्षा वारुण्या-
मिक्षा काय एककपालो वाजिनमिति हवीँष्टि ॥ १७ ॥ निरुप्तेषु प्रतिप्रस्थाता

1 The beginning of the Cāturmāsyā
is lost in the lacuna.

2 The ms सर्वेष्य०.

3 The ms संचा०.

4 The ms पूर्वेयुरमित्र०.

5 See MS I. 10, 13: 153, 4-5.

6 The ms वैदिः.

7 The sūtra is corrupt. Cp Ap VIII,

5, 24, Hir V, 4: 460.

8 The sūtra is corrupt.

तूष्णीको यवान्न्युप्यामपेषाणं^१ करम्भपात्राणि करोति प्रतिपुरुषं यजमानस्यैकं चाङ्गुष्ठपर्वमात्रारथेकोद्दनि ॥ १८ ॥ शमीपर्णैः पूरयित्वा शेषस्य मेषं च मेषीं च कुरुतः^२ ॥ १९ ॥ निकाभिरुणाभिरावेष्टय परःशतानि शमीपर्णानि धासं निवपतः ॥ २० ॥ उत्तरैः परिगृह्य दक्षिणस्या वेद्या उत्तरस्याः श्रोरेया अध्युत्तरस्या आ दक्षिणाद्यसात्स्फयेन वेदी संभिनन्ति ॥ २१ ॥ पृष्ठदाज्ये गृहीतः सङ्कुदुपस्तीर्य द्विर्दधि द्विरभिघारथेत् ॥ २२ ॥ उडासनवेलायामामिक्षयोः खर्जूरसकूनावपतः ॥ २३ ॥ मारुत्यां प्रतिप्रस्थाता मेषमवदधाति वारुण्यामध्वर्युर्मेषीम् ॥ २४ ॥ आसादयन्तौ विपरिहरतः ॥ २५ ॥ वारुणीनिष्कार्षं निदधाति ॥ २६ ॥ उत्तरस्मिन्नग्नौ संमृष्टे उसंमृष्टे दक्षिणस्मिन्प्रतिप्रस्थाता पल्लीं पृच्छुति कतिभिर्मिथुनमचर इति^३ ॥ २७ ॥ सत्यं विवाचयिषेत् ॥ २८ ॥ यान्निर्दिशेत्तान्वरणो गृहालिति ब्रूयात् ॥ २९ ॥ प्रधास्यान्वामहै इति करम्भपात्राएयादाय यजमानः पत्नी चापरेण विहारमनुपरिक्षय पुरस्तात्पत्यञ्चौ तिष्ठन्तौ शिरस्याधाय दक्षिणस्मिन्नग्नौ शूर्णेण जुहुतः ॥ ३० ॥ मो षूर्णैः इति यजमानः पुरोऽनुवाक्यां जपति ॥ ३१ ॥ यद् ग्रामैः इत्युभौ याज्यां निगद्य जुहुतः ॥ ३२ ॥ अक्रन्कर्मेति^४ व्युत्कामन्तावनुमन्त्रयेते ॥ ३३ ॥ अध्वर्युर्वा जुहुयादन्वारभेयातामेतौ ॥ ३४ ॥ आज्यभागाभ्यां प्रचर्य स्तुकपाणिः प्रतिप्रस्थाताकाङ्क्षति यावदध्वर्युरैन्द्राग्नपष्टैः प्रचरति ॥ ३५ ॥ मारुत्यां प्रतिप्रस्थाता पूर्वेणावदानेन सह मेषीमवद्यति वारुण्या अध्वर्युरुत्तरेण सह मेषम् ॥ ३६ ॥ इडावत्सरीयां स्वस्तिमाशास इति यजमानो जपति ॥ ३७ ॥ मिथुनौ गावौ दक्षिणा ॥ ३८ ॥ समवनीय वाजिनं भक्षयत्युपास्ते प्रतिप्रस्थाता ॥ ३९ ॥ पल्लीस्त्याजान्समिष्टयजुरध्वर्युर्जुहोति यथा पशुबन्धे ॥ ४० ॥ तूष्णीं प्रतिप्रस्थाता स्तुत्यं विक्षारथति ॥ ४१ ॥ वारुणीनिष्कार्षेर्ण तुषैश्चावभृथं यन्ति यथा सोमे साम ऋजीषभक्षणं स्नानमिति परिहाप्य ॥ ४२ ॥ निवर्तयते—

यद् ग्रम्भः पर्यावर्तयदन्तान्पृथिव्या आधि ।

अग्निस्तिग्नेति^५ समानम् ॥ ४३ ॥

इति चतुर्मास्ये [सप्तमे उच्चारे] द्वितीयं खण्डम् ॥

चतुर्षु मासेषु साकमेधाः ॥ १ ॥ पूर्वीं पौर्णमासीमानीकवतायोपवसेदु-

1 The ms °येवानां first hand, पेषाणां 5 The ms मारुत्य first hand, मारुत्यां यवनां second hand.

2 The ms कुरुते.

6 The ms निस्काशेण first hand, निस्काशेण second hand.

3 The ms °मन्त्रदिति.

7 MS II. 10. 2: 132. 16.

4 MS I. 10. 2.

त्तरां कैडिनीयाये ॥ २ ॥ अग्नेऽनीकवते प्रातरष्टाकपालो मरुद्धयः सांतपनेभ्यो
मध्यन्दिने चर्हमरुद्धयो गृहमेघेभ्यः सर्वासां दुग्धे सायमोदन इन्द्रस्य निष्काषः^३
॥ ३ ॥ यजुषा वत्सानपाकरोति ॥ ४ ॥ अपवित्रे दोहयति ॥ ५ ॥ नेधमाबर्हिः
संनह्यति ॥ ६ ॥ नोपभृत्याज्यं गृह्णाति ॥ ७ ॥ ओदनस्य शरोनिष्काषं निदधाति
॥ ८ ॥ त्रीनोदनानुद्धृत्योत्पूतान्करोति ॥ ९ ॥ न सामिधेनीरन्वाहै ॥ १० ॥ न
प्रयाजान्यजति^४ ॥ ११ ॥ आज्यभागाभ्यां प्रचयैदनानां सकृत्सकृत्समवदय
प्रचरति ॥ १२ ॥ इडान्ता भवति ॥ १३ ॥ अमात्येभ्य ओदनानुपहरन्ति ॥ १४ ॥
प्रतिवेशमोदनं पचति^५ ॥ १५ ॥ तस्य पत्न्यश्वाति ॥ १६ ॥ आज्याभ्यज्य सुहिता
बसन्ति ॥ १७ ॥ ओदनान्प्रतिवेशा पचन्ते गाश्च ग्रन्थते ॥ १८ ॥ सवत्सा गावो
बसन्ति ॥ १९ ॥ ग्राचीनरात्रे उभिवान्याया अश्विहोत्याश्च वत्सौ वधन्ति^६ ॥ २० ॥
पुरा प्रातरश्विहोत्राद्वार्हपत्ये शरोनिष्काषपूर्णां दर्वी [पूर्णा दर्वी] परापतेत्यृष्टभमाह-
यते ॥ २१ ॥ यद्यप्त्वा न रुयाद् ब्रह्मा ब्रूयाज्जुहुर्ति ॥ २२ ॥ मरुद्धयः कैडिभ्यः
साकं रश्मिभिः सप्तकपालं निर्वपेत्प्रचरेद्वा ॥ २३ ॥ महाहविषा यजते सोत्तर-
वेदिमिश्रं प्रणीय ॥ २४ ॥ पञ्च संचराग्यैन्द्राद्यो द्वादशकपाल इन्द्राय वृत्रग्ने चरु-
वैश्वकर्मण एककपाल इति हवी^७ ॥ २५ ॥ पुरस्तात्स्वष्टकृतो उमे वैहोत्रमित्य-
भिधारयति ॥ २६ ॥ ऋषभो दक्षिणा ॥ २७ ॥

इति चातुर्मस्ये [सप्तमे उध्याये] तृतीयं खण्डम् ॥

पितृयक्षे उग्रेण दक्षिणा[स्त्री^८] वेदिमुद्धरति ॥ १ ॥ अखाता भवति ॥ २ ॥
प्रागुदीचीनं स्तम्बयज्ञुर्हरति ॥ ३ ॥ समं चतुरश्च परिश्रयति ॥ ४ ॥ उत्तरां ग्रति
वेदिश्रोणीं द्वारं कुर्वन्ति ॥ ५ ॥ एकोलमुकं मध्ये वेद्याः सादयति ॥ ६ ॥ स आह-
वनीयः ॥ ७ ॥ वर्षीयो नित्याद्विरुद्धपूललूनं वर्षीयानिध्मः ॥ ८ ॥ अग्रेण नित्य-
माहवनीयमतिहारः ॥ ९ ॥ उत्तरतो वेद्याः पात्राणि प्रयुनक्ति ॥ १० ॥ दक्षिणातो
निर्वपति ॥ ११ ॥ सोमाय पितृमते षद्कपालः पुरोडाशः पितृभ्यो वर्हिषद्धयो
धानाः पितृभ्यो उग्निष्वात्तेष्यो मन्थः ॥ १२ ॥ तृ[एषी]कास्त्रयम्बकान्पुरोडाशा-
नेककपालान्प्रतिपुरुषं यजमानस्यैकाधिकान् ॥ १३ ॥ प्रोक्षणीस्तिग्रान्यवानव-

1 The ms first hand कैडिनीयभ्ये. The second hand makes worthless changes.

2 The ms °मोदनं, but cp MS I. 10. 1: 140. 13-15.

3 The ms °त्योत्युपालं first hand, °त्यो-
त्कपालं second hand.

4 Derived from MS I. 10. 15: 155. 3.

5 Ib 1.

6 The ms second hand परा०.

7 The ms second hand बध्नाति.

8 MS I. 10. 2: 142. 6.

9 See MS I. 10. 1; 141. 1-3.

10 MS I. 10. 2. 141. 7.

11 ? The ms °णीः स्तिग्रान् first hand,
प्रोक्षरयुदेकेण second hand.

द्वन्ति ॥ १४ ॥ दक्षिणार्धे गार्हपत्यस्य पुरोडाशं श्रपयत्युत्तरार्धे उत्तरकान् ॥ १५ ॥ दक्षिणामौ यवान्भृजति^१ ॥ १६ ॥ पेषणवेलायां धाना मन्त्रेण विभजति ॥ १७ ॥ अभिवान्यायाः पयसि^२ मन्थं दोहन इन्द्रशलाकया प्रसव्यमालोडयति ॥ १८ ॥ शलाकास्थं मन्थं करोति^३ ॥ १९ ॥ चतुर्गृहीतान्याज्यान्यध्यघि गार्हपत्यं गृह्णाति ॥ २० ॥ तूष्णीं प्रस्तरमुद्घवमादत्ते ॥ २१ ॥ समन्तं वर्हिखिः स्तृणन्पर्ये-त्येणा विषेति^४ ॥ २२ ॥ त्रिरस्तृणन्प्रतिपर्येति ॥ २३ ॥ एकैकमभ्युदाहरत्युदकुर्म-माज्येनाग्रतः परिषेचनाय ॥ २४ ॥ अग्ने देवेभ्यः पितृभ्यः समिध्यमानायानुवृहीति संप्रेष्यति ॥ २५ ॥ उशन्तस्त्वा हवामह इत्येका सामिधेनी ॥ २६ ॥ तस्यां त्रिरुक्तायाँ सकृदिधमादधाति ॥ २७ ॥ न होतारं वृशीते नार्षेयम् ॥ २८ ॥ अपवर्हिषः प्रयाजान्यजति ॥ २९ ॥ आज्यभागाभ्यां प्रचर्य प्राचीनावीतानि कुर्वते ॥ ३० ॥ विपरिहरन्ति हवीँषि ॥ ३१ ॥ विपरियन्त्युत्तिविजः ॥ ३२ ॥ यथास्थानं जुह्वः ॥ ३३ ॥ उपभृद्भुवे दक्षिणे ॥ ३४ ॥ यथास्थानं पुरोडाशं दक्षिणा धाना मन्थं दक्षिणतः ॥ ३५ ॥ आशीध्रः प्रत्याश्रावयति ॥ ३६ ॥ अपरो यजमानः ॥ ३७ ॥ दक्षिणतो उद्धर्युरवद्यति^५ त्रिशतुरवदानस्य चतुः पञ्चावदानस्य ॥ ३८ ॥ उद्द-इडतिक्रामैँ सोमाय पितृमते उत्तु स्वधेत्यनुवाचयति ॥ ३९ ॥ ओ^६ स्वधेत्याश्रावयति ॥ ४० ॥ अस्तु स्वधेति प्रत्याश्रावयति ॥ ४१ ॥ सोमं पितृमन्तं स्वधेति संप्रेष्यति ॥ ४२ ॥ स्वधा नम इति वषद्कारः^७ ॥ ४३ ॥ दक्षिणामुखो^८ दक्षिणार्धे जुहोति ॥ ४४ ॥ एतेन धर्मेण स्विष्टकृदन्तैः प्रचरति ॥ ४५ ॥ अग्निः कव्यवाहन इति स्विष्टकृत् ॥ ४६ ॥ मन्थादीनामिडामवद्यति ॥ ४७ ॥ ब्रह्माशीप्रो यजमान इत्यवग्रेण भक्षयित्वेऽन्नं हविःशेषाँश्च त्रीनिपिण्डान्कत्वा ऋक्षिषु प्रसव्यं निदधाति यथा पिरडपितृयज्ञ उत्तरां श्रोणीं परिहाप्य ॥ ४८ ॥ तस्यां लेपान्निमार्षि ॥ ४९ ॥ अत्र पितरो मादयच्छ-मित्युक्त्वा परेत्य सुसंदृशं त्वा वयमित्याहवनीयसुपतिष्ठन्ते ॥ ५० ॥ योजा न्विन्द्र ते हरोमिति^९ प्रणवेन ताम्यन्ते ॥ ५१ ॥ यदन्तरिक्षमिति^{१०} गार्हपत्यम् ॥ ५२ ॥ असी-मदन्त पितरैः इति परिश्रितं प्रपद्याज्ञनाभ्यञ्जनदशानिहवनमिति कृत्वा परेतन पितरैः इति त्रिरपः परिषिञ्चन्पर्येति ॥ ५३ ॥ अया विषेति^{११} त्रिरपरिषिञ्चन्पर्येति ॥ ५४ ॥

1 The ms भूजति.

8 The ms second hand ओं.

2 The ms अभिवान्यायपयति.

9 From MS ib 15.

3 ? The ms मन्थं शलाकां कुर्वती.

10 The ms repeats the word.

4 Based on MS I. 10. 17; 157. 12.

11 MS I. 10. 3; 142. 12.

5 MS I. 10. 3.

हरोम्=हरी+ओम्.

6 The ms दक्षिणं.

12 The ms त्रिरपः परिषिञ्चन्.

7 Based on MS I. 10. 18; 158. 6.

अक्षरमीमदन्तेति^१ पत्न्यमिति^२ मनस्वतीश्च प्रत्यायन्ति ॥ ५५ ॥ अग्ने तमयाश्वमिति^३
गार्हपत्यमुपतिष्ठते ॥ ५६ ॥ अपवर्हिषावनुयाजौ यजति देवौ यजयेति संग्रे-
ष्यति ॥ ५७ ॥ न पत्नीः सँयाजयन्ति न समिष्यजुर्जहोति ॥ ५८ ॥ समाप्येष्टि
प्रागुदच्चस्त्र्यस्वकैर्यजन्ति ॥ ५९ ॥ मूते पुरोडाशानुपवपन्ति ॥ ६० ॥ एकोलमुकं
पराचीनं धूपायमानं हरन्ति ॥ ६१ ॥ आखुं ते रुद्र पशुं करोमीत्याखुकिरौ^४ पुरोडा-
शमेकमुपवपति ॥ ६२ ॥ एकोलमुकं चतुष्पथ उपसमाधाय पुरोडाशानां सकृ-
त्सकृत्समवदायारणेन पलाशपर्णेन मध्यमेन जुहोति—एष ते रुद्र भागैङ्ग इति ॥ ६३ ॥
अवाम्ब रुद्रमदिमहीति^५ यजमानो उमात्यैः सहार्थं पर्येति ॥ ६४ ॥ पतिकामापि
यायात् ॥ ६५ ॥ भगो इसि भगस्येषैङ्ग इत्युदस्य प्रतिलभ्य यजमानाय समावपन्ति
॥ ६६ ॥ पतिकामापि वाँ ॥ ६७ ॥ त्रिरेतेन धर्मेण ॥ ६८ ॥ यथास्वमुपयामम् ॥ ६९ ॥
भेषजं गवैङ्ग इति द्वितीयं परियन्ति ॥ ७० ॥ व्यम्बकं यजामहै इति तृतीयम् ॥ ७१ ॥
सुगन्धिपतिवेदनम् ।

उर्वासुकमित्र बन्धनान्मृत्योर्मुक्तीय मामृतात् ॥

इति पतिकामा ॥ ७२ ॥ यथास्नातमितरे ॥ ७३ ॥ मूत उर्पनह्य वृक्ष आस-
जति—रुद्रैष ते भागैङ्ग इत्युभयतः ॥ ७४ ॥ अनपेक्षमाणाः प्रत्यायन्ति ॥ ७५ ॥
मार्जनं समिदाधानमिति यथा पशुबन्धे ॥ ७६ ॥ प्राप्यादित्यं धृते चरुं निर्व-
पति ॥ ७७ ॥ क्रैडिनिप्रभृत्यादित्यान्तं^६ प्रागस्तमयात्क्रियेत ॥ ७८ ॥ सँस्थितायां
पौर्णमासीँ सँस्थाप्य निवर्तयते—

यो उस्याः पृथिव्या अधि त्वाचि निवर्तयोषधीः ।

अग्निस्तिगमेनेति^७ समानम् ॥ ७९ ॥

इति चातुर्मास्ये [सप्तमे ५ध्याये] चतुर्थं स्पर्डम् ॥

चतुर्षु मासेषु शुनासीर्याँ सद्यश्चतुरहे मासे वा ॥ १ ॥ पञ्च संचराणि
वायव्या यवागृः प्रतिभुग्वेन्द्राय शुनासीराय द्वादशकपालः सौर्य एककपाल
इति हवीर्षिः^८ ॥ २ ॥ सीरं द्वादशयोगं दक्षिणोष्टारो वानद्वान्षेऽज्योगं सीरमु-

1 MS I. 10. 3.

6 ? The ms second hand पतिकासा वास्.

2 ? The ms second hand प्रत्यमिति.

7 The Samhitā पुष्टिवर्धनम्.

3 MS I. 10. 4.

8 The ms मूतमुप०.

4 The ms °खुकैः first hand, °खूकूकिरि

9 The ms °दित्याजं.

second hand. Cp MS I. 10. 20 : 10 MS II. 10. 2: 132, 16.
160, 3.

10 MS II. 10. 2: 132, 16.

5 ? Perhaps to be emended to भगस्येश (=भगस्येश).

11 See MS I. 10. 1: 141, 4-5.

12 Identical with MS . 6. 2; 64. 16.

ष्टारौ वानङ्गवाहौ ॥ ३ ॥ निवर्तयते—

यत्र मासा अर्धमासा ऋतवः परिवत्सराः ।

येन तेन प्रजापतय ईजानः संनिवर्तयन् ।

तेनाहमस्मि ब्रह्मणा निवर्तयामि जीवसे^१ ॥

इति । अग्निस्तिग्नेनेति^२ समानम् ॥ ४ ॥ वैश्वदेवेनैव यजेत पशुकामः सहस्रं पशुन्प्राप्योत्तरैः^३ ॥ ५ ॥ शुनासीर्येण आमकामो उन्नादकामो वृष्टिकामः पशु-कामः स्वर्गकामो वा ॥ ६ ॥ उदकमन्ववसाय तस्योदकार्थान्कुर्वात् ॥ ७ ॥ साँवत्सरीकाणि ॥ ८ ॥ अत्र पञ्च साँवत्सराग्नेतेन धर्मेण फालगुनारम्भणा-न्फालगुनीसमापनांखीन्संवत्सरानिष्टवा चैत्यारम्भणौ चैत्रीसमापनौ द्वौ यजेत ॥ ९ ॥ अथ पशुमन्ति ॥ १० ॥ वैश्वदेवे संब्रेषु हविःषु यूपाय वैश्वदेवं पशुमुपाकरोति ॥ ११ ॥ यथाकालमविप्रतिषिद्धान् ॥ १२ ॥ पशुना चातुर्मा-स्यकान्धर्मान्करोति ॥ १३ ॥ समानं पशुकर्मात्तमात्प्रयाजात् ॥ १४ ॥ उत्तमेन प्रयाजेन प्रचरति ॥ १५ ॥ ध्रुवादीनि हवीं व्यभिघारयति ॥ १६ ॥ सहामिक्षा-वपामभिघारयति ॥ १७ ॥ आज्यभागभ्यां प्रचर्य हविर्भिः प्रचरति ॥ १८ ॥ सहामिक्षावपेन प्रचरति ॥ १९ ॥ वपायाः संप्रैषाः ॥ २० ॥ पुरस्तात्स्वष्टुकृतः पशुपुरोडाशेन प्रचरति ॥ २१ ॥ सहस्विष्टुकृतप्रैषवन्त्सहेडा ॥ २२ ॥ समानमा-न्नात्पशुकर्म ॥ २३ ॥ एतेनोत्तराणि सहपञ्चसंचराणि पर्वाणि व्याख्यातानि ॥ २४ ॥ विकारान्याख्यास्यामः ॥ २५ ॥ चरुणप्रधासेष्वभयत्र यूपौ ॥ २६ ॥ मारुतं प्रतिप्रस्थाता पशुमुपाकरोति वारुणमध्वर्युः ॥ २७ ॥ प्रतिप्रस्थातुः पशु पूर्वं कर्माध्वर्योरारात् ॥ २८ ॥ प्रतिप्रस्थातामिक्षावपेन पूर्वं प्रचरति ॥ २९ ॥ समानमुभयोः कर्म ॥ ३० ॥ एका मनोता ॥ ३१ ॥ प्रतिप्रस्थाता पशुना पूर्वं प्रचराति ॥ ३२ ॥ पशुवर्जमध्वर्योः संप्रैषाः ॥ ३३ ॥ समानेडा ॥ ३४ ॥ साक-मेधेष्विन्द्राय वृत्रज्ञे पशुः ॥ ३५ ॥ वायवे नियुत्वते शुनासीर्ये ॥ ३६ ॥ समान-मन्यत्समानमन्यत् ॥ ३७ ॥

इति चातुर्मास्ये [सप्तमे उध्याये] पञ्चमं खण्डम् ॥

इति^४ सप्तमो उध्यायः ॥

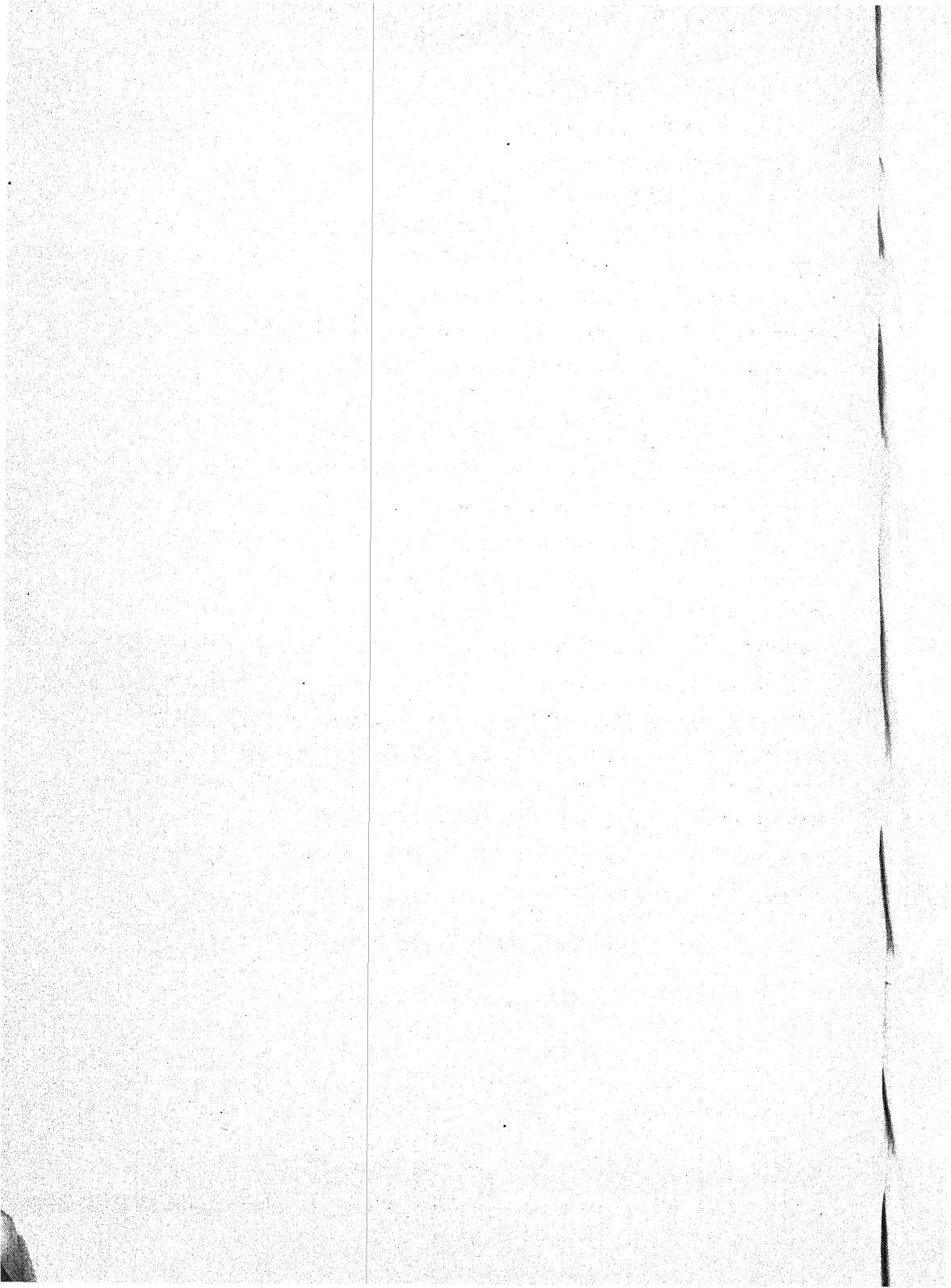
1 The mantra is corrupt. Cp Mān I. 4 Cp MS IV. 3. 3: 42 4. वर्ष्य उदके 7. 8. 8. यजेत, Ap VIII. 22. 5, 6.

2 MS II. 10. 2: 132. 16.

5 The ms पशुकामोत्तमता०.

3 Cp MS I. 10. 8: 148. 20-149. 1.

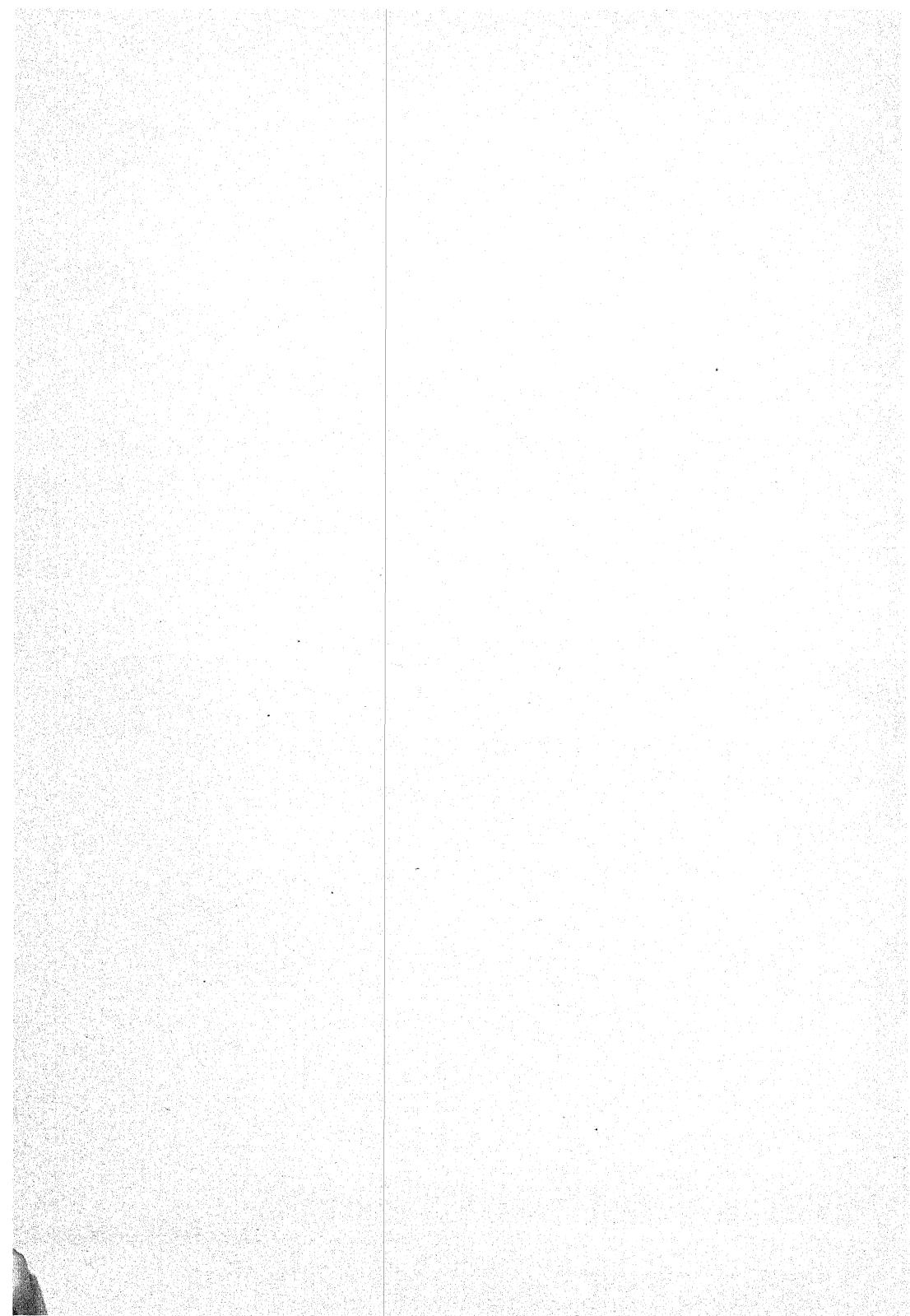
6 The ms adds प्राक्सौभिके.

अथ

वाराहश्रौतसूत्रे

चयनम्

प्राङ्गतीषु सँस्थासु षोडशिवर्जमन्त्रिमुत्तरवेद्यां चिन्वीत ॥१॥ सावित्रनाचिकेतो वानग्निर्वैत्तरवेदिं चिन्वीत सत्त्राहीनेषु ॥२॥ तं चेष्यमाणोऽमावास्यायामुपनीय हविर्जुह्वं प्रथमं संमृज्यास्तगृहीतेनाज्येन युज्ञानः प्रथममिति॑ सावित्राण्यूर्ध्वस्तिष्ठन्जुहोत्युचा स्तोममिति॑ द्वितीयां पूर्णाहुर्ति॒ पूर्णाम् ॥३॥ वैणवीमन्त्रि॑ कलमार्षी॑ सुषिराँ सावित्रप्रभृतिभिरादते फलग्रहेवा॒ वृक्षस्य ॥४॥ इमामगृभणग्नित्यश्वाभिधानीमादाय प्रतूर्तः॑ वाजिन्नित्यश्वमभिदधाति ॥५॥ युज्ञार्थो रासमें युवमित्युत्तरं गर्दभम् ॥६॥ योगे योगे इत्यश्वपूर्वा॒ वल्मीकामभियन्ति॑ ॥७॥ अप्ति॑ पुराण्यमन्त्रिरस्वदन्डेमै॑ इति॑ पुरुषमायान्तमनुमन्त्रयते येन संगच्छेत् ॥८॥ तंमिति॑ निर्दिशति ॥९॥ आगत्य वाज्यव्वानमिति॑ मृदं प्राप्य जपति ॥१०॥ आकम्य वाजिन्नित्यश्वेन मृदमाक्रमयति ॥११॥ यं द्विष्यात्तं ब्रूयादसुमभितिष्ठेति॑ ॥१२॥ वौस्ते पृष्ठमित्यश्वस्य पृष्ठमभिमृशति ॥१३॥ उक्तामै॑ उदकमीदित्युत्कान्ते॑ जपति ॥१४॥ आ त्वा जिथमांति॑ पदे द्विररथं निधायाभिजुहोति ॥१५॥ परि वाजपतिरि॑-त्यभ्रया पदं परिलिखति ॥१६॥ देवस्य वेति॑ खनति ॥१७॥ अपां पृष्ठमसीति॑ पुष्करपर्णमाहरति ॥१८॥ शर्म च स्वै॑ इति॑ कृष्णाजिनं च पुष्करपर्णै॑ च सँस्टु-णाति॑ ॥१९॥ व्यचस्वती सँवसेथामित्युत्तरलोम कृष्णाजिनमधस्तादधिपुष्करपर्णे ॥२०॥ तयोर्मृदं संभरति॑ पुरीष्वोऽसीति॑ यजुरुहतराभिर्गायत्रीभिर्ब्रह्मणस्योत्तरा-भिखिष्ठुब्मी॑ राजन्यस्योत्तराभिर्जगतीभिवै॑श्यस्य ॥२१॥ सर्वत्र यजुः ॥२२॥ यं कामयेत ऋद्धन्यादिति॑ तस्य गायत्रीभिश्च त्रिष्ठुब्मश्वाष्टभिश्च संभरेत्

1 MS II. 7. 1.

6 The ms वा संगच्छे (for येन संगच्छेत्)..

2 MS III. 12. 1: 159. 13. Properly
the mantra is for the Aśvamedha.

7 The ms ता०.

3 MS II. 7. 2.

8 Identical with MS III. 1. 4: 5, 7.

4 1 The ms वल्मकायवत्य.

10 MS II. 7. 3.

5 Very probably one sūtra is missing
in our text. Cp Mān VI. 1. 1. 11, 12. 12 The ms second hand °भी.

11 Identical with MS III. 1. 5: 6, 4-5.

॥ २३ ॥ अथं ते योनिर्द्वित्यै इति संभृतमभिमृश्यापे देवीरिति॑ स्फ्येनै खनति॑ ॥ २४ ॥ बल्मीकिवपामाधाय सुजातो ज्योतिषेति॑ मौखेन दास्त्रोपनहात्यर्कमयेण वाँ ॥ २५ ॥ उदु तिष्ठ स्वध्वरेत्युद्युच्छ्रुति॑ ॥ २६ ॥ सजातो गर्भ॑ इति हरति॑ ॥ २७ ॥ स्थिरो भव वी-ड्वज्ञ॑ इति गर्दभ आदधाति॑ ॥ २८ ॥ भरचमिमिति॑ यन्ति॑ ॥ २९ ॥ श्रोषधयः प्रति-गृभ्णीतेति॑ परिस्तृणाति॑ ॥ ३० ॥ दर्भेषु सादयति॑ ॥ ३१ ॥ वि पाजसेति॑ विस्तासंयति॑। वि ते मुद्रामीति॑ च ॥ ३२ ॥ आपो हि ऐत्यद्विरुपसूजति॑ ॥ ३३ ॥ अजलोमभिः कृष्णाजिनलोमभिरर्मकपालैः॑ शर्कराभिः सिकताभिर्वैरवज्ञारैरिति लोमवर्ज्ञ॑ चूर्ण-कुंतैर्मित्रः संसृज्येति॑ संसृजति॑ ॥ ३४ ॥ संसृष्टासो ग्वा पत्ती करोति॑ ॥ ३५ ॥ मखस्य शिरो ऽसीति॑ पिराडमभिमन्त्य वसवस्त्वा कृणवन्त्विति॑ उद्युद्धि चतुरश्रा॑ करोति॑ ॥ ३६ ॥ उत्तमे तृतीये ऽदिल्या रास्त्रासीति॑ रास्तां करोति॑ ॥ ३७ ॥ अङ्गश्रीणाँ रास्त्रा-याश्च समवाये॑ स्तनौ कृत्वादितिष्ठे विलं गृभ्णात्विति॑ द्वारं करोति॑ ॥ ३८ ॥ कृत्वाय सा महीमित्यैभिमन्त्य सिकतासु विर्षजति॑ ॥ ३९ ॥ शेषस्याषाढां त्र्यालिखिता-मिष्टकां करोति॑ ॥ ४० ॥ शुष्कामुखाँ वसवस्त्वा धूपयन्त्वैत्यश्वशकेन गार्हपत्ये धूपयति॑ ॥ ४१ ॥ अदितिष्ठवेति॑ गर्तं खात्वा देवानां त्वा पर्वीरित्यैवदधाति॑ ॥ ४२ ॥ तृष्णीमुखाँ॑ पचनेन पर्युद्य विषणा त्वा देवीत्यैग्निना समिन्द्रे॑ ॥ ४३ ॥ प्रास्त्वा देवी-रिति॑ पच्यमानामनुमन्त्रयते॑। मित्रैतां त उखां परिददाम्यभिर्त्यै एषा भा भेदीति॑ च॑ ॥ ४४ ॥ मित्रस्य चर्षणीधृतै॑ इत्यागाममै॑ ॥ ४५ ॥ देवस्त्वा सवितोद्वृपत्विति॑ पकामुद्ध-पति॑ ॥ ४६ ॥ उत्तिष्ठ वृहती भवेत्युच्छ्रुयति॑ ॥ ४७ ॥ मित्रैतां तै॑ इत्यभिमन्त्य वसवस्त्वा-च्छून्दन्त्वैत्यजक्षरेणाच्छृणत्ति॑ चतुः॑ ॥ ४८ ॥ वैश्यस्य राजन्यबन्धोर्वा॑ शिर

1 MS II. 7. 3.

11 The ms second hand चूर्णांक॑०.

2 MS II. 7. 4.

12 The sūtra is hopelessly corrupt. We could have something like this:
संसृष्टामिति॑ पत्न्यै प्रयच्छ्रुति॑। सोखां करोति॑.

3 The ms adds योनिरिति॑.

13 MS II. 7. 6.

4 This is not clear, as the digging has already been done. The original ms has खति॑, which is changed to खनति॑ by the second hand.

14 The ms second hand ०श्री॑.

5 The ms च॑.

15-15 The ms first hand अभिकृ॑-समवाये (pointing to अश्रीरास्त्रासमवाये ?).

6 The ms उदु तिष्ठ स्व॑-रित्युद्य॑ first hand,
उदु तिष्ठस्व॑ इत्यु॑ second hand.

16 The ms विस॑०.

7 Identical with MS III. 1. 6 beg.

17 The ms ०मुखाया॑ first hand, ०मुखाया॑ second hand.

8 MS II. 7. 5.

18 The ms first hand मित्रैता त्वा उप चाभित्या॑.

9 MS II. 12. 3: 147. 1.

19 The ms first hand ममिनति॑ च॑.

10 ! The ms ऋर्मकपालिनीकाभि॑ first hand,
०र्मकपालै॑ second hand.

20 ! The ms second hand इति॑ उखां.

आहरतीपुहृतस्याशनिहतस्य वा ॥ ४६ ॥ सत माषानुपन्युप्य यमगाथा
गायति—

यो उत्त्य कौष्ठ्य जगतः पार्थिवस्तैक इद्वशी ।

यमं भज्ञश्रवो गाय यो राजानपरोध्यः ॥

यमं गाय भज्ञश्रवो यो राजानपरोध्यः ।

अहरहनयमानो गामधं पुरुचं यमः ॥

वैवस्वतो न तृप्यति सुराया इव दुर्मदः ।

येनापो नद्यो धन्वानि येन दौस्त्रा पृथिवी च दृढा ॥

इति ॥ ५० ॥ वल्मीकिवपाँ सत्तथा वितरणाँ शिरसः स्थाने प्रतिनिद-
धाति ॥ ५१ ॥

अयँ यो उत्त्य यस्य त इदं शिर एतेन त्वं शीर्षरवानेभि ।

इदमस्माकं भुजे भोग्याय भूयात् ॥

इति शिर आदीत ॥ ५२ ॥

इति चयने [प्रथमे ५६्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

हिरण्यकेशान्सुधुरान्हिरण्यात्तानयःशकान् ।

अश्वाननश्वतो दानै यमो राजाधितिष्ठति ॥

इत्याहरति ॥ १ ॥ पूर्वमुख्याहृतिः ॥ २ ॥ पौर्णमास्यां पञ्च पश्चालभते^३
उश्वमृष्टम् वृष्णिं वस्तं प्राजापत्यं तूपरमिति मुष्करान् ॥ ३ ॥ उपाकरोति—
अग्निभ्यः कामाय ज्युष्मिति ॥ ४ ॥ वैश्वानरीयो द्वादशकपालः पशुपुरोडाशः ॥ ५ ॥
चतुर्विंशतिँ सामिधेनीः पराचीरन्वाह ॥ ६ ॥ एकादश नित्या उपेमस्त्वीति
तिस्त्रः समास्त्वाऽऽ इति दर्श ॥ ७ ॥ अमुत्रभूयादित्यामयाविनः^४ ॥ ८ ॥

राये अग्ने महे त्वा दानाय समिधीमहि ।

ईडिष्वा हि महि वृष्णमेऽ होत्रायं पृथिवीम् ॥

इत्यनामयाविनः ॥ ९ ॥ हिरण्यगर्भं इत्याधारः ॥ १० ॥ ऊर्ध्वा अस्य समिदै
इत्याप्रीः ॥ ११ ॥ पुरुषशिरसा सह पर्यश्चिं^५ कृत्वा तान्पर्यश्चिकृतानुत्सृज्य प्राजा-
पत्यवर्जँ शिरांसि प्रच्छिद्य यस्माद्वादिष्टकाः करिष्यन्त्यात्तस्मिन्शरीरारणि
न्यस्य बह्यर्थौ मृदा शिरांसि प्रलिप्य प्राजापत्येन तन्त्रै सँस्थापयन्ति ॥ १२ ॥

1 After इदं the ms adds अहं.

7 MS III. 4. 6: 51, 15-16.

2 १ The ms first hand पूर्वशिं.

8 The ms second hand द्यावा.

3 The ms oनायजते.

9 MS II. 7. 15: 96. 13.

4 MS IV. 12. 4: 187, 17.

10 MS II. 12. 6: 149, 14.

5 MS II. 12. 5: 148, 11.

11 The ms second hand पर्यमि.

6 The ms second hand दशामिकीः

12 The ms तस्मात्सरीरासयस्य बहुन्य.

यदेतान्नालभेत वायवे नियुत्वते श्वेतं तूपरमजमालभेत ॥ १३ ॥ प्राजापत्यो
द्वादशकपालः पशुपुरोडाशः ॥ १४ ॥ समानमन्यत् ॥ १५ ॥ आग्रावैष्णव एका-
दशकपाल आदित्येभ्यो घृते चहरण्ये च वैश्वानराय द्वादशकपाल इति दीक्षा-
णीया ॥ १६ ॥ समानमा दीक्षाहुतिभ्यः पूर्णाहुतिवर्जम् ॥ १७ ॥ आध्वरिकीर्द्ध-
त्वाकूलमयिमिति॑ षडाग्निकीर्जुहोति ॥ १८ ॥ अन्त[तः]ः पूर्णाहुतिः ॥ १९ ॥ पुरस्ता-
द्वाचोयमस्याहवनीय उखां प्रवृणक्ति—मा तु भित्या इति ॥ २० ॥ जातमवदध्यादित्या-
स्नातानि काम्यानि ॥ २१ ॥ आयच्छ्रौ॒ समिध आदधाति द्वृचै इति कुमुकं घृता-
क्लम् ॥ २२ ॥ प्रजाते परस्या अधि संवते इत्यौदुम्बरीम् ॥ २३ ॥ परमस्याः परावते
इति वैकङ्कतीम् ॥ २४ ॥ यदमे यानि कानि चेति॑ पञ्चमिः पञ्चौदुम्बरीरपरशुवृक्णौः
॥ २५ ॥ ये जनेषु मतिस्त्वं इति वैकङ्कतीम् ॥ २६ ॥ दृश्याभ्यामित्याश्वत्थीम् ॥ २७ ॥
यो अस्मभ्यमरातीयादिति॑ तैलवकी॑ यद्यमिचरति ॥ २८ ॥ उदेषां बाहूर् ॥ संशितं मे
हत्यौदुम्बर्या॑ यजमानं वाचयति ॥ २९ ॥ ब्रह्म चत्रमित्यनादिष्टवृक्षाम् ॥ ३० ॥
उख्ये भ्रियमाणे वृष्टिकामस्य याः सौरी रश्मिवतीस्तासाँ॑ तिसृभिस्तस्म
आश्वत्थीः समिध आदध्याद् भ्राजस्वतीमिः सौरीभिरवृष्टिकामस्य॑ ॥ ३१ ॥
यदि पशुपतिरभिमन्येत भिषग्वतीभिराग्नेयीमिः॑ ॥ ३२ ॥ यदि नश्येदन्ने उभ्यावति-
न् ॥ अत्र उक्तिः ॥ पुनर्ज्ञां॑ ॥ सह रथेत्युपतिष्ठते ॥ ३३ ॥ सौवर्ण॑ रुक्मं पाशवन्तमे-
कवि॑शतिनिर्बाधम् ॥ ३४ ॥

इति चयने [प्रथमे उध्याये] द्वितीयं खण्डम् ॥

दशानो रुक्मं इत्युपरिष्टानिर्बाधं प्रतिमुञ्चते ॥ १ ॥ नक्षेषासेति॑ कुष्णाजि-
नम् ॥ २ ॥ सुपर्णो॑ उसि गरुमानित्यभ्युद्यच्छ्रुति ॥ ३ ॥ प्रादेशमात्रपादारक्षिमात्रशी-
र्षेया मौञ्जशिक्यौदुम्बर्यासन्दी फलकास्तीर्णा ॥ ४ ॥ तस्याँ॑ षडुद्यावं मौञ्जशि-
क्यमवधाय॑९

मतेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमभिं॑ स्वे योनौ विभर्तुखाम् ।

[ताँ॑] विश्वैदेवैर्चतुभिः॑ संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा युनकु ॥

इत्यादधाति ॥ ५ ॥ विश्वा रूपाणीति॑ शिक्यपाशं प्रतिमुञ्चते ॥ ६ ॥

1 MS II. 7. 7.

12: 67, 16. The mantras alluded

2 MS III. 1, 9: 11, 19 sqq.

to are found neither in MS nor in

3 ? The ms first hand आयासमौ.

KS.

4 See MS ib 12. 4.

8 MS I. 7. 1.

5 Here the Sūtrakāra deviates from

9 MS II. 7. 8.

his Saṃhitā (ib 9).

10 The ms तस्या.

6 The ms रश्मिवती यासां.

11 The ms अवदायाह.

7 The sūtra is based on KS XXII.

नक्षेषणसेति^१ कृष्णजिनम् ॥ ७ ॥ सुपर्णोऽसि गहत्मानित्युख्यसुदृच्छन्नुपरि-
नाभि विपरिवर्तयति^२ ॥ ८ ॥ विष्णोः क्रमोऽसीति^३ पर्यायैर्यजमानश्चतुरः
क्रमान्क्रामति ॥ ९ ॥ अकन्ददभिरिति^४ क्रमाणां पारे जपति ॥ १० ॥ दक्षिणा-
वर्तते—[अन्ने] ऽभ्यावर्तनिनिति^५ ॥ ११ ॥ आ त्वा हर्षमित्यावृत्य जपति ॥ १२ ॥
उदुत्तममिति^६ शिक्षयपाशसुन्मुच्चते ॥ १३ ॥ अग्रे बृहन्नुषसामित्युन्मुच्य
जपति ॥ १४ ॥ हँसः शुचिषदित्यादधाति ॥ १५ ॥ सन्नवर्तीभिरुपतिष्ठते । दिवस्प-
रीति^७ च वात्सप्रेण ॥ १६ ॥ रुक्मप्रतिमोचनादि वत्सप्रान्तं यजमानः करोति
॥ १७ ॥ अनुगम[यत्याहवनीयम्] ॥ १८ ॥ मुष्टिकरणाद्याध्वरिकेण दीक्षो-
पायो व्याख्यातः ॥ १९ ॥ व्यत्यासं क्रमणं वात्सप्रेण करोति पूर्वेण्युः क्राम-
त्युत्तरेद्युर्वात्सप्रम् ॥ २० ॥ ऐन देवा ज्योतिषेत्यद्वरहर्घृताकाँ समिधमादधाति
॥ २१ ॥ अग्रपर्त इति व्रतकालेष्वज्ञाकाम् ॥ २२ ॥ समिधामिमिति^८ चानकाम्
॥ २३ ॥ गायत्र्या ब्राह्मणस्यादध्यात् प्र प्रायमभिरिति^९ त्रिष्टुभा राजन्यस्य द्वाभ्यां
गायत्रीभ्याँ वैश्यस्य ॥ २४ ॥ प्रयास्यननसि विहारमादधाति ॥ २५ ॥ उदु त्वा
विश्वे देवैँ इत्यग्निमुद्यच्छ्रुति ॥ २६ ॥ हँसः शुचिषदित्यादधाति ॥ २७ ॥ सन्नवर्ती-
भिरुपतिष्ठते ॥ २८ ॥ प्रेदमैँ इति प्रयापयति ॥ २९ ॥ अकन्ददभिरिति^{१०} सर्जदभि-
मन्त्रयते ॥ ३० ॥ यद्युखा भस्मना प्रतिपूर्येतेष्कासु कार्यम् ॥ ३१ ॥ पुरीषे
पशुकामः कुर्वीत ॥ ३२ ॥ अप्सु यायावरः प्रवपेत् ॥ ३३ ॥ आपो देवीरिति^{११}
प्रथयति ॥ ३४ ॥ प्रसद्य भस्मनां ॥ पुनरासदेति^{१२} भस्मसुष्टी प्रत्यावपति ॥ ३५ ॥
पुनरूर्जी^{१३} ॥ सह रथ्येति^{१४} निवृत्यं बोधा मे अस्येत्युपतिष्ठते ॥ ३६ ॥

इति चयने [प्रथमे ५ध्याये] तृतीयं खण्डम् ॥

दीक्षितस्येष्टकाः कुर्वन्त्यदीक्षितस्य वा ॥ १ ॥ न वेवानालघ्यप्राजाप-
त्यस्य ॥ २ ॥ मृन्मयीस्त्यालिखिताश्चतुरश्चा दक्षिणावृतः सव्यावृत ऋजुले-
खाश्च निर्मन्थयेन लोहिनीः^{१४} पचन्त्यन्वाहार्यपचनेन वा ॥ ३ ॥ समाप्तासु
दीक्षासु क्रमवात्सप्रे ॥ ४ ॥ तस्या एतत्तिनति (?) देवयजनमध्यवस्थति^{१५}

1 MS II. 7. 8.

8 MS II. 6. 12: 71. 14.

2 १ The ms विपरिवर्ति first hand, धारय-
माणो second hand.

9 १ The ms second hand अक्षशब्दमभिं.

3 MS II. 7. 9.

10 १ The ms विवृत्यसच्च first hand, विह-

4 The ms first hand क्रम वत्स०. The
second hand is worthless.

11 In the ms लोहिनीः is put after श्या-
लिखिता.

5 MS II. 7. 12: 91. 9.

12 Cp KS XX. 1: 18. 7 अपेत वीत वि च

6 MS II. 10, 1: 132. 5.

सर्पतात इति देवयजनमध्यवस्थति,

7 MS II. 7. 10.

॥ ५ ॥ आहवनीयदेशे गार्हपत्यं चिनोति ॥ ६ ॥ मरडलं चतुरश्च वा व्याया-
ममात्रं विमायोद्दत्याद्विरबोद्य यो नो अग्निः^१ ॥ मयि गृहामीति^२ जपति ॥ ७ ॥
चितः स्थ परिचितः स्थेत्येकविँशत्या शर्कराभिः परिश्रयति ॥ ८ ॥ अमेरमसासीति^३
सिकता निवपति ॥ ९ ॥ संज्ञानमसीत्यूषान्नयुप्य व्यूहति ॥ १० ॥ अयं सो अग्नि-
रिति^४ प्रभृतिभिश्चतस्रो मध्ये प्राचीरुपदधाति ॥ ११ ॥ इडाममे^५ ॥ अयं ते योनि-
श्चत्विवै इति द्वे समीची पुरस्ताच्चिदसि तथा देवतयाऽजिरस्तद्वासादेति^६ ॥ १२ ॥ पर-
चिदसीति^७ द्वे समीची पश्चात् ॥ १३ ॥ त्रयोदश च लोकं पृणाः ॥ १४ ॥ पृष्ठे दिवीति^८
चात्वालदेशात्पुरीषमाहृत्यं व्यूहति ॥ १५ ॥ एवं सर्वाश्चिनोति ॥ १६ ॥ पञ्च-
चितिकं प्रथमं त्रिचितिकं द्वितीयमेकचितिकं तृतीयम् । सर्वत्र वैकचितिकम्
॥ १७ ॥ संचिते समितं संकलयेथामित्युख्यं निवपति ॥ १८ ॥ मातेव पुत्रमिति^९ शिक्या-
दुखाँ विमुच्छते ॥ १९ ॥ न रिक्तांमवेक्षते ॥ २० ॥ प्रत्यग्दक्षिणा नैऋतीभि-
र्यन्ति ॥ २१ ॥ यदस्य पारं इति शिक्यमादत्ते ॥ २२ ॥ तिस्स्तुषपक्वाः कृष्णा
इष्टकाः^{१०} खकृत इरिणे ऽसुन्वर्तमिति^{११} तिसृभिः परां परामुपदधाति ॥ २३ ॥ न
तंयादेवतं करोति ॥ २४ ॥ यं ते देवीति^{१२} शिक्यमधिवपति^{१३} ॥ २५ ॥ स्वमसूत्र-
मासन्दीमिति निधाय यदस्य पारे रजस्त्वा इत्यपः परिषिञ्चन्पर्येति ॥ २६ ॥ भूत्यै नर्म-
इत्युक्त्वा निवृत्य

शं नो देवीरभिष्य आपो भवन्तु पीतये ।

शं योरभिष्ववन्तु नः ॥

इति परेगोष्ठं मार्जयन्ते^{१४} ॥ २७ ॥ अनपेक्षमाणाः प्रत्यायन्ति ॥ २८ ॥ निवे-
शर्ण इति गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते ॥ २९ ॥ येन देवा ज्योतिषेत्याहवनीयं यजमानः
समिन्द्रे ॥ ३० ॥ प्रायणीयाप्रभृति समानमोपसद्ग्रहः ॥ ३१ ॥ पूर्वाङ्गिकमुप-
सदं कृत्वा यूपं छित्वा वेदिं कृत्वाग्निं विदधाति सप्तपुरुषं त्रीन्प्राचश्चतुरस्त-
र्येष्वै ॥ ३२ ॥ पुरुषमात्राणि पक्षपुच्छानि भवन्ति ॥ ३३ ॥ आत्मा चतुःपुरुषो^{१५}

1 MS I. 6. 1.

8 MS II. 7. 12.

2 MS II. 7. 11.

9 The ms इष्टकास्तिसःः.

3 The ms first hand यथ, which is struck off by the second hand.

10 The ms शुघ्वच्च०.

4 MS II. 13. 11; 161. 14.

11 ! The ms शिक्यं नाभिनयति.

5 The ms पुरीषमसीति हृत्य first hand, पुरीषमसीति पुरीषमाहृत्य second hand.

13 The ms second hand उदीचः (for तिर्यक्).

6 The ms चैक०.

14 The ms adds अमिर्.

7 The ms न निरुक्तम०.

भवति ॥ ३४ ॥ अरर्णि पक्ष्योरत्युपदधाति^१ ॥ ३५ ॥ ग्रादेशमात्रं पुच्छे^२ वितस्ति वा ॥ ३६ ॥ प्रजापतिष्ठवा सादयतु तथा देवतयाङ्गिरस्वदधुवा सीदेति विहितस्य मध्यं^३ विमृश्य सजूरब्दं इति दर्भस्तस्मे हिररण्ये च मध्ये उर्मि जुहोति ॥ ३७ ॥ द्वादशयु-
क्लेन सीरेणार्णि कृषति षडगुक्लेन वा ॥ ३८ ॥

इति चयने [प्रथमे ५ध्याये] चतुर्थं खण्डम् ॥

सं वरत्रा दधातन निराहावान्कण्योतन ।
सिद्धाभास्त्रा अवटसु द्रिणैँ वर्यं विश्वाहाजस्त्रमन्तिम् ॥
निष्कृताहावमवर्तं सुवरत्रं सुप्रेचनम् ।
उद्रिणैँ सिद्धे अन्तिम् ॥

इति युग्घवरवाणि संबध्नाति ॥ १ ॥ पूषा युनक्तिवति^४ युनक्ति ॥ २ ॥ लाङ्गलं पर्वीरवमिति^५ कृषति ॥ ३ ॥ पुच्छादधि शिरः शिरस्तः पुच्छं पुच्छतः शिरस्तस्मः सीताः संपादयति ॥ ४ ॥ एतेन धर्मेण दक्षिणावतो दक्षिणस्मातपक्षादुत्तरमुत्तरस्याः श्रोण्या दक्षिणमैः संदक्षिणस्या उत्तरम् ॥ ५ ॥ द्वादश सीताः संपाद्य प्राच उत्सृजन्ति—विमुच्यध्वमध्यां इति ॥ ६ ॥ विसृज्याध्वर्यवे वैकर्षणान्ददाति ॥ ७ ॥ कृष्टे^६ सर्वाद्वानि यवाँश्च मधूद्युतान्वपति—या ओषधैर्यं इति चतुर्दशभिः ॥ ८ ॥ यस्य न वपेत्तेऽमनसा ध्यायेत् ॥ ९ ॥ तस्येधमे उपि^७ कुर्यात् ॥ १० ॥ ये वनस्पती-नामास्फलास्तेषामश्चीषोमीयायेधमे संनहोत् ॥ ११ ॥ शिष्टान्मनसा ध्यायेत् ॥ १२ ॥ व्युत्कृष्टो लोष्टादिस्तेभ्यो यथाहृतां मध्याय संभरति—मा नो हि सीदिति^८ चत-सृभिः ॥ १३ ॥ यां जनतां ज्ञाध्यन्तीमिष्ठेत्तां प्रतीष्मूर्जमित्युक्त्वाददीति ॥ १४ ॥ यथा मन्येत तस्यां निहनिष्ठतीस्येवमुपक्रमेत ॥ १५ ॥ कामं कामदुधे धुक्षेति^९ लोष्टान्कृष्टां चाभिमृशति ॥ १६ ॥ व्याधारणान्तामुत्तरवेदिं करोति ॥ १७ ॥ अग्निरुच-रवेदिः ॥ १८ ॥ एतेन धर्मेणापरिमिताभिः शर्कराभिरार्णि परिश्रयति ॥ १९ ॥

त्रिं कृणुः च स हि वो नृपाणो वर्म सीन्धवं बहुला पृथूनि ।

1 Nearly identical with MS III. 2. (पुच्छादस्तः second hand).

4: 21. 2.

8 The ms. ○ जंते. Cp MS III. 2. 3:

2 The ms. पुच्छं.

21. 9.

3 The ms. मध्यम first hand, मध्यमं second hand. 9 ! The ms. सर्वे कृष्टे.

10 MS II. 7. 13.

4 MS II. 12. 3: 146. 2.

11 The ms. निवपेत् (for न वपेत्).

5 The ms. second hand विश्वाहादस्तः○.

12 ? The ms. इमव (for तस्येधमे उपि). Cp

6 MS II. 7. 12.

MS III. 2. 4: 21. 17.

7 The ms. पुच्छादधि शिरस्कतः पुच्छंसुतः 13 MS II. 7. 14.

पुरः कुण्डलमयसीरधृष्टा मा वः सुखोऽन्नमसो दृढत तम् ॥

परि त्रिविश्वधरं यात्यन्नी रथीरिच ।

आ देवषु प्रयो दधर्ते ॥

परि वाजपतिरिति परिश्रितमभिमन्त्याग्ने तव श्रो वर्णे इति सिकता निवपति ॥ २० ॥ संज्ञानमसीत्यूषान्युप्याप्यायस्त्व ॥ सं ते पर्यासीति॑ व्यूहति॑ ॥ २१ ॥ सीतामध्ये कुम्भेष्टकां उपदधाति षट् कुम्भा द्वे द्वे कृष्णं च कृष्णी [च] चतस्रो उपचतः स्वयमातृणणालोके द्वे दिन्नु समन्या यन्तीति॑ यजुषो षर्द ॥ २२ ॥ प्रथमया-द्विः पूरयित्वोत्तराभिर्द्वादशोपद्याय द्वाभ्यामुपतिष्ठेत ॥ २३ ॥ दिवि श्रयस्वेति॑ नैवारं चरं पद्यसि श्रृतमुपदधाति ॥ २४ ॥

इति चयने [प्रथमे ५ध्याये] पञ्चमं खण्डम् ॥

सददोहसा सह लोकंपृणाः सर्वेष्टकासु तथा देवतया करोति ॥ १ ॥ शीर्षाव्यवसेस्थाप्यर्थं इति लोको मध्ये स्वयमातृणणालोकः ॥ २ ॥ वर्जयेत्कृष्णां भिन्नामलत्वमीमिति॑ ॥ ३ ॥ दक्षिणाद्वृद्धिर्दक्षिणं पुच्छुमुपदधाति सव्यावृद्धि-रुत्तरमृजुलेखाभिर्दोषम् ॥ ४ ॥ अग्रेणाहवनीयमानहुहे चर्मणि मुख्याश्वितीना-मासाद्य संप्रेष्यति—चित्यग्निभ्य इत्युपाँशु प्रणीयमानेभ्यो उग्रबूहत्युच्चैः ॥ ५ ॥ प्राची-मनु प्रदिशमिति॑ प्रणयति ॥ ६ ॥ अश्वपूर्वा यन्ति ॥ ७ ॥ उत्तरं पुच्छाप्यर्थं प्रत्या-क्रम्यैन्द्र सानसि॑ रथिमित्याक्रमणामुपदधाति ॥ ८ ॥ पुरस्तात्प्राचीनास्तेन स्वय-मातृणणालोकमभ्यस्थौ विश्वा इत्याक्रमयति ॥ ९ ॥ प्राञ्चं प्रक्रमय्य प्रत्यञ्चमभ्य-वर्तयति ॥ १० ॥ तपो येनिरसीति॑ पदे पुष्करपर्णमुपदधात्यपां पृष्ठमसीति॑ च ॥ ११ ॥ अधस्तान्नाभिपुष्करपर्णे रुक्मं ब्रह्म ज्ञानमिति॑ पश्चात्पाशमधस्तान्निर्बाध्यं सा-दयति॑ ॥ १२ ॥ कृणुष्व पार्जे इति पञ्चमिरदण्णया व्याघारयति ॥ १३ ॥ हिरण्यगर्भ॑ इति रुक्मे सौवर्णं पुरुषमुक्तानमुपदधाति ॥ १४ ॥ द्रप्सश्वस्कन्देत्यभिमन्त्य नमो ५स्तु सर्पेभ्यै इति तिस्रुभिरनुदिशति व्याघारयति च यथा रुक्मम् ॥ १५ ॥ अयमग्निः

1 This verse occurs in MS IV. 13. 4: Man VI. 1. 6. 18-20.

203, 3 without any variations, and 7 ?

there also it is followed by परि 8 ? The ms °लद्धमीति.

वाजपतिः.

9 MS I. 6. 2.

2 MS II. 7. 14.

10 MS IV. 12. 3: 184, 13.

3 MS II. 7. 11: 89. 6.

11 MS II. 13. 2: 153. 6.

4 The ms रुक्मका first hand, अभीष्टका second hand.

12 MS II. 7. 3: 76, 16.

13 MS II. 7. 15.

5 MS II. 13. 1.

14 ? The ms पश्चाभ्यसमधस्तान्निर्वाग्म.

6 The sūtra is hopelessly corrupt. Cp

सहसिणे इति स्तुचं कार्ष्मर्यमर्यां घृतस्य पूर्णा दक्षिणतः सादयति भुवो यज्ञस्येति १
दध्न औदुम्बरीमुत्तरतः ॥ १६ ॥ तेजो उसीति^१ हिरण्येष्टकाँ शर्कराँ स्वयमातृणामभ्वेनोपग्राप्य भूक्षुवः स्वरित्यभिमन्त्र्य ध्रुवासि धरणेति^२ चाचिदुषा सह ब्राह्मणेन प्रजापतिष्ठवा सादयत्विति पुरुषे सादयति ॥ १७ ॥ पुरुषस्यास्ये छिद्रं करोति ॥ १८ ॥
भूरिति ग्राचीमुद्देहदिति^३ ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ १९ ॥ चित्ति जुहोमीत्यातृणे जुहोति ॥ २० ॥ पृथिवीमाकमिषमिति यजमानं वाचयति ॥ २१ ॥ यजमानो उविदुषे वरं ददात्यविद्वानधर्वर्यवे ॥ २२ ॥ यास्ते अग्न आद्रा योनयं इति कुलायिनीम् ॥ २३ ॥ कारडात्कारडादिति^४ दूर्वेष्टकां लोष्टं दूर्वामिश्रां संसृष्टं स्वयमातृणायाः ॥ २४ ॥ यास्ते अग्ने सूर्ये रुचे इति वामभृतं हिरण्यशक्लावध्यूहाँ ॥ २५ ॥ विराङ् ज्योतिरधारयद्गूरसि भुवनस्य रेतं इति द्वितीयाम् ॥ २७ ॥ समाङ् ज्योतिरधारयदिति^५ द्वितीयाम् ॥ २८ ॥ प्रथमायां चितौ यून उपदध्यान्मध्यमायाँ विवयसो विहृता स्थविरस्य ॥ २९ ॥ पुत्री चिन्वतिति द्वयोर्ब्राह्मणम् ॥ ३० ॥ वृहस्पतिष्ठवा सादयतु पृथिव्याः पृष्ठे ज्योतिष्मतीमिति^६ विश्वज्योतिष्ठम् ॥ ३१ ॥ उदपुरा नामसीति^७ मरडलामवदध्यात् ॥ ३२ ॥ ऋतव्या उपदधाति—मधुश मावरस्वेति^८ पर्यायैद्वे द्वे चित्यां चित्यां चतस्रो मध्यमायाम् ॥ ३३ ॥ द्वे द्वे पर्यायेणाभ्यन्तःश्लेषो उसीत्यनुषेत् ॥ ३४ ॥ धर्मेष्टका उपधायां बाढासीत्यषाढाम् ॥ ३५ ॥ कूर्मे कच्छुपं मत्स्यं दध्ना मधुना घृतेन मधु वाता ऋता-यर्त इति तिसृभिः समाज्यापां त्वा गद्यंत्सादयामीत्यभिमन्त्र्य मही वौरिति^९ पुरस्तात्प्रत्यञ्च सादयति ॥ ३६ ॥ औदुम्बरमुलखलमुसलं प्रादेशमात्रं चतुःस्त्रक्ति ॥ ३७ ॥

इति चयने [प्रथमे ५ध्याये] पठं खण्डम् ॥

यच्चिद्दि त्वं गृह गृह उल्लक्षक मुज्यसे ।

इह युमत्तमै वद जयतामिव दुन्दुभिः ॥

इति ब्रीहीनवहत्य सहव्रीह्युपदधाति—इदं विष्णुरिति^{१०} दक्षिणतः पुरस्तात्स्वयमातृणायाः ॥ १ ॥ उखाँ सिकतामिः पूरयति दध्ना मधुना घृतेन वा—अग्ने युक्त्वा हि ये तर्त्वे ॥ युक्त्वाँ हि देवहूतमानिति^{११} संहिताभ्यामभिजुहोति ॥ २ ॥ चि-

1 MS II. 7. 15.

8 "According to the Brāhmaṇa (III. 2.

2 The ms adds सह.

6: 25, 8) there may be only two of these istakās"?

3 MS III. 2. 6: 24. 15.

9 MS II. 8. 14: 117. 7.

4 MS II. 10. 6: 139. 8.

10 MS II. 8. 12.

5 The ms इदाति । स विद्वा०.

11 MS II. 7. 17.

6 MS II. 7. 16.

7 ! Thus the ms second hand. The 12 The ms inserts अग्ने before युक्त्वा.
first hand ०शक्लावहत्य मूभिः. Cp MS ib: 101, 10.

षाद्य नक्षोषासा^१ ॥ स्युता देवेभिरित्यादते ॥ ३ ॥ पृथिवि पृथिव्याँ सीदेति^२ सादयत्यु-
त्तरतः पुरस्तात्स्वयमातृणाया यावत्युल्खलम् ॥ ४ ॥ समित्स्ववन्तीति^३ दध्ना
मधुमिश्रेण शिराँसि पूरयित्वा छिद्रेषु हिरण्यशकलानप्यस्यति—ऋचे त्वेति^४
दक्षिणस्मिन्नकर्णचिछिद्रे रुचे त्वेति^५ सब्ये भासे त्वेति^६ दक्षिणस्मिन्नक्षिचिछिद्रे ज्योतिषे
त्वेति^७ सब्ये उभौदिमिति^८ दक्षिणस्मिन्नासिकाछिद्रे उभैर्वेवानरस्येति^९ सब्ये उभिस्ते-
ज्ञेत्यास्ये रुक्मो वर्चेत्यवकर्तने ॥ ५ ॥ सहस्रदा असीति^{१०} पुरुषशिरो उभिमन्या-
दित्यं गर्भमित्युखायामुक्तानमुपदधाति पश्चादवकर्तनतः ॥ ६ ॥ चित्रं देवाना-
मित्यर्धर्चाभ्यामक्षिचिछिद्र्योर्हुत्वा पश्चात्पुरुषशिरसः पुरुषचितिमुपदधाति
पुरुषस्य प्रतिमाम् ॥ ७ ॥ मा छन्दं इति द्वादश पर्यायाः ॥ ८ ॥ तेषां
तिस्त्रस्तिस्त्र एकैकेन ॥ ९ ॥ तेन छन्दसेत्यनुषेजेत् ॥ १० ॥ वातस्य जूतिमिति^{११} पूर्वार्धे
उश्वशिर उत्तराभिस्त्रभिर्यथासमाज्ञातमितराणि पञ्चार्धे गोशिरो दक्षिणार्धे
उविशिर उत्तरार्धे [वस्त]शिरः ॥ ११ ॥ इमं मा हि^{१२} सीरिति^{१३} पञ्चभिरुत्सगैरुपधा-
नानुपूर्वेणोपतिष्ठेत ॥ १२ ॥ यद्येकं स्यादनुपरिहारमुपदध्यालोकान्वोपतिष्ठे-
तोत्सर्गेश्च ॥ १३ ॥ उत्तरमेंसं स्वयमातृणायान्तरेर्ण संचेरेदंसशिराँसि—
त्वं यविष्टेति^{१४} सँवत्सरीं जपति^{१५} ॥ १४ ॥ सर्पशिर उत्तरस्मिन्नसं उपधाय नमो इतु
सर्पेभ्यं इति तिस्त्रभिरनुदिशति ॥ १५ ॥ अपां त्वेमन्तसादयामीति^{१६} पञ्चदशापस्याः
पञ्च पञ्चाभित उपदधाति ॥ १६ ॥ छन्दस्याः पञ्चोत्तरतः ॥ १७ ॥ अवं पुरोभ-
रिति^{१७} पञ्चाशतं प्राणभृतः पञ्चमिः पर्यायैर्दश दशैकेन ॥ १८ ॥ प्रथमं दशवर्गं
पुरस्तादुपदधात्यथ द्वितीयं पञ्चान्तृतीयं दक्षिणात्यश्चतुर्थमुत्तरतो मध्ये पञ्चमम् ॥
१९ ॥ आयुषे प्राणः संततः प्राणापानं संतन्विति पञ्चाशतं सँयतो दशमिः पर्यायैः
पञ्च पञ्चैकेन ॥ २० ॥ प्राची दिगित्यैतिमात्रा यथा प्राणभृतः पञ्चाशतमुपदधाय
व्रतमुपदधाति ॥ २१ ॥

इति च्चने [प्रथमे उद्याये] सप्तमं स्त्रण्डम् ॥

1 MS II. 7. 16.

8 The ms सँवत्सरी यज्ञपति. The entire
sūtra is corrupt.

2 MS II. 7. 17.

9 MS II. 7. 15: 97. 1.

3 MS I. 3. 37: 43. 8.

10 MS II. 7. 18: 103. 6.

4 MS II. 8. 3: 108. 11.

11 MS II. 7. 19: 103. 15.

5 MS II. 13. 14: 163. 7.

6 ¹ Thus the ms first hand. The

12-12 The ms ऋथ द्वितीयं तृतीयं पञ्चाद्
second hand ०मातृणायामन्तरेरण (to द्वितीयं दक्षिणातः. Cp II. 2. 1. 21.

be read as ०मन्तरे न ?).

13 MS II. 7. 20: 104. 16.

7 MS II. 13. 11: 162. 1.

सम्यच्च प्रेताशामे: सोमस्य सूर्यस्य ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां
जम्भे दधामि ॥

उग्रा च भीमा च पितृणाँ यमस्येन्द्रस्य ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि
तमेषां जम्भे दधामि ॥

प्राची च प्रतीची च वसूनाँ रद्राणामादित्यानां ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विष्मो यश्च नो
द्वेष्टि तमेषां जम्भे दधामि ॥

यन्त्री च यमनी च मित्रावरुणयोर्मित्रस्य धातुस्ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विष्मो यश्च नो
द्वेष्टि तमेषां जम्भे दधामि ॥

भ्रुवा च पृथिवी च सवितुर्मरुताँ वरुणस्य ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि
तमेषां जम्भे दधामि ॥

उर्वी चाधिपती च बृहस्पतेविक्षेषां देवानां ते ते ऽधिपतयस्ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि
तमेषां जम्भे दधामि ॥

इति वैश्वदेवीः^१ प्रथमा व्रतस्य ॥ १ ॥ प्राच्या त्वा दिशा साद्यामीति पञ्चात्मे-
ष्टका पक्षकां लोकेषु ॥ २ ॥ इन्द्रो दधीचो अस्थभिरिति^२ दशार्थवैशिरो नव पूवार्धे
एकां मध्ये ॥ ३ ॥ तिस्रो गायत्रीः पुरस्तादायाहि शुषुमा हि तै इति ॥ ४ ॥ रथन्तरं
द्वे द्वे तिस्रः कृत्वोपदधाति—

अभि त्वा शूर नोनुमो ऽदुरवा इव धेनवः ।

ईशानमस्य जगतः स्वर्दशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥

न त्वावं अन्यो दिव्यो न पर्यिवो न जातो न जनिष्यते ।

अश्वायन्तो मधवजिन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥^३

इति रथन्तरम् ॥ ५ ॥ द्वे द्वे चित्यामुपदधाति ॥ ६ ॥

त्वामग्ने वृषभं चेकितानं पुनर्युवानं जनयन्तुपागाम् ।

अस्थूरि नौ गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नस्तेजसा सैशिशाधि ॥

इत्यृष्ममसुपथाय लोकंपृणया चिति^४ संछादयति ॥ ७ ॥ चित्यां चित्यां
हिररयशकलमप्यस्यति ॥ ८ ॥ अश्वं श्यावमालभते ॥ ९ ॥ पृष्ठे दिवीति^५ चात्वा-
लात्पुरीषमतिहृत्य व्यूहति ॥ १० ॥ अग्निहोमचितिहोमान्जुहोति ॥ ११ ॥ अग्ने
कद्यति^६ पञ्चाग्निहोमाः ॥ १२ ॥ या त इषुरिति^७ सर्वत्रानुषजेत् ॥ १३ ॥ तेषामेकैकेन
चित्यां चित्यां जुहोति^८ ॥ १४ ॥ यो अप्स्वन्तरभिरिति^९ पञ्च चितिहोमाः ॥ १५ ॥

1 The ms. o देवी.

thena.

2 MS II. 13. 6: 154. 9.

5 MS II. 13. 11: 161. 14.

3 MS II. 13. 9.

6 MS II. 13. 12.

4 Although derived from MS ib the two verses are here given sakalapā-

7 The ms adds चितिहोमान एव.
8 MS II. 13. 13: 162. 10.

अग्ने देवं इहावह जज्ञानो वृक्षबर्हिषे ।

असि होता न ईज्यः ॥

अगन्म महा नमसा यविष्टं यो दीदाय समिद्धः स्वे दुरोणे ।

[चित्रभाँु रोदसी अन्तर्लवीं स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यञ्चम्]³ ॥

[मेधा]कारं विदथस्य प्रसाधनमन्नि होतारं परिभूतमं मतिम् ।

त्वामर्थस्य हविषः समानमित्वां महो वृणते नान्यं त्वत् ॥

मनुष्वत्वा निधीमहि मनुष्वत्समिधीमहि ।

अग्ने मनुष्वदङ्गिरो देवान्देवयते यज ॥

अग्निर्हि वाजिनैं विशे ददाति विश्वचर्षणिः ।

अग्नी राये स्वाभुवं स प्रीतो याति वीर्यमिष्ठं स्तोतृभ्य आभर ॥

इति पञ्च ॥ १६ ॥ तासामेकैकयां चिर्ति चितिमभिमृशत्यमे धामानीति³
च ॥ १७ ॥ व्रतप्रभृत्यभिमर्शनानन्तं सर्वचिर्तिषु ॥ १८ ॥ अनूपसदमग्निं चिन्वन्ति
चिन्वन्ति ॥ १९ ॥

इति चयने [प्रथमे ५ध्याये] ३४मं खण्डम् ॥

इति⁴ प्रथमो ५ध्यायः ॥

1 Though read sakalapāthena the verse 3 MS II. 13. 11: 162, 3.
is from MS II. 13. 5: 154, 1-2. 4 The ms adds चयने.

2 The ms तासामेकैकां.

अश्वं श्रेतमालभन्चिर्तीरुपदधाति ॥ १ ॥ ध्रुवक्षितिरिति^१ पञ्चांश्विनीलों-
 केषु ॥ २ ॥ उपधायर्तव्यां उपदधाति पञ्च पञ्चोत्तराः सज्जैवैरिति^२ पर्यायैः ॥ ३ ॥
 सज्जैवैरिति^३ पुरस्तात्पर्यायाणामनुषजेत्सज्जैवैर्वयुनावैरित्युपरिष्ठात् ॥ ४ ॥ प्राणं
 [मे] पाहीत्यृतव्यासु वायव्या अनूपदधीतापः पिन्वेति^४ वायव्यास्पस्याः क्वन्न
 वर्य इत्यपस्यासुतपञ्चोत्तस्तः पुरस्तादुपधायोत्तरैः पर्यायैः पञ्च पञ्चाभित
 उपदधाति^५ ॥ ५ ॥ व्याख्याताः सार्वचितिकाः ॥ ६ ॥ तृतीयामुपदधाति^६ ॥ ७ ॥
 इन्द्रामी अव्यथमामामिति^७ स्वयमातृणामभिमन्त्र्य विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य
 पृष्ठे^८ ॥ अन्तरिक्षे यच्छेति^९ सादयति ॥ ८ ॥ नात्राविद्वान्न वरदानम्^{१०} ॥ ९ ॥
 अन्तरिक्षमाक्रमिषमिति यजमानं वाचयति ॥ १० ॥ ज्योतिरसि ज्योतिर्मेयच्छेति^{१०}
 हिरण्येष्टकाँ राश्यसि प्राची दिगिरिति^{११} पञ्च दिश्या लोकेषुपधाय रेतःसिच्च रेतः-
 सिच्चौ वा विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे ज्योतिष्मतीमिति^{१२} विश्वज्योतिषम-
 पराजिता नामासीति^{१३} मरण्डलाँ सादयति^{१४} ॥ ११ ॥ आयुमे पाहीति^{१५} दश पुरस्तादुप-
 धायोत्तरैः पर्यायैर्द्वादश द्वादशाभित उपदधाति^{१६} ॥ १२ ॥ मूर्धासि राङ्गिति^{१७} सप्त
 पुरस्ताद्यन्त्री राङ्गिति^{१८} सप्त पञ्चात् ॥ १३ ॥ समीचीरक्षण्या द्वेष्यस्य ॥ १४ ॥
 व्याख्याताः सार्वचितिकाः ॥ १५ ॥ चतुर्थामुपदधाति ॥ १६ ॥ आशुविश्वदिति^{१९}
 पुरस्ताद्वयोग्या सप्तदर्शी इति दक्षिणतो भान्तैः पञ्चदर्शी इत्युत्तरतो धरण एकंविश्वं

1 MS II. 8. 1.

9 MS II. 7. 16: 99, 10.

2 ? The ms लोकेपि.

10 MS II. 7. 15.

3 The ms ०व्ये.

11 The ms नात्र विद्वान्वरदानं.

4 MS II. 8. 2.

12 MS II. 8. 9: 113. 5.

5 ?

13 MS II. 8. 14: 117, 9.

6 Based on MS III. 2. 9: 29, 11-13.

14 ? The ms मंगलावृत्या.

7 The ms तृतीयानुपवंती first hand, तृतीयां

15 From MS III. 2. 9: 30. 5.

चितिं चिनोत्य् second hand.

16 MS II. 8. 4.

8 MS II. 8. 3.

17 The ms ध्वान्तः.

इति पश्चात्प्रतिरक्षादर्थं इति षोडश शेषेणोपधायर्तव्ये उपधायैकया स्तुतेति^१ सप्तदश सूष्टीरूपधाय ऋतूनां पक्षीति^२ पञ्चदश व्युष्टीरूपदधाति ॥ १७ ॥ व्याख्याताः सार्वचितिकाः ॥ १८ ॥ पञ्चमीमुपदधाति ॥ १९ ॥ अग्रे जातानिति^३ पश्चाच्च[तुश्च]ल्वारिःशी स्तोर्मै इत्युत्तरतो ऽमे: पुरीभिति^४ मध्ये ॥ २० ॥ चत्वारिःशतमेवश्छन्दे इति प्रथमं दशवर्गं पुरस्तादुपदृधात्यथ द्वितीयं पश्चाच्चृतीयं^५ दक्षिण-तश्चतुर्थमुत्तरतः ॥ २१ ॥ रश्मिना क्षयाय क्षयं जिन्वेति^६ त्रयख्लिःशतं स्तोमभागौ^७-श्चतुरः सप्त वर्गान्दक्षिणत उपधाय पञ्च लोकेषूपदधाति ॥ २२ ॥ राश्वसि प्राची दिगिति^८ पञ्च नाकसदो लोकेषु ॥ २३ ॥ अथं पुरो हरिकेशं इति पञ्चचूडाः पञ्च नाकसत्स्वच्युपदधाति पश्चात्प्राचीमुत्तमाम् ॥ २४ ॥ पुरोवातसनिरसीति^९ पञ्च वृष्टिसनयो लोकेषु संयान्यावृष्टिपधायाम्बा च बुर्लौ चेति^{१०} षोडश ॥ २५ ॥ येनैः ऋषेण्ये इति त्रिभिरुवाकैरेकत्रिःशतममृतमैः ॥ २६ ॥ तपो योनिरित्यैषौ ऋचा त्वा छन्दसा साद्यामीति^{११} च ॥ २७ ॥ दूतैः [वो] विश्ववेदसमिति^{१२} पञ्च ॥ छन्दश्चितिमुपदधाति—अथमग्निः सहस्रिणैः इति तिस्रो गायत्रीः पुरस्तात् ॥ २८ ॥ तिस्रस्तिसन्नो ऽभित उपदधाति । [त्रिष्टुभिर] दक्षिणतः । जगतीभिः पश्चात् । अनुष्टुभिरुत्तरतः ॥ ३० ॥ पञ्जिभिः पुरस्तादुपदधाति । बृहतीभिर्दक्षिणतः । उष्णिणिभिः पश्चात् । ककुञ्जिभरुत्तरतः ॥ ३१ ॥

इति चयने [द्वितीये उध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

भद्रो नो अभिराहुतो भद्रा रातिः सुभगो भद्रो अध्वरः ।

भद्रा उत [प्रशस्तयः] ॥

[भद्रा उत] प्रशस्तयो भद्रं मनः क्षणुष्व वृत्रत्येण ।

1 MS II. 8. 4.

11 The ms पुरस्ताऽ.

2 MS II. 8. 6; 110. 6.

12 MS II. 8. 13.

3 MS II. 13. 10: 159. 14.

13 The ms संयाज्या०.

4 MS II. 8. 7.

14 The ms ०धायांवाच्चु.

5-5 ? The ms ०दधातीत्य द्वितीयं तृतीयं

15 The ms रथे । न रुषय. (for येना).

पश्चाद् द्वितीयं. Cp II. 1. 7. 19.

16 MS II. 12. 4: 147. 6.

6 MS II. 8. 8: 112. 5.

17 ?

7 The ms ०भागा० and वर्गा० (for ०भागान्
and वर्गान्).

18 MS II. 13. 2; 153. 6.

19 MS II. 13. 4: 153. 13.

8 MS II. 8. 9: 113. 5.

20 The ms first hand हुतॄः.

9 MS II. 8. 10: 114. 13.

21 MS II. 13. 5: 153. 17.

10 The ms ०त्यु० first hand, ०भ्यु०
second hand, Cp MS III. 3. 1: 32. 7.

22 MS II. 13. 7: 155. 13.

येना समत्सु सासाहि ॥

येना समत्सु सासह्यव स्थिरा ततुहि भूरि शर्धताम् ।

वनेमा ते अभिष्ठिभिः ॥

इति ॥ १ ॥ विराजः प्रेद्यो अमे^५ ॥ इमो अमे इति ।

अभिं नरो दीधितिभिररण्योहस्तच्युती [जनयन्त प्रशस्तम्] ।

[द्वे] दशं गृहपतिमर्थयुम् ॥

इति ॥ २ ॥ अमे तमयेति^६ दक्षिणतः । अभिं हो[तारं मन्त्रं इत्य]तिच्छ्रन्दसः पश्चात् ॥ ३ ॥ त्वं नो अमे^७ ॥ स त्वं नो अमे^८ ॥ तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः^९ ॥ [अधा ह्य]मे^{१०} ॥ एवा ह्यमैँ इति द्विपदा उत्तरतः ॥ ४ ॥ रेतःसिच्चमुपधाय परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवः पृष्ठे ज्योतिष्मतीमिति^{११} विश्वज्योतिष्म् ॥ ५ ॥ अथिदौर्नामासीति^{१२} मण्डलाम् ॥ ६ ॥ ऋतव्ये उपधाय तर्मुपदधाति ॥ ७ ॥ यवा अयर्वां इति सप्त ॥ ८ ॥ पृथिव्यसि जन्म-नेति^{१३} पञ्चभिरनुवाकैरेकोना सप्ततिः ॥ ९ ॥ या देव्यसीष्टक इति पुरस्तात्पर्यायाणा-मनुषजेदुपशीवरीत्युपरिष्टात् ॥ १० ॥ ऋचे त्वा । रुचे त्वा । धुते त्वा । भासे त्वा । ज्योतिषे लेति^{१४} पञ्चभिर्वृतपिरडान् ॥ ११ ॥

पूर्णा पश्चादुत पूर्णा पुरस्तादुन्मध्यतः पौर्णमासी जिगाय ।

तस्यां देवाय संविशत्युत्तमे नाक इह मादयतामैँ ॥

इति पौर्णमासीम् ॥ १२ ॥ कृत्तिका नक्षत्रमिति^{१५} नक्षत्रेषुकाः पुरस्तात्प्रतीची-रूपान्त्रिंशतम् । अमे रुचः स्थैर्यंनुषजेत् ॥ १३ ॥ पुरस्ताद्विशैर्खस्यामावास्या सुभगे-त्यमावास्यामुपरिष्टाद्वरणीनां पौर्णमासीममावास्यां च ॥ १४ ॥ ऋषभमुपधाय लोकंपृणया चिति^{१६} संछादयति ॥ १५ ॥ स्वरासि स्वर्मेऽन्त्येति^{१७} हिरण्येषुकाम् ॥ १६ ॥ परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवः पृष्ठे व्यचस्तीमिति^{१८} स्वयमातृणामध्वर्युः प्रोथदर्श इति विकर्णीं शर्करां प्रतिप्रस्थाता युगपदुपधतः ॥ १७ ॥ दिवमाक्षमिष्मिति यजमानं वाचयति ॥ १८ ॥ न स्वयमातृणामुपवपति ॥ १९ ॥ पुरीषप्रभृति समानम् ॥ २० ॥

1 MS II. 10. 6: 139. 5.

12 These five formulas are derived

2 MS IV. 10. 1: 143. 6.

from TS IV. 4. 6. 2, for MS II. 7.

3 MS I. 10. 3: 144. 2.

18: 101. 14 has only four.

4 MS II. 13. 8.

13 For corrections see TS III. 5. 1. 1.

5 MS IV. 10. 4.

14 MS II. 13. 20: 165. 12.

6 MS I. 5. 3: 69. 10.

15 The ms °द्वैशा°.

7 MS II. 7. 16: 99. 12.

16 The ms चिती or चितीः.

8 MS II. 8. 14: 117. 12.

17 MS II. 7. 15: 98. 9.

9 ?

18 MS II. 8. 14.

10 MS II. 13. 12: 162. 6.

19 ? The ms °दुपावंतो (for °दुपवपतः ?)

11 MS II. 13. 15-19.

जानुद्भं प्रथमं चिन्वानश्चिन्चीत नाभिद्भं द्वितीयं चुबुकद्भं तृतीयं ततो न
ज्यायाँसम् ॥ २१ ॥ साहस्रं प्रथमं द्विसाहस्रं द्वितीयं त्रिसाहस्रं तृतीयम् ॥ २२ ॥
संचितं सहस्रेण हिरण्यशक्तैः प्रोक्षति पञ्चधा चिभज्य— सहस्रस्य मासीति
पर्यायैः ॥ २३ ॥ साहस्रे उसि सहस्राय त्वेत्यनुष्ठेत् ॥ २४ ॥

इति चयने [द्वितीये उधाये] द्वितीयं खण्डम् ॥

वसवस्त्वा रुद्रैः पश्चात्पान्तिति घृतेन प्रोक्षति पुरस्तात्पत्यङ्गमुखस्तिष्ठन्तुत्तरैः
पर्यायैरल्कुरामन् ॥ १ ॥

नितानैरस्त्वा सारुतो मरुद्धिरुत्तरतः पान्तु ॥

आदित्यास्त्वा पुरस्ताद्विश्वैदेवैः पान्तु ॥

पितरस्त्वा यमराजानः पितुभिर्दक्षिणातः पान्तु ॥

देवेन्द्रस्वेन्द्रजयेष्टा वशणराजानोऽधस्ताचौपरिष्ठाच्च पान्तु ॥

इति मध्ये ॥ २ ॥ इमा मे अग्रा इष्टका धेनवः सन्तिवर्त्यभिमन्त्र्य शतहद्वियं
जुहोत्यकपर्णेनाजर्दीरणं गावीषुकासकून्कत्वा षड्ढा विभज्योत्तरापरस्यामिष्ट-
कायामुदर्दृतिष्ठात्यद्वोहन्नग्निं नमस्ते रुद्र मन्त्रवै इति प्रभृतिना नमः सेनाभ्यः सेना-
नीभ्यश्च वो नर्म इत्यन्तेन जानुद्भेष्टे ॥ ३ ॥ नमो रथिर्भ्यं इतिप्रभृतिना नमो भेष्याय च
वियुत्याय चेत्यन्तेन नाभिद्भे ॥ ४ ॥ नमो वर्षाय चावर्षाय चेतिं प्रभृतिना प्रत्यव-
रोहेभ्यस्तृतीयमास्यद्भे ॥ ५ ॥ नमो अस्तु रुद्रेभ्यो ये दिवीति^३ त्रीनिप्रत्यवरोहान्
॥ ६ ॥ आस्यदध्नादीन्यजमानं वाचयन्तेषु देशेषु जुहोति ॥ ७ ॥ असंचरे उक्षयै
न्यस्याति । यं द्विष्यात्स्य पश्चात्सु संचरे न्यस्येदिति^४ ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ ८ ॥ गावी-
धुकं चरुं पयसि शृतमुपदधाति तस्यमेवेष्टकायाँ

यो रुद्रो उप्यु यो उम्मौ य ओषधीषु ।

यो रुद्रो विश्वा भुवनाविवेश तस्मै रुद्राय नमो उस्तु देवाय ॥

इति ॥ ६ ॥ तिस्तुधन्वमयाचितो^५ ब्राह्मणाय ददाति ॥ १० ॥ अशमन्दर्ज-
मित्युदकुम्भेनार्थं त्रिः परिषिच्य त्रिः प्रतिपर्येति ॥ ११ ॥ यदभिन्वरेदेतदेव यजु-

1 Nearly identical with MS III. 3. 2: 9-9 MS II. 9. 4-7: 124, 1-125, 13.

34. 6 sqq.

10 MS II. 9. 7-9: 125, 13-129. 8.

2 MS II. 8. 14.

11 MS II. 9. 9: 129. 9.

3 ? The ms युंजानो.

12 MS III. 3. 4: 37. 9.

4 MS II. 8. 14: 118. 14.

13 ? Thus the second hand. The origi-

5 The ms first hand गवेषु०.

nal must have been different as the

6 उद्भङ् is omitted by the first hand.

first hand reads त्रीनिषवंतश्चान्यचितो.

7 ?

14 MS II. 10. 1: 131. 1.

8-8 MS II. 9. 2-4: 120, 16-124. 1.

रिति॑ ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ १२ ॥ आग्नेयपाचमान्यां गायत्रे॒ गायति शिरसि
रथन्तरं दक्षिणस्मिन्पदे । वृहदुत्तरस्मिन् । वामदेव्यं दक्षिणस्याँ श्रोण्याम् ।
पुच्छे यज्ञायक्षियम् । प्रजापतेहृदयमनृचमपिपदे ॥ १३ ॥ अक्ष्यैः सामभिरर्के
परिष्ठुवन्ति॑ ॥ १४ ॥ स्तुतं होतानुशङ्गसति ॥ १५ ॥ इष्टे यज्ञो भृगुभिरित्याग्निकं
समिष्टयजुर्जमानं वाचयति ॥ १६ ॥ अवकाँ वेतसशाखां मण्डूकमिति वँशे
प्रब्रह्म समुद्रस्य त्वावकयेति॑ सप्तभिरर्णिन परिकर्षति ॥ १७ ॥ प्राणो माणडुके॑ ॥ १८ ॥
विकर्षणं संलुप्योत्करे न्यस्यति ॥ १९ ॥ कृष्णाजिनस्योपानहौ ग्रतिसुच्य नमस्ते
हरसे॑ इत्यारोहति ॥ २० ॥ पञ्चगृहीत आज्ये पञ्च द्विररणशकलान्प्रास्य॑ स्वय-
मातृणां पञ्च कृत्वो उक्षणा व्याघारयति—हुषदे॑ वडिति॑ पर्यायैः ॥ २१ ॥
द्वाभ्यामुत्तमं मध्ये ॥ २२ ॥ दध्ना मधुमिश्रेणाग्निं व्यवोक्ताति—अन्नपते॑ इति
दर्भगुरुमुष्टिना ॥ २३ ॥ प्राणदै॑ इत्यवरोहति ॥ २४ ॥ व्यवोक्तणान्तं कृत्वोत्तमे॑
प्रवर्ग्यानुवाक्येन गरेण पश्चार्थे॑ चतुर्थमीढ़ि॑ चेति॑ पञ्चमीमीद्वासै॑ इति॑ षष्ठी-
मिन्दं दैवीर्वशं इति॑ सप्तमीम् ॥ २५ ॥ यदि॑ कामयेत विशा क्षत्रं हन्यामिति॑° ब्राह्मणव्या-
ख्यातम् ॥ २६ ॥

इति॑ चयने [द्वितीये॑ स्थाये॑] तृतीयं खण्डम् ॥

वसोर्धारां जुहोति॑ ॥ १ ॥ समुदादूर्भिरिति॑० स्कैन धृतमभिमन्त्र्यौदुम्बर्या॑
महत्या॑ स्तुत्वा पश्चाच्चमसः स्तुकपात्रेण संल्लादितस्य॒॑ सृदाहितायामाद्यं चमस
आसिद्वचति॑३ ॥ २ ॥ वैश्वानरीये धारां पातयत्यमाविष्णु॑ सजोषसेति॑४ जपित्वा-
विच्छिन्नाम् ॥ ३ ॥ वाजश्च म इति॑ पञ्चानुवाकां॑न्यजमानं वाचयति ॥ ४ ॥ एका॑
च तिसश्च त्रयविश्वर्तै॒स्तसश्चाश्रौ॑ चेति॑० चतुर्भ्यासेनाष्टाचत्वारि॒॑ शतः॑ । वेनुश्वानङ्गव॑-
श्वेत्युक्तव्यायुर्यज्ञेन कल्पते॑ इति॑ प्रभृतिना॑ स्वर्मध॑ स्वाहा॑ वैयशनः॑ स्वाहा॑-
न्त्यो॑ भौवनः॑ स्वाहा॑ भुवनस्य पतये॑ उधिपतये॑ स्वाहेति॑० स्वर्देवा॑ अगामामृता॑ अभूम प्रजापते॑ प्रजा-

1 MS III. 3. 5: 37. 17.

11 MS I. 6. 2: 87. 13.

2 The ms गायत्र्या॑.

12 The ms °तस्या॑.

3 Identical with MS III. 3. 5: 38. 11.

13 The sense of the sūtra is not clear.

4 MS II. 12. 3: 147. 3.

14 MS IV. 10. 1: 142. 3.

5 MS II. 10. 1.

15 MS II. 11. 2-6.

6 The sūtra is not complete.

16 ? The ms तिसश्वेत्य यजुरात्रयश्च०.

7 The ms प्राशं (for प्रास्य).

17 MS II. 11. 6: 143. 14, 17.

8 Here something seems to be miss-
ing.

18 MS I. 11. 3: 163. 13

9 MS II. 11. 1.

20 MS ib.

10 MS III. 3. 10: 44. 4.

19 MS I. 11. 3 व्यश्यज्ञान्त्यः॑.

अभूम स्वाहेत्यन्तेन धारा ॥ ५ ॥ अश्वौ सुचमनुप्रहरति ॥ ६ ॥ यदाज्यमुच्छिष्यते
तस्मिंश्चतुःशरावमोदनं पक्षत्वा मध्यतःकारिभ्यो ददाति चतस्रश्च धेनूः ॥ ७ ॥
वाजप्रसव्यं जुहोति—वाजाय स्वाहेति॑ त्रयोदशाहुतीः॒ ॥ ८ ॥ सर्वांशि ग्रास्यारथा-
रथान्याज्येन प्रयुत्यैदुम्बरेण सुवेण जुहोति—अमे अच्छा वदेह न इत्यष्टौ॑
विश्वे नो अवेति॒ षट् ॥ ९ ॥ हुत्वा हुत्वा पात्र्याँ संपातानवनयत्यभिषेकाय ॥ १० ॥
अग्रेणांभिषिङ्चत्यासन्दां कृषणाजिने ब्रह्मवर्चसकामं बस्ताजिने पशुकामम् ॥ ११ ॥
देवस्य लेति बृहस्पतिमिति ब्राह्मणमिन्द्रमिति राजन्यं भवमिति वैश्यम् ॥ १२ ॥
द्वादशगृहीतेन राष्ट्रभूतो जुहोति—ऋताषाडिति॑ षड्भिः पर्यायैद्रै॒ पर्यायेण ।
स न इदं ब्रह्म चत्रं पात्रित्यनुषजेत् ॥ १३ ॥ अमृडर्यै इति राजन्यस्योत्तमां कुर्यात्प्रजा-
पतिः परेमष्टिति॑ वैश्यस्य ॥ १४ ॥ स नो भुवनस्य पर्ते इति रथमुखे दश ॥ १५ ॥
प्रक्षालितशिरसं रथमध्यग्निं धारयन्ति ॥ १६ ॥ प्रत्यङ्गमुखे प्रथमं द्वे द्वे दिव्यनु-
परिहारं पश्चात्प्राङ्गमुखे द्वितीयम् ॥ १७ ॥ ततो हुत्वाध्वर्योरावसर्थं हरन्ति ॥ १८ ॥
तं दक्षिणायाः काले यजमानोऽनुदिशति ॥ १९ ॥ त्रीन्वातहोमानञ्ज-
लिना परिग्राहं॑ जुहोति—समुद्रोऽसि नभस्वानिति॑ पर्यायैः ॥ २० ॥ पृष्ठयावर्हिः-
प्रभृति समानमा धिष्याच्चिर्वंपति ॥ २१ ॥ उपेषिष्ठका दैध्याति वैहवीरै॒ वर्त-
यन् ॥ २२ ॥ अश्मनवर्मीं आश्रीध एकविश्वति॑ होत्रिय एकादश ब्राह्मणाच्छङ्ग-
स्ये घरमार्जलिये उष्ट्राष्ट्रावितरेषु ॥ २३ ॥ अश्रीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमम्भे
एहपत्यै॒ इत्यष्टौ देवस्वाँ हवी॑च्यनुनिर्वपति सर्वपृष्ठयां चामये गायत्रायेति॑ दशह-
विषम् ॥ २४ ॥

इति चयने [द्वितीये॑ उधाये॑] चतुर्थं संणडम् ॥

श्वो भूते परिधीन्परिधायामि॑ युनज्मीति॑ दक्षिणं पक्षमभिसृशतीमौ ते
पक्षावित्युत्तरमिन्दुर्दक्ष॑ इत्यात्मानम् ॥ १ ॥ एकयूप ऐकादशिनानुपाकरोति यद्ये-

1 MS I. 11. 3.

9 The ms second hand ०र्द्धे.

2 Based on MS I. 11. 8: 169. 20, III. 10 The ms परिग्राहन्वातं.

4. 2: 46. 19.

11 MS II. 12. 3: 145. 14.

3 ? The ms सर्वानानिम्यान्याररथानित्याज्येन
first hand, सर्वानग्रानाररथानित्याज्येन
second hand. Cp MS III. 4. 3: 47. 6.

12 ? The ms first hand ०र्वप०, second
hand worthless.

4 The ms प्रसवहोदु० first hand, प्रस- 13 The ms first hand उपद० (for ८०).

द्योदु० second hand.

14-14 ? The ms ०रावर्तनस्य नवमा.

5 MS I. 11. 4: 164. 6 - 165. 6.

15 MS II. 6. 13: 72. 8.

6 MS II. 12. 1: 144. 4 - 15.

16 MS III. 5. 10: 180. 7.

7 ? The ms अप्रेणर्दो० first hand.

17 MS II. 12. 3.

8 MS II. 12. 2.

18 The ms एके यूप एका०.

काहो भवति ॥ २ ॥ हिरण्यस्थालैँ शतमानस्य मधुनः पूर्णं दक्षिणाभिः सहा-
तिहंरन्ति मन्त्रवर्गम् ॥ ३ ॥ तच्चित्रं देवानामिति यजमानो उवेत्याख्येनावद्राप्यै
ब्राह्मणाय ददाति ॥ ४ ॥ पुरस्ताद्यज्ञायज्ञियस्य दिवो मूर्धासीत्यप्सुमतीभ्या-
मग्निं संस्तुशति ॥ ५ ॥

इम् स्तनं मधुमन्तं धयापां प्रपीनमग्ने सलिलस्य मध्ये ।

उत्सं जुषस्व मधुमन्तमूर्मिं समुद्रये सदनमाविवर्णा स्वाहा ॥

इति परिधिविमोकमभिजुहोति । वि ते मुचामीति॑ च ॥ ६ ॥ समारो-
पयन्यास्ते अग्ने॒ ॥ या वो देवाः॑ ॥ रुचं नो वेहि॑ ॥ तत्त्वायामीर्त्याहुतीर्जुहोति समीची
नामासीति॑ द्वे॑ मधुमूर्मि॑ ॥ स्वयं कुरवानैँ इति पञ्चमिराज्यं हिरण्यगर्भ॑ इत्यष्टौ हुत्वा
प्रत्यवरोहति—

पुनर्मनः पुनरायुर्ना आगात्पुनः प्राणः पुनराकूतमागात् ।

पुनश्चलुः पुनः श्रोत्रं म आगात् ॥

वैश्वानरो उद्ब्धस्तनूपा अपवाधतां दुरितानि विश्वा ।

उरुशङ्गस मा ना आयुः प्र मोषीः॑ ॥

इति ॥ ७ ॥ दीक्षया त्वापं तपसा त्वापं सत्यया त्वापं वशया त्वापमवस्थेन त्वापमिति
यजमानो उग्निमुपतिष्ठते ॥ ८ ॥ अग्निं चित्वा न रामामुपेयाद् द्वितीयं चित्वा
नान्यस्य भार्या॑ दृतीयं चित्वा न कांचन ॥ ९ ॥ यद्युपेयान्मैत्रावहरयामिक्षया
यजेत ॥ १० ॥ अग्निं चित्वा मैत्रावहरयामिक्षया यजेत सौत्रामण्या वा ॥ ११ ॥
अग्निचिद्वसोत्मीभया.....र्तं पापं कीर्तयेऽन्नं कंचन प्रत्यवरोहेत् ॥ १२ ॥ सँवत्सरं
न वर्षति धावेद्यावज्जीवं वाँ ॥ १३ ॥

ये उग्नयः पुरीषिण आविष्टाः पृथिवीमनु ।

तेषामसि त्वमुत्तमः प्र नो जीवातवे मुव ॥

1 The ms दक्षिणातिसद्यतिह०.

12 MS II. 8. 12: 116. 3.

2 The ms ०श्वेनोपस्थाप्य.

13 MS II. 13. 22: 167. 14.

3 MS II. 12. 3: 146. 15.

14 MS II. 13. 23: 168. 5.

4 Tho ms ०मीर्मु० first hand, ०ग्निम-
भिम० second hand.

15 Excepting the second line the rest
is MS I. 2. 3: 12. 5, 6, III. 4. 8:
56. 8.

5 The ms second hand सरिरस्य.

16 The passage is entirely damaged.

6 The ms second hand ०विश्वस्त्व.

The last words may be: नास्य पापं

7 MS I. 4. 1: 48. 2.

कीर्येत्. Cp KS XIX. 10: 12. 8.

8 MS II. 7. 16.

17 ? The ms first hand यावज्यं वा. The
second hand strikes off these two
words.

9 MS III. 4. 8.

10 MS II. 13. 21: 166. 13.

11 The ms द्वी.

इति प्रोष्य स्वाग्निमुपतिष्ठते—उप त्वामे दिवे दिवे इति तु चेनान्वेषाम् ॥ १४ ॥
यदि चित्वा प्रयायाद्यमनन्तरं सोममाहरेत्तस्मिन्पूनश्चितिमुपदधाति ॥ १५ ॥
अष्टौ नानामन्त्राः ॥ १६ ॥ सँस्थितयोः पूर्वाङ्गिकयोः प्रवर्ग्यर्पसदोर्यै[ना ऋषय] १
इत्यष्टावुपदधात्यष्टौ च लोकंपृणाः ॥ १७ ॥ पृष्ठे दिवीति॑ चात्वालात्पुरीषमति-
हृत्य व्यूहति ॥ १८ ॥ समानमन्यत् ॥ १९ ॥ प्रथमं चिन्वानो मध्यमायां चितावुप-
दधाति स्तोमा नानामन्त्राः प्राग्लोकंपृणायाः ॥ २० ॥ द्वितीयं चिन्वान उत्त-
मायां प्राग्लोकंपृणायाः ॥ २१ ॥ यद्यग्निचिदनग्निचित्य॑ सोममाहरेदकवि॑शति-
मुपदधीताष्टौ नानामन्त्राख्ययोदश च लोकंपृणाः ॥ २२ ॥ अयं ते योनिर्गृहित्विर्य
इत्यग्नि॑ संमृशति ॥ २३ ॥ यदि तापश्चितभाहरेत्सँवत्सरं दीक्षितो भवति सँव-
त्सरमुपसद्विश्वरति ॥ २४ ॥ पुरस्तादुपसदामोग्न्यमष्टाकपालं निर्वपेदैन्द्रमेका-
दशकपालम् ॥ २५ ॥ दाशतयैस्त्वाग्नेयैः सूक्तैः प्रतिसूक्तमिष्टका उपदधाति ॥ २६ ॥
अभिजिद्विश्वजिद्वा सँस्था ब्राह्मणव्याख्याता ब्राह्मणव्याख्याताऽ ॥ २७ ॥

इति चने [द्वितीये उध्याये] पञ्चमं खण्डम् ॥

इति॑ द्वितीयो उध्यायः

1 Prof. Caland suggests स्वग्निमु०. Cp KS XXII. 10: 67. 3.

2 MS I. 5. 3: 69. 3.

3 † The ms सोममाभरस्त्विन्.

4 † MS II. 12. 4: 147. 6.

5 MS II. 13. 11: 161. 14.

6 MS I. 5. 1: 66. 4.

7 Here something seems to be missing. Cp KS XXII. 3: 58. 22 sqq., TS V. 6. 5. 1.

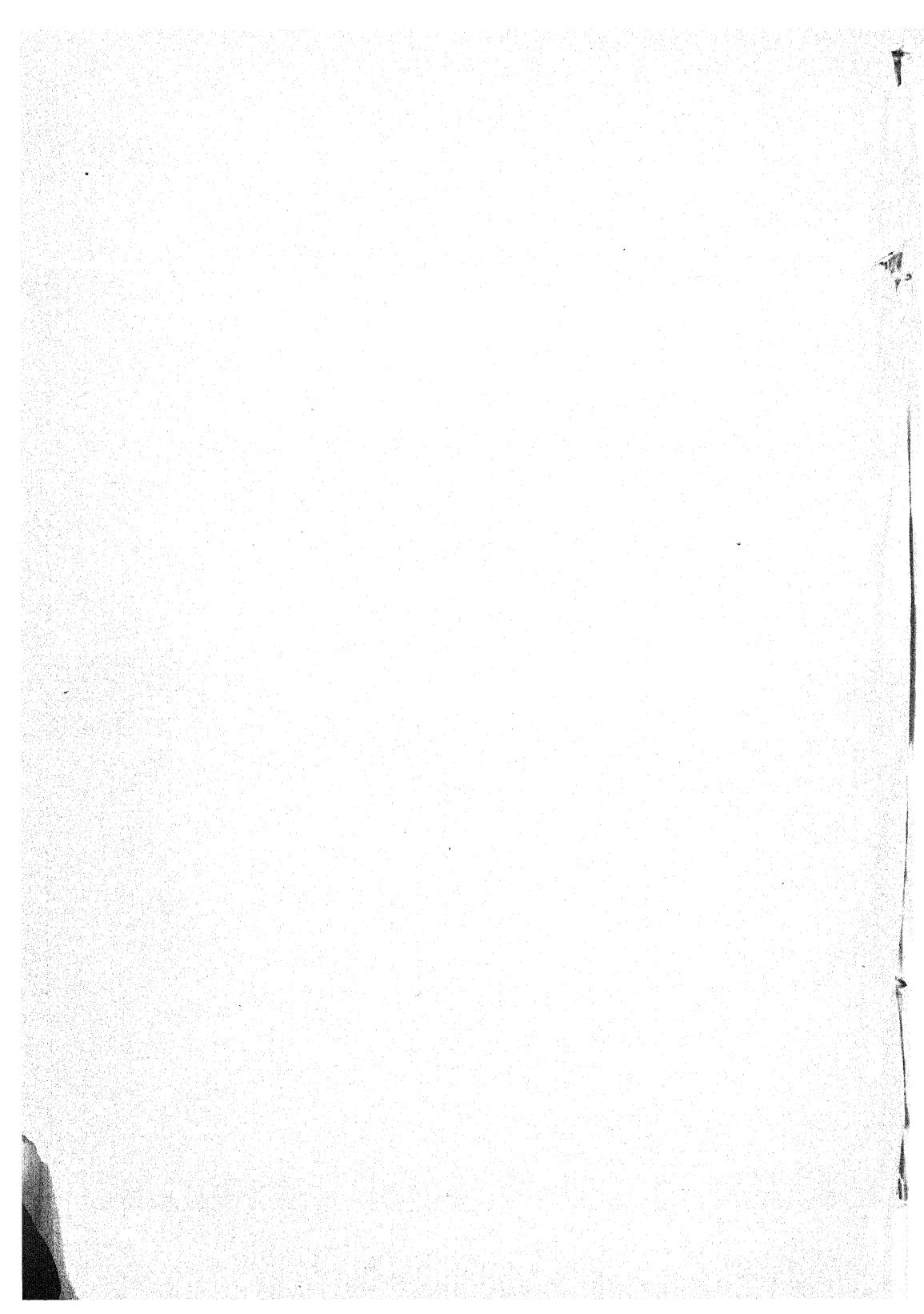
8 We have not been able to trace the passage alluded to in MS.

9 The ms adds चयने.

अथ

वाराहश्रौतसूत्रे

वाजपेयादिकम्

ब्राह्मणो राजन्यो वा शरदि वाजपेयेन यजेत् ॥ १ ॥ षोडशिकी रा[ज]-
 क्रयणी ॥ २ ॥ सप्तदश दीक्षास्तिस्त्र उपसदः ॥ ३ ॥ कृते वरे^१ दक्षिणस्य हविर्धा-
 नस्य पश्चादक्षमुपयामेभ्यः खरं करोति ॥ ४ ॥ हविर्धानगते सोमे सुरां द्रोणं
 वालमित्यपरेण द्वारेण प्रपादयति ॥ ५ ॥ प्रतिप्रस्थातुः सुरायाः^२ कर्म ॥ ६ ॥
 खादिरश्चतुरस्त्रो यूपः सप्तदशारत्तिः ॥ ७ ॥ गोधूमपिष्ठानं चषालं सम्य यूपाग्रेण
 ॥ ८ ॥ रशनास्थाने सप्तदशभिर्वासाभिर्वैष्ट्यति ॥ ९ ॥ श्वो भूते वाजपेयस्स्था-
 ॥ १० ॥ देव सवितरिति^३ सवनमुखेषु जुहोति ॥ ११ ॥ हिरण्यस्त्रज ऋत्विजः सोमैः
 प्रचरन्ति ॥ १२ ॥ आग्रयणस्थालीं प्रयुज्य पञ्च खादिराणि वायव्यानि पात्राणि
 प्रयुनक्ति ॥ १३ ॥ षोडशिपत्रां प्रयुज्य सप्तदश खादिराणि वायव्यानि सप्तदश
 मार्त्तिकानुपयामान् ॥ १४ ॥ अतिपाव्यमाने द्रोणे^४ वालं चितत्य सुरामतिपाव-
 यति—पुनातु ते परिस्तुतमिति^५ ॥ १५ ॥ आग्रायणं गृहीत्वा पञ्चैन्द्रानतिग्राहान्गृ-
 छाति—उपयामगृहीतोऽसि दुष्पं त्वेति^६ पर्यायैः कुविदङ्गेति^७ सप्तदश प्राजापत्यानया विषेति^८
 सप्तदश सुरां[ग्रहान्] ॥ १६ ॥ पूर्वोऽध्वर्युर्गृह्णाति ॥ १७ ॥ पुरोऽक्षमध्वर्युः सो-
 मग्रहान्सादयति पश्चादक्षं^९ प्रतिप्रस्थाता सुरोपयामान् ॥ १८ ॥ व्यत्यासं गृहीतः
 ॥ १९ ॥ पश्चनुपाकरोत्याश्रेयमजमै[न्द्राश्रमजमै]न्द्रं वृत्तिणं सारस्वतीं मेषीं सा-
 रस्वतं मेषं मारुतीं पृश्निं वशाँ सप्तदश प्राजापत्यानश्यामांस्तूपरानजानेकरूपा-
 न्सारस्वतीं मेषीमपश्चदतीम् ॥ २० ॥ पर्यग्निकृतानामाश्रेयप्रभृतीनां चतुर्णां
 वपाभिः प्रचरन्तीतरान्परिशा[य]यन्ति ॥ २१ ॥ माध्यन्दिनीयान्सवनीयाननु

1 ? To be emended to खरे ?

7 The ms सुराः.

2 The ms सुरायां.

8 Sūtras 17 and 18 are only tentatively

3 MS I, 11, 1: 161, 7.

put above. The ms first hand

4 ? The ms ०माने द्रोण first hand, मणं
द्रोणं second hand.

पर्याध्वर्युः सानुगृहीतो सुरोपयामे अध्वर्युः

5 MS II, 3, 8: 35, 17.

समग्रहैं सादयत्यपरु . The second hand

6 MS I, 11, 4.

is worthless.

नैवारं चर्वं निर्वपति बाह्यस्पत्यं सप्तदशशरावम् ॥ २२ ॥ औदुम्बर्या सुचा त्रियं-
जुषा तूष्णीं चतुर्थं पथसि श्रुतं पात्र्यामुदधृत्य चात्वाले उवदधाति ॥ २३ ॥
दक्षिणाकाले दक्षिणतः पुरस्तात्प्राग्वृश्यस्य वाजस्य तु प्रसवं इति रथमुपावहरति
॥ २४ ॥ अप्स्वन्तरमुत्तमित्यश्वान्मृपयन्ति ॥ २५ ॥ वायुर्वा लेति^१ युनक्षि^२ ॥ २६ ॥
अपां नपादाशुहेमन्त्रिति^३ रराटानि प्रतिमार्षि^४ ॥ २७ ॥ ग्रष्ठिवाहिनैँ रथं युञ्जन्ति
तूष्णीं षोडशेतरान् ॥ २८ ॥ सप्तदश ददाति सप्तदश हस्तिनः सप्तदश दासी-
निष्ककरटीः सप्तदश गवां शतानि^५ दश सप्तदशानि प्रकृतीनां युक्तं दक्षिणानाम्
॥ २९ ॥ रथांस्तीर्थान्ते^६ उवस्थापयन्ति ॥ ३० ॥ माहेन्द्रकाले वेदिस्त्रक्षिषु दुन्दु-
भीनवन्नन्ति ॥ ३१ ॥ रथाक्षं चात्वाले निघ्नन्ति ॥ ३२ ॥ तस्मिन्व्रथचक्रं मुञ्चत्यौ-
दुम्बरं सप्तदशारम् ॥ ३३ ॥ सप्तदशोषपुटानश्वत्थपर्णेषुपनदांश्चतुरश्चतुरः पञ्च-
कस्मिन् ॥ ३४ ॥ उत्तरतः पुरस्तात्सप्तदशस्विषुक्षेष्वौदुम्बरीं काषाणं निघ्नन्ति
॥ ३५ ॥ प्रस्तुते^७ माहेन्द्रस्य स्तोत्रे देवस्य सवितुरिति^८ ब्रह्मा रथचक्रं सर्पति ॥ ३६ ॥
आरुद्य वाज्ञसाम गायति ॥ ३७ ॥ चक्रमावेष्यति ॥ ३८ ॥ विष्णोः कान्तमसि
विष्णोर्विकान्तमसि विष्णोर्विकमणमसीति पर्यायैर्यजमानस्त्रीन्कमान्कमते रथाय व्रजन्
॥ ३९ ॥ देवस्य वयमिति^९ यजुर्युक्तमारोहति ॥ ४० ॥ अग्निरेकाक्षरामित्युज्जितीर्यजमानैँ
वाचयति ॥ ४१ ॥ वाजिनौ वाजिनिविति^{१०} युग्मौ^{११} नैवारमवद्रापयति ॥ ४२ ॥
उत्तरेण पर्यायैर्ण प्रग्रोथेषु लेपान्निर्मार्षि^{१२} ॥ ४३ ॥ अवरोहति यजमानः ॥ ४४ ॥
राजभव्यः पुत्रः प्रतिहित आर्जिं धावति ॥ ४५ ॥

इति वाजपेये [प्रथमे उध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

अहौ न्यद्वावभितो रथं ये धान्ता वाता अग्रमभि ये संपत्तिन्ति ।

दूरोहेति: पतत्री वाजिनीवाँस्ते नो आग्नयः पप्रयः पारयन्तु ॥

इति चक्रमभिमन्त्रयते ॥ १ ॥ अश्वाजनि वाजिनि वाजेषु वाजिनीवत्यश्वान्समत्यु-
चोदयेति काशामादायावार्वासि समिरसीत्यश्वान्संक्षिपति ॥ २ ॥ विश इतराः प्रेष्टाना-

1 MS I. 11. 1.

9 The ms वज० first hand, वाजि० se-
cond hand.

2 Identical with MS I. 11. 6; 168. 3-6.

10 MS I. 11. 10: 171. 14.

3 ? The ms द्रादशानि.

11 MS I. 11. 3: 163. 11.

4 The last five words do not yield any
sense.

12 The ms युग्मै.

5 ? The ms रथांस्तीर्थी.

13 MS ib 12.

6 The ms महेन्द्र०.

14 The ms first hand लेपनं निमा०.

7 ? The ms प्रभ्रोते.

15 MS III. 12. 4: 161. 10.

8 MS I. 11. 7: 168. 11, 15.

रोहन्ति ॥ ३ ॥ तैः सहार्जि धावति ॥ ४ ॥ वाँ वजिनो जयतेति^१ यजुषा ॥ ५ ॥ चतसूभिर्धीवति ॥ ६ ॥ रथा आवर्तन्ते^२ प्रदक्षिणं काष्ठां कृत्वायन्ति ॥ ७ ॥ आ मा वाजस्येत्यतया[ग]तेषु जुहोति ॥ ८ ॥ प्रतिरथं कृष्णतान्याहरन्ति ॥ ९ ॥ हिररथस्थालं शतमानस्य मधुनः पूर्णं ब्रह्मणे ॥ १० ॥ इन्द्राय वाँ वदतेति^३ दुन्दुभी-नाम्नन्ति ॥ ११ ॥ इयं वः सा सत्येतीन्द्राय वाँ विसुच्यच्चमिति^४ रथविमोचनीयं जुहोति ॥ १२ ॥ तेन धर्मेण युग्मौ नैवारमव्यापयति ॥ १३ ॥ दर्भमयै वासः पक्षी परिधत्ते तार्थ्यं^५ यजमानः क्षौमै यूषे सर्पिषि वा पर्यस्तम् ॥ १४ ॥ स्वो रोहावेति^६ यजमानः पक्षीमामन्त्रयत एहीति^७ पत्नी तैरेतेन धर्मेण ॥ १५ ॥ अहं नावुभयो रोह्यामी-त्युक्त्वायुर्यजेन कल्पते इति यजमानो यूपमारोहति ॥ १६ ॥ अबाय त्वा वाजाय त्वेति^८ विश ऊषुपुटैर्यजमानमर्पयन्ति पुरस्तात्प्रत्यज्ञभूम् ॥ १७ ॥ यो यः पर्येति तं तम-मिप्यर्यावत्तेत ॥ १८ ॥ स्वेदेवौ अग्नमेत्युर्वाढ्यधिस्त्रिनयति^९ ॥ १९ ॥ अग्ने अच्छा वदेह नैः इति सप्तभिरन्होमान्जुहोति ॥ २० ॥ अग्नश्च एकाक्षराय छन्दसे स्वाहेत्यनुवाकशे^{१०} षेण यजमानमवरोहयति ॥ २१ ॥ इयं ते^{११} रामित्रस्य यन्तासि यमनो धर्तासि धरणो रथ्यै पोषाय कृष्टै क्षेमायेत्यवरोहन्तमनुमन्त्रयते ॥ २२ ॥ कृष्णाजिनमासन्द्यामास्तृणाति बस्ताजिने रुक्मै शतमानम् । तेजो इसीति रुक्मे पादमादधाति पुष्ट्रिसि प्रजनन-मसीति बस्ताजिने ॥ २३ ॥ दिवं ग्रोष्टनीमारेह तामारुद्य प्रपश्यैकरारमनुष्याणमित्यारेह-हन्तमनुमन्त्रयते ॥ २४ ॥ तेन धर्मेण परिपिञ्चति ॥ २५ ॥ अत्रैवास्य श्वेतं छ्रुतं धारयन्त्याजिशरेण वीर्ये ॥ २६ ॥ परिधानीयां संपद्य माहेन्द्रेण प्रचरत्यन्दैश्चाति-ग्राह्यैः ॥ २७ ॥ उपाकृते ब्रह्मसाम्नि सरस्वतीप्रभृतीनां वपाः सङ्स्कुर्वन्ति ॥ २८ ॥ प्रायाजिकस्याशेषेणाभिवारयति ॥ २९ ॥ ब्राह्मणाऽङ्गसिचमसैः प्रचर्य सहप्राजा-पत्यमपननदत्या वपया प्रचर्य नैवारेण प्रचर्यं पशुपुरोडाशैः प्रचरति ॥ ३० ॥ सहस्विष्टकृदिङं नैवारस्य पशुपुरोडाशानां च ॥ ३१ ॥ पशुकाल इतरैः पशुमिः प्रचरति ॥ ३२ ॥ वनस्पतिस्विष्टकृदिङमिति^{१२} परिशा[य]यन्ति ॥ ३३ ॥ षोडशिवमसैः प्रचर्य होत्रचमसमुख्यान्वाजपेयचमसानुन्नयति ॥ ३४ ॥ स्तुत-

1 MS I. 11. 2: 162. 8.

8-8 ? The ms °पर्यावर्जयेयुः देवाः.

2 Ib 10 sqq.

9 Hopelessly corrupt.

3 ? The ms स्वामार्वते.

10 MS I. 11. 4: 164. 6.

4 ? The ms काष्ठान्कृत्वायन्य्.

11 MS I. 11. 10: 173. 2.

5 MS I. 11. 3.

12-12 ? The ms °रोषेणायमवरोहयति यज्ञ-

6 The ms स्थलं first hand, स्थार्ती मानो यं ते.

second hand. But cp MS I. 11. 7: 13 ? The ms first hand शतमानस्याराहं.

169. 12. 14 !

7 ? The ms ताप्यमयै.

15 The ms °दिङमिति.

शस्त्रवन्तः ॥ ३५ ॥ संपृचः स्थ सं मा भद्रेण पृष्ठेति प्राडधर्युः सोमग्रहैरुद्दद्वति ।
 विपृचः स्थ वि मा पाप्मना पृष्ठेति प्रत्यद् प्रतिप्रस्थाता सुराग्रहैः ॥ ३६ ॥ पश्चा-
 त्त्वविर्धानस्य निदधाति ॥ ३७ ॥ ग्रहचमसैः प्रचरन्ति ॥ ३८ ॥ [उ]पोद्यच्छन्ति
 सुरोपयामान् ॥ ३९ ॥ भक्षयन्ति चमसान् ॥ ४० ॥ उपरि स्थापयन्ति ग्रहान्
 ॥ ४१ ॥ सारस्वतप्रभृतिभिर्मूर्धि प्रचरन्ति ॥ ४२ ॥ सहस्त्रिष्टुदिङं पूर्वेषां च
 ॥ ४३ ॥ उपहृतायामिडायाँ वशायाँ यान्यवदानीयान्यज्ञानि तान्यृतिगम्यो हरन्ति
 सोमग्रहाँश्च यान्यनवदानीयानि तान्याजिसुगम्यः सुरो[पयामाँश्च] पर्यक्ता-
 जनीनां प्रतिहितः प्रस्तान्ते ॥ ४४ ॥ न वाजपेययाजी कंचन प्रत्यवरोहेन्न प्रत्युच्चि-
 ष्टेत् ॥ ४५ ॥ यदि प्रत्यवरोहेत्प्रत्युच्छेद्वा बृहस्पतिसवेन यजेतेन्द्रसवेन राजन्यः
 ॥ ४६ ॥ सम्रादित्येनमाचक्षीरन् ॥ ४७ ॥

इति वाजपेये [प्रथमे ५ध्याये] द्वितीयं स्खण्डम् ॥

इति^१ प्रथमो ५ध्यायः ॥

1 The ms. oर्या.

2 The ms. प्रहसोमाँश्च.

3 Hopelessly corrupt.

4 The ms adds वाजपेये.

इष्टप्रथमयज्ञानां द्वादशाहे उहीनिस्यापि वा सत्त्रे गृहपतिरेवेष्टप्रथमयज्ञः ॥ १ ॥ ब्राह्मणानां सप्तदशानां सतामेको गृहपतिः पोडश ऋत्विजो यजमानां-
 श्वैव कर्त्यार्थैः ॥ २ ॥ एकप्रभृतीनां त्र्यं सँसृतोहिनोदंकितो याजयन्ति ॥ ३ ॥
 अब्जं हि तेनैः ॥ ४ ॥ सावित्राणि होष्यन्तोऽ गृहपतेरग्निष्वग्नीन्संनिवपन्ते ब्रह्मा
 होताध्वर्युद्भाता तत्पुरुषाश्वैतेनानुपूर्वेणैः ॥ ५ ॥ भवतं नः समनसावितिैः जपति
 यो निवपति येन येनायाँ हुत्वाधिनिवपन्तेैः ॥ ६ ॥ पञ्चपश्चनाँ यज्यमाणानामेको
 उग्निः॑ ॥ ७ ॥ तेभिरध्यौ विनिवपन्तेैः ॥ ८ ॥ दीक्षिष्यमाणाः [सं]निवपन्तेैः ॥ ९ ॥
 चैत्रपक्षस्य सप्तम्यां दीक्षन्तेैः ॥ १० ॥ द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदो उमावास्याँ यज-
 नीये उहनि वौः ॥ ११ ॥ गृहपतिमुख्यान्मध्यतःकारिणो उच्चर्युदीक्षयते प्रति-
 प्रस्थाता पत्तीः ॥ १२ ॥ अध्वर्युमुख्यानर्धिनः प्रतिप्रस्थाता नेष्टाः पत्तीः ॥ १३ ॥
 प्रतिप्रस्थातमुख्यान्तर्तीयिनो नेष्टोन्नेता पत्तीः ॥ १४ ॥ नेष्टमुख्यान्पादिन
 उन्नेता ॥ १५ ॥ स पव पत्तीः ॥ १६ ॥ अदीक्षित उन्नेतारमध्युन्दनेन समेत्य
 पर्यञ्जनेन समीयात् ॥ १७ ॥ एवैः समानजातीयेन तृणान्तर्धानेन सर्वाननुक्रा-
 मति॑ ॥ १८ ॥ दीक्षिता इमे ब्राह्मणा इति सर्वानावेदयति ॥ १९ ॥ नामगोत्राण्यु-
 क्त्वा त इन्द्राग्निभ्यां दीक्षां प्राहुरित्याह ॥ २० ॥ प्रवरणेवलायाँ सकृदाश्राव्य सर्वा-
 न्वृणीते । समार्षेयाणाँ समाननामधेयानां च सकृद्वचनम् ॥ २१ ॥ कर्मणो उवि-
 प्रतिपिदेन सर्वे याजमानं कुर्वन्ति पराङ् गृहपतिरेव यथा यूपाज्जनमग्निमन्थ-
 नमग्निपरिमाणं याज्येति ॥ २२ ॥ दीक्षिताः सर्वतो यजमाना इति गमयन्ति ॥ २३ ॥

1 The ms first hand प्रमहिन०.

8 MS I. 2. 7: 16, 8.

2 The ms °मान०.

9 The sūtra is partly unintelligible.

3 ? To be emended to चैककार्याश्व ?

10 The ms °माणामेकोमिै first hand,

4-4 Hopelessly corrupt.

°माणामेकोमिै second hand.

5 ?

11 ? The ms चम इष्ट्वा.

6 The ms °न्तेै. Cp Ap XXI, 2. 12.

12 In place of वा the ms चसुवो first hand,

7 The ms second hand °पूर्वेणाै.

वसवो second hand.

एक्षं रुक्म मैं सर्वे प्रतिमुञ्चन्ति तिव्यपासं^१ च क्रमान्कामन्ति ॥ २४ ॥ बहुँ राजानं
कीणाति ॥ २५ ॥ षोडशिकीं राजक्रयणी ॥ २६ ॥ अतिग्राहणाणं प्रयुक्ते उग्रायणें
पात्रप्रयोजनं प्रतः सबने ग्रहणं च माहेन्द्रमनु होमः ॥ २७ ॥ प्रायणीयो उतिरात्रः
प्रथमसँस्था ॥ २८ ॥ द्वादशभागं राज्ञो उवहराति ॥ २९ ॥ नित्येन मित्वा

वायुरसि प्राणो नाम सवितुराधिपत्ये उपानं मे दाः ॥

चक्षुरासि श्रोत्रं नाम धातुराधिपत्य आयुर्मे दाः ॥

रूपमसि वर्णो नाम वृहस्पतेराधिपत्ये प्रजां मे दाः ॥

ऋतमसि सत्यं नामेन्द्रस्याधिपत्ये क्षत्रं मे दाः ॥

भूतमसि भव्यं नाम विश्वेषां देवानामाधिपत्ये उपामोषधीनां गर्भं धाः ॥

ऋतस्य त्वा व्योमन ऋतस्य त्वा विभूमन [ऋतस्य त्वा सस्याय] ऋतस्य त्वा विधर्मण
ऋतस्य त्वा ज्योतिष इति दश सप्त त्रयः ॥ ३० ॥ तासु द्वाभ्यां मिमीते । द्वितीयं
नित्येन मित्वायं पुरो भूरिति^२ पञ्चमी ॥ ३१ ॥ प्राणग्रहपर्यायाणां प्रथमेन मिमीते—
प्रजापतिगृहीतेन त्वया प्राणं गृह्णामीत्येतेन धर्मेण व्यत्यासं प्रायणीयोदयनीययोर्दशमे
चाहनि ॥ ३२ ॥ यथाकालमुत्तरस्मिन्नहनि वत्सानपाकरोति ॥ ३३ ॥ अदक्षि-
णानि सत्त्राणि ॥ ३४ ॥ द्वादशशतं दक्षिणा अहन्यहन्यहीने^३ ॥ ३५ ॥ सत्त्रे तु
दक्षिणां होमौ हुत्वाहरहः कृष्णाजिनानि धूर्त्वा दक्षिणापथेन ब्रजन्ति—इदमहं
मां कल्यारयै कीर्त्यै स्वर्णय लोकायामृतत्वाय [ददमीति^४] ॥ ३६ ॥ पत्नीसँस्याजान्तान्य-
हान्योर्चरस्मादहः ॥ ३७ ॥ पुरस्ताद्यज्ञायक्षियस्य वसतीवरीर्गृह्णाति ॥ ३८ ॥
हारियोजनातिप्रैषप्रेषित आश्रीध्रस्तिष्ठन्दुत्यामावेदयति—इन्द्राभिर्भ्यां शुत्यां प्रव-
र्वीभि मित्रावरुणाभ्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः सोमेभ्यो ब्रह्मन्वाचं यच्छेति ॥ ३९ ॥
[ब्रह्मा वाचं] यच्छ्रुत्या वसतीवरीणां परिहरणात् ॥ ४० ॥ अन्वहं पृष्ठव्यं पड-
हमुपयन्ति^५ ॥ ४१ ॥ वसतीवरीः परिहर्त्य त्रिवृतमग्निष्ठोममुपयन्ति रथन्तरपृ-
ष्ठम् ॥ ४२ ॥ माहेन्द्रकाले रथं शब्दवन्तं बहिर्वैदि दक्षिणातो व्यतिवर्तयन्ति ॥ ४३ ॥
श्वो भूते पञ्चदश उक्थयो वृहत्पृष्ठः ॥ ४४ ॥ माहेन्द्रकाले डुन्डुभिमाङ्गन्ति ॥ ४५ ॥
श्वो भूते सप्तदश उक्थयो वैरूपपृष्ठः ॥ ४६ ॥ माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरिष्यन्वि-
धुंमुद्ग्रात्रे प्रयच्छ्रुति ॥ ४७ ॥ श्वो भूत एकविँशः षोडशी वैराजपृष्ठः ॥ ४८ ॥

1 ? Thus the ms.

नयामीति (after Ap).

2 The text is corrupt.

8 The ms ०न्युत्त०.

3 MS II. 7. 19: 103. 15.

9 The ms second hand ०यज्ञीयं.

4 But the Samhitā (ib 104. 2) ०गृहीतया.

10 The ms तिस्र (for तिष्ठन).

5 ? The ms दक्षिणान्यहन्यहीने.

11 The ms पनयंति (for उपयन्ति).

6 The ms धूत्वा वा.

12 The word, though corrupt, should

८ The ms second hand has instead

mean "a fan".

अग्रा आयैषि पवसे इत्याश्रेयमतिग्राहं गृह्णाति ॥ ४६ ॥ माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरि-
ष्वन्नरणिशकलमुद्भावे प्रयच्छति ॥ ५० ॥ उद्गातुरुरावार्णीं मन्थन्ति ॥ ५१ ॥
समाप्ते स्तोत्रे उच्चर्युभवतं नः समनसावित्यनुप्रहृत्य ऐदो अग्ने इत्यभिजुहोति॑ ॥ ५२ ॥
न्यूद्घवथमूर्ध्वे॒ भवति ॥ ५३ ॥ अग्नेश त्वा ब्रह्मणश्चेत्यतिग्राह्यं हुत्वाम आयुष्करेति॑
भज्यति ॥ ५४ ॥ मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्रिस्तेजों दधात्वित्यात्मानं प्रत्यभिमृशति॑
॥ ५५ ॥ मयीन्द्र ओजो दधातु मयि सूर्यों भ्राजो दधात्वित्युत्तरयोः ॥ ५६ ॥ श्वो भूते
त्रिलेख उक्थयः शाकरपृष्ठः ॥ ५७ ॥ ओजस्तदस्य तितिव॑ इत्यैन्द्रमतिग्राह्यं गृह्णाति॑
॥ ५८ ॥ माहेन्द्रस्य स्तोत्रमुपाकरिष्यन्तोयावकमुद्भावे प्रयच्छति ॥ ५९ ॥ इन्द्र-
स्य च त्वा ज्ञत्रस्य चेत्यतिग्राह्यं हुत्वेन्द्रैजस्करेति॑ भज्यति ॥ ६० ॥ श्वो भूते त्रय-
स्त्रियांश उक्थयो रैवतपृष्ठः ॥ ६१ ॥ अद्ग्रन्थस्य केतवै इति सौर्यमतिग्राह्यं गृह्णाति॑
॥ ६२ ॥ ऋतैव्यापात्रेण स्वयस्तुम्हख्यवधानंति॑३ यजत्याच्चर्युः ॥ ६३ ॥ यज-
त्युक्ते उच्चर्युर्यजते ॥ ६४ ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये ५ध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

ये यजामहे ॥ अश्विनाच्चर्यू आच्चर्यवात् ॥ ऋतुना सोमं पिबतम् ॥

अश्विना पिबतं नूनं दीयमी शुचिवन्ता ।

ऋतुना यज्ञवाहसा ॥

इति समूहेषु ॥ १ ॥ अब्यूढे सलिलं गातृष्युय॑ द्वितीयं कुर्वीत ॥ २ ॥
माहेन्द्रस्य काले प्रसदासि॑ चत्सगाव॑ साँवाशिन॑ कुर्वीत ॥ ३ ॥ सूर्यस्य च त्वौषधीनां
तेवैत्यतिग्राह्यं हुत्वा सूर्यं भ्राजस्करेति॑ भज्यति ॥ ४ ॥ [तृतीय]सबने वालखिल्या-
मैत्राववरणो विहरति—वृषाकपि ब्राह्मणाङ्गेसी शौसेत्येवयामरुतमच्छ्रुवावाकः शिक्ये॑
प्रतिगरः ॥ ५ ॥ समाप्ते उहनि वाचं यच्छ्रुत्या रसप्राशनात् ॥ ६ ॥ दीक्षिताः
प्राश्नन्ति मधु ॥ ७ ॥ अहीने दीक्षितः ॥ ८ ॥ सँस्थिते पृष्ठयषडहे छन्दोमानुप-

1 MS I. 3, 31.

10 The ms करिष्यन्तयोरवकामिति सु०.

2 MS I. 2, 7; 16, 8.

11 MS I. 3, 33.

3 MS II. 10, 6: 139, 5.

12 ? The ms पृथिः०, ऋतव्यापात्र is perhaps

4 The ms इत्यमिं जुहोति.

the same as ऋतुपात्र.

5 The ms inserts अत before ऊर्ध्वे.

13 Hopelessly corrupt.

6 MS IV. 7, 3: 96, 6, 7, 11 (०कार
for our ०कर).

14 ?

15 We expect the word to mean "out-
side the sadas."

7 The ms आयुष्मतेति. See MS ib 10.

16 ? The ms वत्सात्वथासानासिनं.

8 MS I. 3, 32.

17 Cp MS IV. 7, 3: 96, 9, 13.

9 The ms श्वो भूते मा०.

यन्ति ॥ ६ ॥ श्रीणुकथ्यानि ॥ १० ॥ वृहत्पृष्ठावभितो मध्ये [रथन्तरपृष्ठः] ॥ ११ ॥
रथन्तरपृष्ठश्चतुर्थः ॥ १२ ॥ अविवाक्यं नाम स्मरन्ति ॥ १३ ॥ प्रन्यतिशिल्पे
ब्रह्मा गृहपतिरुपद्रष्टा वा चित्रतया तु या वाहिरक्षरं व्यञ्जनैस्तानि होता परो-
क्षमनुष्टुभ्यं संपादयेत् ॥ १४ ॥ समाप्ते उहन्याहवनीयमुपतिष्ठन्ते—

अयौं सहस्रमनवे दशः कवीनां मतिज्योतिर्विर्घम् ।

ब्रह्मः समीचीरुषसः समैरथत् ॥

अरेपसः सचेतसः स्वसरे मन्युमन्ताश्चितौ गौर्गौः ॥

इति ॥ १५ ॥ निधनमुपयन्ति ॥ १६ ॥ हविर्धने मानसं ग्रहं गृह्णाति—
पृथिव्या पात्रेण समुद्रं रसामनुपयामगृहीतो उसि॑ प्रजापतये त्वा जुषं गृहामीति ॥ १७ ॥
स्तुतशख्वान्भवति ॥ १८ ॥ आसादनभक्षणं^x मनसा कुर्वीत ॥ १९ ॥ परिधा-
नीयौं संपाद्याभिसुखो होतारमुपविशति ॥ २० ॥ आमन्त्रयते होता—अध्ययो
ब्रह्म वदिष्याव उच्चैस्तराँ होतरित्याध्वर्युः ॥ २१ ॥ चित्तिः छुर्गाध्ययो होता चित्तमाल्य-
र्मध्वर्युरामन्त्रयते होतब्रह्म वदिष्याव इत्युच्चैस्तरां तथाध्ययो इति तिष्ठति ॥ २२ ॥
ओ श्रावेति चतुरक्षरम् । अस्तु श्रौषडिति चतुरक्षरम् । यजेति द्वयक्षरम् । ये यजामह
इति पञ्चाक्षरम् । द्व्यक्षरो वषट्कारः । एष वै होतः^y प्रजापतिः सप्तदशः ॥ २३ ॥
उंपयथा होता येषां वै होतः^z प्रजापतिः सप्तदशो यज्ञे उन्वायत्तः ॥ २४ ॥ यद्य-
नुवाक्याया पाति यदि याज्याया अतश्चेदेव नैति । नास्य यज्ञो व्यथते प्रजापतौ
यज्ञेन प्रतितिष्ठति^t ॥ २५ ॥ अरात्स्म होतरिति ॥ २६ ॥ एतेन धर्मेण चतुर्हौतूना-
चष्टे ॥ २७ ॥

अर्वाच्चमद्य यथ्यं नृवाहण्यं रथं युज्ञाथाभिह वाँ विमोचनम् ।

पृष्ठकैङ्गीषि मधुमा हि कं गतमथा सोमं पिबते वाजिनीवस् ॥

इति गृहपते यजेत्युक्ते गृहपतिर्यजति—ये यजामहे ॥ अग्निं गृहपतिं गार्हपत्यात् ॥ सुगृ-
हपतिस्त्वयामे ऽयौं सुन्वन्यजमानः स्यात्सुगृहपतिस्त्वमनेन सुन्वता यजमानेन ॥ आग्निर्गृहपतिर्गृहपत्या-
द्वुना सोमं पिबतु गार्हपत्ये ऽनु समृद्धुना ॥ अयौं हि गौरसि ॥ देवायेत यजेति समूद्रेष्वव्यूढे गायति^u
॥ २८ ॥ यदि त्वाद्यपते भ्यश्च त्वर्यति नैषां यज्ञो व्यथते प्रजापतौ यज्ञेन प्रतितिष्ठति

1 ?

6 MS I. 9. 1: 131, 1.

2 The passage is for the major part
unintelligible.

7 Not in the Samhitā.

3 The ms स्वरेस्वतरेसंवमनश्चिता.

8-8 Our text is corrupt. For उप...
होतः the Samhitā has एष वै.

4 The mantra is corrupt. The only
other known version is Ap XXI.
10. 2.

9 Sūtras 23, 24, 25 are from MS I.
4. 11: 59, 20—60. 3.

5 ? The ms भक्षयत्याभक्षण.

10 There is great confusion in this
sūtra.

॥ २६ ॥ अरात्स्म होतरित्यन्तमुच्चैरोमध्यर्थो तथाध्यर्थो इति प्रतिचारः ॥ ३० ॥ ग्रहेण प्रचर्य ग्रहशेषं प्रजापतिपीतं भक्षयन्ति ॥ ३१ ॥ तार्तीयसवनिको भक्षमन्त्रः ॥ ३२ ॥ यत्सैमीक्षते स उपह्रवः ॥ ३३ ॥ उप स्वजा वर्षणैमित्यौदुम्बरीमन्वारभन्ते ॥ ३४ ॥ वागेतु वागैतु वाक्समेतुप मैतु वाक् ॥ भूमुवः स्वरित्यन्वारभ्य वाचं यच्छन्त्याधिवृक्षसूर्यादा वा नक्षत्रदर्शनात् ॥ ३५ ॥ वाचं विसृज्याशीध्रीयमुपतिष्ठन्ते—

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोद्युधा यो नः पृतन्यादप तं तमिद्धत्तं वज्रेण तं तमिद्धत्तम् ।
द्वूरे चत्ताय छन्त्सद्ग्रहनै यदिनक्षत्र ।

अस्माकं शत्रून्परि शूर विश्वतो दर्मा दर्षाई [विश्वतः] ॥

इति श्वो भूत उदयनीयो उतिरात्रः ॥ ३६ ॥ स प्रायणीयेन व्याख्यातः ॥ ३७ ॥ होता कर्माणि^१ कुरुते ॥ ३८ ॥ समूद्रं चेदैन्द्रवायवाग्रौ प्रायणीयोदयनीयौ दशमं चाहः । इतरेषां नवानामैन्द्रवायवाग्रं प्रथममहः । अथ शुक्राग्रमधायायणाग्रमिति त्रिरभ्यस्य ॥ ३९ ॥ व्यूढस्यैन्द्रवायवाग्रौ प्रायणीयोदयनीयौ । इतरेषां दशानामैन्द्रवायवाग्रं प्रथममहः । अथ द्वे आग्रायणाग्रे अथैन्द्रवायवाग्रमथ द्वे शुक्राग्रे अथाग्रायणमथ द्वे पैन्द्रवायवाग्रे ॥ ४० ॥ व्यूढस्यैतस्मिन्पृष्ठे षड्है^२ ॥ ४१ ॥ छन्दोगानां^३ जगत्यः प्रातःसवनं भजन्ते गायत्र्यो माध्यनिदनं त्रिष्टुभस्तुतीयसवनम् । छन्दोभिरव्यूहेनानुष्टुभः^४ प्रातःसवनं भजन्ते जगत्यो माध्यनिदनं गायत्र्यस्तुतीयसवनम् ॥ ४२ ॥ पवमानाभिर्मन्त्रणं भक्षणमिति यथा-छन्दः ॥ ४३ ॥ कृष्णशीर्षश्चेय इत्यैकादशिनाः^५ ॥ ४४ ॥ तानन्वह्न विहृतानालभन्ते ॥ ४५ ॥ अैजमाग्रेयमुदयनीयः ॥ ४६ ॥ उदवसैनीयाभिरिष्टवा ज्योतिष्ठेमैः पृष्ठशमनीयैरतिरात्रैर्यजेरन् ॥ ४७ ॥ पृष्ठव्यसने^६ पृथगवसानीयाभिरिष्टवा ज्योतिष्ठेमैन यजेरन् ॥ ४८ ॥ द्वादशाहेन सत्त्वाहीना व्याख्याताः ॥ ४९ ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये ५ध्याये] द्वितीयं स्वरूपम् ॥

1 ? To be emended to प्रतिगरः ?

first hand, छन्दोभिरव्यूहेनानुष्टुभः second

2 The ms यस्तः०

hand.

3 ? Perhaps to be emended to उपसूजन्धरुणम्.

9 ? The ms पवमानस्त्रिं०

4 The ms दर्मा दर्पणै०

10 For the entire list see MS IV. 7. 8:

103. 7-9.

5 ? Perhaps to be emended to वपनकर्माणि०

11-11 ? The ms अजमाग्रेय इत्यस्थादवासा० first hand, अज आग्रेय इत्युदवा० second

6 ? The ms पृष्ठयहै० first hand, पृष्ठयहै० second hand.

12 The ms पृष्ठेमैः दर्शनायै तिरात्रे.

7 Probably to be emended to छन्दोगानां०

13 ?

8-8 ? The ms छन्दोभिर्मिति व्यूहेनानानुष्टुभः

गवामयनम् ॥ १ ॥ पौर्णमास्याश्चतुरहे पुरस्तादीक्षन्ते ॥ २ ॥ तामिक्षस्या-
ष्टुप्यामृतिविग्भ्यो^१ उग्निष्ठोमस्य पञ्चम्यां प्रसवः ॥ ३ ॥ समानः प्रायणीयः ॥ ४ ॥
उक्थ्यो द्वितीयमहरग्निष्ठोमो वा ॥ ५ ॥ अन्वहमभिस्त्रव॑ षड्हसुपयन्ति ॥ ६ ॥
ज्योतिरग्निष्ठोमो रथन्तरपृष्ठो गौरुक्थ्यो वृहत्पृष्ठ आयुरुक्थ्यो रथन्तरपृष्ठः पुन-
गोंआयुषी ज्योतिरग्निष्ठोमो रथन्तरपृष्ठ एव^२ ॥ ७ ॥ चतुरो उभिस्त्रवानुपयन्ति ॥ ८ ॥
पृष्ठयः । स मासः ॥ ९ ॥ ताँश्चतुरो मासानुपैयन्ति ॥ १० ॥ त्रयो उभिस्त्रवाः पृष्ठयो
उभिजित्स्वरसामान उक्थ्या वाग्निष्ठोमा वा ॥ ११ ॥ तेष्ववृत्ता संततिः^३ ॥ १२ ॥
अतिग्राह्यं गृह्णाति ॥ १३ ॥ उपयामगृहीतो उस्यद्वयस्त्वौषधीभ्य इति गृहीत्वाद्वय ओष-
धीभ्यः स्वाहेति प्रथमे उहनि जुहोति ॥ १४ ॥ ओषधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्य इति गृहीत्वौष-
धीभ्यः प्रजाभ्यः स्वाहेति द्वितीये ॥ १५ ॥ प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतय इति गृहीत्वा प्रजाभ्यः
प्रजापतये स्वाहेति तृतीये ॥ १६ ॥ स मासः^४ । स पूर्वः [पक्षः] ॥ १७ ॥ श्वो भूते विषु-
वान्दिवाकीत्यौ उग्निष्ठेमः ॥ १८ ॥ उदिते प्रातरनुवाकमुपाकरोति ॥ १९ ॥
अवृत्तान्संततीन्यृहीत्वोदुत्यं जातवेदसमिति^५ स्तोत्र आदित्यं वृत्तान्संततीन्यृहीत्वा
वाचस्पतिमिति वैश्वकर्मणमिति^६ ॥ २० ॥ आदित्यं श्वो भूते वैश्वकर्मणं व्यत्यासं गृह्णा-
त्वा महाव्रतात् ॥ २१ ॥ उभे महाव्रते ॥ २२ ॥ सौर्य^७ श्वेतमज्ञं सवनीयं तन्त्र-
मुपालम्भमारभेरन् ॥ २३ ॥ प्रागस्तमयादहः सँस्थापयन्ति ॥ २४ ॥ वैश्वकर्मणं
महीमूषु मातरमित्याहन्यम् ॥ २५ ॥ सूर्यो देवं इत्यस्तमिते जुहोति ॥ २६ ॥ पृष्ठया-
भिष्पलवान्नासाँस्त्वावृत्तांनुत्तरसिम्नपक्ष उपयन्ति ॥ २७ ॥ विषुवतमुपेत्यावृत्तांश्च
स्वरसाम्न उपयन्ति ॥ २८ ॥ विश्वजितं पृष्ठयं त्रीनभिष्पलवान् ॥ २९ ॥ चतुरो
मासानुपयन्ति ॥ ३० ॥ त्रीनभिष्पलवानायुगैर्दिशाद्वो महाव्रतमिति द्विसंभा-
र्यताम् ॥ ३१ ॥ एकसंभार्यता हविनामृद्धौ^८ विश्वजितैः पञ्च मासानुपेत्य द्वावृ-
प्लवावायुगैर्दिशाद्वो महाव्रतमुपयन्ति तेन त्वावृत्तान्सरसानुपयन्ति ॥ ३२ ॥
विभजितं पृष्ठयं त्रीनभिष्पलवाँश्चतुरो मासानुपेत्यन्द्रवायवः शुक्र आग्रायण इति
ग्रहाग्राणि नैकमार्वत^९ षण्मासान् ॥ ३३ ॥ अथ शुक्राग्रेद्वे विषुवान्दै ॥ ३४ ॥ आ-

1 Some words seem to be missing.

6 MS I. 3. 37; 43, 6.

2¹ The ms first hand °पृष्ठो व. Perhaps to be emended to वृहत्पृष्ठो रथन्तर-पृष्ठो वा.

7 There is great confusion in the text of this sūtra.

3 The ms तानुमद्राप० first hand, तन्प-चमासानुप० second hand.

8 MS IV. 10. 1: 144, 10.
9 As the mantra is not derived from MS, we expect it to be read sakala-pāṭhena.

4 The ms अवृहत्तासंततर् first hand, अवृहदंता second hand.

10 We expect पृष्ठयाभिष्पलवानावृत्तान्.

5 The ms षण्मासाः.

11 ।

वृत्योक्तरस्मिन्नुपक्रामम् ॥ ३५ ॥ अपि वा यथा पृष्ठे प्रतिकृतो यथाभिस्थवे स्वर-
सामं च ॥ ३६ ॥ शेषे यथादिष्टम् ॥ ३७ ॥ आश्रेयाय सवनं पेन्द्राग्नौ ॥ ३८ ॥
अपि वा विहृतानैकादशिनानावर्तमा दशरात्रस्य चतुर्थादङ्कः^३ ॥ ३९ ॥ वैश्लवं
वामनं चतुर्थे उहन्यैन्द्राग्नं पञ्चमे । वैश्वदेवं पृष्ठे । चावापृथिव्यं प्रथमे छन्दोमे ।
तस्याश्वतरवत्सं वायवे नियुत्वते द्वितीये । अविँ वशा[मुच्चमे । मैत्रावरुणी^४
वशा]मविवाक्ये । प्राजापत्यं तूपरं महावते ॥ ४० ॥ अपि वा प्रायणीयोदयनीय-
योर्विभक्तानैकादशिनानालभेरैन्द्राग्नानन्तराँ ॥ ४१ ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये ५ध्याये] तृतीयं स्वरूपम् ॥

यद्युत्सर्गिणामयनं^५ कुर्युद्दितीयस्य मासस्य प्रथममहरूत्सूजेरन्नपि चोक्त-
रेणां मासानां प्रथमान्याभिस्थविकान्यर्धमासे भ्यस्ययो उभिस्थवास्तेषां मध्यमस्य
प्रथममेकसंभार्ये द्वयोरभिस्थवयोः ॥ १ ॥ अपि वा यदहः पूर्णमास्यमामावास्य
वा तदहरूत्सूजेरन् ॥ २ ॥ श्व उत्कृष्टस्मह इतीन्द्राय घत्सानुपाकुर्वन्ति ॥ ३ ॥
श्वो भूते प्राजापत्यं पशुमालभेरन् ॥ ४ ॥ तस्य वपोपर्यन्नेयेनाष्टाकपालेन सव-
नीयेनाष्टाकपालेन वैश्वदेवेन वारुणेन्द्रेणेति^६ प्रचरति ॥ ५ ॥ माध्यनिदिनस्य सव-
नस्य स्थाने पशुपुरोडाशैः [प्रचर्यैः]कादशकपालेन सवनीयेनैकादशकपालेन
मरुत्वतीयेनैकादशकपालेन वारुणेन्द्रेणेति प्रचरति ॥ ६ ॥ तृतीयसवनस्य
स्थाने पशुना प्रचर्यं सवनीयेन द्वादशकपालेन वैश्वदेवेन द्वादशकपालेन चरु-
णाग्निमारुतेनेति प्रचरति ॥ ७ ॥ पृष्ठदात्येन चरित्वा पक्षीः सङ्याजयन्ति ॥ ८ ॥
अनुसवनमेके^७ पयः समामनन्ति प्रतिभुक्तं प्रातःसवने शृतं^८ माध्यनिदिने दधि^९
तृतीये सवने ॥ ९ ॥ यैदि दीक्षासु प्रदीक्षितारितिस्ते विहारं कृत्वा दण्ड-
प्रदानान्ते उग्निमध्यस्य वाग्यतमवेदयेद्याग्नीधीये प्रणीतौ यदीक्षेतान्तरितं श्वो
विहारं करोति क्रयं वेदिसदो हविर्धानं सोमप्रणयनमिति परिहासं न्युपाथ

1 ? The ms first hand स्वखामस च.

2 ?

3 The ms first hand अपिविहृत्य नैकाद-
शानिनावर्तमान दशरात्रस्य चतुरादहो. The
second hand is worthless.

4 After अन्तरा the ms adds गवामयनम्.

5 The ms ०त्सर्गिणो मंथनं.

6 The ms चथोप० first hand, चरोरुप०
second hand.

7 The ms वारुणादैन्द्रेणेति.

8 We have not been able to identify
these "eke."

9 The ms प्रतिखृक्.

10 The ms स्तनं.

11 The ms दग्ना.

12 From here upto the end of this
section the entire passage is unin-
telligible, and hence we had to
leave it unpunctuated.

याज्ञाशी पार्वतः शालामुखीयस्याहवनीयं प्रतिष्ठाप्य तस्मादैच्चरवेदिकं प्रणये-
दामीधीयं यद्यस्यामीधीयमाहवनीयशेषं शालामुखीयेन सँसृजत्यग्निभ्यां
प्रणीयमानाभ्यामगृहीति संप्रेष्यत्यग्निभ्यामग्निं सँसृजति सर्वत्र समानशीलसुत-
पासुपहेत ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये ५ध्याये] उत्सर्गिणां चतुर्थं खण्डम् ॥

अग्निष्ठोमैः ब्रतपृष्ठे महाब्रतम् ॥ १ ॥ उदिते प्रातरनुवाकमुपाकरोति
॥ २ ॥ दधिग्रहेण प्रचर्यादाभ्यं दधिग्रहपात्रेण गृह्णाति—अग्नये त्वा प्रवृहमीति^३
पर्यायैः ॥ ३ ॥ त्रीनँशून्यवृद्ध्य निग्राभ्याणामपत्यानामँशून्यतुराधूनोति—रेशीना
त्वा पत्मज्ञाधूनोमीति^४ द्वाभ्यां [द्वाभ्यां] पर्यायाभ्याम् ॥ ४ ॥ अग्निः प्रात-
रिति^५ गृह्णाति । उपयामगृहीतो ऽसि शुकं त्वा शुकं शुकायेति^६ च ॥ ५ ॥ आ समुद्रे इत्यु-
त्तिष्ठति ॥ ६ ॥ वसूनामाधीताचिति^७ जुहोति ॥ ७ ॥ उशित्तवं देव सोमेति^८ पर्यायैर-
शुष्कानँशून्यस्यति ॥ ८ ॥ गौरिवीतमुद्राता गायति पुरस्तादुपाँश्चभिषवस्यांशू-
न्तादत्ते ग्रहपात्रे ॥ ९ ॥ वरं दत्त्वा सकृदभिषुत्य सकृद् गृह्णात्यभिप्राणन्
॥ १० ॥ पराचनेन प्राणतेति^९ ब्राह्मणब्याख्यातम् ॥ ११ ॥ अव्यवानं गृह्णाति जुहोति
च ॥ १२ ॥ यदि व्यवान्याद्विरण्यमभि व्यवान्यात् ॥ १३ ॥ कथा नश्चित्र आभुव-
दिति^{१०} मनसा प्रजापतय इति^{११} गृहीत्वा दधन्वे वा यदीमन्विति^{१२} जुहोति ॥ १४ ॥

आ नः प्राण एतु परावत आन्तरिक्षाद्विवस्परि ।

आयुः पृथिव्या अधि ॥

अमृतमसि ॥ प्राणाय त्वेति हिरण्यमभि व्यनेयात् ।

इन्द्राभी मे वर्चः कुणुताँ वर्चः सोमो वातो बृहस्पतिः ।

वर्चो मे विश्वे देवा वर्चो मे धत्तमधिना ॥

इत्युदक्षं स्पृशति ॥ १५ ॥ वासो उधीवासश्चतस्तो धेनूद्वार्दश [वा]
हिरण्यं चैतेषामेकं दानम् ॥ १६ ॥ अँशावदाभ्ये चैं सर्वयज्ञेषु ॥ १७ ॥ आतृ-
व्यवतादाभ्यो ग्रहीतव्यः सत्त्रे साहस्रे सर्ववेदसे सर्वस्तोमे सर्वपृष्ठे विश्वजिति
वाजपेये राजसूये उश्वेमध्ये तेषु बुभूतांतां ॥ १८ ॥ अतिग्राह्यान्यगृह्णाति—उपयाम-
गृहीतो ऽसीन्द्राय त्वार्कवते जुषं गृहीत्यनुषजेत् ॥ १९ ॥ इन्द्रभिद्वाधिनं इति पूर्वार्धे ।

1 The ms अग्निष्ठोमवतं पृष्ठौ मह ब्रतं दिवा-
कीर्त्य.

प्रजापतय इति) after Ap XII. 8. 9.

6 MS II. 13. 5: 154. 4.

2 MS I. 3. 36.

7 ? The ms आत्यदाभ्ये व वा (second
hand).

3 MS IV. 7. 7: 102. 16 sqq.

8 ? The ms first hand बुभूताश्वर्.

4 MS II. 13. 9: 159. 4.

9 MS II. 13. 6: 154. 15.

5 Prof. Caland suggests प्रजापत्यया (for

अभि त्वा शूर नोऽुर्म इति दक्षिणार्थे । त्वाभिष्ठि हवामहै इत्युत्तरार्थे ।

इमा तु कं भुवना सिषधेमेन्द्रश्च विश्वे [च] देवाः ।

यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह सीषधातु ॥

इति पश्चार्थे ।

तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठे यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषन्त्रमणः ।

सद्यो जज्ञानो निरिणाति शत्रूनसु याँ विश्वे मदन्यूमाः ॥

इति मध्यमे ॥ २० ॥ वृष्टिग्रहं गृह्णाति मार्त्तिके चतुष्प्रते^१

चेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मि धेनुरिव पथो अस्मासु धुक्व ।

मधुश्चुतं धृतमिव सुपूतमृस्य नः पतयो मृडयन्तु ॥

इति उदीरयता मरुतः^३ ॥ उत्रामाणार्थे ॥ महीसु षु मातरमिति^४ चतुः प्रत्युचम-
दित्यै लैति^५ चतुर्थे उत्तुं गृह्णामीत्यनुष्ठेत ॥ २१ ॥ वैजुर्णननुपृष्ठयामतिग्राह्यान्वैश्व-
कर्मणादित्यौ सारस्वतवैष्णवाविति गृह्णाति ॥ २२ ॥ महेन्द्रस्य स्तोत्रं औदु-
म्बरीमासन्दीमुद्ग्रातारोहति ॥ २३ ॥ औदुम्बरों कुर्वीतयद्याँ ॥ २४ ॥ वाण्यं शत-
तन्तुं मौजिः [भि] ग्रन्थिभिरध्वर्युहृदात्रे प्रयच्छति ॥ २५ ॥ आध्वर्युरन्यश्वैकच्च-
दिष्ठं तत्यं मासपूजादधाज्युदालिकापिष्ठेकाः कारणीणाश्र्व ॥ २६ ॥ वेदिस्त्रक्तिषु
दुन्दुभीनाद्यन्ति ॥ २७ ॥ भूमिदुन्दुभिः पञ्चमः पश्चादाश्रीधीयस्य सवनीयस्य
चर्मणापिहितः ॥ २८ ॥ तस्य पुच्छेन वादयन्ति ॥ २९ ॥ पुरस्तादाश्रीधीयस्या-
न्तवैदि ब्रह्मचारी बहिर्वैदि पुँश्चली ॥ ३० ॥ [सा] ब्रह्मचारिणमाह—अनार्यकर्मच-
कर्मिणिन्दुश्चरितिन्निति^६ ॥ ३१ ॥ धिक्त्वा जालिम पुँश्चलि परस्यार्थेजनस्यं मार्जनीति ब्रह्म-
चारी प्रत्याह ॥ ३२ ॥ अन्तवैद्यभिगरो बहिर्वैद्यपगरः ॥ ३३ ॥ नारात्सुरिमे सत्विण
इत्याहापगर ओरसः केशान्प्ररोह्य पशून्पिष्ठवा पवमाना दग्धलोकमभ्यर्चन्त
आसिष्ठतेर्ति^७ ॥ ३४ ॥ अरात्सुरिमे सत्विण इत्याहाभिगरस्तपस्विनो वरकल्पिनो
जयप्ररोहापक्षुपयन्तः स्वर्गलोकमभ्यर्चन्त आसिष्ठतेर्ति^८ ॥ ३५ ॥ परिश्रयति

1 MS II. 13. 9: 158. 14, 18. plete.

2 The ms चतुष्टे first hand, चतुष्पये 9 The sūtra is hopelessly unintelligible.
second hand. Cp KS XXX. 4: 186. 10 The ms ब्रह्मचारिणनिमाह नर्थः कर्म कर्म-
2 चतुस्तनं पात्रं भवति. नव कीर्तितश्चरितिनिति.

3 MS II. 4. 7: 45. 1.

11 ? The ms पुरस्यर्थजमस्य.

4 MS IV. 10. 1: 144. 8, 10.

12 ? The ms आहानरात्स चिमे सत्विण इत्या-

5 The ms त्वा.

हारकरमुरसः केशान्प्ररोह्य पशून्पिष्ठः पव-

6 ? The ms second hand जु० (for वैजु०).

माना दग्धलोकमभ्यर्चन्तमाशिष्ठतेर्ति.

7 The ms स्तोत्रम्.

13 The sūtra is not clear. The ms वर-

8 ? The sūtra is corrupt and incom-

कल्पेनो and आमिषतीति.

मिथुनचारिभ्यां^१ दक्षिणापरां^२ प्रति वेदिश्चोर्णं बहिर्वैदि ॥ ३६ ॥ तौ मिथुनं^३ संभवतः ॥ ३७ ॥ अग्रेण मार्जालीयं शूद्रायौ चर्ममण्डले व्यायच्छ्वेते कृष्णशुक्लसँहते कृकदावरे^४ उभ्यन्तरतः पाश्वे ॥ ३८ ॥ अन्तर्वैद्यायौ बहिर्वैदि शूद्र आह—इम उद्वासीकारिण इमे दुर्भूतमक्षिति । इमे उत्तरस्तु उभ्यन्तरमें सुभूतमक्षित्याहार्यः ॥ ३९ ॥ संजित्य प्रसदस्यध्यस्यत्युपरिष्ठाच्छुक्लमवस्ताकृकदम् ॥ ४० ॥ मार्जालीयान्ते^५ कुम्भीभ्यः प्रयच्छुति ॥ ४१ ॥ परियान्ति चतस्रः षडष्टौ वा दास्यश्चतुः प्रत्यूचम्—

गावः सुरभयो नित्यं गावो गुणगुलगन्धयः ।

गावो धृतस्य मातरस्ता इह सन्तु भूयस्यः ॥

इदं मच्चिदं मच्चिति पादान्निन्नान्ति ॥ ४२ ॥

नैरुं गावो मागरस्य गङ्गाया उदकं पपुः ।

पपुः सरस्वत्या नद्यास्ताः प्राचीश्चोज्जगाहिरे^६ ॥

एता वर्यं झ्वामहे शम्याः प्रतरतामिव ।

निकीर्यं तुभ्यं मध्य आकर्ष्ये कार्ष्यो यथा ॥

यदा राघटी वदतो ग्राम्यमनिरसाकरैजनस्य ।

भद्रे मे वर्तं राज्ञे राज्ञः परिज्ञितः ।

कर्मग्रामो उवरुद्धेतानहवौस्तप्यते वहन् ॥

इति ॥ ४३ ॥ परीत्य मार्जालीयं [यथार्थं गच्छ]न्ति ॥ ४४ ॥ उत्तरतस्तीर्थस्यै वाशं^७ चर्म वधायोपकल्पयति ॥ ४५ ॥ दक्षिणतः संजानप्रपावधाः^८ क्षत्रियारथेषु कवचिनः संनद्धा विध्यन्ति ॥ ४६ ॥ विहारं त्रिष्टं^९ पर्यायन्ति ॥ ४७ ॥ सारथयो^{१०} भवन्ति ॥ ४८ ॥ मध्ये ग्रीवासु भसदो उग्रं वौ प्रतिदिशमिष्टैस्त्वायन्ति ॥ ४९ ॥ प्राप्तानर्हन्ति ॥ ५० ॥ स्तोत्रान्ते शब्दाः शाम्यन्ति ॥ ५१ ॥ औहु-

1 The ms °वारित्यां.

ms first hand. The corrections by the second hand are in accordance with Ap.

2 The ms दक्षिणां परां.

13 The ms उत्तरतीर्थस्य.

3 ? The ms तानुमिथुनं.

14 The ms वार्स.

4 The ms °शुक्ले.

15 ?

5 ? The ms °चरे.

16 ? The ms त्रिसंतं.

6 ? The ms सुरार्थप्रसदस्यध्याभ्यु.

त्रिष्टं=त्रिः ?

7 The ms कृदकम्.

17 ? The ms सारथतो.

8 The ms °निति.

18 The ms ग्रीवास्वभंतो उमी वा.

9 The ms कुनिभ्यः.

19 The ms °मिष्टवन०.

10 The ms नैव.

13 ? The last three lines are after the

म्बरं स्तेषुँ होतारोहति ॥ ५२ ॥ औदुम्बरं फलकमपादमध्यर्युः ॥ ५३ ॥ तस्मिन्प्रतिगृणाति ॥ ५४ ॥ एकं महच्छ्रुतं परःशते॑ शृंसति ॥ ५५ ॥ परिधानीयाँ संपाद्यमध्यमैक्येग्रहानमस्वनयति॑ ॥ ५६ ॥ ते क्रतुमपि वृजनिति विश्व इति पूर्वार्थस्य द्विर्घटेते त्रिर्भवन्त्यूमा इति दक्षिणार्थस्य स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सजा समित्युक्तरार्थस्यात् उ शु मधुना मधुनाभियोधीति पश्चार्थस्य विग्रहमुपशये पर्यासिच्य महेन्द्रेण प्रचरत्यतिग्राहात्मा ॥ ५७ ॥ ग्रहान्समवनीय सर्वे भक्षयन्ति—महस्ते भक्षयामि यशस्ते भक्षयामि स्तोमं ते भक्षयाम्यज्ञायं ते भक्षयामि प्रजां मे भक्षयामि प्रतिष्ठां भक्षयामीति ॥ ५८ ॥ प्रागस्तमयादहः संस्थापयन्ति ॥ ५९ ॥ सूर्यो देव इत्यस्तमिते जुहोति ॥ ६० ॥

इति द्वादशाह [द्वितीये उध्याये] महात्रं पश्चमं खण्डम् ॥

एकादशिन्यां प्रतिपशु यूपाँश्चिन्दनिते॑ ॥ १ ॥ उपशयं द्वादशं पात्रीवितं त्रयोदशम् ॥ २ ॥ एका यूपाद्वितिः ॥ ३ ॥ पृथगास्वनीयाँ ॥ ४ ॥ जोषणेन समेत्य पर्यज्जनेन समीयात् ॥ ५ ॥ एवं समानजातीयेन सर्वाननुक्रामति पशुँश्च ॥ ६ ॥ अश्रीषोमीयकाले यूपानुच्छ्रूयत्यपि वाँशिष्ठुँ श्वो भूत इतरान् ॥ ७ ॥ अग्रेणाहवनीयं परिलिखति ॥ ८ ॥ दक्षिणमग्निष्ठात्परिलिख्योक्तरं परिलिखति ॥ ९ ॥ एतेन धर्मेण व्यत्यासम् ॥ १० ॥ उदगपवर्गा यूपा दक्षिणापवर्गाः पशवः ॥ ११ ॥ स्फ्येन परिलिखति ॥ १२ ॥ रथाक्षमात्राणि यूपान्तरालानि॑ ॥ १३ ॥ तिरश्चान्ते॑ संमिनोति ॥ १४ ॥ एवं संमिता भवन्ति ॥ १५ ॥ अञ्जनादि परिव्ययणान्तमग्निष्ठान्ते॑ संमिनोति ॥ १६ ॥ यदि श्वो भूते समानम् ॥ १७ ॥ अथ चेत्पूर्वेद्युरज्जनेन समेत्योच्छ्रूयणेन समीयात् ॥ १८ ॥ समस्याग्निष्ठस्य रशने परिव्ययतीतरेषां च द्वे द्वे ॥ १९ ॥ समासे समाग्निष्ठे परिष्वत्यभि वा ता वसत्यग्निष्ठवर्जम् ॥ २० ॥ यं कामयेत पितॄलोक ऋद्धुयादिति॑ ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ २१ ॥ दक्षिणस्मात्पक्षादक्षिणतः प्राञ्चमुपशयं निदधाति॒ इदमहमसुमासुष्यायणमसुष्याः पुत्रमिन्द्रपाशेनाभिनैस्यामीति॑ यूप॑ रशनयाभिनैस्यति॒ ॥ २२ ॥ इदमहमसुमासुष्यायणमसुष्याः पुत्रमिन्द्रवज्रेणाभिनिदधामीति॑ यूपाग्रं स्वरुणाभिनिदधाति ॥ २३ ॥ तूष्णीमनभिचरतः ॥ २४ ॥ समान्य-

१ The ms परशस्त्राव first hand, प्रशास्ता second hand.

८ ? The ms नेत्पू०.

२ Hopelessly corrupt.

९ The sūtra is unintelligible.

३ The ms विद्ययहसु० first hand, विग्र-

१० MS IV. 7. 9: 105. 8 sqq.

हसु० second hand.

११ The ms प्राञ्चमुक्त्यर्तिदधाति.

४ The ms विन्वन्ति.

१२ We expect the present tense and not the future. Cp the mantra in the following sūtra.

५ ।

१३ MS IV. 7. 9: 106. 3.

६ The ms चा०.

७ The ms यूपान्तराणी.

नुयात्प्रतिष्ठाकामस्य ॥ २५ ॥ त्रिन्मध्यतः समान्पशुकामस्य ॥ २६ ॥ व्यतिषज्जे-
दितरान् ॥ २७ ॥ अग्निँ वर्षिष्ठमिन्द्रियकामस्य ग्रहशेषांश्च संमिनोति ॥ २८ ॥ यौ-
ताभ्यामनन्तरौ तावग्निष्ठस्यै समौ ॥ २९ ॥ एवंतानात्संमिनोत्यग्निष्ठाँ ह्रसीयस
इतरान् यदि कामयेत [विद् ज्ञत्रादो]जीयसी स्यादबलीयः ज्ञत्रमिति ये दक्षि-
णतो अग्निष्ठात्तान्वर्षीयसः कुर्यात् ॥ ३० ॥ उच्चताँ संमिनोति ॥ ३१ ॥ आश्विनं
गृहीत्वा यूपात्सनाद्यग्निष्ठदैवं दायঁ रशने द्वे द्वे समे एकैकं परिवीय कुष्ण-
शीर्षमाश्रेयमग्निष्ठे मेषीँ सारस्वतीमुत्तरस्मिन्सौम्यं वभुं दक्षिणस्मिन् ॥ ३२ ॥
व्यतिषज्जेदितरान् ॥ ३३ ॥ श्यामः पौष्णः शितिपृष्ठो वार्हस्पत्यः पिशङ्गो वैश्वदेवो
वृष्णिरैन्द्रः कल्माषो मारुतः सँहित पेन्द्राय्मो अधोरामः सावित्रः पेत्वो वारुणः
॥ ३४ ॥ वारुणं दक्षिणार्थ्यम् ॥ ३५ ॥ उपशयाय पशुं निर्दिशत्यारण्यम् ॥ ३६ ॥
सुगलस्ते ऽयं पशुरिति वा ॥ ३७ ॥ यं द्विष्यात्तं ब्रूयादसौ ते पशुरिति^१ ॥ ३८ ॥ षाम-
आहे मित्राहे द्वयोर्द्विष्टव्युषु बहुवती^२ ॥ ३९ ॥ अमुमिति यत्र स्यात्तत्र बहुत्वं
निगमयेत ॥ ४० ॥ ये पश्वमिधायिनः शब्दाः पश्वङ्गान्युभिपताँ पिता माता
भ्राता सखेति व्यूहति^३ ॥ ४१ ॥ हविर्बहिर्वाञ्छनः प्राणश्चक्षुः श्रोत्रं त्वगसुरुम्नेति^४
॥ ४२ ॥ अपाकरणौ द्वौ दर्भावेका शाखा ॥ ४३ ॥ प्रतिपशु शस्त्रं वपाश्रपणी
॥ ४४ ॥ सर्वानन्वारभ्य शामित्रं नयन्ति प्रतिपश्वधर्यवो ऽन्वारम्भेण वपोद्वरणे
वपाश्रपणे च सकृदादित्योपस्थानं प्रवजनमन्तरश्च ॥ ४५ ॥ एकव्यं^५ पाशाननुप्रह-
रति तृणग्राणे वपाश्रपणीः स्वरूप्त्वा ॥ ४६ ॥ एकः पशुपुरोडाशः समानदेवतेषु
प्रतिपशु नानादेवतेषु ॥ ४७ ॥ आवर्तते मनोता ॥ ४८ ॥ एकादश जुहूरुत्पाद्या-
वदानेनानुक्रम्य चरणेनानुक्रामति ॥ ४९ ॥ यदेका जुहूर्भवति प्रतिदेवतं पशुभिः
प्रचरति ॥ ५० ॥ एकस्मिन्नर्धचर्चे सर्वेषां याज्यार्यां वसाहोमं जुहोति ॥ ५१ ॥ समा-
सिच्य दिग्घोमम् ॥ ५२ ॥ ततो वनेष्ठवा ॥ ५३ ॥ गुदादीनां जाघनीनां सर्वेषां
प्रधानम् ॥ ५४ ॥ अनुबन्ध्याया हुतायाँ वपायामग्रेण शालामुखीयं प्राण्वशे पाही-
वतं^६ संमिनोति ॥ ५५ ॥ पौर्णमासिकी वेदिः ॥ ५६ ॥ पाशुकान्याज्यानि ॥ ५७ ॥
अधोनामिमचषालम् ॥ ५८ ॥ अनवरतीर्णे यूपावटः ॥ ५९ ॥ तस्मिन्सारं

1 Based on MS IV. 7. 9: 105. 6.

7 The ms प्रवृषणा०.

2 ।

8 । The ms ऋचेषां प्राया.

3 The ms तामभिष्ठेमस्य.

9 । The ms वनिष्ठत्या.

4 The sentence is corrupt.

10 The ms पक्षीवतं.

5 MS ib 106. 2.

11 The ms सपौर्णमा०. Cp Man V. 2.

6 This might refer to the mantra in
MS I. 2. 15: 24, 12 sqq.

12, 35 दार्शिकी वेदिः.

त्वाष्ट्रं सकलं मुपाकरोति ॥ ६० ॥ आवेदनवेलायां त्वष्टारं वनस्पर्ति चावाहयति
पर्यग्निकृतमुत्सृज्य यावन्ति पशोरवदानानि तावत्कृत्व आज्यस्यावदायाप्रैषं
त्वष्टारं वनस्पर्ति च यजति ॥ ६१ ॥ अपि वा पर्यग्निकरणान्तं करोति ॥ ६२ ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये ५ध्याये] एकादशीनीयं षष्ठं सूत्रम् ॥

सौत्रामणि^१ सोमवामिनः सोमाभिव्यजनस्य राजसूयेनाभिषिष्ठानस्य
भूतिकामस्य ज्योगामयाविनो उन्नाद्यकामस्य पशुकामस्य भ्रातुव्यवतो^२
अभिशस्यमानस्य वा ॥ १ ॥ सीसेन ह्लीबाच्छृष्टाणि कृष्णेन तसरपद्मणां सोम-
विक्रियणो^३ वा [क्रीणाति] ॥ २ ॥ गार्हपत्य ओदनं श्रपयित्वा लाजान्संसृज्या
तोषमं नग्नहुर्लीजा मासरमिति^४ ॥ ३ ॥ स्वाद्वाँ त्वा स्वादुनेति^५ शष्पैः सुराँ संसृजाति ॥ ४ ॥
सोमो ५स्य अश्विभ्यां पचस्वेति^६ कुञ्भ्यां^७ समवद्धाति ॥ ५ ॥ तिस्रो रात्रीः संहिता
वसति ॥ ६ ॥ तिसृणां पारे पशुवन्धः ॥ ७ ॥ प्रणीते उग्नौ दक्षिणतो उग्नेर्दक्षिण-
स्मिन्वेद्यं से प्रणयत्यपि वा पर्यग्निकरणान्तं कृत्वा तदेवोल्मुकमुपसमादध्यात्
॥ ८ ॥ तस्य शेषं पशुश्रृपणं हरेयुः ॥ ९ ॥ सन्नेष्वाज्येषु सुरामभ्युदानयन्ति
॥ १० ॥ ब्राह्मणस्य मूर्धन्संदग्धित्वा द्रोणे वालं वितत्य सुरामतिपावयति—
पुनातु ते परिस्तुतमिति^{११} ॥ ११ ॥ प्रत्यक्षोर्मै इति सोमातिपवितस्य ॥ १२ ॥ अग्रेण
दक्षिणाश्चिरं सिकतानां खरः ॥ १३ ॥ तस्मिन्पालाशमाश्वत्थमौदुम्बरं नैयग्रो-
धमिति पात्राणि ॥ १४ ॥ तेषु कुविद्वेति^{१५} सुराग्रहान्गृहान्युपयामगृहीतो ५स्यच्छिद्रां
त्वाद्विदेशेत्याश्विनं गृहीत्वा कुवलसक्तुभिः श्रीणाति^{१६} ॥ १५ ॥ सिंहावध्वर्युर्ध्वा-
यति ॥ १६ ॥ सारस्वतं द्वितीयं प्रतिप्रस्थाता ॥ १७ ॥ कर्कन्धुसक्तुभिर्व्याघ्र-
लोमैश्च श्रीणाति ॥ १८ ॥ व्याघ्रौ प्रतिप्रस्थाता ध्यायति ॥ १९ ॥ इन्द्राय सुत्रामणे
हतीयं यजमानः ॥ २० ॥ [बदरसक्तुभिः श्रीणाति ॥ २१ ॥ बृकौ यजमानो ध्यायति
॥ २२ ॥] एष ते योनिरमुष्मै त्वैत्यायतने यथास्थानं सादयति ॥ २३ ॥ यूपं संमीय
पशुपुपाकरोत्याश्विनमजं सारस्वतीं मेर्षमैन्द्रं वृषभं वृष्णिं [वा] ॥ २४ ॥
वार्हस्पत्यं चतुर्थं^{१७} सोमातिपवितस्य ॥ २५ ॥ इन्द्राय सुत्रामण एकादशकपालः

1 The ms शकल०.

ble, Cp Ap XIX. 5. 7-11.

2 ।

8 MS II. 3. 8.

3 The ms °भिषिचानस्य.

9 The ms सृणां.

4 The ms °वधोतो (for °वतो).

10 The ms °न्द्रा०.

5 । The ms रथंपक्षत्.

11 The ms सृणाति.

6 । The ms °विक्रिणा first hand, °विक्रि-
यणा second hand.

12 व्याग्रलोमैश्च is not based on the Sam-
hitā, and may be an interpolation.

7 The sūtra is not perfectly intelligi-

सवित्रे उष्टुकपालो वारुणो यवमयश्चरुहरिति^१ पशुपुरोडाशान्निरुप्य ग्रहैः प्रचरति ॥ २६ ॥ आश्विनमध्यरुयुरादत्ते सारस्वतं प्रतिप्रस्थातैन्द्रं यजमानः ॥ २७ ॥ अश्विभ्याँ सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सोमानामनुबूहि ॥ अश्विभ्याँ सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सोमान्प्रस्थितानेष्येति संप्रेष्यति ॥ २८ ॥ वषट्कृतानुवषट्कृते हुत्वाभिषेकाभिग्रहणादि^२ पश्ननां च वसया क्त्रस्य योनिरसीति^३ सार्येण धिमास्तमाऽसन्दीमास्तीर्यदक्षिणत आहवनीयस्य निदधाति—स्योनामि सुषेदेति^४ ॥ २९ ॥ सुषदामासीदेत्यारोहन्तमनुमन्त्रयते ॥ ३० ॥ निषसाद धृतव्रते इति रुदार्यं व्याघ्रविष्टुदिवेति^५ चाभिषिद्यमानं^६ साम गायत्यैन्द्रयां बृहत्याम्—सँश्रवसे विश्रवसे सत्यश्रवसे श्रवस इति । निधनमुपयन्ति ॥ ३१ ॥ साम गायति द्विर्वा स्वाहाकरोति ॥ ३२ ॥ देवस्य त्वैर्स्यभिषेकमादाय त्रया देवां इति यजमानमीक्षमाणो जुहोति ॥ ३३ ॥ प्रथमास्त्वा द्वितैर्यस्तिर्यभिषिद्यति ॥ ३४ ॥ भूः स्वाहैर्स्याहवनीय आहुर्ति जुहोति यथा राजस्ये ॥ ३५ ॥ शिरो मे श्रीरिति^७ यथारूपं गात्राणि संमृशति ॥ ३६ ॥ लोमानि प्रयतिरिति^८ पूर्णाहुर्ति जुहोति ॥ ३७ ॥ जड्माण्यां पद्म्यामित्यैवरोहति ॥ ३८ ॥ द्वात्रिः शतं गाददाति ब्रडवाँश्च सकिशोरान् ॥ ३९ ॥ यदेवा देवेहनमिति^९ तिसुभिरवभृथमेष्यज्ञाहुर्ति जुहोति ॥ ४० ॥ धान्नो धान्नः^{१०} ॥ यद्ग्रामै इति मार्जयते ॥ ४१ ॥ पवित्रमसीत्यैवभृथे स्नात्योद्वयं तमसस्परीत्यादित्यमुपस्थायापो अद्यान्वचारिषमिति^{११} समिध आहरन्ति ॥ ४२ ॥ एधो ऽस्येषिषीमहीति^{१२} समिदाधानः ॥ ४३ ॥ समावृतदिति^{१३} पूर्णाहुर्ति जुहोति ॥ ४४ ॥

यदापिषेष मातरं पुत्रः प्रसुदितो धयन् ।

एतते अमे अन्न[णो भवाम्यहतौ पितरौ मथा ॥]

सुरावन्तमित्युत्तरस्मिन्नां पयोग्रहान्जुह्वति ॥ ४५ ॥ यस्ते रसैँ इति दक्षिणस्मिन्सुराग्रहान् ॥ ४६ ॥ समवनीयाध्वर्युः प्रतिप्रस्थाताश्चित्र इत्याश्विनं भक्षयन्ति ब्रह्मा होता मैत्रावरुण इति सारस्वतमैन्द्रं यजमानः ॥ ४७ ॥ यस्मिन्नानमुचेरिति^{१४} पयोग्रहान्भक्षयन्ति ॥ ४८ ॥ यदन शिष्टमिति^{१५} सुराग्रहान्समवनीय

1 The ms यवमयश्चरैन्द्र एकादशकपाल इति. 8 ? To be emended to °माने ?

2 ? The ms °ग्रहणाभि. 9 ? The ms एन्द्रथा बृहस्पत्या.

3 MS II. 6. 9: 69. 3.

10 MS III. 11. 8.

4 ?

11 MS III. 11. 10.

5 MS II. 6. 12: 71. 10, 11.

12 MS II. 12. 5: 149. 12.

6 The ms रुदाया first hand, रुदाय second hand.

13 MS I. 3. 39.

7 ? Perhaps the original was some-

14 MS III. 11. 10: 157. 13.

thing like व्याघ्रचर्म विवेष्यति.

15 MS III. 11. 7.

दक्षिणस्मादेद्वेदक्षिणा त्रीनङ्गारानुदूह्य सुचर्याभिजुहोति—पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा
नमः ॥ पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः ॥ प्रपितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नम इति ॥ ४६ ॥
अच्चन्पितरः ॥ अभीमदन्तपितरः^३ ॥ पितरः शुन्धव्यमित्यपो निनयति ॥ ५० ॥ तेन धर्मेण
सुराँ विज्ञारथति वालमन्तर्धायोर्णासूत्रं [वा]—त्वं सोम प्रचिकित^४ इति द्वादश
पुनन्तु मा पितरं इति द्वादश चतस्रो उन्यासांतश्चोरयासां^५ व्यत्यासमृत्विजः सर्वे
स्मरन्तीमनुमन्त्रयन्ते ॥ ५१ ॥ ऐन्द्रस्यावदानैः प्रथमं प्रचरति जगन्यमाश्विनस्य
॥ ५२ ॥ पशुपुरोडाशैः प्रचर्य पशुभिः प्रचरति ॥ ५३ ॥ पुरस्तात्स्वष्टुतो रसं
जुहोति द्वात्रि^६शता शृङ्गशफैः सीसेन तन्त्रमिति^७ षोडश द्वयोर्द्विग्राहैमेकैकं वा
जुहोति ॥ ५४ ॥ हुत्वा पात्र्यां संपातानवनयति ॥ ५५ ॥ अभिरोति^८ संस्कृता-
मन्वहं—परीतो षिवता सुतमिति^९ पयसा परिषिष्ठत्येकस्या दुग्धेन प्रथमायां
व्युष्टायां^{१०} द्वयोर्द्वितीयस्याम् ॥ ५६ ॥ [अदित्यै घृते चरु]ऐन्द्रश्च प्रथमं^{११} व्युदा-
नयति ॥ ५७ ॥ न सूर्यनि सादयति ॥ ५८ ॥ तेन धर्मेण सुरामतिपाव्य ब्रह्म क्षत्र-
मित्यूर्णासूत्रेण पयो उतिपावयति ॥ ५९ ॥ तथावेक्षते^{१२} ॥ ६० ॥ द्वे द्वे वायव्ये
॥ ६१ ॥ तेषु ऊविदज्ञेति^{१३} पयोग्रहान्गृहाति—उपयामगृहीतो उस्याच्छिद्रां त्वाष्ट्रेषेति^{१४}
यथादेवतम् ॥ ६२ ॥ ब्रीहिसक्तुभिराश्विनं श्रीणाति यवसक्तुभिः सारस्वतं
गोधूमसक्तुभिरैन्द्रं^{१५} श्यामाकसक्तुभिरुपवाकसक्तुभिरितरान् ॥ ६३ ॥ इयेन-
पत्रेण परिमार्जनम् ॥ ६४ ॥ एष ते योनिस्तेजसे त्वेति प्रथमं सादयति वीर्याय त्वेति
द्वितीयं बलाय त्वेति तृतीयम् ॥ ६५ ॥ नाना हि वामिति^{१६} सुराग्रहान्गृहाति—
उपयामगृहीतो उस्याश्विनं तेज इति प्रथमं सारस्वतं वीर्यमिति द्वितीयमैन्द्रं बलमिति
तृतीयम् ॥ ६६ ॥ एष ते योनिमोदाय त्वेति प्रथमं सादयत्यानन्दाय त्वेति द्वितीयं
महसे त्वेति तृतीयम् ॥ ६७ ॥ सोमो राजेत्यनुवाकेन ग्रहानुपतिष्ठते ॥ ६८ ॥ ते
पश्वो बाह्यस्पत्यवर्जनम् ॥ ६९ ॥ त्वं ग्रस्थाश्विनो^{१७} उजः ॥ ७० ॥ ते पशुपुरोडाशा-
ः ॥ ७१ ॥ ते ग्रहैः प्रचरन्ति द्वाभ्यां द्वाभ्यामेकैकः ॥ ७२ ॥ समानः संप्रैषः ॥ ७३ ॥

1 The ms अध्वत्र first hand, अध्वर्यः second hand (for अच्चन्). 9 MS III. 11. 7: 149. 18.

10 In place of व्युष्टायां the ms has शूला-यामदित्यै घृते चरु.

2 MS I. 10. 3: 143. 3.

11 MS ib 150. 10.

3 MS IV. 10. 6: 156. 6.

12 ? The ms °वेक्षे.

4 MS III. 11. 10: 155. 6.

13 MS II. 3. 8.

5 ?

14 The ms first hand adds सप्तसङ्कुमिः.

6 MS III. 11. 9: 153. 1.

15 MS III. 11. 6: 148. 9.

7 ? विग्राहं (for द्वयोर्द्विग्राहं) ?

8 ? सुराँ संस्करोति ?

[आश्विः] न स्य^१ सारस्वतेन यजति सारस्वतीमैन्द्रस्याश्विनेन ॥ ७४ ॥ समवनीय होताध्वर्युः परिक्रीतौ यदत्र शिष्टमिति^२ भक्षयतः ॥ ७५ ॥ यदि न भक्षयतां द्वे छुतैः इति वल्मीकवपायामवनयेदशौ विकारयेत ब्रह्मणो वा प्राशीयाद्यैजमानो वा स्वयं भक्षयेत् ॥ ७६ ॥ ये^३ भक्षयन्ते इति तिसूभिस्तिस्त्र आहुतीर्जुहोति ॥ ७७ ॥ कुम्भीः^४ शतात्रुणामध्यधि दक्षिणमर्ग्नि कृत्वा तस्याँ सुराँ^५ विकारयति [हिरण्य]-मन्तर्धाय ॥ ७८ ॥ त्वं सोम प्रचिकित्ते इति तासां तिसूभिस्तिस्त्रभिरेकैको उनुमन्त्रयते पुरस्तादध्वर्युर्दक्षिणातो ब्रह्मा पश्चाद्वोतोत्तरत आशीध्रः ॥ ७९ ॥ पितरो माद्यन्ताँ [व्यशेम देवहितँ] यदायुरिति सर्वे स्ववन्तीमनुमन्त्रयन्ते ॥ ८० ॥ ऐन्द्रस्यावदानैः प्रथमं चरति जगन्यमाश्विनस्य ॥ ८१ ॥ पशुभिः प्रचर्य पशुपुरोडाशैः प्रचरति ॥ ८२ ॥ सहस्विष्टकृदिङं पशूनां पशुपुरोडाशानां च ॥ ८३ ॥ ऋषभो दक्षिणा सूत्वर्णं च वडवा ॥ ८४ ॥ संस्थिते मासरैः शूलैर्थांवभृथं यन्ति यथा वरुणप्रधासेषु ॥ ८५ ॥ मासराणि पुरोडाशस्थाने ॥ ८६ ॥ चरुणा प्रचर्य हृदयशुलानुपचरन्ति^६ ॥ ८७ ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये ५ध्याये] सौत्रामण्यां सप्तमं खण्डम् ॥

कौकिल्यां ते कामा ये पूर्वस्यामन्ये च तेजस्कामस्य वीर्यकामस्य बलकामस्य नर्याणि त्रीणि ॥ १ ॥ तेन धर्मेण सुराँ संस्क... ॥ २ ॥

[यदापिषेष मातरं पुत्रः प्रसुदितो धयन् ।

एतते अप्ने अनु]णो भवाम्यहौ पितरौ मया ॥

अनृणो देवानामनृणः पितृणां मनुष्याणामनृणो भवामि यदक्षवृत्तं संस्करादीष्ट^७ सर्वस्मादनृणो भवामीति हुत्वेष्टि निर्वपति ॥ ३ ॥ श्रद्धित्यै घृते चरुः ॥ ४ ॥ संस्थितायामिन्द्राय वयोधसे पशुर्ऋषभो दक्षिणा धेनुरदित्यां ॥ ५ ॥ वत्सं पूर्वस्यां ददाति मातरमुत्तरस्याम् ॥ ६ ॥ प्रथमो उनुवाकः प्रथमस्य पशुबन्धस्याप्रीः ॥ ७ ॥ आ चर्षणिप्राँ इति वडचैः याज्यानुवाक्याः ॥ ८ ॥ द्वितीयो उनुवाकः प्रयाजप्रैषाः ॥ ९ ॥ तृतीय आप्रीः ॥ १० ॥ चतुर्थस्य तिस्रो वपायास्तिस्त्रः पशुपुरोडाशानाम् ॥ ११ ॥ तासां प्रथमामनूच्य मध्यमया यजेन्मध्यमामनूच्योत्तमया यजेदुत्तमा-

1 १

2 MS II. 3. 8.

3-3 १ The ms °वृक्षमाणो वाशंक्यत्यत्रेय.

4 The ms छुचौः first hand, सुचा second hand.

5 MS IV. 10. 6: 156. 6.

6 The ms संस्थिते मात्रेर स्थैः स्वा० first

hand, संस्थिते मासरैश्शूलैः स्वा० second hand.

7 १ The ms चरुषे प्रस्त्रे प्रचर्यतीरहृदयशूलानुपचर्यति.

8 The sūtra is corrupt.

9 MS IV. 14. 8: 248. 9.

मनूच्य प्रथमया यजेदिति व्यतिष्जेत् ॥ १२ ॥ अवदानेषु सप्तमः ॥ १३ ॥ ग्रहा-
णामनुवाक्या उत्तरः प्रैषा उत्तरा याज्योत्तरास्तिस्तो उवदानानामुत्तमः स्विष्ट-
कृतः पञ्चमो उन्नियाजप्रैषा वायोधसस्य कवाद्यायो वसां प्रैषानर्थीमहि॑ ॥ १४ ॥
तस्योत्तमस्त्वाग्रीहतमो याज्यानुवाक्या उत्तमो याज्यानुवाक्या ॥ १५ ॥

इति द्वादशाहे [द्वितीये ५ध्याये] अष्टमं खण्डम् ॥

समाप्तं द्वादशाहम् ॥

इति द्वितीयो॑ ५ध्यायः॒ ॥

1 The sūtra is corrupt.

3 The ms adds समाप्तः

2 The ms तृतीयो॑.

राज्ञो राजसूयः ॥ १ ॥ अशिष्टोमेनेष्वा चैत्र्यां पौर्णमास्याँ सप्तरात्रस्य
 पुरस्तादिष्टं निर्वपति ॥ २ ॥ अनुमत्या अष्टाकपालं निर्वपति^१ ॥ ३ ॥ ये प्रत्यञ्चः
 शस्यामतिशीयन्ते तत्रैक्रृतमेककपालम्^२ ॥ ४ ॥ उभौ सह शृतौ कुर्वन्ति^३ ॥ ५ ॥
 नैऋतेन पूर्वेण प्रचरन्ति^४ ॥ ६ ॥ वीहि स्वाहाहुति जुषाणै इति गार्हपत्ये हुत्वा दक्षिणा
 परेत्य स्वकृत इरिण एकोलमुकं निधाय विश्वसिकायाः कारडाभ्यां नैऋतं जुहो-
 त्यङ्गुष्ठाभ्याँ च—जुषाणा निर्ऋतिवेतु स्वाहेति^५ ॥ ७ ॥ वासः कुष्णं भिजान्तं दक्षिणाँ
 ॥ ८ ॥ स्वाहा नमो य इदं चकरेति गार्हपत्ये हुत्वानुमतेन प्रचरन्ति ॥ ९ ॥ धेनुर्दक्षिणा
 ॥ १० ॥ अथ य उदञ्चः शस्यामतिशीयन्ते तानुदङ्घं परेत्य वल्मीकवपामुद्रज्य
 शुक्तयाभिजुहोति—इदमहमसुष्यायणस्य ज्ञेत्रियमवयज इति ॥ ११ ॥ तेनैर्व लोष्टे-
 नापिदधाति—इदमहमसुष्यायणस्य ज्ञेत्रियमपिदधामीति ॥ १२ ॥ श्वो भूत आदि-
 त्येभ्यो भुवद्वद्धय इति धृते चरुः^६ ॥ १३ ॥ पञ्चाग्रायणघष्टुर्यै सरस्वत्यै चरुः सरस्वते
 द्वादशकपाल इति भिशुनौ गावौ दक्षिणा ॥ १४ ॥ सँचत्सरं चातुर्मास्यैर्थथाविहि-
 तामिष्टवेन्द्रतुरीयेण यजेत ॥ १५ ॥ सायं पञ्चेध्मीयेन ॥ १६ ॥ अपां न्ययनादपामा-
 र्गानाहरन्ति ॥ १७ ॥ तान्त्सकून्कृत्वा दक्षिणा परेत्य स्वकृत इरिण एकोलमुकं
 निधाय पर्णमयेन स्वुवेण जुहोति—देवस्य त्वेति^७ ॥ १८ ॥ हत्तं रक्षो ऽवधिम रक्ष इति
 हुत्वानुनिगदति ॥ १९ ॥ वासो दक्षिणा ॥ २० ॥ आहवनीयं चतुर्धा प्रतिदिशं
 व्यूहति मध्ये पञ्चमम् ॥ २१ ॥ ये देवाः पुरःसर्व इति पर्यायैजुहोति मध्ये पञ्चमेन
 ॥ २२ ॥ इहमहं रक्षो ऽभिसमूहामीति^८ समूहामये पुरःसदे स्वाहेति^९ पर्यायैः प्रदक्षिणं जुहोति
 मध्ये च ॥ २३ ॥ रथः पञ्चवाही दक्षिणां ॥ २४ ॥ आभिरिषिभिर्यजते ऽनुमत्यै चरु-

1 Sūtras 3-6 are from MS II. 6. 1; 6 ?

64. 1-2.

7 ? The ms पञ्चाग्रहयणः षष्ठ्यै.

2 The ms वीहि स्वाहे जुषाणेति.

8-8 Identical with MS II. 6. 3: 64.

3 Cp MS ib 3-4

18 sqq.

4 Identical with MS ib 4-5.

9 MS II. 6. 3.

5-5 MS ib 5-9.

10 Identical with MS ib 65. 13-14.

रिति' पञ्च देविकाहवीँषि ॥ २५ ॥ मध्ये च हृं धात्रे निर्वपत्यन्ते वा ॥ २६ ॥ पशुकामं याजयेदिति^३ ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ २७ ॥ अन्तराणि त्रीणि सह हवीँषि पूर्वं त्रिष्ठुक्तम् ॥ २८ ॥ अन्तराणि त्रीणि द्वितीयम् ॥ २९ ॥ अशीषोमीय एकादशकपाल [इन्द्रासोमीय एकादशकपालः] सौम्यश्वरूपभृदक्षिणेति तृतीयम् ॥ ३० ॥ तैरिष्ठवाग्न्ये वैश्वानराय द्वादशकपालो वारुणश्च यवमयश्चरुः प्रादेशमात्रः ॥ ३१ ॥ हिरण्यमश्वश्च दक्षिणौ ॥ ३२ ॥ यो ज्योगामयावी वध्येत् ॥ ३३ ॥ बार्हस्पत्यश्वरूपद्वाराणो गृह्य इत्येकादशै रत्नहवीँषि ॥ ३४ ॥ महिष्या गृहे प्रचर्य भागश्चरूपसिन्द्या गृहे विचित्तगर्भा पष्टौद्वी दक्षिणा ॥ ३५ ॥ नैऋतश्चरूपिणिर्विष्टानां त्वार्याद्यौ परिवंद्यताया गृहे उङ्गुष्ठपर्वमात्रै अपयित्वा स्वकृत इरिणे प्रदरे वा जुहोति ॥ ३६ ॥ भागधातिकं भागदुष्मित्याचक्षते ॥ ३७ ॥ तस्य गृहे प्रचर्याध्वने स्वाहेति छाणुश्चतेस्यै गृहे जुहोति ॥ ३८ ॥ यथासमाञ्जातमितरैर्नाममन्त्रैः प्रचरति^४ ॥ ३९ ॥ इन्द्रायाहैमुच्चै इति द्विविधे ॥ ४० ॥ मैत्रावार्हस्पत्यमभिषेचनीयस्य दीक्षणीर्यौ ॥ ४१ ॥ स्वयंरुणाया अश्वत्थशाखायाः पात्रं भवति^५ ॥ ४२ ॥ तस्मिन्श्वेतायाः श्वेतवत्साया दुर्गं भवति ॥ ४३ ॥ ^६ तत्स्वयं मूर्खति ॥ ४४ ॥ स्वयं भथ्यते ॥ ४५ ॥ स्वयंविलीनमाज्यं भवति^६ ॥ ४६ ॥ अर्धं वेद्याः कुर्वन्त्यर्धं स्वयंकृतम् ॥ ४७ ॥ अर्धं वर्हिषो दात्यर्धं स्वयंदिनम् ॥ ४८ ॥ मित्राय जुष्टं वृहस्पतये जुष्टमिति निर्वपन्ति^७ ॥ ५० ॥ ये^८ क्षोदिष्टास्तरण्डुलास्तं वार्हस्पत्यं च हृं श्रुतं कुर्वन्ति ॥ ५१ ॥ तत्र तत्पात्रमपिधायाज्यमासिच्य ये स्थविष्टास्तरण्डुलास्तानावपन्ति ॥ ५२ ॥ उभौ सह श्रूतौ कुर्वन्ति ॥ ५३ ॥ मैत्रीनुकृतराधरौ अपयन्ति ॥ ५४ ॥ ^९ मैत्रेण पूर्वेण प्रचरति ॥ ५५ ॥ अश्वो मैत्रस्य दक्षिणा शितिपृष्ठो वार्हस्पत्यस्यं सा वा श्वेतवत्सा ॥ ५६ ॥ यस्य

1 MS II. 6. 4: 65. 15.

2 The ms चरुणा.

3 MS IV. 3. 5: 44. 8.

4 The ms दक्षिणातो.

5 ? Cp MS IV. 3. 7: 46. 18.

6 MS II. 3. 8: 47. 6-7.

7 The ms इत्येका द्वादश.

8 ?

9 ? The ms second hand परिवाताया.

10 The ms first hand भागदुष्मित्यमि०

11 ? Cp. Ap XVIII. 10. 25 पात्राक्तस्य.

12 The ms प्रचर्यरति first hand, प्रचर्य चरति second hand.

13 MS II. 6. 6: 66. 14.

14 The ms ऋयः.

15 The sūtra is identical with MS ib 15.

16-16 Identical with MS ib 67. 1-2.

17 Cp MS ib 2.

18-18 Identical with MS ib 2-4.

19 Probably मैत्रान् is to be struck off.

Cp Ap XVIII. 11. 19.

20-20 Identical with MS ib 5.

राष्ट्रं शिथिरभिव स्यात्तमेतेन याजयेन्मैत्रावार्हस्पत्येन^१ ॥ ५७ ॥ पयसि वा सह
मैत्रावरुणीमामिकाँ सँस्कुर्वन्ति ॥ ५८ ॥ सारस्वत्यो वसतीवर्यो भागवो होता
दशपेये^२ ॥ ५९ ॥ अश्वीषोमीयस्य पुरोडाशमन्वमये गृहपतये^३ इत्यष्टौ देवस्वर्वै हर्वी^४ एवि
निर्वपति सर्वपृष्ठां^५ चाप्रये गायत्रायेति दशर्हविषम् ॥ ६० ॥

इति राजसूये [तृतीये ५ध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

पुरस्तात्स्वष्टुक्तः सविता त्वा प्रसवानामिति^६ हस्तमन्वारभ्य जपत्यमुष्या:
पुत्रमिति^७ यस्याः पुत्रो भवत्यमुष्याँ विशीति^८ यस्या विशो राजा भवति ॥ १ ॥
आत्रैवावेदनु क्रमक्रमणमनु^९ मन्त्रानित्यधीयते ॥ २ ॥ उक्तयोऽभिषेचनीयसँस्था
॥ ३ ॥ माध्यन्दिनीयान्सवनीयाननु मारुतमेकविंशतिकपालं निर्वपति ॥ ४ ॥
शुकज्योतिश्चेति^{१०} पर्यायैः कपालान्युपदधाति ॥ ५ ॥ द्वात्रिंशतं सहस्राणि चतु-
ख्यंशतमयुतं वा ददाति^{११} ॥ ६ ॥ माहेन्द्रकाल आश्रीध्रे^{१२} पवित्राणि गृह्णाति ॥ ७ ॥
देवीरापो अपां नपादित्यपो ऽभिजुहोति ॥ ८ ॥ उत्तरोत्तरैः पर्यायैर्होमग्रहाणि
सर्वंत्र ॥ ९ ॥ वृषोर्भिरसीति^{१३} प्र[तीप]सारणीनाम् ॥ १० ॥ वृषसेनोऽसीत्यन्वीपसारणी-
नाम् ॥ ११ ॥ अपां पतिरसीति^{१४} नदस्य^{१५} ॥ १२ ॥ अप्रहावरीः स्थेत्यनुपदासीनां स्थाव-
राणाम् ॥ १३ ॥ परिवाहिणीः स्थेति^{१६} नीवाहस्यै ॥ १४ ॥ ओजस्विनीः स्थेत्यतीर्थे प्रव-
हन्तीनाम् ॥ १५ ॥ मान्दा: स्थेति^{१७} कूप्यानाम् ॥ १६ ॥ व्रजक्षितः स्थेति^{१८} स्थावरा-
णाम् ॥ १७ ॥ सूर्यवर्चसः स्थेति^{१९} या आतपति वर्षति^{२०} ॥ १८ ॥ सूर्यत्वचसः स्थेति^{२१}
यासु परिदृश्यते^{२२} ॥ १९ ॥ मरुतामोजः स्थेत्यपृष्ठे^{२३} ॥ २० ॥ वशाः स्थेति^{२४} पुष्पाणाम्
॥ २१ ॥ शकरीः स्थेति^{२५} गोमूत्रस्य ॥ २२ ॥ विश्वमृतः स्थेति^{२६} पयसः ॥ २३ ॥ जनसृतं
इति घृतस्य ॥ २४ ॥ अपामोषधीनामिति^{२७} मधुनः ॥ २५ ॥ षोडश गृहीत्वा देवीरापो

1 Identical with MS IV. 3. 9: 48. 18. hand. Cp Ap XVIII. 12. 14.

2 The ms दशायेऽर्वा first hand, 10 MS II. 6. 7.

दशाये अर्वां second hand.

11 The ms तदस्य first hand, समुद्रिशाणां second hand.

3 MS II. 6. 6.

12 Cp MS IV. 4. 1: 50. 13.

4 ? The ms देवस्थौ first hand, देविका second hand.

13 The ms °दश्यति first hand, यासु रूपाणि परिदृश्यते second hand (after Ap XVIII. 13. 11).

5 ? The ms सर्वपृष्ठा.

14 The ms पुष्पाणाम्. So also MS ib 51. 1, which is to be similarly emended.

6 The ms सह०.

7 ?

8 The ms °शतसंपूतं वा दधाति.

9 ? The ms °ऋ first hand, °ऋः second

मधुमतीरिति^१ सँसूजति ॥ २६ ॥ अनाधृष्टः सीदत्येत्यन्तरा होतुर्धिष्ठयं ब्राह्मणाच्छु-
सिनश्च सादयति ॥ २७ ॥ अपो देवीरित्यभिमन्त्र्यानिष्ठमसीति^२ शतकष्णलैः रुक्मैः
शतावृणमादाय तेन सह शुक्र वः शुक्रेण पुनामीति^३ पूयोवावदितो^४ उनुषजत्यस्थो^५
गायत्र्या त्री रुक्मेणोत्पूयै^६ पालाशमाश्वतथमौदुम्बरं नैयग्रोघमिति पात्राणि तेषु
राजसूयै^७ इत्यपो व्यानयति ॥ २८ ॥ रुद्र यत्ते^८ इति शेषमाशीध्रीये हुत्वा सोमा इन्द्रं
इति यजमानमामन्त्रयते ॥ २९ ॥ ज्ञत्रस्य योनिरसीति^९ ताप्यै^{१०} यजमानः परिधत्ते
ज्ञत्रस्योल्बमसीति^{११} क्षौमैः सँसुद्धं ज्ञत्रस्य नाभिरसीत्युष्णीषम् ॥ ३० ॥ मधुतोक्तमसित्र-
माशयति^{१२} ॥ ३१ ॥ पञ्चाशता दक्षिणमद्याङ्ग एकपैच्चाशता वामम् ॥ ३२ ॥
अभ्यक्तमुदकं स्पर्शयति ॥ ३३ ॥ आवितो उभिरित्यावेदयति ॥ ३४ ॥ अमुष्टाः पुत्रैः
इति व्याख्यातम् ॥ ३५ ॥ एष ते जनते राजेत्यनुदिशति जनतायै ॥ ३६ ॥ सोमो
उस्माकं ब्राह्मणानां राजेत्युपाँशु जपति ॥ ३७ ॥ इन्द्रस्य वज्रो उसीति^{१३} यजमानाय धनुः
प्रयच्छुति ॥ ३८ ॥ शत्रुबाधनाः स्थेति^{१४} त्रित्वशुभृदुसुखान्बाणवतः ॥ ३९ ॥ तान्पात
प्राशमित्यभिमन्त्र्य मित्रो उसीति^{१५} दक्षिणं बाहुमुद्यच्छुति वरणो उसीति^{१६} सव्यम् ॥ ४० ॥
हिरण्यरणमुष्टसे^{१७} इत्युद्यतवाहुं तिष्ठन्तमभिमन्त्रयते ॥ ४१ ॥ समाप्रतिष्ठन्तर्मन्त्र-
भिधावन्दिश उपतिष्ठते—समिधमातिष्ठेति^{१८} पर्यायैः ॥ ४२ ॥ सोमस्य त्विषिरसीति^{१९} व्याघ्र-
चर्म विवेष्ट्यासन्द्यामास्तृणाति ॥ ४३ ॥ प्रलयसं नमुचेः शिरैः इति बहिर्वेदि सते^{२०}
सीसं परडगाय प्रत्यस्यति ॥ ४४ ॥ अवेष्टा दन्दशुका^{२१} इति लोहितायसं केशवा-
पाय ॥ ४५ ॥ भूत्योः पाहीति^{२२} रजत्ते रुक्ममधस्ताद्वयाद्वर्चर्म व्यपोहति दिविः
पाहीति^{२३} हरित्ते रुक्ममुपरिष्टाद्ध्यूहति^{२४} ॥ ४६ ॥ अप्ये स्वाहेति^{२५} पर्यायैर्द्वादश
पार्थीनि हुत्वा मारुतस्य दैवतेन्न प्रचरति ॥ ४७ ॥ सोमस्य त्वा धुमेनैत्येनमासन्द्या-
मूर्खवाहुं तिष्ठन्तमभिविज्ञति पालाशेन ब्राह्मण आश्वतथेन वैश्य औदुम्बरेण
भ्रातुव्यो यो जन्यो मित्रैः स नैयग्रोघेन^{२६} ॥ ४८ ॥ रुक्मं प्रत्यञ्च सिञ्चति ॥ ४९ ॥
पालाशे शेषान्समवनीय कृष्णविषाणया वासाँसि विस्त्रस्येन्द्रस्य योनिरसीति^{२७} वास

1 MS II. 6. 8.

second hand) क०.

2 ? The ms second hand उत्पूयो भावा-
दितो.

8 ?

9 MS II. 6. 10.

3 ? The ms second hand ०षजति.

10 ? The ms शते.

4 ? The ms गायत्र्या रिषणायूप first hand,
गायत्र्या यूप second hand.

11 ? The ms ०परिष्टाद्ध्युपहाति.

12 MS II. 6. 11.

5 MS II. 6. 9.

13 यो जन्यो० is identical with MS IV.

6 The ms ०मासादयति.

4. 2: 52. 9.

7 The ms दक्षिणामित्रको (दक्षिणमक्षि ए

उपादते ॥ ५० ॥ समाववृत्तनिति॑ समुन्मार्षि॑ ॥ ५१ ॥ इन्द्रस्य वज्रो ऽसीति॑ रथमुपा-
वहरति॑ ॥ ५२ ॥ मित्रावरुणयोस्त्वेति॑ युनक्षि॑ ॥ ५३ ॥ विष्णोः क्रमो ऽसीति॑ रथमा-
क्षामति॑ ॥ ५४ ॥ मरुता॒ प्रसवे॑ जयेत्यारुहा॑ जपति॑ ॥ ५५ ॥

इति राजस्ये [तृतीये उद्धाये] द्वितीयं खण्डम् ॥

असावि देवं गोत्रजीकमन्धो न्यस्मिन्द्रो जनषेभवोच ।

बोधामसि त्वा हर्यश्च यज्ञैर्बोधा नः स्तोममन्धसो मदेषु ॥

इति त्रिष्टुभा ब्रह्मान्वेति॑ ॥ १ ॥ सुत्वा राजन्यं जिनाति॑ ॥ २ ॥ तस्मै
 तामिषुमस्यति॑ ॥ ३ ॥ तदस्यामोघायास्तमभूर्त् ॥ ४ ॥ आप्तं मनं इति वृत्तं॑ परि-
 गृह्य याति॑ ॥ ५ ॥ एष वज्रं इति पत्न्यै धन्वालिं प्रयच्छुति॑ ॥ ६ ॥ उपददाति॑
 ॥ ७ ॥ इयदसीति॑ राजतं रुक्ममभिसृशति युड्डसीति॑ हरितमूर्गसीत्यादुम्बरम्
 ॥ ८ ॥ मित्रो उसीति॑ दक्षिणं वाहुमवहरति वस्त्रो उसीति॑ सव्यम् ॥ ९ ॥ सदसीति॑
 हस्तावामिक्षायाम् ॥ १० ॥ पश्चनां मन्युरसि तदेव मे मन्युर्भयात् ॥ ११ ॥ नमो मात्रे
 पृथिव्यै इति वाराही उपानहा अभ्यवरोहति॑ ॥ ११ ॥ प्रति त्यन्नाम राज्यमधायीति॑
 निमृष्टे॑ ॥ १२ ॥ तणाधीता समासन्दीमास्थार्थं दक्षिणत आहवनीयस्य निद-
 धाति स्योनासि सुषदेति॑ ॥ १३ ॥ विष्णोः क्रान्तमसीत्यासन्धै क्रामति ॥ १४ ॥ स्योनमा-
 सीद सुषदामासीदेत्यारोहन्तमनुमन्त्रयते निषसाद धृतप्रत ॥ १५ ॥ अग्ने
 स्वाहेति॑ रथविमोचनीयं जुहोति ॥ १६ ॥ हँसः शुचिपदित्यादधाति ॥ १७ ॥ सह
 सारथिना रथमादधाति॑ ॥ १८ ॥ आहितादवरोहति ॥ १९ ॥ ब्रह्मास्वं ब्रह्मासीति॑
 यजमानो उधर्युमामन्त्रयते ब्रह्माणं होतारमुद्ग्रातारम् ॥ २० ॥ सवितासि सत्यस्वं
 इति पर्यायैः प्रत्याहुः ॥ २१ ॥ एष वंज्रं इति ब्रह्मा स्फृयं राजे प्रयच्छुति राजा

1 MS II. 6. 11.

10 Identical with MS ib 19 sqq.

2 The ms रथापक्षा० first hand, रथम्- 11 ?

12 MS II. 6. 12.

3 The ms प्रसवेन्

13 The ms. "त्युद".

⁴ The closing words are from MS. IV.

14-14 Identical with MS IV. 4. 6: 56.
10-11.

5 Cn MS ih 17

15 ? The ms °धायि निमृष्टं निम्रेषे. Cp Ap
XVIII. 12. ० सात्यगमधार्मिति वाचामिधार्मि

6 Identical with MS ib. 18

7 ? Perhaps वृत्तं “the enemy”

8 Perhaps परिवाहाया ति

16. Helplessly awaiting

^{9.2} The ms and the Sambitā (ib. 20).

17 From MS ib 57. 4 (आदधति to be emended ?).

प्रतिहिताय प्रतिहितः सेनान्ये सेनानीं संग्रहीत्रे संग्रहीता सूताय सूतो ग्रामणे
ग्रामणीरक्षावापाय ॥ २२ ॥ तेन स्फदेनाधिदेवनं कुर्वन्ति ॥ २३ ॥ तत्र पष्ठौहीँ
विदीव्यन्ते ब्राह्मणो राजन्यो वैश्यः शूद्रः ॥ २४ ॥ ओदनं राजा प्रतिश्रावयति
॥ २५ ॥ ब्राह्मणश्चतुःशतमक्षानपच्छिद्धोद्धिन्नैः राजैः इति राजे प्रयच्छुति ॥ २६ ॥
तद्राजा कृतं विचिनोति ॥ २७ ॥ ततः पञ्चाक्षान्प्रयच्छुश्वाह—दिशो अभ्यभूदय-
मिति ॥ २८ ॥ ज्ञेत्रं ददाति ॥ २९ ॥ वरं वृणीते ॥ ३० ॥ मङ्गल्यनाम्नो हयति
सुश्लोकाः सुमङ्गलाः सत्यराजान इति ॥ ३१ ॥ ऋत्त्वो गाथाश्च होता शँसति हिरण्य-
कूर्च आसीनः ॥ ३२ ॥ हिरण्यकूर्चे हिरण्यकशिष्यपुनि वासीनो उधर्युः प्रति-
गृणाति—ओमित्युक्तुँ तथेति गाथासु ॥ ३३ ॥ परिधानीर्यां संपाद्य मैत्रावस्त्रया-
मित्रया प्रचरति ॥ ३४ ॥ सहस्रिष्टुदिङं मारुतस्य च ॥ ३५ ॥ अत्रैव रुक्मौ
ददाति ॥ ३६ ॥ अभिषेकशेषं गार्हपत्ये इति प्रतिहितस्य वर्णं स्थाम पतयो रथीणा-
मिति० जपित्वा ॥ ३७ ॥ समानमावभृथात् ॥ ३८ ॥

इति राजसूये [तृतीये ५ध्याये] तृतीयं स्खण्डम् ॥

अपां नन्दे स्वाहेत्यपा[म]न्ते उभवृथे जुहोत्यूर्जों नन्दे० इति दर्भस्तम्बे वल्मी-
कवपायाँ वामये गृहपतये० इति गार्हपत्ये ॥ १ ॥ एन्द्री सूतवशानुबन्ध्या ॥ २ ॥
नैवारः पशुपुरोडाशः ॥ ३ ॥ पात्रीस्थाने सूनाया अधिं० चतुष्पद्या निर्वपति ॥ ४ ॥
पश्चात्प्राग्वृशस्य विहारं विहृत्य सावित्रो उष्ट्रकपाल० इतिप्रभृतयः सप्त सँसृपः ॥ ५ ॥
ताभिरन्वहृं यजते ॥ ६ ॥ पूर्वस्याः पूर्वो उपरस्या० गार्हपत्यः ॥ ७ ॥ प्राग्वृशे
त्वाष्ट्० ॥ ८ ॥ तस्मिन्सँस्थिते दशपेयाय दीक्षते ॥ ९ ॥ न केशशमश्च वपति ॥ १० ॥
अप्सुदीक्षा श्वेतान्द्रादश पुराडरीकाँश्च यजमानो वधीते ॥ ११ ॥ सद्यो जातं०
विसृजति ॥ १२ ॥ सद्यो राजानं क्रीणाति दशभिः सारण्डैर्वत्सतरैर्नित्यैश्च ॥ १३ ॥

1 Identical with MS IV. 4. 6: 57. 8 The ms रुक्मी first hand, रुक्मं second hand.
9-10.

2 ? The ms प्रसुश्रावपति first hand, प्रसु-
श्रावयति second hand.

10 MS II. 6. 12: 72, 7.

3 ? The ms ब्राह्मणं चतुःशतं मध्येहतभिन्न-
राजे इति राजे first hand, ०शतं अच्चन-
पदिव्याहे उद्धिन्नं second hand.

11 MS II. 6. 13.

4 MS ib 12.

12 ? The ms सूनाय अभि.

5 ? The ms विवी (विमी second hand) 13 ? The ms पूर्वस्या यवापिरस्या first hand,
मीति. पूर्वस्या आहवनीय अपरस्या second hand.

14 The ms त्वच्छ्रु first hand, चेष्टा second hand.

6 Identical with MS ib 13-16.

15 The ms first hand श्वेत.

7 The ms ओमित्युक्ते.

16 ? वाचं ?

पुरस्तादुपसदामाद्वयमष्टाकपालं निर्वपेन्मध्ये सौम्यमुपरिष्ठाद्वैष्णवम् ॥ १४ ॥
 अग्निष्टोमो दशपेयसँस्था ॥ १५ ॥ शतं ब्राह्मणः सोमं पिबन्ति दश दशैकैकं
 चमसम् ॥ १६ ॥ दशं पृच्छुति कस्ते पितामहः कस्ते पितामह इति ख्यात्म ॥ १७ ॥
 येषां दशसु न मीमांसैरेस्त ऋत्विजो यसर्पिणश्चै पिवां किं ब्राह्मणस्येत्युक्त्वा
 प्रसर्पति ॥ १८ ॥ दक्षिणाकाले रुक्मो होतुः घण्डातुः प्रावेषा अध्यर्थोरिति ब्राह्मणव्या-
 ख्यातम् ॥ १९ ॥ सारण्डख्विवत्सो आवस्तुतो वैत्सतर्युत्तेरुजः सुब्रह्मण्यस्य
 ॥ २० ॥ नै प्रसर्पकेभ्यो ददाति ॥ २१ ॥ श्रायन्तीयं ब्रह्मसार्म ॥ २२ ॥ आभिषेच-
 नीयदशपेयौ वत्सतरापवर्गैः ॥ २३ ॥ पूर्णमास्यां यजनीये ऽहन्यभिषेचनीयाय
 दीक्षते ॥ २४ ॥ द्वादश मासान्दीक्षितो भवति ॥ २५ ॥ उपसत्सु नाश्वाति ॥ २६ ॥
 तिस्र उपसदः ॥ २७ ॥ चतुर्थ्यां सौम्यमहः ॥ २८ ॥ तदहः सँसृपां प्रथमां दश-
 म्यामुत्तमाम् ॥ २९ ॥ सा प्रथमा दशाहानि यस्योपसदः^{११} ॥ ३० ॥ त्रयोदश्यां
 सौम्यमहस्तद्वर्दिशामवेष्टिभिः ॥ ३१ ॥ वैष्णवादुत्तराणि पञ्च हवींषिः^{१२} ॥ ३२ ॥
 तत्र ब्राह्मणो यजेत वाह्सपत्यं मध्ये निधायाहुतिमाहुतिं हुत्वाभिघारयेत्^{१३} ॥ ३३ ॥
 अबकामो यजेतेति^{१४} ब्राह्मणव्याख्यातम् ॥ ३४ ॥ सायं पूर्वाः प्रयुज उत्तराणि हवींषिः^{१५}
 ॥ ३५ ॥ दक्षिणो रथवाहनवाहो दक्षिणां^{१६} ॥ ३६ ॥ षडुत्तराणि ग्रातः ॥ ३७ ॥
 सव्यो रथवाहनवाहो दक्षिणां^{१७} ॥ ३८ ॥ पौर्णमास्यामग्निहोत्रं जुहोति ॥ ३९ ॥
 सँवत्सरमग्निहोत्रं हुत्वां केशवपनीयाय दीक्षते ॥ ४० ॥ प्रतीचीनस्तोमो^{१८} ऽतिरात्रः
 षोडशिकः सँस्था ॥ ४१ ॥ अनुवन्ध्यायां हुतायामग्निचयवैद्वक्षिणस्यां वेदिश्चो-
 ग्यामासन्द्यामासीनस्य ये केशिनः प्रथमे सत्त्रमासतेति^{१९} प्रवपति ॥ ४२ ॥ तस्मिन्सँ-
 खिते पशुबन्धेन यजते ॥ ४३ ॥ मारुती पृथिः पष्ठौही^{२०} गर्भिर्यादित्याजा मलिहा

1 The ms दशान्.

12 MS II. 6. 13: 72. 14 sqq.

2 The ms second hand एषां.

13 But for the initial तत्र the entire
sūtra is identical with MS IV. 4. 9:
60. 11-12.

3 ? The ms second hand ये सर्पिणश्च.

14 MS ib 10.

4 ? The ms second hand पिब.

15 MS II. 6. 13: 72. 17 sqq

5 The entire sūtra is unintelligible.

16 Identical with MS ib 73. 1-2, 3-4.

6 MS IV. 4. 8: 59. 1-3.

17 Based on MS IV. 4. 9: 61. 4-5.

7-7 The ms वत्सतर्यः नेतुरजसोब्राह्मणस्य न

18 The ms °सोमो. Cp MS IV. 4. 10:

first hand, वत्सतर्यः नेष्टुः ऋषभो ब्राह्म-
णाङ्गुसिने second hand.

62-11.

8 ? The ms सर्पतोश्चो first hand, सर्पतो
ऽश्चं second hand.

19 ? The ms अग्निश्चयवा.

9 Cp MS IV. 4. 9: 59. 15.

20 The verse does not occur in MS.

10 ?

21 The ms adds दक्षिणा.

11 ? The ms first hand दशन्यै यस्योपसद्.

गर्भिणी॑ ॥ ४४ ॥ सवित्रे प्रसवित्रै इति सत्यदूताख्याणि हर्वी॑ँषि ॥ ४५ ॥ दण्ड
उपानहौ शुष्कद्वितिरिति दक्षिणाँ दूतायै प्रयच्छ्रुति ॥ ४६ ॥ पशुबन्धेन यो यजते
यो ऽस्य सद्यन्तजातीयो॒ राजा तस्मै प्रहिणोति—अभ्यषिक्षि राजाभूमै॒ ॥ अस्म्यहमहं
इति ॥ ४७ ॥ व्युष्टिद्विरात्रेण यजते ॥ ४८ ॥ अश्रिष्टोमः प्रथममहरायुरतिरात्र
उत्तरम् ॥ ४९ ॥ क्षत्रस्य धृतिमाश्रिष्टोमेनेष्टिभिर्यजेत दैविकाभिर्देवसूभिर्वैश्वानर-
वारुणया सौत्रामणया सौत्रामणयाँ ॥ ५० ॥

इति राजसूये [तृतीये ऽध्याये] चतुर्थं खण्डम् ॥

इति तृतीयो॑ ऽध्यायः ॥

इति राजसूयः समाप्तः ॥

1 Identical with MS II. 6. 13: 73. 4

In its brähmapa (IV. 4. 9) MS has

also मलिहा.

2 MS ib 5.

3 See MS IV. 4. 9; 61. 2.

4 See MS II. 6. 13: 73. 6-7.

5 The ms हृताय.

6 ?

7 MS IV. 4. 9: 61, 3-4.

8 The sūtra is hopelessly corrupt.

9 The ms इति राजसूये चतुर्थो॑.

राजा विजित्याश्वमेधेन यजेत् ॥ १ ॥ पुरथनामधेयं देवयजनमध्यव-
 स्थति ॥ २ ॥ ऋषभस्तूपरः सर्वरूपः ॥ ३ ॥ तेन प्राजापत्येन ॥ ४ ॥ यदत्यामन्तं^१
 गिरिरिददायै परिवहेयुस्तत्र यजेत् ॥ ५ ॥ अमावास्यायां ब्रह्मौदैनं अपयति पूर्व-
 स्याम् ॥ ६ ॥ उत्तरस्यां पर्यग्नि कृत्वा^२ केशश्मशु वापयित्वाहृतं वास आङ्गाद्याह-
 वनीये वैतसं कटमुपसमाधाय नमस्कारैरुपतिष्ठेत दध्रे नम उपदध्रे नमः ख्यात्रे नम
 इत्युपस्थानान्यधीयते ॥ ७ ॥ हिरण्यगर्भे^३ इत्यष्टौ पूर्णाहुतीर्हुत्वास्तमयमनु वाच्यं
 यच्छ्रुतिं ॥ ८ ॥ रात्री^४ वाग्यतो भवति ॥ ९ ॥ अपदातीनृत्विजः समानयन्ति
 ॥ १० ॥ चतुष्प्रथीष्वप्सु ब्रह्मौदैनं अपयति ॥ ११ ॥ तं महर्त्विजः प्राश्नन्ति ॥ १२ ॥
 तेभ्यः शतमानं ददाति ॥ १३ ॥ द्वादशारात्रिः^५ रशनां त्रयोदशारात्रिः वा मौर्जी^६
 दर्भमयी^७ वा ब्रह्मौदैने पर्यस्तामिमामगृभण्डित्यश्वाभिधानीमादायाभिधा असी^८
 त्यश्वमिमि निदधाति कृष्णपिशङ्कं त्रिहायण्ण सोमप्य सोमपयोः पुत्रम् ॥ १४ ॥ स्वगा-
 त्वा देवेभ्यै इति ब्रह्माणमामन्त्रयते ॥ १५ ॥ तं वधान देवेभ्यै इति ब्रह्मा प्रत्याह ॥ १६ ॥
 शतैः सह प्रोक्षति पुरस्तादध्वर्युर्दक्षिणतो ब्रह्मा पश्चाद्वोतोत्तरत उद्ग्राताभिषे-
 क्याणां राजपुत्राणां शतैः सहाध्वर्यू राहां ब्रह्मा सूतग्रामणीनां होता क्षत्रृसंगृ-
 हीतृणामुद्ग्राता ॥ १७ ॥ प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीति^९ पर्यायैः ॥ १८ ॥ सर्वे पञ्चमेन^{१०}
 ॥ १९ ॥ यः पितुरनुजायाः पुत्रः [स] पुरस्तादध्वं तीर्थाय नयति [यो] मांतुरनु-
 जायाः पुत्रः स पश्चादन्वेति ॥ २० ॥ सैध्रकं मुसलमादाय पौँश्लेयः पश्चादन्वे-
 ति ॥ २१ ॥ अनुनयन्ति श्वानं चतुरक्षम् ॥ २२ ॥ तीर्थान्ते पदतोऽभ्यश्वस्य
 नयति ॥ २३ ॥ यो अर्वन्तं जिधांसतीति^{११} पौँश्लेयो मुसलेन श्वानं हन्ति ॥ २४ ॥
 परो मर्तः परः वेति^{१२} श्वानमश्वस्याधस्पदमप्सावयति ॥ २५ ॥ उत्क्रामन्तमश्वमैषी-

1 9

2 MS II, 13, 23 (containing 8 verses).

3 Thus emended after Mān. The ms

०हुत्वास्तमयमनुकं वाचयति.

4 The ms has nominatives.

5 MS III, 12, 1.

6 I.e. with the fifth formula सर्वेभ्यस्त्वा

देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि ib: 160, 5-6.

केणोदूहेनोदूहति ॥ २६ ॥ वेतसशाखानुबद्धा भवति ॥ २७ ॥ अग्ने स्वाहेत्यनुवाक-
मार्वर्तयन्नश्वं मार्जयन्त्यश्वस्तोक्याभिः ॥ २८ ॥ विभूर्मात्रेत्यश्वमवसृजति ॥ २९ ॥ देवा
आशापालौ इति परिददाति ॥ ३० ॥ शतं तल्या राजपुत्राः कवचिनोऽनिवर्तन्तो
उश्वं रक्षन्ति त्रिदशानुपरिक्षिणः^१ कृत्वा ॥ ३१ ॥ यद्यश्वस्य तासां^२ च शङ्केतामये
उहोमुच्चै इति मृगरेष्टुमश्वस्य वेरे^३ निर्वपति ॥ ३२ ॥ पुरस्तास्त्विष्टुकृतो हिकाराय
स्वाहेत्यनुवाकेनाश्वचरितां^४ जुहोति ॥ ३३ ॥ सावित्रोऽष्टाकपालः पूर्वाद्वै सवित्रे
प्रसवित्र एकादशकपालो मध्यन्दिने सवित्र आसवित्र द्वादशकपालोऽपराह्ने ॥ ३४ ॥
सँस्थितासु परिष्वभावेष्ट होता हिरण्यफलक आसीनः ॥ ३५ ॥ हिरण्यफलके
कथिपुनि वासीनोऽध्वर्युः प्रतिगृणाति—ओमित्युक्त्वा तथेति गाथासु ॥ ३६ ॥ परि-
धानीयां संपाद्य ब्राह्मणो वीणागाथी गायतीत्यददा इत्ययजता इत्यदः कल्पमकरोदिति
मिश्रास्तिस्त्रो गाथाः ॥ ३७ ॥ सार्यं जुहोतीहृतिरिति^५ पर्यायैः ॥ ३८ ॥ राजन्यो वीणा-
गाथी गायतीत्ययुध्यथी इत्यसुँ संत्राममजयन् ॥ अदो वीर्यमकरोदिति मिश्रास्तिस्त्रो गाथाः
॥ ३९ ॥ इष्टिप्रभृतिगाथांश्चै ॥ ४० ॥ सङ्कुदश्वचरितां^६ जुहोतीष्टरेष्वै ब्राह्मणगानं
च ॥ ४१ ॥ एकादशे मासि सावित्रं^७ प्रत्युखासंभरणं क्रियेतामावास्यायाः^८ सँव-
त्सरः ॥ ४२ ॥ तमासमाप्यति ज्योत्स्नस्य यद्रावं त्रिभिः सावित्रमिति^९ जुहोति
॥ ४३ ॥ वीणागाथिभ्यां शते ददात्यनसी च युक्ते^{१०} ॥ ४४ ॥ सप्तम्यामसंप्राहत्या-
श्ववायां वडवायां^{११} सप्तम्यां पञ्च पशुनेष्ट्वा षष्ठ्यां दीक्षते ॥ ४५ ॥ त्रैधातव्यानि-
तिरात्रस्य दीक्षणीया ॥ ४६ ॥ समानमा दीक्षाहुतिभ्यो भुज्ञीते^{१२} ॥ ४७ ॥ चतुर्षि
आध्वरिकीः सप्ताहं जुहोति काय स्वाहेति^{१३} चार्धानुवाकस्य मिश्रमिश्रानन्वहं पूर्णा-
हुतिवर्जम् ॥ ४८ ॥ आध्वरिकीहृत्वाकृतमश्रिमिति^{१४} षडाश्रिकीजुहोति शेषं चाश्व-
मेधिकीनामन्ते पूर्णहुतीनाम् ॥ ४९ ॥ आ ब्रह्मश्रिति^{१५} ब्रह्मैषां^{१६} प्रवर्त्यमानम् नुमन्त्र-

1 MS III. 12. 2.

complete.

2-2 ? The ms °न्त्याश्रस्तोकास्ताभावादिभू०. 13 ? The ms second hand °चरितानि.

3 MS III. 12. 4.

14 ? The ms °ष्टिदेवा.

4 ?

15 ? The ms °त्र first hand, °त्रै second hand,

5 MS III. 15. 11: 181. 1.

16-16 Hopelessly corrupt.

6 MS III. 12. 3.

17 ? The ms ददात्यसां च संयुक्ते.

7 The ms second hand चरितानि.

18 ? The ms °ते.

8 The ms °त्युक्तम्.

19 MS III. 12. 5: 161, 14.

9-9 ? The ms गाथाया सं०.

20 MS II. 7. 7: 82. 7.

10 MS III. 12. 4: 161, 12.

21 Cp Āp XX. 8. 5-9.

11 The ms first hand adds इत्ययं दद्या.

22 MS III. 12. 6.

12 ? The ms गाथां च. The sūtra is in-

यते ॥ ५० ॥ पौरीमासी प्रथमा दीक्षाणमेकादशी वापरपक्षस्य चतुर्थो उवशिष्यन्ते ॥ ५१ ॥ ता उपसदो उष्टौ चोत्तरस्य पक्षस्य नवमदशमैकादशमिति सौम्यान्यहानि ॥ ५२ ॥ त्रिस्तावा वेदिः ॥ ५३ ॥ एकविँशतिर्यूपा राज्ञुदालोऽप्तिष्ठएकविँशत्यरतिः पौत्रुद्रवावभितः ॥ ५४ ॥ इतरेषां वा॑ षट् पालाशान्वद्वैत्वान्संमिनोति यथैकादशिना॒ ॥ ५५ ॥ अश्वीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमन्वये गृहपतय इत्यष्टौ॑ देवस्वो॑ हवी॑वि निर्वपति सर्वपृष्ठां॑ चाम्रये गायत्रयेति॑ दशहविषम् ॥ ५६ ॥

इत्यश्मेषे [चतुर्थे ५ध्याये] प्रथमं खण्डम् ॥

अग्निष्टेमः प्रथमां सँस्था ॥ १ ॥ पल्लिसिंयाजान्ते सँस्थिते उस्तमिते उज्जानि प्रज्ञुहति ॥ २ ॥ यद्यसँस्थिमत्युभौ चेदेकादशः सँस्थापयेदेकदेशो उज्जानि जुहुयात् ॥ ३ ॥ १० सकलाथो जाना कुसुमसर्पिः पयोगुडान्मृष्टशान्तिकरणानि पृथुकानि मध्वापमिति॑ खादिरैः स्तुवैः प्रत्यन्नं॑ जुहुयात् ॥ ४ ॥ आ ब्रह्मन्नित्येनुवाकेनाज्यं सर्वमितरैः॑ ॥ ५ ॥ एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां स्वाहेत्यैकोनशतादै॒ द्वाभ्यां स्वाहा त्रिभ्यः स्वाहेत्यैकशतादयुग्मिभराज्यं जुहति युग्मैज्ञानि ॥ ६ ॥ एतेन धर्मेणारभ्य माष्टाभ्यो नाभ्यं॑ उपक्रमेतानवस्थेदद्वौ॑ दशभ्यः स्वाहा विँशतये स्वाहेति दशाभ्यासेनां पञ्चाशतः ॥ ७ ॥ पञ्चाशतप्रभृत्याज्यं जुहति पञ्चाशते स्वाहा शताय स्वाहा द्वाभ्यां [शताभ्यां] स्वाहेति शताभ्यासेना सहस्रात् ॥ ८ ॥ सहस्राभ्यासेनायुतात् ॥ ९ ॥ अयुताभ्यासेना [प्रयुतात्] ॥ १० ॥ प्रयुताय स्वाहा नियुताय स्वाहा परार्धाय स्वाहा धेनवत्सेते॑ स्वाहा विवस्ते स्वाहा ॥ व्युच्छन्त्यै स्वाहा व्युच्छन्त्याम् । व्युष्टै स्वाहा व्युष्टायाम् । उदेष्यते स्वाहोदेष्यत्युदेष्यते स्वाहोद्यत्युदिताय स्वाहोदिते । सर्वस्मै स्वाहा स्वर्गाय स्वाहेत्यन्ततो हुत्वातिरिक्तमन्नमश्वाय निदधाति ॥ ११ ॥ उक्थ्यः शाकरूपृष्ठो मध्यममहः ॥ १२ ॥ उपाँश्वन्तर्यामयोः पात्रे प्रयुज्य महिष्मोः पात्रे प्रयुनक्षि सौवर्णराजते ॥ १३ ॥

1 ? The ms first hand नैतुदव्ये.

11 ? The ms प्रत्यन.

2 वा॑ seems to be superfluous.

12 MS III. 12. 6.

3 ?

13 With MS III. 12. 7-14 ?

4 MS II. 6. 6: 67. 5-10.

14 MS III. 12. 15.

5 The ms देवस्त्रो first hand, देविका second hand.

15 ? The ms ०त्येकोनशताय.

6 The ms ०पृष्ठां.

16 ? The ms ०त्येक०.

7 MS III. 15. 10: 180. 7.

17 ? The ms second hand धर्मेणारभ्य अश्वाभ्यो स्वाहेति.

8 ? The ms प्रथमः.

18 Here and in sūtras 8, 10 the ms reads ०भ्यांसेना.

9 The entire sūtra is corrupt.

19 ? The ms सर० first hand, साम० second hand.

10-10 The names of the various sacrificial substances are mostly corrupt.

आग्रायणस्थालीं प्रयुज्य प्राजापत्याद्यपात्रं^१ प्रयुनकि ॥ १४ ॥ उपाँश्वन्तर्यामौ
गृहीत्वा महिमानौ गृह्णाति हिरण्यगर्भं इति द्वाभ्याम् ॥ १५ ॥ रुक्मप्रतिहितेना-
द्येन तमैनश्चति ॥ १६ ॥

इत्यश्वसेवे [चतुर्थे ५ध्याये] द्वितीयं खण्डम् ॥

ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु घृतं पिता देवानां जनिता विभूवसुः ।

तस्यादधातुं रक्तं स्वधयोरपीच्यं मदिन्तमो मत्सर इन्द्रियो रसः ॥

इत्यश्वस्य ग्रीवासु रुक्मं प्रतिमुच्य श्येनोऽसि गायत्र इति पवमानानुमन्त्र-
गेनोऽश्वस्य पुच्छमन्वारभन्ते^२ ॥ १ ॥ अमिर्तत्राणि जह्ननदिति^३ पवमानं यन्त्यास्तावं
प्राच्चां ॥ २ ॥ उद्ग्रातारमपरुणद्धि—उद्ग्रातर्निकेण त्वा शतपलेनापरुणध्मीति ॥ ३ ॥ तम-
परुण्यर्त्तिवजोऽपरुण्यन्ति ॥ ४ ॥ अश्वायोपरुण्यन्ति वडवाः ॥ ५ ॥ संकन्दय-
त्वश्ववडबम् ॥ ६ ॥ अश्वेनास्तावमाक्रमयन्ति ॥ ७ ॥ अश्वाक्रान्त आर्चिष्या-
मुपयच्छन्ति ॥ ८ ॥ उद्ग्रातारमुपह्रयते—उद्ग्रातर्निकेण त्वा शतपलेनोपह्रयामीमां देवता-
सुद्रायन्तीमनुद्रायेति ॥ ९ ॥ स्तुते शतमानमुद्रात्रे ददाति ॥ १० ॥ सोपशयान्यूपा-
न्संमीर्यं पशूनुपाकरोति ॥ ११ ॥ अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्या^४ अग्निष्ठे
॥ १२ ॥ कृष्णग्रीव आग्नेयो ललाट्ट इत्यश्वे पर्यङ्गाः ॥ १३ ॥ सौर्ययामौ श्वेतश्च
कृष्णश्च पार्श्वयोः^५ ॥ १४ ॥ सौर्यां श्वेतमुत्तरतो यामं कृष्णं दक्षिणतः ॥ १५ ॥
वायव्यः श्वेतः पुच्छा इन्द्राय स्वपस्या वेहृदैष्यार्व इति ॥ १६ ॥ बधुररुणवधुरित्यनुवाकै^६
र्यथादेवतमुपाकरोति जीनपदीभिः संज्ञाभिः प्रतियज्ञांशे वत्सवत्या इति समा-
न्तरानु वः किहा इति वाकैनां पुँससृष्टा इति वैकथितामुत्सृष्टी ॥ १७ ॥
च्यवैयं इत्यर्धहायना दित्यवाह^७ इति द्विहायना न्य॑वाहयति^८ भ्रापराग्न्यव्ययं इति
त्रिहायनाः ॥ १८ ॥ तुर्यवाह^९ इति चतुर्हायनाः ॥ १९ ॥ पष्ठवाह^{१०} इति पञ्चवर्षाः
॥ २० ॥ धूमा वसन्तायेत्यनुवाकाभ्यामन्वहं पशुबन्धैरिष्टवा सोमानामाहरेत
॥ २१ ॥ वसन्ताय कपिञ्जलानि^{११}त्येकविःशत्यनुवाकैरारण्यानुपाकरोति कुम्भेषु

1 ?

2 MS III. 12. 16.

3 I.e. the horse ?

4 ? The ms. °मंत्रयतेना°.

5 The ms. °रभेते.

6 MS IV. 10. 1: 140. 9.

7 The ms. °स्नायं प्राप्ये (प्राकर्चो second hand).

8 The ms. यूपानुपसमाय (°समेत्य second

hand).

9 Identical with MS III. 13. 2.

10 Probably MS III. 13. 3-20.

11-11 Hopelessly corrupt.

12 MS III. 13. 17.

13 MS III. 13. 18.

14 MS III. 13. 19.

15 MS III. 14. 1.

पञ्चगानौषजलजरासु हस्तिनः पञ्जरेषु नखिनो दंष्ट्रिणश्च ॥ २२ ॥ यूपेषु
ग्राम्यान्यशून्नियुनक्त्यन्तरालेष्वारण्यान्धारयन्ति ॥ २३ ॥ वेतसशाखया प्राजा-
पत्यानुपकरोति महाशाखाग्रेणेतरान् ॥ २४ ॥ युञ्जन्ति व्रग्मित्येष्व युनक्ति
॥ २५ ॥ युञ्जन्त्यस्य काम्येति॑ रथं युनक्ति॑ ॥ २६ ॥ केतुं कृष्णनिति॑ ध्वजमुपकर्षति
॥ २७ ॥ जीमूतस्येवेति॑ वर्माध्यूहते॑ ॥ २८ ॥ धनवना गौ इति धनुरादत्ते ॥ २९ ॥ बहूनां
पितेर्तीर्थुधिम् ॥ ३० ॥ ते आचरन्तीति॑ धनोरात्मीम् ॥ ३१ ॥ बहूनां
वद्यन्तीवेति॑ ज्यामभिमन्त्रयते ॥ ३२ ॥ रथे तिष्ठनिति॑ सारथिम् ॥ ३३ ॥ तीव्रान्वोषानित्येष्वान्
॥ ३४ ॥ वनस्पते वीडवङ्गे इत्यारोहति॑ ॥ ३५ ॥ स्वादुष्पस्वे इत्यारुद्य जपति ॥ ३६ ॥
अहिरिवेति॑ तलं बद्ध्वा जपति ॥ ३७ ॥ [काशा]मादायार्वासि सप्तरसित्येष्वान्स-
क्षिपति ॥ ३८ ॥ आश्वासयति॑ ॥ ३९ ॥ दुन्दुभीनाभ्यन्त्यामूरजेति॑ ॥ ४० ॥
यद्वातो ऽपि इत्यस्येनापो ऽवगाहेत ॥ ४१ ॥ एते स्तोतरित्यावर्तयति ॥ ४२ ॥ वि ते
मुन्चामीति॑ विमुच्यति ॥ ४३ ॥ पत्न्यो ऽभ्यजन्ति—वसवस्त्वाऽजन्त्वति॑ कासाम्ब-
वेन महिषी रुद्रास्त्वाऽन्त्वति॑ गौल्युलवेन वावातादित्यास्त्वाऽन्त्वति॑ मौस्तफाटेन॑
परिवृक्षी ॥ ४४ ॥ त्रिसहस्रं मणीन्लोभस्ववयवेषु ग्रथनन्ति ॥ ४५ ॥ भूरिति॑
हरितान्महिष्यभिषेकार्हाराजपुत्राणां दुहितृशतेन सह ॥ ४६ ॥ भुवै इति रज-
तान्वावाताराजां दुहितृशतेन सह ॥ ४७ ॥ स्वरिति॑ शङ्खमयान्परिवृक्षी सूत-
ग्रामणीनां दुहितृशतेन सह ॥ ४८ ॥ लै॒भ्यस्त्वेस्येनातमापयति॑^३ ॥ ४९ ॥ होता
च ब्रह्मा च ब्रह्मोदयं वदतो दक्षिणत आहवनीयस्य ब्रह्मोत्तरतो होता ॥ ५० ॥
कः स्वेदकाकी चरतीति॑ पृच्छति॑ सूर्य एकाकी चरतीति॑ प्रत्याह ॥ ५१ ॥

इत्यरवेषे [चतुर्थं ५ध्याये] तृतीयं सर्वङ्गम् ॥

पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि त्वा भुवनस्य नाभिम् ।

पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ॥

इति ।

इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।

अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्माय वाचः परमं व्योम ॥

1 ?

8 MS III. 12. 18.

2 The ms यूपे first hand, यूपे second hand.

9 MS I. 4. 1: 48. 2.

10 MS III. 12. 19.

3 ? The ms ग्राम्यान्यस्वनितुनक्त्यायशेकेष्वा०.

11 ? The ms मोस्तुफादेन first hand, मौस्तु-
कृतेन second hand.

4 MS III. 16. 3.

12 ? The ms लोममश्वा चायमय first hand,

5 ? The ms वर्माध्यूहति.

लोम्नि अश्वावायवेषु second hand.

6 The ms इति आहति.

13-13 Hopelessly corrupt.

7 MS III. 12. 4: 161. 10.

इति प्रत्याह ॥ १ ॥ का स्विदासीपूर्वचित्तिरिति पृच्छुति । वौरासीत्पूर्वचित्तिरिति प्रत्याह ॥ २ ॥ अन्यतरः पृच्छत्यन्यतरः प्रत्याह ॥ ३ ॥ समानमोपपायनात् ॥ ४ ॥ यद्यश्वो न पिषेत्तं ब्रूयात्—

अग्निः पशुरासीत् । तमालभन्त । तेनायजन्त । स इमं लोकमजयद्यस्मिन्नाग्निः । स ते लोको भविष्यति यदि पास्यसि । तस्मात्त्वान्तरेष्यामि यदि न पास्यसि ॥

बायुः पशुरासीत् । तमालभन्त । तेनायजन्त । सोऽन्तरिक्षं लोकमजयद्यस्मिन्नायुः । स ते लोको भविष्यति यदि पास्यसि । तस्मात्त्वान्तरेष्यामि यदि न पास्यसि ॥

आदित्यः पशुरासीत् । तमालभन्त । तेनायजन्त । सोऽसुं लोकमजयद्यस्मिन्नादित्यः । स ते लोको भविष्यति यदि पास्यसि । तस्मात्त्वान्तरेष्यामि यदि न पास्यसि ॥

इति ॥ ५ ॥ पर्यग्निकृतानुत्सृजन्त्यारण्यान्ग्राम्याँश्च पुरुषाँश्च ॥ ६ ॥ शामि-
व्रायाश्वस्य नीयमानस्य पौष्टेभमजमग्रतो नयन्ति ॥ ७ ॥ अधस्ताइर्भास्मास्य-
ति ॥ ८ ॥ वासो हिरण्यरुक्मे ताप्येणांश्च संज्ञपयन्ति श्यामूलेन वा ॥ ९ ॥ स्प-
न्द्ययेतरान् ॥ १० ॥ प्राणाय स्वहेति^३ संज्ञप्यमानेषु जुहोति ॥ ११ ॥ अम्ब्यमिकैं
इति महिषीं पत्न्य उदानयन्ति ॥ १२ ॥ सव्यान्ग्रन्थान्कृत्वा नवं कृत्वः पशून्ग्र-
सव्यं परियन्ति—गणानां त्वा गणपतिं हवामहै इति पर्यायैर्वसो ममेत्यनुषजाति ॥ १३ ॥
आहमजानीति^४ महिष्यनुपरिविष्यति^५ ॥ १४ ॥ तौ सहेति^६ पादान्प्रसारयन्त्वर्गे लोके
प्रोर्युवातामित्यहतेन वाससा पादतोदशेन प्रच्छाद्य वृषा वामश्चै इति सँहितप्रज्ञन-
नयोः पक्षीः यजमानोऽनुमन्त्रयते ॥ १५ ॥ ऊर्ध्वमेनामुच्छ्रापयेति^७ महिषीं पत्न्य
उदानयन्ति ॥ १६ ॥ गायत्री त्रिष्टुविर्ति^८ पर्यायैः शूचीभिरसिपथान्कल्पयति द्वाभ्यां
द्वाभ्यामेकैका हरिणीभिर्महिषी रजताभिर्वावाता लोहमयीभिः परिवृक्त्यसंल-
भनायाशालमीपिष्ठैरवलिप्यं ॥ १७ ॥ वपाभिः प्रचरान्ति सहं प्राजापत्यानां सहे-
तरेषाम् ॥ १८ ॥ नाश्वस्य वपा भवति ॥ १९ ॥ चन्द्रं नाम मेदः ॥ २० ॥ तदस्य
वपास्थाने ॥ २१ ॥ प्रजापतेय हृष्यस्य छागस्य गोमुगस्य चन्द्रवपानां मेदस इति प्राजा-
पत्यानां संप्रैषः । विवेष्यो देवेभ्यरछागानामुष्ट्रणां भेषाणां वपानां मेदस इतीतरेषाम्
॥ २२ ॥ अभितो वपा महिमानौ जुहोति ॥ २३ ॥ हुत्वा परिवप्यौ परिवाप्यमा-
नाभ्यां सूकरविकर्तमश्वं निकृन्ताति ॥ २४ ॥ तस्य पवमानो^९ लोहितं श्रपयति
॥ २५ ॥ दक्षिणाकाले काममात्रा दक्षिणा ददाति ॥ २६ ॥ यदि कामान्नापयेदिषुष्टं
ब्राह्मणानामन्नं दद्याद्दूमिपुरुषवर्जं प्राच्यां दिश्यध्वर्यवे दक्षिणस्यां ब्रह्मणे प्रतीच्याँ
होत्र उदीच्यामुद्भात्रे ॥ २७ ॥

इत्यश्वमेष्वे [चतुर्थे ५ध्याये] चतुर्थं स्खण्डम् ॥

1 १

2 २ The ms पवताध्येणा०.

3 MS III. 12. 20.

4 Perhaps to be emended to उपसँविशति.

5 MS III. 13. 1: 168. 1.

6 MS II. 12. 21.

.....^१ प्रात्यं सि^२ हचर्मण्यभिषिञ्चन्त्युपभचर्माध्यधि
धारयन्ति—सहस्रशीर्षा पुरुषं इति शतक्षणालैँ रुक्मैँ शतात्रणमुपरिष्ठाद्धाति
हिरण्यगंगे^३ इति पूर्वासाँ सप्तानां प्रथमानां पुरस्तादपनश्चत इत्युपरिष्ठान्मास-
नामानि हुत्वा प्रातर्हस्तं गृह्णाति ॥ ५ ॥ जागतान्विष्युक्तमान्कामति ॥ ६ ॥
ग्राजापत्यं चरुशेषं पालाशपाचेष्वासिच्चर्यं मध्यतःकारिणो उभिषिञ्चन्ति ॥ ७ ॥
वि रक्षो वि मृधो जहीति^४ मुख्यं विमृष्टे ॥ ८ ॥ प्रचरणकाल उत्तरत आहवनीयस्य
वैतसे कटे उश्वस्यावद्यति तैजने दक्षिणातो उन्येषां पश्चनाम् ॥ ९ ॥ पुरस्ताँदा-
हवनीये वैतसं कटमास्तीर्य तस्मिन्प्राजापत्यान्संचिनोति प्राञ्छमश्वं प्राञ्छं
तूपरं प्रत्यञ्चं गोमृगमिति ॥ १० ॥ शादं दद्धिः स्वाहावकान्दन्तमूलैः स्वाहीति^५ पर्यायै-
र्यावापृथिवी वर्तोभ्यामिर्देतस्य पुरस्तादररये उनुवाक्येन गणेन जुहोति ॥ ११ ॥ उदुह॑
जांबुकं^६ पूर्णं वनिष्ठुनां ॥ मा नो मित्रः^७ ॥ समिद्वे अञ्जन्निति^८ त्रिभिरनुवाकैराहुती-
जुहोति ॥ १२ ॥ द्विपदाभिर्न्ततो हुत्वा स्विष्टकृतं प्रत्यश्वलोहितं जुहोति—अप्ये
स्विष्टकृते स्वाहेति गोमृगकरणेनाशवशफेन चरुणां ॥ १३ ॥ सर्वस्तोमो उतिरात्र
उत्तममहः ॥ १४ ॥ ऐकादशिनानालभते ॥ १५ ॥ समानमावभृथात् ॥ १६ ॥
आवभृथके कर्मणि कृते शुक्लस्य खलतेर्विहितस्य पिङ्गाक्षजटिलगांभवस्याव-
भृथैवसूत्रस्य मूर्धनि जुहोति—जम्बुकाय स्वाहा ब्रह्महत्यायै स्वाहेति ॥ १७ ॥ नव
सौरीर्वशा श्वेता अनुबन्ध्याः ॥ १८ ॥ तासाँ वपासु हृष्यमानासु प्रतिवातं पाप-
कृतस्तिष्ठेताध्वर्युः पापान्मुच्यते ॥ १९ ॥ पापाद्वासवपाश्वं सत्वास्त्रैँ तस्मिन्सारङ्गं
त्वाष्ट् सकिकिदीविविदीगयमित्युपाकरोति ॥ २० ॥ सोदवसनीये सँस्थिते
पशुबन्धेन यजते ॥ २१ ॥ त्रिशालो यूपो उष्ट्राश्रयः शास्वापृथुकपालानि^९ तन्नैः
स्वरूपहरति^{१०} ॥ २२ ॥ त्वैतानां^{११} प्रथमः कालकमेविवभृस्तं^{१२} मध्यमे विशाखयूप
आश्विनमालभेत ॥ २३ ॥ तयोर्द्वितीयस्तं भौमं दक्षिणार्घे ॥ २४ ॥ यस्तृती-
यस्तमूर्जे उत्तरार्घे ॥ २५ ॥ पश्चनां पुरोडाशमतु मृगारेष्टि निर्वपति ॥ २६ ॥

1 The lacuna is filled up by युज्ञन्ति disturbed.

ब्रं...अमूर्जेति (III. 4. 3. 25-40).

५ ?

Then follows the single word
प्रत्यावर्तयति. The numbering of the
sūtras is wholly provisional.

6 The formula is not derived from MS.

2 Neither the sūkta nor the verse
occur in our MS, but it may have
formed a part of the Aranyaka.

7 The ms adds स्विष्टकृत् इति.

3 MS III. 12. 16; 165. 1.

8 MS III. 15. 1.

4 ? The sequence of the acts is also

9 MS III. 15. 9.

10 MS III. 16. 1.

11 MS III. 16. 2.

12 Cp Āp XX, 21. 14.

13 The text is partly corrupt.

सहस्वष्टकदिङं सृगरेरिष्टपशुपुरोडाशानां च ॥ २७ ॥ तस्मिन्सँस्थिते द्वादश
ब्रह्मौदनान्धपयति ॥ २८ ॥ तान्महर्त्विजः प्राक्षन्ति ॥ २९ ॥ तेभ्यो द्वादश द्वादश
रुक्मान्ददाति ॥ ३० ॥ संतिष्ठते उश्वमेघः ॥ ३१ ॥ तरति सृत्युं तरति पाप्मानं
तरति ब्रह्महत्याँ यो उश्वमेघेन यजते^१ यश्चैव देविकाप्रभृतिभिरिष्टभिर्यजते
यजते^२ ॥ ३२ ॥

इत्यश्वमेघे [चतुर्थे ५ध्याये] पञ्चमं खण्डम् ॥

द्वाति चतुर्थो^३ ५ध्यायः ॥

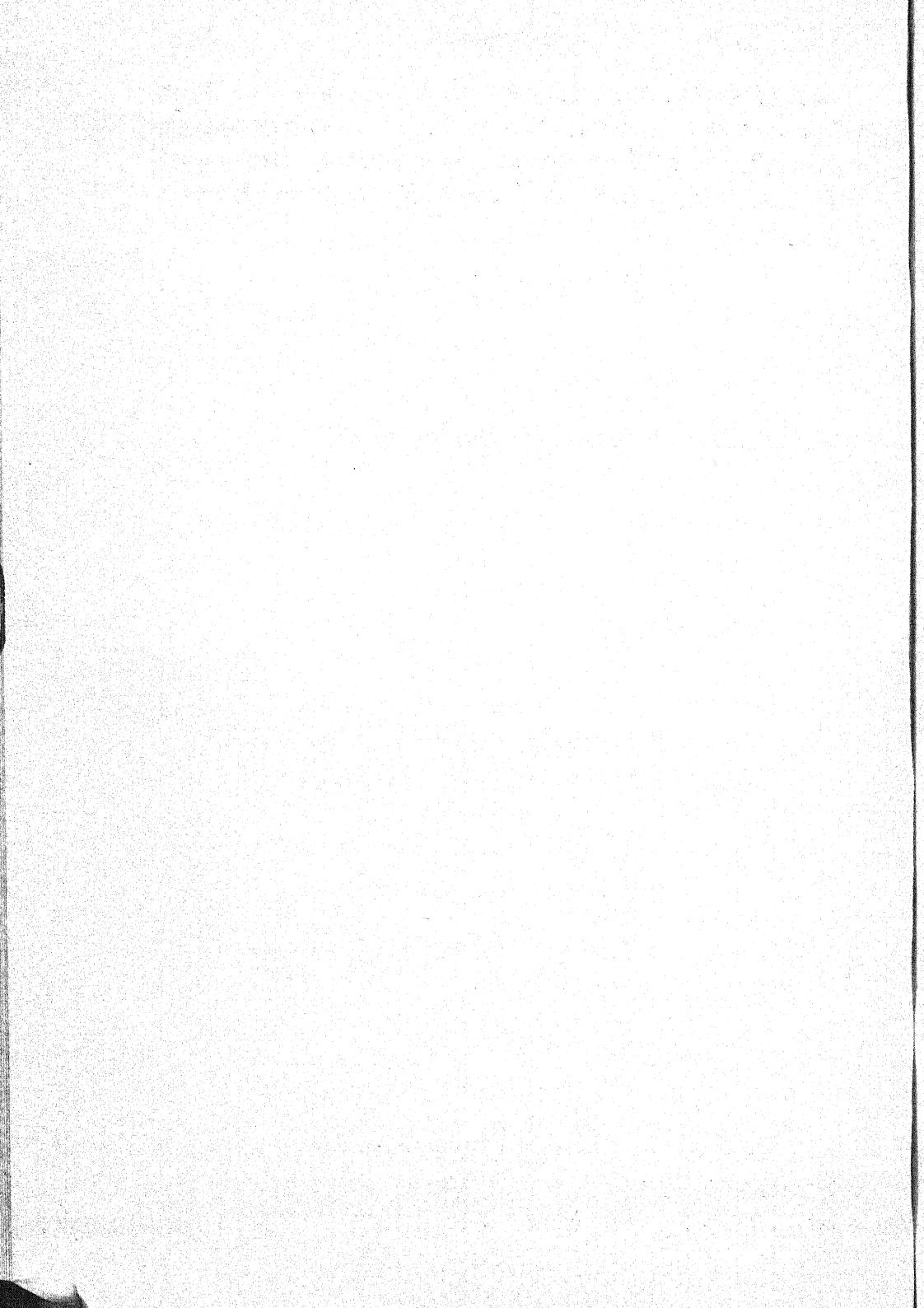
1 The ms adds तरति,

has: अध्यायसमाप्तौ द्विरभ्यासः श्रान्तो

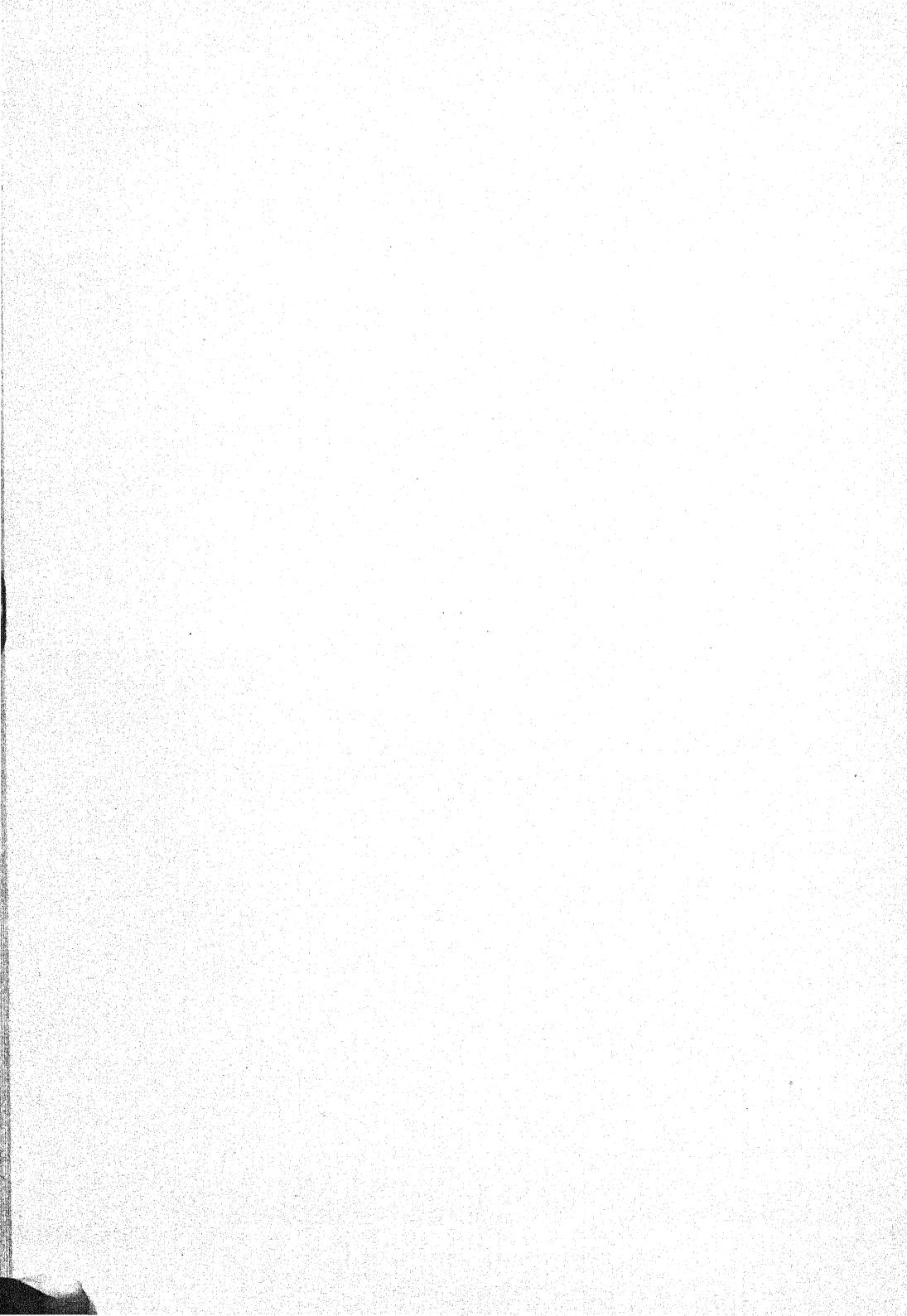
2 Cp ŚatBr XIII, 3. 1. 1.

वाचार्यः.

3 Instead of the second यजते the ms 4 The ms पञ्चमो.

MANTRA INDEX

अक्रन्कर्म	१.७.२.३३	अमये प्रेष्य	१.६.६.२३
अकन्ददभिः	२.१.३.१०,३०	अमये मथ्यमानायातुबूहि	१.६.४.१०
अक्षमीमदन्त	१.२.३.३४,७.४.५५	अमये वो जुष्टाचिर्वपामि	१.२.४.२८
अक्षन्पितरः	३.२.७.५०	अमये वो जुष्टान्प्रोक्षामि	१.२.४.३८
अक्षितो नामासि०	१.१.३.१६	अमये वो जुष्टान्सेवपामि	१.३.१.१२
अक्षितो उस्त्वित्यै ता	१.१.३.१६	अमये समिघ्यमानायातुबूहि	१.३.३.३१,
अग्न्	१.३.६.१७	६.४.१८	
अग्नम् भाव नमसा०	२.१.८.१६	अमये स्वाहा	३.३.२.४७,३.१६,४.१.२८
अग्नम् स्वः सं ज्योतिषाभूम्	१.१.४.२४	अमये स्विष्टहुते स्वाहा	३.४.५.१३
अग्न॒नग्नी॑त्	१.३.६.१७	अग्ना अग्निः	१.६.४.१३
अग्ना आयुष्कर	३.२.१.५४	अग्ना आयूषि पवसे	१.१.४.२७,४.३.३,
अमया एकाक्षराय छन्दसे स्वाहा	३.१.२.२१	५.४.६,३.२.१.४६	
अमये डँहोमुचे	३.४.१.३२	अग्निः उमावभ०	१.५.१.१३
अमये कव्यवाहनाय स्वधा नमः	१.२.३.१२	अग्नाविष्णु	१.१.५.१५,३.४.८
अमये गायत्राय	२.२.४.२४,३.३.१.६०, ४.१.५६	अग्नाविष्णु सजोषसा	२.२.४.३
अमये गृहपतये	२.२.४.२४,३.३.१.६०,४.१, ४.१.५६	अग्निः युनजिम्	२.२.५.१
अमये च त्वा पृथिव्यै चोक्षयामि	१.५.२.२२	अग्निः होतारम्	१.१.२.१८
अमये जाताय	१.६.४.११	अग्निः होतारं मन्ये]	२.२.३.३
अमये त्वा प्रवृहामि	३.२.५.३	अग्निः कव्यवाहनः	१.७.४.४६
अमये देवेभ्यः पितृभ्यः०	१.७.४.२५	अग्निः पशुरासीत०	३.४.४.५
अमये उत्कूहि	१.६.६.२३	अग्निः प्रातः	३.२.५.५
अमये पुरःसदे स्वाहा	३.३.१.२३	अग्निः प्राशातु प्रथमः०	१.५.५.८
अमये पुष्टिपतये स्वाहा	१.५.२.४६	अग्निः गृहपतिं गार्हपत्यात्	३.२.२.२८
अमये प्रणीयमानायातुबूहि	१.६.२.२	अग्निः गृहानि सुरयै यः०	१.१.२.३
अमये प्रहियमाणाय	१.६.४.१२	अग्निना यज्ञशक्तुभान०	१.१.३.२

अग्निभ्यः कामाय जुष्टम्	२.१.२.४	अग्ने तमयाश्वम्	१.७.४.५६
अग्निभ्यां प्रणीयमानाभ्यामनुवूहि	१.७.२.१०,	अग्ने तव श्रो वयः	२.१.५.२०
३.२.४.१०		अग्ने उद्बध्यो उद्बधमनो पाहि०	१.३.७.१२
अग्नि पुरीष्यमङ्गिरस्वदच्छेमः	२.१.१.८	अग्ने दुशीर्ततनो जुषस्व स्वाहा	१.५.३.८
अग्निरक्षादो उभेरहं देवयज्यया०	१.१.३.४	अग्ने देवं इहावह०	२.१.८.१६
अग्निरेकाक्षराम्	३.१.१.४१	अग्ने धामानि	२.१.८.१७
अग्निर्द्युपतिर्गार्हपत्याद्युतुना०	३.२.२.२८	अग्ने वलद	१.४.४.४७
अग्निर्द्युपतिर्यज्ञस्य प्रतिष्ठा तस्याह०	१.१.४.६	अग्ने ब्रह्म गृहीष्व	१.३.१.२६
अग्निर्देवो दैव्यो होता०	१.३.४.१८	अग्ने उभ्यावर्तिन्	२.१.२.३३
अग्निर्मा दुरिष्टात्पातु सविताधशँसात्०	१.१.३.८	[अग्ने] उभ्यावर्तिन्	२.१.३.११
अग्निर्यज्ञं नयतु प्रजानन्०	१.६.२.७	अग्ने युद्धा हि ये तव	२.१.७.२
अग्निर्वृत्राणि जह्नन्०	३.४.३.२	अग्नेरन्तःश्लो उसि	२.१.६.३४
अग्निर्हि वाजिनै विशे०	२.१.८.१६	अग्ने रुचः स्थ	२.२.२.१३
अग्निर्होता	१.१.३.३	अग्नेरुजितिमनूजेषम्	१.३.६.२
अग्निष्टे त्वचं मा हिंसीत्	१.३.१.२६	अग्नेर्जनित्रमसि	१.६.४.७
अग्निस्तिगमेन	१.७.२.४३,४.७६,५.४	अग्नेर्जिहासि	१.२.४.४५
अग्निस्तेजसा	२.१.७.५	अग्नेर्भस्मासि	१.६.१.३७, २.१.४.६
अग्निः स्विष्टकृद्यज्ञस्य प्रतिष्ठा०	१.१.३.७.४.१	अग्नेर्मन्त्रे	१.४.३.३५
अग्नीदौपयजानज्ञारानाहर०	१.६.७.२१	अग्नेर्वैश्वानरस्य	२.१.७.५
अग्नीद्रमय	१.३.६.१०	अग्नेर्वो उपन्नगृहस्य सदासि साद्यामि१.३.६.२३	
अग्नीन्समाधेहि	१.५.४.२.६,३५	अग्ने वहे शुन्धस्व	१.५.२.१४
अग्नीषोमौ प्रथमौ०	१.४.४.४१	अग्ने वाजं जय	१.३.४.५
अग्नीषोमौ वृत्रहणा अग्नीषोमयोरह०	१.१.३.५	अग्ने वेहोत्रम्	१.७.३.२६
अग्ने अङ्गिरः	१.६.१.२२	अग्ने व्रतपते	१.१.२.५
अग्ने अङ्ग्वा वदेह नः	२.२.४.६,३.१.२.२०	अग्ने व्रतपते व्रतमचारिषं तं ते०	१.१.४.३३
अग्ने पुरीषम्	२.२.१.२०	अग्ने शुन्धस्व	१.५.२.१४
अग्ने कह्य	२.१.८.१२	अग्नेश्च त्वा०	३.२.१.५४
अग्ने गृहपते उप मा हयस्व०	१.३.२.१६	अग्नेष्ट होरो मा विनैत्	१.३.२.२६
अग्ने गृहपते	१.१.४.२७,५.४.१६	अग्नेष्ट्वा तेजिष्टस्य तेजसा निष्पामि१.३.२.१४	
अग्ने गृहपते परिषद्य जुषस्व स्वाहा	१.५.२.४६	अग्नेष्ट्वा देवस्य	१.४.३.१
अग्ने गृहपते शुन्धस्व	१.५.२.१४	अग्नेष्ट्वास्येन भ्राक्षामि	१.१.४.१७
अग्ने उज्जिरः	२.१.२.३३	अग्ने समिदसि	१.५.४.७.३६
अग्ने उज्जिरो उहुतायान्मा०	१.१.५.५	अग्ने [हविर्] निर्वप्स्यामि	१.२.४.१७
अग्ने जातान्०	२.२.१.२०	अग्ने हव्यै रक्षस्व	१.२.४.३७
अग्ने तमय०	२.२.२.३	अग्ने हव्याय वोढवे	१.४.३.२२

अग्रे ब्रह्मनुषसाम्	२.१.२.१४	अदो मागच्छतु	१.१.४.७
अङ्गो न्यङ्गावभितो रथं ये०	३.१.२.१	अदो मागम्यात्	१.१.४.७
अङ्गिरसो मास्य यज्ञस्य०	१.१.२.२८	अदो मा मा हासिष्ट	१.५.४.२३
अर्जीजनन्नमृतं मर्त्यासः०	१.४.२.१६	अदो वर्यिमकरोत्	३.४.१.३६
अरणूनि कुरुतात्	१.२.४.७०	अद्धिः परिप्रजाताः स्थ०	१.३.१.१५
अत ऊ षु मधुना०	३.२.५.५७	अद्धय ओषधीभ्यः स्वाहा	३.२.३.१४
अतस्त्वं बर्हिः	१.२.१.१६	अद्धथश्च त्वौषधीभ्यशोक्यामि	१.५.२.२२
अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनम्०	१.३.७.२०	अद्धथस्त्वौषधीभ्यः	१.६.४.१६
अतिरिक्तं न्यूने जुहेभि स्वाहा	१.३.७.२०	[अधा ह]प्रे	२.२.२.४
अतिसृष्टे गवां भागः	१.२.१.१५	अधिदौर्नामासि	२.२.२.६
अतो नः पितरो इन्यन्मा योष्ट	१.२.३.२८	अच्छने स्वाहा	३.३.१.३८
अत्यन्यानगाम्०	१.०.६.१.८	अच्यर्यो ब्रह्म विद्यावः	३.२.२.२१
अत्र पितरो मादयध्वम्	१.२.३.२६,७.४.५०	अनर्वा प्रेहि	१.६.५.१२
अथा सपलानिन्द्रामी मे	१.३.६.१	अनाजातं यदाज्ञातम्०	१.३.७.२०
अथा सपलानिन्द्रो मे	१.३.६.१	अनाधृष्टः सीदत	३.३.२.२७
अदः कल्पमकरोत्	३.४.१.३७	अनाभो मृद धूर्ते	१.५.२.४०
अददाः	३.४.१.३७	अनार्यकर्मचवकीर्णिन्दुश्चरितिन्	३.२.५.३१
अदब्धवेन त्वा चक्षुषावेच्चे०	१.३.२.२५	अनिमृष्टमसि	३.३.२.२८
अदर्शि गातुवित्तम् इति०	१.४.३.२७	अनिष्टेभ्यः स्वाहा भेषजम्	१.३.७.२०
अदस्तमसि विष्णवे त्वा	१.३.२.३३	अनु त्वा माता मन्यताम्	१.६.४.१७
अदितिरसि नाष्टिक्षपत्रा	१.३.१.२४	अनुप्रहर संवदस्व	१.३.६.११२
अदितिरिव सुपुत्रा०	१.३.२.२५	अनुमत्यै चरुः	३.३.१.२५
अदितिष्ठ विलं गम्यातु	२.१.१.३८	अनृणो देवानामन्तरणः पितृणाम्०	३.२.८.३
अदितिष्ठवा	२.१.१.४२	अनृतात्सत्यमुपैमि०	१.४.१.२१
अदितेरहं देवयज्यया०	१.१.३.६	अन्तरिक्षे यद्यव	२.२.१.८
अदित्या राक्षासि१.३.१.२१,२.१८,३.१.१.३७	१.०.३.२९	अन्तरिक्षमसि	१.०.३.२.२०
अदित्यास्त्वगसि	१.२.४.४०	अन्तरिक्षमाक्रमिषम्	२.२.१.१०
अदित्यास्त्वगसि प्रति त्वा०	१.२.४.४१	अन्तरिक्षाय त्वा	१.०.३.४.६.३.१
अदित्यास्त्वा पृष्ठे सादयामि१.१.५.१७,२.१.२६	१.०.३.२९	अन्तरिक्षे उद्यव	१.०.३.६.६
अदित्यास्त्वोपस्थे सादयामि	१.२.४.३६	अन्तरितैँ रक्षो उन्तरिता अरातयः	१.४.२.२०
अदित्याः स्कम्भो उसि	१.२.४.६३	अन्तरेण मा संचारिषुः	१.२.३.११
अदित्यै त्वा	३.२.५.२१	अन्तश्चरति	१.४.३.२२
अद्वैश्याः शर्कराभिः०	१.४.२.७	अन्नपते	२.१.३.२२,२.३.२३
अद्वेष्ट्रजस्य केतवः	३.२.१.६२	अन्नं मे बुध्य पाहि	१.४.४.१.५.४.१७

अंग मे बुध्याजुगुपः	१.५.४.३६	अभ्यविच्छि राजाभूम्	३.३.४.४७
अज्ञाय त्वा वाजाय त्वा	३.१.२.१७	अभ्यस्थाँ विश्वाः	१.४.३.१६, ५.४.११,
अपः पिन्व	२.२.१.५		२.१.६.६
अपबाहै रक्षः०	१.३.१.४२	अभिरसि नारिरसि	१.६.१.१६
अपराजिता नामासि	२.२.१.११	अमावास्या सुभगा	२.२.२.१४
अपहतैं रक्षो हविष्कृदेहि	१.२.४.४८	अमावास्या सुभगा सुशेवा०	१.३.४.३४
अपहता यातुधाना हविष्कृदेहि	१.२.४.४७	अमीमदन्त पितरः	१.२.३.२.६, ७.४.५३,
अपहतो उघशँसो हविष्कृदेहि	१.२.४.४७		३.२.७.५०
अपमे उमिमामादं जहि	१.२.१.१	अमीवहा वास्तोष्पते	१.५.४.४२
अपानभृतः	३.४.५.५	अमुँ यज	१.१.१.५०
अपानाय त्वा	१.२.४.६५	अमुँ संग्राममजयत्	३.४.१.३६
अपां त्वा गद्धांत्सादयामि	२.१.६.३६	अमुत्र भूयात्	२.१.२.८
अपां त्वेमन्त्सादयामि	२.१.७.१६	अमु८	३.२.६.४०
अपां नपादाशुहेमन्	३.१.१.२७	अमुमभितिष्ठ	२.१.१.१२
अपां नच्छे स्वाहा	३.३.४.१	अमुष्मा अनुबूहि	१.१.१.४६
अपामोषधीनाम्	३.३.२.२५	अमुष्मै त्वा जुष्टम्	१.६.४.५
अपां पतिरसि	३.३.२.१२	अमुष्मै प्रणीयमानायानुबूहि	१.१.१.७२
अपां पते यो उपां भागः स त एषः	१.५.४.१६	अमुष्मै प्रेष्य	१.१.१.५०
अपां पृष्ठमसि	२.१.१.१८, ६.११	अमुष्मै वो जुष्टान्	१.२.४.२८, ३८, ३.१.१२
अपां पैरुरसि	१.६.४.१७	अमुष्याँ विशि	३.३.२.१
अपाररम्	१.३.१.४६	अमुष्याः पुत्रः	३.३.२.३५
अपेतो यन्त्वसुराः पितृरूपाः०	१.२.३.१	अमुष्याः पुत्रम्	३.३.२.१
अपेतो यन्त्वसुरा ये पितृष्ठदः	१.२.३.२	अमुष्याहं देवयज्यया	१.१.३.६
अपो आद्यान्वचारिष्म्	३.२.७.४२	अमू८	१.२.२.२१
अपोहं जन्यं भयमपोदाः०	१.५.२.१७	अमृडयः	२.२.४.१४
अपो देवीः	३.३.२.२८	अमृतमासि	१.३.२.३१, ३.३.४.१५
अपुमी रिहाणा॒	१.३.६.६	अमृताहुतिममृतायां जुहोमिं०	१.५.२.४
अप्रहावरी॒॑ स्थ	३.३.२.१३	अम्बा च बुला च	२.३.१.२५
अप्स्वन्तरमृतम्	३.१.१.३५	अम्ब्यन्विके	३.४.४.१२
अभि त्वा शूर नोनुमः	३.२.५.२०	अम्भः स्थाम्भो वो भक्षीय	१.५.४.८
अभि त्वा शूर नोनुमः०	२.१.८.५	अर्यैं यो उसि यस्य त इहैं शिरः	२.१.१.५२
अभिधा असि	३.४.१.१४	अर्यैं वेदः पृथिवीमन्वविन्दत्०	१.१.२.१६
अभूदिदम्	२.१.७.५	अर्यैं सहस्रमनवै० (corrupt)	३.२.२.१५
अभ्यङ्कवासौ	१.२.३.२६	अर्यैं सो आश्रिः	२.१.४.११

अर्थ हि गौरसि	३.२.२.२८	स्थितानप्रेष्य	३.२.७.२८
अयद्वमा वः प्रजया०	१.२.२.१७	अषाढासि	२.१.६.३५
अयजथा०	३.४.१.३७	असा अनु मा तनु	१.१.४.२८
अयं ते योनिर्द्वित्यः १.४.१.१८,५.४.४२,	२.१.१.२४,४.१२.२.५.२३	असावि देवं गोप्त्रजीकम्०	३.३.२.१
अयमन्त्रिः सहस्रिणः २.१.६.१६,२.१.२६		असुन्वन्तम्	२.१.४.२३
अयं पुरो भूः २.१.७.१८,३.२.१.३१		असौ ते पशुः	३.२.६.३८
अयं पुरो हरिकेशः २.२.१.२४		असौ स्वस्ति ते उस्त्वसौ०	१.५.४.२५
अयाऽग्नेयं जातवेदा अन्तरः० १.१.४.२१		अस्तु श्रौषद् १.१.१.४६, ३.२.२.२३	
अया विष्टा १.७.४.२२,५४, ३.१.१.१६		अस्तु स्वधा०	१.७.४.४१
अयाश्चामे उसि १.२.७.२०		अस्मास्विन्द्रः	१.१.३.१०
अयुधथा०	३.४.१.३६	अस्म्यहमः (corrupt)	३.३.४.४७
अयुपिता योनिः १.२.१.२१		अस्यामृथेद्वेत्रायाम्	१.३.६.८
अररण्योनिहितो जातवेदा इति० १.४.३.२४		अहं नामयो रोक्यामि	३.१.२.१६
अरात्मुरिमे सतिण्यः ३.२.५.३५		अहं भूपतिरहं भुवनपतिः०	१.१.५.६
अरात्मस्म होतः ३.२.२.२६,३०		अहिरिव	३.४.३.३७
अरेपसः सचेतसः० ३.२.२.१५		अहिरुद्धन्य मन्त्रं मे उजुगुप्तस्तम्० १.५.४.३६	
अर्को ज्योतिः १.४.४.२०		अहिरुद्धन्य मन्त्रं मे पाहि १.४.४.१.५.४.२७	
अर्वाच्चमय यश्यम्० ३.२.२.२८		अहीनः प्राणः १.३.६.१३	
अर्वासि सप्तिरसि ३.१.२.२.४.३.३८		अहे दैधिषव्योदतस्तिष्ठान्यस्य० १.१.५.६	
अलुभिता योनिः १.२.१.२४		अहुतमसि १.२.४.२५	
अवधूतं रक्षः १.२.४.४०		आकूतमन्त्रिम् २.१.२.१८ ३.४.१.४६	
अवाम्ब सद्मदिमहि १.७.४.६४		आकूतये स्वाहा १.४.४.४५	
अविदहन्तः श्रपयत १.२.१.२८		आकूताय स्वाहा १.४.४.४५	
अविषं नः पितुं पच १.४.४.२१		आकम्य वाजिन् २.१.१.११	
अवेष्टा दन्दशूकाः ३.३.२.४५		आखुं ते रुदं पशुं करोमि १.७.४.६२	
अशमन्नूर्जम् २.२.३.११		आगत्य वाज्यच्वानम् २.१.१.१०	
अश्रावितमत्याश्रावितम्० १.३.७.२०		आमे देवयज्ञे वह १.०.१.३	
अश्वाजानि वाजिनि० ३.१.२.२		आङ्ग्वासौ १.२.३.२६	
अश्विनाधर्यू आधर्यवात् ३.२.२.१		आ चर्षणिप्राः ३.२.८.८	
अश्विना पिवतम्० ३.२.२.१		आचामन्तु पितरः १.२.३.१५	
अश्विभ्यौ सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सोमानाम्- तु त्रूहि ३.२.७.२८		आच्छदि त्वा० १.४.३.१	
अश्विभ्यौ सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सोमान्त्र-		आघेता ते मा रिषम् १.२.१.१८	
		आजिं त्वामे सरिष्यन्तम्० १.३.४.५	

आजि त्वामे सस्त्रांसम्०	१.३.५.१६	आयुः प्राणम्	१.३.२.१४
आ ते अम इधीमहि	१.२.२.३५	आयुरसि	१.६.४.६
आ त्वा जिघर्मि	१.४.१.१०, २.१.१.१५	आयुर्वा अमे इसि	१.३.६.१५
आ त्वाहर्षम्	२.१.३.१२	आयुर्मे पाहि	२.२.१.१२
आदधानि	१.४.२.२	आयुर्मे यच्छ्र	१.५.२.३२
आदधे	१.४.३.२	आयुर्शेन कल्पते	२.२.४.५, ३.१.२.१६
आदित्यः पशुरासीत्०	३.४.४.५	आयुषे त्वा	१.३.६.७
आदित्यं गर्भम्	२.१.७.६	आयुषे प्राणः सततः०	२.१.७.२०
आदित्यानां त्वा देवानाम्	१.४.३.१	आरभेथामनुसैरभेथाम्०	१.३.७.७
आदित्यास्त्वा	१.३.२.४	आर्द्धः पृथस्त्वर्भुवनस्य गोपाः०	१.३.३.२४
आदित्यास्त्वाज्ञन्तु	३.४.३.४४	आवितो इमिः	३.३.२.३४
आदित्यास्त्वा पुरस्तात्०	२.२.३.२	आ विश्वतः	१.४.१.१०
आदित्येभ्यो भुवद्भूद्यः	३.३.१.१३	आशासाना सौमनसम्०	१.३.२.२१
आधत्त पितरो गर्भम्०	१.२.३.३६	आशुखिन्तृ	२.२.१.१७
आ नः प्रजां जनयतु	१.५.५.७	आ सुमदाः	३.२.५.६
आ नः प्राण एतु०	३.२.५.१५	आहमजानि	३.४.४.१४
आनन्दाय त्वा	३.२.७.६७		
आपस्त्वामधिनौ०	१.२.१.२७	इडा धेनुः सहवत्सा न आगात०	१.१.३.१२
आपस्त्वा समरियवन्	१.६.७.८	इडामग्रे	२.१.४.१२
आपो जागृत	१.२.२.२४	इडायास्पदं वृतवच्चराचरम्०	१.५.२.१७
आपो देवीः	२.१.१.२४, ३.३.४	इडावत्सरीयाँ स्वस्तिमाशासे	१.७.२.३७
आपो रिप्न निर्वहत	१.६.१.३०	इडास्मं अनुवस्तां वृतेन०	१.१.४.१०
आपो रेभत पिष्टु०	१.३.३.१	इडा॒ स्थ	१.५.४.१२
आपो हि ष्टा	२.१.१.३३	इतो यज्ञः	१.४.२.१०
आसं मनः	३.३.३.५	इदं यजमानस्य	१.१.३.१४
आप्यायतां ध्रुवा धृतेन०	१.३.७.२१	इदं विष्णुः १.१.५.१५, ३.२.२६, २.१.७.१	
आप्यायध्वमन्या देवेभ्यः०	१.२.१.७	इदं हविः	१.१.४.१७
आप्यायस्त्व	२.१.५.२१	इदं तस्मै हर्म्यं करोमि०	१.३.१.३७
आ ब्रह्मन्	३.४.१.५०, २.५	इदं देवानाम्	१.२.४.२६, ५.२.२८
आ मा वाजस्य	३.१.२.८	इदमभीध इदं ब्रह्मणः०	१.१.३.१४
[आ]मारिषिः	१.१.३.११	इदमभीषोमयोः	१.३.१.१८
आयं गौः	१.४.२.२२	इदमग्रे	१.३.१.१८
आ यज यज	१.१.१.४७	इदमहैं रक्षसो ग्रीवा अपिकृन्तामि	१.६.२.१५
आयाहि सुषुमा हि ते	२.१.८.४	इदमहैं रक्षो इभिसमूहामि	३.३.१.३२

इदमहं रक्षोऽवधेऽ	१.२.४.५७, ६.५.२३	इन्द्राभिभ्यां छागस्य वपाया मेदसोऽनुब्रूहि १.
इदमहं दुरद्वन्यां निष्पलावयामि	१.५.४.२०	६.६.१०
इदमहमसुमासुष्यायणम्०	३.२.६.२२, २३	इन्द्राभिभ्यां छागस्य हविषः प्रेष्य १.६.७.११
इदमहमसुष्यं प्राणं निवेष्टयामि	१.१.४.२४	इन्द्राभिभ्यां पुरोडाशस्य प्रेष्य १.६.६.२२
इदमहमसुष्यासुष्यायणस्य क्षेत्रियमपिदधामि ३.	३.१.१.१२	इन्द्राभिभ्यां पुरोडाशस्यानुब्रूहि १.६.६.२२
इदमहमसुष्यायणस्य क्षेत्रियमवयजे ३.३.	१.१.१	इन्द्राभी अव्यथमानाम् २.२.१.८
इदमहमर्वाङ्गिवसोः सदने०	१.१.५.८	इन्द्राभी मे वर्चः० ३.२.५.१५
इदमहमस्मादन्तरिक्षात्०	१.१.४.२३	इन्द्राभ्योरहं देवयज्यया० १.१.३.५
इदमहमस्याः पृथिव्याः०	१.१.४.२३	इन्द्रारण्याः संनहनम् १.२.१.२४
[इदमहमस्या दिवः०]	१.१.४.२३	इन्द्राय त्वा भागैः सौमेनातनचिम १.२.२.३२
इदमहमाभ्यो दिग्भ्यः०	१.१.४.२३	इन्द्राय वाचैँ वदत ३.१.२.११
इदमहं मां कल्याणयै०	३.२.१.२६	इन्द्राय वाचैँ विमुच्यव्यम् ३.१.२.१२
इदमु नः सह	१.२.४.२६, ५.२.२८	इन्द्रायाँहोसुचै ३.३.१.४०
इदं मध्विदं मधु	३.२.५.४२	इन्द्रियवतीमय १.५.४.२२
इन्दुरक्षः	२.२.५.१	इन्द्रो दधीचो अस्थभिः २.१.८.३
इन्द्रघोषास्त्वा	१.६.१.३.१	इन्द्रोपानस्यकेहमनसो वैशान्कधिं १.३.७.१३
इन्द्रं दैवीर्विशः	२.२.३.२५	इन्द्रौजस्कर ३.२.१.६०
इन्द्रम्	२.२.४.१२	इम उद्वासीकारिणा इमै० ३.२.५.३६
इन्द्रभिद्वाधिनः	३.२.५.२०	इमैँ विष्णामि वशणस्य० १.३.७.१७
इन्द्रस्य च त्वा क्षत्रस्य च	३.२.१.६०	इमैँ स्तनं मधुमन्तं धयापाम्० २.२.५.६
इन्द्रस्य चत्रालतमसि	१.६.३.८	इमैँ पशुं पशुपते० १.६.४.१
इन्द्रस्य त्रातुरहं देवयज्यया०	१.१.३.६	इमं मा हिँसीः २.१.७.१२
इन्द्रस्य त्वा	१.४.३.१	इमा अस्माकम् १.२.३.२७
इन्द्रस्य त्वा जठरे दधामि	१.१.५.१८	इमा तु कं भुवना० ३.२.५.२०
इन्द्रस्य त्वा बाहुभ्यासुष्यच्छे	१.२.१.२७	इमां नरः कृणुत वैदिमेत्य० १.३.२.१
इन्द्रस्य बाहुरसे	१.३.१.३३, ३.१४	इमान्मे भित्रावरुणौ गृहानजुगुपतम्० १.५.४.३७
इन्द्रस्य योनिरसि	३.३.२.५०	इमान्मे भित्रावरुणौ गृहान्मोपायतम्० १.५.४.२८
इन्द्रस्य वज्रोऽसि	३.३.२.३८, ५२	इमासगभ्यान् २.१.१.५, ३.४.१.१४
इन्द्रस्य वैमृधस्याहं देवयज्यया०	१.१.३.६	इमामूर्जं पवदशीँ याः प्रविष्टाः० १.१.२.४
इन्द्रस्याहं देवयज्ययेन्द्रियवानभूयासम्०	१.१.३.५	इमा मे आमा इष्टकाः० २.२.३.३
इन्द्राभिभ्यां शवःसुत्याम्०	३.२.१.३६	इमां प्राचीमुदीचीम्० १.२.१.४
इन्द्राभिभ्यां छागस्य वपाया मेदसःप्रेष्य १.६.६.१०		इमे उरास्युरिमे सुभूतमकन् ३.२.५.३६
		इमो अमे २.२.३.२

इमौ ते पक्षौ	२.२.५.१	उदु तिष्ठ स्वध्वर	२.१.१.२६
इयं वः सा सत्या	३.१.२.१२	उदुत्तमम्	२.१.३.१३
इयं वेदिः परो अन्तः०	३.४.४.१	उदु त्यं जातवेदसम्	३.२.३.२०
इयं स्थाल्यमृतस्य पूर्णा०	१.१.३.१६	उदु त्वा विश्वे देवाः	२.१.३.२६
इयं स्वस्ति सँवत्सरीया०	१.५.५.७	उदेषां बाहून्	२.१.२.२६
इयत्यग्र आसीदतः०	१.४.२.२	उदेष्यते स्वाहा	३.४.२.११
इयदसि	३.२.३.८	उदेहम् आधि मातुः पृथिव्याः०	१.४.२.८
इयं ते रागिमत्रस्य०	३.१.२.२२	उद्ग्रातनिष्केण त्वा०	३.४.३.३.६
इरा भूतिः पृथिव्या रसो मोत्कमीत्	१.३.३.२७	उद्घारभश्च	१.३.६.१
इषमावद	१.२.४.५०	उद्धृत उद्धर पाप्मानम्०	१.५.२.४
इषमूर्जम्	२.१.५.१४	उद्धवः स्थोदहं प्रजया०	१.५.२.१८
इषिता दैव्या हौतारः०	१.३.६.७	उद्धिङ्गं राजः	३.३.३.२६
इषे त्वा १.२.१.३,५.२.३५,६.४.२.५.२४		उद्यते स्वाहा	३.४.२.११
इषे रथे रमस्व	१.४.२.३.२३	उद्ययं तमसस्परि	३.२.७.४२
इषित्र स्विषित्र०	१.२.७.००	उच्चयामि	१.५.२.२१
इषेभ्यः स्वाहा	१.३.७.२०	उच्चित॑ं रायः	१.३.४.१६
इष्टे यशो भूयुभिः	१.१.४.६.२.२.०.१६	उच्छेष्यामि	१.५.२.२१
इष्टै स्वाहा	१.३.७.२०	उपक्षरन्ति सिन्धवः	१.४.१.१०
इह वृत्तिः	३.४.१.३८	उप त्वाम् दिवे दिवे १.५.४.११,२.२.५.१४	
इह प्रजा विश्वरूपा रमन्ताम्	१.६.५.१	उपग्रन्तो अध्वरम्	१.५.४.४
ईद्वासः	२.२.३.२५	उपग्रेष्य होतर्हव्या देवेभ्यः	१.६.४.३०
ईद्वच्च च	२.२.३.३५	उपभृदेहि देवस्त्वा०	१.३.४.७
उग्रा च भीमा च पितृणाम्०	२.१.८.१	उपयामगृहीतो ऽसि दुषदं त्वा०	३.१.१.१६
उत नो ऽहिर्बुद्ध्यः	१.४.४.१८	उपयामगृहीतो ऽसि शुकं त्वा०	३.२.५.५
उल्काम्	२.१.१.१४	उपयामगृहीतो ऽसोन्द्राय०	३.२.५.१६
उत्तिष्ठ बृहती भव	२.१.१.४७	उपयामगृहीतो ऽस्यच्छिद्रां त्वा० ३.२.७.१५,६२	
उत्सं दुहन्ति कलशं चतुर्बिलम्०	१.२.२.२०	उपयामगृहीतो ऽस्यद्ध्ययस्त्वा०	३.२.३.१४
उत्समुदान्मधुमं ऊर्मिरागात्०	१.४.२.१	उपयामगृहीतो ऽस्यशिनं तेजः	३.२.७.६६
उदकमीत्	२.१.१.१४	उपशीवरी	२.२.३.१०
उदपुरा नामासि	२.१.६.३२	उपसृष्टां मे प्रब्रूतात्	१.२.२.११
उदिताय स्वाहा	३.४.२.११	उपस्वि वस्त्राम् (corrupt)	३.२.२.१४
उदीरयता भस्तः०	३.२.५.२१	उपहृता पृथिवी माता०	१.३.५.१२
		उपहृतो यौः पिता०	१.३.५.१२
		उपावरोह जातवेदः०	१.५.४.४७

उपावसुः	१.३.६.५	ऋचा स्तोमम्	२.१.१.३
उपावीरसि	१.६.४.३	ऋचे त्वा	२.१.७.५, २.२.१.१
उपेमस्तदि	२.१.२.७	ऋतमसि सत्यं नाम०	३.२.१.३०
उपो देवान्	१.६.४.४	ऋतसत्याभ्यां त्वा पर्युक्तामि	१.५.२.१५
उहं नो लोकमनुनेषि विद्वान्०	१.१.६.६	ऋतसदसि	१.३.१.४४
उहु प्रथस्व	१.३.१.२१, ३.११	ऋतस्य त्वा देवहविः	१.६.४.१४
उहु वाताय	१.२.४.२६	ऋतस्य त्वा व्योमन ऋतस्य०	३.२.१.३०
उहु विष्णो विक्रमस्व	१.६.१.५	ऋताषाट्	२.२.४.१३
उरो अन्तरिक्ष	१.६.४.३१	ऋतुना सोमं पिबतम्	३.२.२.१
उर्वन्तरिक्षे वीहि	१.२.१.१४, २८, ४.१५, ५.२.२६, ६.५.२८	ऋतुनां पत्नी	२.२.१.१७
उर्वन्तरिक्षमन्विहि	१.२.४.२६	ऋत्विवरती स्थो अग्निरेतसौ०	१.४.१.१६
उर्वश्यसि	१.६.४.८	ऋद्यासमय पृष्ठतीनां व्रहम्	१.६.२.१४
उर्वी चाधिपत्री च०	२.१.८.१	ऋभूराणां त्वा	१.४.३.१
उर्वी चासि वस्ती चासि रन्ती चासि	१.३.२.५	ऋषभै वाजिनं वयम्०	१.३.४.३३
उलूखले मुसले यत्कपाले	१.३.७.१४	ऋषभो ऽसि	१.३.३.२२
उरान्तस्त्वा हवामहे	१.७.४.२६	एकताय स्वाहा०	१.०.३.१.२६
उशिकत्वं देव सोम	३.२.५.८	एकयास्तुवत	२.०.२.१.१७
ऊर्गसि	३.२.३.८	एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याँ स्वाहा	३.४.२.२.६
ऊर्गस्यूर्ज मयि धेहि	१.१.३.१६	एका च तिष्ठथा त्रयज्ञिर्शतः०	२.२.४.५
ऊर्भव बहिषङ्घः	१.३.३.६	एतैः स्तोतः	३.४.३.४२
ऊर्जमावद	१.२.४.५०	एतत्	१.०.३.६.१४
ऊर्जस्वतीर्धतवत्०	१.२.२.१६	एतते मम पितरसौ	१.२.३.१६
ऊर्जा वः पश्याम्यूर्जा मा पश्यत	१.५.४.१२	एतते [मम] प्रपितामहासौ	१.२.३.१६
ऊर्जे त्वा	१.५.२.३५, ६.५.२५	एतते ऽमुष्य पितः०	१.२.३.१८
ऊर्जो नन्ते	३.३.४.१	एत पितरः	१.०.२.३.११
ऊर्णावन्तम्	१.६.२.४	एतमु त्यं मधुना सँयुतं यवम्०	१.५.५.८
ऊर्जसूर्वनस्पत्यः	१.२.४.४६	एता वर्यं प्लवामहे०	३.३.५.४३
ऊर्ध्वा अस्य समिधः	२.१.२.११	एधो ऽस्येधिषीमहि	३.३.७.४३
ऊर्ध्वामेनामुञ्चश्रापय	३.४.४.१६	एधो ऽस्येधिषीमहि स्वाहा	१.६.७.३७
ऊर्ध्वो अध्वरः	१.३.४.१२	एन्द्र सानसिँ रथिम्	२.१.६.८
ऋचा त्वा छन्दसा सादयामि	२.२.१.२७	एवश्चन्दः	२.२.१.२१
		एवा ह्यमे	२.३.२.४

एष ते जनते राजा	३.३.२.३६	कस्मै वो युनकि तस्मै वो युनकतु	१.२.४.१०
एष ते योनिरमुष्मै त्वा	३.२.७.२३	कः स्विदेकाकी चरति	३.४.३.५१
एष ते योनिमौदाय त्वा	३.२.७.६७	कारणात्कारणात्	२.१.६.२४
एष ते योनिस्तेजसे त्वा	३.२.७.६५	कामं कामदुधे धुद्व	२.१.५.१६
एष ते श्रद्ध भागः	१.७.४.६३	कामधुक्षः	१.२.२.२१
एष वज्रः	३.३.३.६, २२	काय स्वाहा	३.४.१.४८
एषा ते अग्ने समित्	१.५.२.३३	कालाय वाम्	१.५.४.२०
एषा ते अग्ने समित्यात्वं वर्धस्व०	१.१.५.२०	का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः	३.४.४.२
एषा युष्माकं पितरः	१.२.३.३७	कुटुरसि	१.२.४.५०
एहि	३.१.२.१५	कुविदङ्ग	३.१.१.१६, २.७.१५, ६२
ऐन्द्रः प्राणः	१.६.७.१८	कुहा आहं देवयज्यया प्रतिष्ठां गमेयम् १.१.४.६	२.१.६.१३
ऐन्द्र बलम्	३.२.७.६६	कृणुष्व पाजः	२.२.२.१३
ओजसे बलाय त्वा	१.४.३.६	कृतिका नक्षत्रम्	२.१.१.३६
ओजस्तदस्य तितिषे	३.२.१.५८	कृत्वाय सा महीम्	१.२.४.१०
ओजस्तिवनीः स्थ	३.३.२.१५	कृष्णोऽस्याख्वरेष्टः०१०ष्टाः १.२.१.३३ ३.३.३३	१.२.१.३३
ओदनौदनस्य त्वा०	१.१.५.४	केतुं क्रशवन्	३.४.३.२७
ओम्	३.३.३.३३, ४.१.३६	को वः प्रणायति	१.१.२.१६
ओमध्ययो तथाध्ययो	३.२.२.३०	को वः प्रणायति स वः प्रणायतु	१.२.४.६
ओं प्रणाय	१.१.५.१०	को वो युनकि स वो युनकतु	१.२.४.१०
ओ श्रावय	१.१.१.४६, ३.२.२.२३	क्षत्र॑ वयः	२.२.१.५
ओषधयः प्रतिगृभणीत	२.१.१.३०	क्षत्रस्य नाभिरसि	३.३.२.३०
ओषधीभ्यः प्रजाभ्यः स्वाहा	३.२.३.१५	क्षत्रस्य योनिरसि	३.२.७.२६, ३.२.३०
ओषधीभ्यस्त्वा	१.५.३.३७, ६.७.२५	क्षत्रस्योल्वमासि	३.३.२.३०
ओषधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्यः	३.२.३.१५	क्षुच सैदिक्ष स्तिहितिश्व०	१.४.४.६
ओषधे त्रायस्त्वैनम्	१.६.१.६, ५.१६	क्षत्रस्य पते भधुमन्तमूर्मिम्	३.२.५.२१
ओ स्वधा	१.७.४.४०	खमद्वृत्व त्वचमद्वृत्व०	१.३.२.२८
क इदमध्ययुर्भविष्यति०	१.३.४.१८	गणानां त्वा गणपतिम्०	३.४.४.१३
कया नश्चित्र आभुवत्	३.२.५.१४	गन्धवी उसि	१.३.३.१४
कर्मसि करणमसि क्रियासँ सुकृतम्	१.३.७.१६	गर्भेभ्यः स्वाहा	१.५.२.४४
कल्पेतां द्यावापृथिवी	१.४.४.२२	गात्रारयस्य मा हिँसीः	१.६.५.१७
कस्मै वः प्रणायति तस्मै वः प्रणायतु	१.२.४.६	गायत्रमसि	१.६.४.१०

गावः सुरभयो नित्यम्०	३.२.५.४२	जह्नाभ्यां पद्मयाम्	३.२.७.३८
गृहपते यज	३.२.२.२८	जनसृतः	३.३.२.२४
गोपीथाय त्वा रक्षायै त्वा नारात्यै	१.२.४.३०	जनस्य गोपाः	१.४.१.१०
गोमं अग्ने	१.१.४.३२	जम्बुकाय स्वाहा ब्रह्महत्यायै स्वाहा	३.४.५.१७
गोषदसि	१.२.१.१३	जातवेदो भुवनस्य रेतः०	१.४.१.१८
ग्रास्त्वा देवीः	२.१.१.४४	जातवेदो वपया गच्छ देवान्०	१.६.६.११
ग्रीष्ममृतूनां ग्रीणामि०	१.१.३.१	जीमूतस्येव	३.४.२.२८
घर्मः शिरः	१.४.४.२०	जुषाणा निर्वृतिर्वेतु स्वाहा	३.३.१.७
घर्मसदसि	१.३.१.४४	जुष्टं गृह्णामि	३.२.५.२१
घर्मो जठरे	१.५.४.२४	जुष्टं देवेभ्यः	१.६.६.२८
घर्मो इसि	१.३.१.२०	जुहुविः	१.७.३.२२
घर्मो इसि राथस्पोषवनिः०	१.५.२.२०	जुहैव्यामिष्टवा ह्ययतिः०	१.३.४.७
घृतं घृतपावानः	१.६.७.१२	ज्योतिरासि ज्योतिर्मेयच्छ	२.२.१.११
घृतवन्तं कुलायिनम्	१.१.४.३१	ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु घृतम्०	३.४.३.१
घृताची यजमानस्य धुर्यौ पाताम्	१.३.६.२३	ज्योतिर्वैश्वरानम्	१.२.४.३५
घृतेन द्यावापृथिवी	१.६.३.४.५.२८	ज्योतिर्षेतन्तवे त्वा	१.१.४.२६, ५.४.१७
घृतेन सा समुक्तत	१.१.३.१०	ज्योतिर्षेत्वा	२.१.७.५.२.२.११
घृतेनाहौ पश्चौद्वायेथाम्	१.६.४.२२	त इन्द्रामिभ्यां दीक्षां प्राहुः	३.२.१.३०
चक्षुरसि श्रोत्रं नाम०	३.२.१.३०	तत्त्वां देवानाम्	२.२.५.४
चक्षुः श्रोत्रम्	१.३.२.१५	तत्त्वा यामि	२.२.५.७
चक्षुश्चत्वारि रुदी स्तोमः	२.२.१.२०	तत्सत्यं यद्वीरं विमृतः०	१.४.१.१६
चन्द्रममिं चन्द्ररथं हरिवतम्०	१.४.२.५	तथा	३.३.३.३३, ४.१.३६
चितः स्थ परिचितः स्थ	१.३.१.७.२.१.४.८	तथाध्वर्यो	३.२.२.२२
चित्तमाज्यम्	३.२.२.२२	तदमये प्रब्रवीमि०	१.१.५.६
चित्ति जुहोमि	२.१.६.२०	तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठम्०	३.२.५.२०
चित्ति सुक्	१.१.२.२७, ४.२.११	तदिष्ठोः	१.६.३.१८
चित्ति सुग्रवर्यो	३.२.२.२२	तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः	२.२.२.४
चित्यमिभ्यः	२.१.६.५	तपो योनिः	२.२.१.३७
चित्रं देवानाम्	२.१.७.७	तपो योनिरसि	२.१.६.११
चित्रावसो स्वस्ति ते पारमशीय०	१.५.४.८	तपायनी मे इसि	१.६.१.१६
चिदसि	१.१.३.१०, ३.१.५	तम्	२.१.१.६
चिदसि तया देवतया०	२.१.४.१२	तं बधान देवेभ्यः	३.४.१.१६
		ताँ सविरुद्धरेण्यस्य	१.४.४.२

द्वा ते धामानि	१.६.३.१२	दशभ्यः स्वाहा विश्वातये स्वाहा	३.४.२.७
तीव्रान्वोषान्	३.४.३.३४	दित्यवाहः	३.४.३.१८
तुर्यवाहः	३.४.३.१६	दिदिवः पाहि	३.३.२.४६
तृप्तिरसि गायत्रे छन्दस्तर्पय०	१.३.३.२८	दिवं ते धूमो गच्छतु	१.६.७.२८
तृप्तिरसि जागतं छन्दस्तर्पय०	१.३.३.२८	दिवमग्रेणोत्भान	१.६.३.११
तृप्तिरसि त्रैष्टुभं छन्दस्तर्पय०	१.३.३.२८	दिवमाक्रमिष्यम्	२.२.२.१८
ते आवरन्ती	३.४.३.३१	दिवं प्रोष्ठनीमारोह०	३.१.२.२४
तेजो उत्प्रच्यवस्व	१.३.३.२८	दिवः शिल्पमवततम्०	१.३.२.१८
तेजो इसि १.१.४.२६, ३.२.२७, ३०, २.१.	६.१७, ३.१.२.२३	दिवस्परि	२.१.३.१६
तेन छन्दसा	२.१.७.१०	दिवः सानूपेष	१.६.३.२५
तेन रुचा रुचमशीधाः	१.४.२.१	दिवि श्रयस्व	२.१.५.२४
ते मा प्रजाते प्रजनयिष्यतः०	१.४.१.१६	दिवीव चक्षुराततम्	१.६.२.१६
तौ सह	३.४.४.१५	दिवे त्वा	१.३.३.४.६.३.१
त्रयस्त्रियशत्तन्तवः	१.३.७.२०, ५.१.१०	दिवो सूर्यासि	२.२.५.५
त्रया देवा:	३.२.७.३.३	दिव्यलक्ष्म	१.३.६.६
त्रिशङ्खामा	१.४.३.७	दिशः स्वाहा	१.६.७.१५
त्र्यम्बकँ यजामहे	१.७.४.७.१	दिशां क्लृप्तिरसि दिशः प्रीणामि०	१.१.३.१५
त्र्यवयः	३.४.३.१८	दिशो अभ्यभूदयम्	३.३.३.२८
त्वं यविष्ट	२.१.७.१४	दीक्षिया त्वापं तपसा त्वापम्०	२.२.५.८
त्वं सोम प्रचिकितः	३.२.७.५.१, ७६	दीक्षिता इमे ब्राह्मणाः	३.२.१.१६
त्वं नो अग्ने	१.३.७.२०, २.२.२.४	दीदिवि दीदाय दीदिदाय स्वाहा	१.५.२.५.१
त्वष्टुरहं देवयज्यया०	१.१.४.६	दीर्घामसु प्रस्तुतिम्	१.२.४.६.६
त्वामग्ने वृषभं चेकितानम्०	२.१.८.७	दुराद्वयै स्वाहा	१.३.७.२०
त्वामिद्धि हवामहे	३.२.५.२०	दुरिष्टेभ्यः स्वाहा	१.३.७.२०
त्वामु ते दधिरे देवयन्तः०	१.६.६.१	दूर्तैः [वै] विश्वेदसम्	२.२.१.२८
त्वे क्रतुमपि वृजनिति विश्वे	३.२.५.५.७	दृङ् गा दृङ् गोपतिम्०	१.२.२.३.०
त्वेषते धूम ऋग्वतीति०	१.४.३.२६	दृहन्तां दुर्याः	१.२.४.३.१
दृष्ट्रभ्याम्	२.१.२.२७	दृशानो रुक्मः	२.१.३.१
दक्षिणतः परीतोत्तरतः परीत	१.३.५.१०	देवंगममसि	१.३.३.४
दधन्वे वा यदीमनु	३.२.५.१४	देवता वर्धय त्वम्	१.१.५.१२
दधिकाशो अकारिषम्	१.१.४.१८	देवपुरश्चरस ऋग्यासं त्वा	१.२.१.२३
दविर्वामास्यदव्योऽहं प्रातृत्यं दमेयम्१.१.३.४		देव सवितः	३.१.१.११
		देव सवितरेत त्वा वृणते०	१.१.५.२

देवस्तं सविता प्रतिनुदत्तु०	१.३.६.३	देवैभ्यस्त्वोर्ध्वबहिर्भ्यः	१.२.१.१६
देवस्त्वा सविता मध्वानवतु	१.६.३.८	देवो वः	१.२.१.६
देवस्त्वा सविता श्रपयतु	१.३.१.२६	देवो वः सविता विविनकु०	१.२.४.५८
देवस्त्वा सवितोद्वपतु	२.१.१.४६	देवो वः सविता हिरसयपाणिः०	१.२.४.६८
देवस्य त्वा २.१.१.१७, २.४.१२, ३.२.७.३३,	३.१.१८	देवो वः सवितोत्पुनातु	१.२.२.१०
देवस्य त्वा० आददे	१.२.१.१२	देवौ यज यज	१.७.४.५७
[देवस्य त्वा०] दामि	१.२.१.१६	दैवीभ्यस्तन्नभ्यः स्वाहा	१.३.७.२०
देवस्य वः	१.२.४.२८, ३.१.१९	द्यावापृथिवी वर्तोभ्याम्	३.४.५.११
देवस्य वयम्	३.१.१.४०	द्यावापृथिव्योरहं देवयज्यगा०	१.१.३.६
देवस्य सवितुः	३.१.१.२६	द्युते त्वा	२.२.२.११
देवस्य सवितुः प्रसवे	१.१.५.१०	द्यौरसि	१.२.२.१३, ३.३.१८
देवा आशापालाः	३.४.१.३०	चौरासीत्पूर्वचित्तिः	३.४.४.२
देवा: पितरः	१.१.२.३१	चौस्ते पृष्ठम्	२.१.१.१३
देवा गातुविदः०	१.२.१.२	द्रप्सस्ते	१.३.१.४०
देवानां त्वा पल्लीः	२.१.१.४२	द्रष्टे नम उपद्रष्टे नमः	३.४.१.७
देवानामसि वहितम्	१.२.४.२३	द्रुष्टदे वट्	२.२.२.२१
देवानां पल्लीनामहं देवयज्यगा०	१.१.४.६	द्वंचः	२.१.२.२२.
देवानां पल्ली राकाँ सिनीवालीम्	१.३.७.५	द्वाभ्याँ स्वाहा त्रिभ्यः स्वाहा	३.४.२.६
देवानां परिषूतमसि	१.२.१.१५	द्विर्येदेते त्रिर्भवन्त्यूमाः	३.२.५.५७
देवान्यज	१.३.५.१८	द्विष्पतो वधो ऽसि	१.०.३.३.६
देवायते यज	३.२.२.२८	द्विष्पत्रस्तप्यतां बहु०	१.३.२.१८
देवीरापः	१.६.५.१३	द्वे सुती	३.२.७.७६
देवीरापः शुद्धा यूयम्	१.३.३.१		
देवीरापो अपां नपात्	३.३.२.८	धन्वना गाः	३.४.३.२६
देवीरापो ऽग्नेयुवः	१.२.२.१०	धरणा एकविँशः	२.२.१.१७
देवीरापो मधुमतीः	३.३.२.२६	धरणमसि	१.३.१.५
देवेन्द्रस्वेन्द्रज्येष्ठा वस्तुराजानः०	२.२.३.२	धर्मैमसि	१.३.१.५
देवेभ्यः कल्पयस्व	१.६.१.२७	धर्मसि	१.३.१.५
देवेभ्यः प्रथस्व	१.६.१.२६	धर्षा मानुषाः	१.६.४.१५
देवेभ्यः प्रेष्य	१.६.७.२७	धा असि स्वधा असि	१.३.२.५
देवेभ्यः शुन्वध्यम्	१.२.४.६०	धान्यमसि	१.०.४.६४
देवेभ्यः शुन्वस्व	१.२.४.६, ६.१.२८, ५.२६	धामासि	१.३.२.३२
देवेभ्यः शुम्भस्व	१.२.४.७, ६.१.२६, ५.२७	धाम्रो धाम्रः	३.२.७.४१

धामो धामो राजन्	१.६.७.३७	नमो वः पितरः शुभ्याय	१.२.३.२६
धिक्तवा जालिम पुंश्चलि०	३.२.५.३२	नमो वः पितरो बलाय	१.२.३.२६
धिषणा त्वा देवी	२.१.१.४३	नमो वः पितरो मन्यवे	१.२.३.२६
धिषणासि पार्वती	१.२.४.६१	[नमो वः पितरो यजजीवं तस्मै]	१.२.३.२६
धिषणासि पार्वती प्रति त्वा०	१.२.४.६२	[नमो वः पितरो यद्वेरं तस्मै]	१.२.३.२६
धूमा वसन्ताय	३.४.३.२१	नमो वः पितरो रसाय	१.२.३.२६
धूरसि	१.२.४.२२	नमो वर्ष्णय चावर्ष्णय च	२.३.३.५
धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छ	१.३.१.१	नमो उस्तु सर्पेभ्यः	२.१.६.१५, ७.१५
धेनुश्चानद्वाँश्च	२.२.४.५	नराशँसस्याहं देवयज्यया०	१.१.४.१
धृवक्षितिः	२.२.७.२	न वा एतन्नियसे	१.६.५.४
ध्रुवमसि	१.४.४.३२	नाना प्राणो यजमानस्य पशुना०	१.६.५.१
ध्रुवमसि पृथिवी वै	१.३.१.३	नाना हि वाम्	३.२.७.६६
ध्रुवा असदन्	१.३.३.२३	नारात्सुरिमे सत्त्विणः	३.२.५.३४
ध्रुवा अस्मिन्	१.२.१.१०	निग्राभश्च	१.३.६.१
ध्रुवा च पृथिवी च सवितुः०	२.१.८.१	नितानस्त्वा माहतः०	२.२.३.२
ध्रुवासि	१.३.६.१६	नित्यहोतारं त्वा	१.२.३.१५
ध्रुवासि धरणा	२.१.६.१७	निरस्तः परावसुः [सह] पाप्मना	१.१.५.७
नहोषासा	२.१.३.२.७, ७.३	निर्दंगं रक्षः	१.३.१.४
न त्वावं अन्यो दिव्यः०	२.१.८.५	निर्वश्यास्य	१.२.४.३३
नहु गावो मागीरस्य०	३.२.५.४३	निवेशनः	२.१.४.२६
नमः कृताय कर्मणे	१.१.४.२१	निवेशनीं संगमनी वसूनाम्०	१.४.४.४१
नमस्त आतान	१.६.५.११	निषसाद धृतव्रतः	१.४.४.११, ३.२.७.३१,
नमस्ते रुद्र मन्यवे	२.२.३.०३		३.३.१५
नमस्ते हरसे	२.२.३.२०	निष्कृताहावमवटम्०	२.१.५.१
नमः सूर्यस्य संदर्शे	१.६.५.२८	निष्कृत्यै दुरिष्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमः सेनाभ्यः०	२.२.३.३	निष्कृत्यै स्वाहा	१.३.७.२०
नमो अस्तु रुद्रेभ्यो ये दिवि	२.२.३.६	निष्कृत्यादं नुदस्व	१.३.१.२
नमो नमो वः पितरः	१.२.३.२४	निष्टप्तं रक्षो निष्टप्ता अग्रातयः०	१.२.२.१२, ५.२.२१
नमो मात्रे पृथिव्यै	३.३.३.११	न्यूनमतिरिक्ते जुहोमि स्वाहा	१.३.७.२०
नमो मेध्याय च विद्युत्याय च	२.२.३.४	पञ्चानां त्वा वातानाम्	१.१.२.२२
नमो रथिभ्यः	२.२.३.४	पञ्चाशते स्वाहा शताय स्वाहा०	३.४.२.८
नमो वः पितर इषे	१.२.३.२६	पत्नि पत्न्येष ते लोकः०	१.३.२.१६
नमो वः पितर ऊर्जे	१.२.३.२६	पयस्वतीरोषधयः०	१.१.२.५

परमस्याः परावतः	२.१.२.२४	पुनन्तु या पितरः	३.२.७.५१
परमेष्ठी त्वा सादयतु०	२.२.२.५.१७	पुनरासद्य	२.१.३.३५
परस्या अथि सँवतः	२.१.२.२३	पुनरूर्जा	२.१.२.३३.३.३६
परापूर्ते रक्षः	१.२.४.५५	पुनरूर्जा निवर्तस्व	१.५.१.१२
परिचिदसि	१.३.१.५.२.१.४.१३	पुनर्मनः पुनरायुर्ना आगात०	२.२.५.७
परि त्रिविष्ट्यध्वरम्०	२.१.५.२०	पुनर्यमश्वचुरदात०	१.३.६.१६
परि वाजपतिः १.३.१.२५.२.१.१६.५.२०		पुनरस्त्वादित्याः	१.५.१.६
परिवाहिणीः स्थ	३.३.२.१४	पुनातु ते परिसुतम्	३.१.१.१५.२.७.११
परिवीरसि	१.६.३.२१	पुरा कूरस्य	१.३.२.५
परीतो षिष्ठता सुतम्	३.२.७.५६	पुरीष्यो ऽसि	२.१.१.२१
परेतन	१.२.३.३२	पुरुद्धवानो महिषः	१.५.४.२४
परेतन पितरः	१.२.३.१४.७.४.५३	पुरुरवा आसि	१.६.४.१०
परो मर्तः परः श्वा	३.४.१.२५	पुरोवातसनिरसि	२.२.१.२५
पर्यमये कियमाणायातुब्रूहि	१.६.४.२४	पुष्टिरसि प्रजननमसि	३.१.२.२३
पवित्रमसि	३.२.७.४२	पूर्णमासाय सुराधसे स्वाहा	१.३.४.३३
पवित्रे स्थो वैष्णवे	१.२.२.६	[पूर्णा दर्वे] परापत	१.७.३.२१
पश्चनां मन्युरसि०	३.३.३.११	पूर्णा पश्चादुत्पूर्णा पुरस्तात०	२.२.२.१२
पश्चन्मे यच्छ	१.५.२.२६	पूषणं वनिष्ठुना	३.४.५.१२
पश्चन्मे शँस्य पाहि	१.४.४.१.५.४.२७	पूषा ते ग्रन्थै विष्यतु	१.३.३.६
पश्चन्मे शँस्याजुगुपः	१.५.४.३६	पूषा ते ग्रन्थै ग्रन्थातु	१.२.१.२५.३.२.२२
पश्चात्पशुम्	१.६.५.७	पूषा युनक्तु	२.१.५.२
पष्ठवाहः	३.४.३.२०	पूषा वः	१.४.४.३१
पात प्राच्म्	२.२.२.४०	पूषा वः परस्या अदितिः०	१.२.१.६
पार्थिवमसि	१.२.४.७	पूषा वाँ विश्ववेदा विभजतु०	१.३.१.१७
पावका नः सरस्वती	१.१.५.१५	पूषासि	१.५.२.४३
पाहि माम दुश्चरितात०	१.३.४.१३	पूषणो ऽहं देवयज्यया०	१.१.३.६
पितरः शुन्यध्वम्	३.२.७.५०	पृच्छाभि त्वा परमन्तं पृथिव्याः०	३.४.४.१
पितरस्त्वा यमराजानः०	२.२.३.२	पृथिवि देवयजनि	१.३.१.३२
पितरो मादयन्ताम्०	३.२.७.८०	पृथिवि पृथिव्याँ सीद	२.१.७.४
पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः०	३.२.७.४६	पृथिवीमाक्रमिषम्	२.१.६.२१
पितुभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः०	३.२.७.४६	पृथिवी होता	१.१.३.३२
पितृष्ठदनं त्वा	१.६.३.३	पृथिव्यसि	१.३.३.२०
पितृजिन्व	१.५.२.४२	पृथिव्यसि जग्मना	२.२.२.६
पितृणां भागधेयीः स्थ	१.६.१.३२	पृथिव्या पात्रेण०	३.२.२.१७

पृथिव्यामङ्गव	१.३.६.६	प्रजां मे यच्छ	१.५.२.४१
पृथिव्यामसृतं जुहोमि स्वाहा	१.५.२.४७	प्रणीयमानेभ्यो उन्नबूहि	२.१.६.५
पृथिव्या वर्मासि	१.३.१.३२	प्रति त्यजाम राज्यमधायि	३.३.३.१२
पृथिव्यास्त्वा दात्रा प्राशामि०	१.३.५.१२	प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेतु	१.२.४.५४
पृथिव्याः संपृचः पाहि	१.२.१.१७	प्रतिष्ठिका आरातयः	१.५.४.१६
पृथिव्यै त्वा	१.३.२.४.६.३.१	प्रतूर्ति॑ वाजिन्	२.१.१.५
पृथिव्यै त्वा रक्षसां भागो ऽसि	१.६.५.२२	प्रतूर्तिरशादशः	२.२.१.१७
पृथुप्रावासि	१.२.४.५३	प्रत्यक्षोमः	३.२.७.१२
पृष्ठे: पयो ऽस्यग्रेगुवस्तस्य०	१.३.१.२४	प्रत्यस्तं नसुवेः शिरः	३.३.२.४४
पृष्टीनां ग्रहो ऽसि विष्णोर्हृदयमसि१.६.२.१४	१.६.२.१०	प्रत्युष्टं रक्षः	१.२.१.१४, ४.१६, ३.२.१३,
पृष्ठे दिवि	२.१.४.१५, ८.१०, २.५.१८		६.५.२६
पौषाय त्वा	१.२.२.१६, २.४.६	प्रत्यूढं जन्यं भयं प्रत्यूढाः०	१.५.२.२१
प्रधास्यान्हवामहे	१.७.२.३०	प्रथमास्त्वा द्वितीयैः	३.२.७.३४
प्रजा अमे	१.४.१.१४	प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः	१.४.४.१६
प्रजापतये	३.२.५.१४	प्रपितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा०	३.२.७.४६
प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि	३.४.१.१८	प्र प्रायमग्निः	२.१.३.२४
प्रजापतये स्वाहा	१.३.४.२.५.२.२.३६	प्रयुता द्वैषाँसि	१.६.७.८
प्रजापतये हयस्य छागस्य०	३.४.४.२२	प्रयुताय स्वाहा नियुताय स्वाहा०	३.४.२.११
प्रजापतिः परमेष्ठी	२.२.४.१४	प्रविष्टो रक्षसां भागः	१.२.४.५६
प्रजापतिः प्रायच्छ्रुत्	१.४.४.४६	प्र वेद्यसे कवये वेदाय०	१.४.१.६
प्रजापतिरहं त्वया साक्षादध्यासम्	३.२.१.३.३२	प्र वो वाजा अभियवे०	१.४.१.१०
प्रजापतिर्षु सादयतु	१.१.३.१६	प्रसद्य भस्मना	२.१.३.३५
प्रजापतिष्ठवा सादयतु०	२.१.४.३७	प्राची च प्रतीची च वसूनाम०	२.१.८.१
प्रजापते न त्वत्	१.२.३.३१	प्राची दिक्	१.५.४.१५, २.१.७.२१
प्रजापते पश्यमे पाहि	१.५.२.३८	प्राचीमनु प्रदिशम्	१.४.३.११, २.१.६.६
प्रजापतेर्जायमानाः०	१.६.४.१	प्राच्या त्वा दिशा सादयामि	२.१.८.३
प्रजापतेर्भागो ऽस्युर्जस्वान्पयस्वान्	१.१.३.१६	प्राणादाः	२.२.३.२४
प्रजापतेर्विभान्नाम लोकस्तस्मै०	१.१.४.१५	प्राणं मे पाहि	२.२.१.५
प्रजापतेर्स्त्वा प्राणेन०	१.४.२.१४	प्राणापानाभ्यां त्वा सततुं कृणोमि१.३.३.७	
प्रजापतये स्वाहा	३.२.३.१६	प्राणापानां मे पाहि समानव्यानौ० १.१.३.१६	
प्रजाभ्यः प्रजापतये स्वाहा	३.२.३.१६	प्राणाय त्वा	१.२.४.६५, ३.२.४.१५
प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये	३.२.३.१६	प्राणाय स्वाहा	३.४.४.११
प्रजां मे नर्य पाहि	१.४.४.१.५.४.४.२७	प्रेद्यने	२.१.३.२६
प्रजां मे नर्थजुयुपः	१.५.४.३६	प्रेद्यो अग्ने १.४.४.२.२.२.२, ३.२.१.५२	

प्रेयमगात्	१.२.१.१४	ब्रह्मन्प्रवरायाश्रावयिष्यामि	१.०.३.४.१८
प्रेय	१.०.६.७.२७	ब्रह्मन्प्रस्थास्यामः०	१.०.३.५.१५
प्रेय प्रेय	१.०.६.४.२०	ब्रह्मपूता: स्थ	१.०.१.२.१७
प्रोक्षणीरासादयेऽध्माबहिरुपसादय०	१.०.३.२.५	ब्रह्मवनिं त्वा	१.०.६.३.१६
प्रोक्षं यज्ञं वृहस्पते०	१.१.५.११	ब्रह्माँस्त्वं ब्रह्मासि	३.०.३.३.२०
प्रोथदश्वः	२.२.२.१७	ब्राह्मणस्योदरेण वृहस्पतेब्रह्मणा	१.०.१.५.१७
बधान देव सवितः	१.०.३.१.३५	भगोऽसि भगस्येषः (?)	१.०.७.४.६६
बभुरस्यावस्थुः	३.४.२.०.१७	[भद्रा उत] प्रशस्तयः०	२.२.२.१
बर्हिरसि	१.०.३.३.३	भद्राक्षः श्रेयः समनैष्ट देवाः०	१.०.५.५.८
[बर्हिरसि] देवंगमम्	१.०.२.१.२६	भद्रो नो अग्निराहुतः०	२.२.२.१
बर्हिषोऽहं देवयज्यया०	१.१.४.१	भरत्त्वाग्निम्	२.१.१.२६
बलाय त्वा	३.२.७.६५	भवतं नः समनसौ १.६.४.१३,३.०.२.१.६.५२	
[बहु दुग्धिः] महेन्द्राय [देवेभ्यो हविः]१.२.२.२६		भवम्	२.२.४.१२
बहु दुर्गानन्दाय देवेभ्यो हविः	१.०.२.२.२६	भान्तः पञ्चदशः	२.२.१.१७
बहूनां पिता	३.४.३.३२	भासे त्वा	२.१.७.५.२.०.११
बृहद्ब्राह्मावासि	१.०.२.४.४६	भुवः	१.०.४.३.७.३.४.३.४७
बृहस्पतिं हवामहे	१.१.५.१५	भुवनमसि	१.५.४.१३
बृहस्पतिप्रसूतः	१.१.५.१०	भुवः स्वाहा	१.३.७.२.०
बृहस्पतिम्	२.०.२.४.१२	भुवो यज्ञस्य	२.१.६.१.६
बृहस्पतिर्देवानां ब्रह्माहम्०	१.०.१.५.२	भूः	२.१.६.१६,३.४.३.४६
बृहस्पतिर्वः प्रणयतु	१.०.२.४.६	भूतमसि भव्यं नाम०	३.२.१.३०
बृहस्पतिर्वौ युनक्तु०	१.०.२.४.१०	भूतेभ्यस्त्वा	१.६.१.२४
बृहस्पतिष्ठवा सादयतु०	२.१.६.३१	भूत्यै नमः	२.१.४.२७
बृहस्पतेमूर्ध्वाहरामि	१.०.२.१.२८	भूपते भुवनपते०	१.१.५.१
बोधा मे अस्य	२.१.३.३६	भूर्भुवः स्वः १.०.३.४.१८,४.३.२२,२.१.६.१७,	
ब्रह्म पाहि	१.१.३.१३		३.२.२.३५
ब्रह्म क्षत्रम्	२.१.२.३०,३.२.७.५६	भूर्भुवः स्वः प्रणय यज्ञम्०	१.१.५.१०
ब्रह्म जज्ञानम्	२.१.६.१२	भूर्भुवः स्वरग्निहोत्रै होत्रा०	१.५.२.३४
ब्रह्मणवदा च वक्तृत०	१.०.३.४.२१	भूर्भुवः स्वदेवस्य सवितुः०	१.१.६.५
ब्रह्म हृष्ट त्वं हृष्ट	१.०.६.३.१७	भूर्भुवः स्वः स्वाहा	१.०.३.७.२०
ब्रह्मन्प्रपः प्रणेष्यामि	१.०.२.४.६	भूर्भुवोऽङ्गिरसा त्वा०	१.४.३.१
ब्रह्मन्निधूर्म् वेदि बर्हिः प्रोक्षिष्यामि	१.०.३.३.२	भूर्भुवः कथं वाक् च [ऋक्च]०	१.१.२.१६
ब्रह्मन्तुत्तरं [परिग्राहं] परिग्रहीष्यामि	१.०.३.२.४	भूः स्वाहा	१.०.३.७.२०,३.२.७.३५

मृगूणां त्वा	१.४.३.१	महेन्द्रस्याहं देवयज्ञया०	१.१.३.५
भृवक्षिरसां त्वा	१.४.३.१	महेन्द्राय [त्वा भागम्०]	१.२.२.३२
भेषजं गेव	१.७.४.७०	महो मे ऽवाचो यशो मे. ऽवोचः०	१.१.५.२
आतृव्याणाँ सप्तलानाम्	१.५.४.२१	मा छन्दः	२.१.७.८
		मातरिश्वनो घर्मः	१.२.२.१३
मखस्य शिरो ऽसि	१.३.१.१७, २.१.१.३६	मातेव पुत्रम्	२.१.४.१६
मधु वाता ऋतायते	२.१.६.३६	मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यम्०	२.१.३.५
मधुश्च	२.२.५.७	माधो मोपरि परस्त ऋष्यासम्	१.२.१.१६
मधुश्च माधवश्च	२.१.६.३३	माचुषीभ्यः स्वाहा	१.३.७.२०
मनुष्वत्वा निर्वीमहि०	२.१.८.१६	मा नो भित्रः	३.४.५.१२
मनो ज्योतिः	१.३.७.२०	मा नो हि सीत्	२.१.५.१३
मनो ज्योतिर्ज्युषतामाज्यस्य०	१.३.५.११	मान्दा॒ः स्थ	३.३.२.१६
मनोतायै हविषो ऽवदीयमानस्य०	१.६.६.२६	मा प्रगाम पथो वयम्०	१.५.४.३०
मनो न्वाहुवामहे	१.२.३.३३	मार्जयन्तां पितरः०	१.२.३.२६
मनोष्ट्वा	१.४.३.१	मा वः शिवा श्रीषधयः	१.३.१.३६
मनो ऽसि प्राजापत्यम्०	१.१.२.२६	मा सु भित्थाः	२.१.२.२०
मनो हर्दिं यच्छ	१.६.७.२४	मित्रस्य चर्षणीद्वृतः	२.१.१.४५
मम च नाम तव च जातवेदः०	१.५.४.३८	मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्षे	१.१.५.१६
मम नाम प्रथमं जातवेदः०	१.५.४.२६	मित्रस्य वश्चक्षुषा प्रेक्षे	१.२.४.२७
ममग्ने वर्चः	१.१.२.२५, ५.४.१	मित्रस्य वश्चक्षुषावेक्षे	१.२.०.४.६७
ममग्ने वर्चो विहवेषु	१.१.२.३	मित्रः संसूज्य	२.१.१.३४
मयि गृह्णामि	१.४.२.१२, २.१.४.७	मित्राय जुषं बृहस्पतये जुषम्०	३.३.१.५०
मयि प्राणापानौ	१.३.३.८	मित्रावरुणयोस्त्वा	३.३.२.५३
मयि मेधां मयि प्रजाम्०	३.२.१.५५	मित्रावरुणौ त्वा	१.३.३.१४
मयीन्द्र ओजो दधातु०	३.२.१.५६	मित्रैतां त उखां परिददामि०	२.१.१.४४
मरुतामोजः स्थ	३.३.२.२०	मित्रैतां ते	२.१.१.४८
मरुतां प्रसवे जय	३.३.२.५५	मित्रो ऽसि	३.३.२.४०, ३.६
महेस त्वा	३.२.७.६७	मूर्धासि राद्	२.२.१.१.१३
महस्ति भक्षयामि०	३.२.५.५८	मृत्योः पाहि	३.३.३.४६
महाहविर्होता	१.१.३.१६	[मेधा]कारै विद्यस्य प्रसाधनम्०	२.१.१.१.१६
मही द्यौः	२.१.६.३६	मो षूराः	१.७.२.३१
महीनां पयो ऽसि०	१.६.२.१४	यज्ञिद्व त्वं गृहे गृहे०	२.१.७.१
महीमूषु मातरम्	३.२.३.२५, ५.२१	यज	३.२.१.६४, २.२३
मही विश्वली सदनी ऋतस्य०	१.४.१.२०		

यजमानस्य पशुन्पाहि	१.२.१.११	[यदापिषेष मातरम्०]	३.२.८.३
यजमान हविर्निर्वप्स्यामि	१.२.४.१६	यदा राघवी वदतः०	३.२.५.४३
यजमाने प्राणापानौ दधामि	१.३.३.६	यदु ग्रामे	१.७.२.३२, ३.२.७.४९
यज यज	१.३.४.२४, ५.१८	यदु धर्मः पर्यावर्तयत्०	१.७.२.४३
यज्ञः प्रत्यष्ठात्सुमतिः सुमेधाः०	१.६.२.४	यद्विवो ऽनामृतम्०	१.४.३.२२
यज्ञं गच्छ स्वाहा	१.६.७.३२	यद्वेवा देवहेडनम्	३.२.७.४०
यज्ञं प्रजाम्	१.३.२.१७	यद्वातो ऽपः	३.४.३.४१
यज्ञस्य संततिरसि०	१.२.४.१	यद्वा रेवती रेवत्यम्०	१.२.४.८
यज्ञस्य संततिरसि यज्ञस्य त्वा०	१.५.२.१६	यद्वा ऽशुद्ध आलेखे	१.२.४.३६
यज्ञायुरुसंचरान्	१.२.१.३२	यं ते देवी	२.१.४.२५
यज्ञेन यज्ञः संततः	१.३.४.१७	यन्त्री च यमनी च०	२.१.८.९
यज्ञो बभूव स उ वाबभूव०	१.१.४.३५	यन्त्री राट्	२.२.१.१३
यज्ञो यज्ञस्य	१.३.४.१८	यं त्वामर्यै स्वधितिः	१.६.१.१२
यत्कृष्णो रूपं कृत्वा०	१.२.१.३२	यन्नो गृहं भयमागादबुद्धम्०	१.३.७.२०
यत्ते कूरँ यदास्थितम्	१.६.५.१६	यमं गाय भङ्गश्रवः०	२.१.१.५०
यत्ते पावकं चक्रमा कच्चिदागः०	१.६.२.१	यमधिना नमुचेः	३.२.७.४८
यत्ते भामेन विचकार	१.५.१.६	यमायाङ्गिरस्वते स्वधा नमः	१.२.३.१२
यत्ते मन्त्युपरोत्स्य	१.५.१.६	यं परिषिं पर्यधरथ्याः०	१.३.६.१६
यत्ते शोचिः परावधीत्०	१.६.३.१	यवा अव्यवाः	२.२.२.८
यत्त्वा कुद्धः परोवाप	१.५.१.६	यवो ऽसि	१.६.३.२
यत्पर्यपश्यत्सलिलस्य मध्ये०	१.४.२.२	यस्त आत्मा पशुषु प्रविष्टः०	१.३.३.२८
यत्पशुर्मायुमकृत०	१.६.५.५	यस्ते अव्य	१.४.१.१०
यत्पृथिव्या अनामृतम्०	१.४.३.१	यस्ते रसः	३.२.७.४६
यत्र मासा अर्धमासाः०	१.७.५.४	या इदैँ विश्वे भुवनैँ व्यानशुः०	१.१.२.१६
यदमे यानि कानि च	२.१.२.२५	या ओषधयः	२.१.५.८
यदत्र शिष्टम्	३.२.७.४६, ७५	या त इषुः	२.१.८.१३
यददन्तन्द्रमसि कृष्णं तदिहास्तु	१.४.२.३	या ते अग्ने उत्सीदतः पवमाना०	१.५.१.३
यदहो दिवो यदिदं पृथिव्याः०	१.४.२.४	या ते अग्ने उत्सीदतः पावकाष्ठु०	१.५.१.३
यदन्तरिक्षस्यानामृतम्०	१.७.४.५२	या ते अग्ने उत्सीदतः सूर्य०	१.५.१.२
यदस्तु ते सरस्वतिं०	१.१.४.२०	या ते अग्ने पवमाना पशुषु०	१.४.४.३
यदस्य पारे	२.१.४.२२	या ते अग्ने पावकाष्ठु०	१.४.४.३
यदस्य पारे रजसः	२.१.४.२६	या ते अग्ने सूर्ये शुचिः०	१.४.४.३
यदापिषेष मातरम्०	३.२.७.४५	यात्र पितरः स्वधा०	१.२.३.२५
		या देव्यसीष्टके	२.२.२.१०

या वाजिच्छमः:	१.४.३.८	ये बध्यमानम्	१.६.४.२६
या वो देवाः:	२.२.५.७	ये भक्ष्यन्तः	३.२.७.७७
या सरस्वती वेशभगीना १.१.४.१२, ३.७.१५,	४.४.४१	ये यजामहे	३.२.२.१.२३, २८
या सरस्वती वेशयमनी १.३.७.१५ ४.४.४१		ये हितर ऊर्हस्यै०	१.२.३.२६
यास्ते अम्र आद्वा योनयः:	२.१.६.२३	यो अप्स्वन्तरगिनः	२.१.८.१५
यास्ते अम्रे	२.२.५.७	यो अर्वन्तं जिवाँसति	३.४.१.२४
यास्ते अम्रे सूर्ये रुचः	२.१.६.२५	यो अस्मभ्यमरातीयात्	२.१.२.२८
युद्धवा हि देवहृतमात्	२.१.७.२	योगे योगे	२.१.१.७
युद्धसि	३.३.३.८	योजा निन्द्र ते हरोम्	१.७.४.५१
युज्जन्ति ब्रह्मम्	३.४.३.२५	यो नो अग्निः	१.४.२.१२, २.१.४.७
युज्जन्त्यस्य काम्या	३.४.३.२६	यो नो देष्ट्यधरः स पद्यताम्	१.६.५.६
युज्ञाथौ रासभै युवम्	२.१.१.६	यो भूतानामधिगतिः०	१.३.५.१७
युज्ञानः प्रथमम्	२.१.१.३	यो ज्ञस्य प्रसाधनः०	१.५.४.३०
युनज्जिम त्वा	१.१.२.२३	यो रुद्रो ऽप्सु यो ऽमौ य ओषधीषु० २.२.३.६	
युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोग्नुधा०	३.२.२.३६	यो ऽस्मान्देविष्टि यं च वयं द्विष्मः	१.१.४.२५,
यूपाय परिवीयमाणाणायाचुबूहि	१.६.३.२०		३.१.३८
यूपायाज्यमानायाचुबूहि	१.६.३.६	यो ऽस्य कौष्ट्य जगतः०	२.१.१.५०
यूपायोच्छ्रीयमाणाणायाचुबूहि .	१.६.३.१०	यो ऽस्याः पृथिव्या अधिः०	१.७.४.७६
ये अग्नयः समनसः:	१.४.४.५	रथे तिष्ठन्	३.४.३.३३
ये अग्नयो दिवः:	१.४.४.६	रश्मिना च्याय ल्यं जिन्व	२.२.१.२२
ये केशिनः प्रथमे सत्त्रमासत	३.३.४.४२	राकाया अहं देवयज्यया वीरान्विदेयम् १.१.४.६	
ये ऽग्नयः पुरीषिणः०	२.२.५.१४	राजसूयाः	३.३.२.२८
ये चत्वारः पथयो देवयानाः०	१.५.५.७	राज्यस्प्राची दिक्	२.२.१.११, २३
ये चात्र त्वामनु तेभ्यः स्वधा	१.२.३.१७	रायस्पोषमावद	१.२.४.५०
ये जनेषु मलिम्लवः:	२.१.२.२६	राये अग्ने महे त्वा०	२.१.२.६
ये ऽत्र पितरः प्रेता युष्मास्ते ऽनु०	१.२.३.२६	रुक्मो वर्चसा	२.१.७.५
ये ऽत्र पितरः प्रेता यूयम०	१.२.३.२६	रुचं नो धेहि	२.२.५.७
ये देवाः पुरःसदः:	३.३.१.२२	रुचे त्वा	२.१.७.५, २.२.१.११
ये देवा यज्ञहनः:	१.१.४.२६	रुद्र यते	३.३.२.२६
येन देवा उयोतिषा	२.१.३.२१, ४.३०	रुद्रास्त्वा	१.३.२.४
येना ऋषयः:	२.२.१.२६	रुद्रास्त्वाङ्नु	३.४.३.४४
येना [ऋषयः]	२.२.५.१७	रुद्रैष ते भागः	१.७.४.४४
येना समत्सु सासद्यव स्थिरा०	२.२.२.१	रुपमसि वर्णो नाम०	३.२.१.३०

रेडसि	१.६.७.७	वसीयस्येहि	१.१.३.१०
रेवति	१.०.६.४.२७	वसुरसि	१.३.६.५
रेवती रमध्वम्	१.०.५.४.६	वसूनां सदाशाम्	१.३.१.८.३.१७
रेशीनां त्वा पत्सज्जाधूनोमि	३.२.५.४	वसूनामाधीतौ	३.२.५.७
लाङ्गलं पवीरवम्	२.१.५.३	वसो मम	३.४.४.१३
लोमानि प्रयतिः	३.२.७.३७	वस्त्रिहागच्छतु	१.१.४.४
वद्यन्तीव	३.४.३.३०	वागस्यैन्द्री सप्तक्लृप्त्यणी०	१.१.२.३०
वनस्पतये उन्नवृहि	१.०.६.७.१४	वागार्त्तिंजयं करोतु०	१.३.४.१८
वनस्पतये प्रेष्य	१.०.६.७.१४	वागैतु वागुपैतु०	३.२.२.३५
वनस्पते वीडवङ्गः	३.४.३.३५	वारघोता दीक्षा पत्न्यापो उच्चयुः०	१.६.१.२
वनस्पते शतवर्षो विरोह	१.०.६.९.१३	वाचमस्य मा हिँसीः	१.६.५.१६
वय॑ सोम व्रते तव०	१.०.२.३.३४	वाचं पशून्	१.३.२.१६
वय॑ स्याम पतयो रथीणाम्	३.३.३.३७	वाचं प्रपदे	१.३.४.१८
वरुणो गृह्णातु	१.०.७.२.२६	वाचस्पतिम्	३.२.३.२०
वरुणो उसि	३.३.२.४०,३.६	वाचस्पते उच्छिद्या वाचा०	१.६.१.३
वर्चों मे यच्छ	१.५.२.३६	वाचा त्वा होत्रा०	१.५.२.३
वर्षतु ते पर्जन्यः	१.०.३.१.३४	वाज्ञ वाजिनो जयत	३.१.२.५
वर्षवृद्धमसि	१.२.४.१४,५२	वाजश्च मे	२.२.४.४
वर्षवृद्धाः स्थ	१.२.४.५३	वाजस्य तु प्रसवे	३.१.१.२४
वर्षा ऋतूनां प्रीणामि०	१.१.३.१	वाजस्य मा	१.३.६.१
वर्षयो वर्षायसः	१.०.६.४.३५	वाजाय स्वाहा	२.२.४.८
वशाः स्थ	३.३.२.२१	वाजिनौ वाजितौ	३.१.१.४२
वसन्तभूतूनां प्रीणामि०	१.१.३.१	वातः प्राणः	१.४.४.२०
वसन्ताय कपिङ्गलान्	३.४.३.२२	वातस्य जूतिम्	२.१.७.११
वसन्तो ग्रीष्मो मधुमन्ति वर्षाः०	१.५.५.७	वानस्पत्यासि	१.२.४.१३
वसवस्त्वा	१.३.२.४	वानस्पत्यो उसि	१.३.४.६
वसवस्त्वा कृरवन्तु	२.१.१.३६	वायवः स्थ	१.२.१.५
वसवस्त्वाच्छृदन्दन्तु	२.१.१.४८	वायवे च त्वान्तरिक्षाय चोक्ष्यामि	१.५.२.२२
वसवस्त्वाज्ञन्तु	३.४.३.४४	वायवे त्वा	१.५.२.३१
वसवस्त्वा धूपयन्तु	२.१.१.४९	वायव्यः श्वेतः पुच्छा इन्द्राय०	३.४.३.१६
वसवस्त्वा रुदैः पश्चात्पान्तु	२.२.३.१	वायुः पशुरासीत०	३.४.४.५
वसवस्त्वा हरन्तु	१.६.१.२२	वायुरसि प्राणो नाम०	३.२.१.३०

वायुर्वा त्वा	३.१.१.२६	विष्णोः क्रमो इसि	१.२.४.२४, २.१.३.६,
वायुः सूर्यो यज्ञं नयतु	१.६.२.७		३.३.२.५४
वास्तोषपते	१.५.४.४२	विष्णोः क्रान्तमसि	३.३.३.१४
वि ते मुञ्चामि १.१.४.५, २.१.१.३२, २.४.६,	३.४.३.४३	विष्णोः क्रान्तमसिं	३.१.१.३६
वित्स्व यज्ञपते:	१.६.१.२३	विष्णोर्मनसा पूते स्थः	१.२.२.६
विदेशने	१.६.१.२१	विष्णोः स्तुपः	१.२.१.१५
विद्युदसि विद्य मे पाप्मानम्	१.५.४.२	विष्णोः स्तुपो इसि	१.३.३.६
विधेम ते	१.४.४.२	विष्णोः स्थाने तिष्ठामि	१.३.४.१८
वि पाजसा	२.१.१.३२	विष्णोः स्थामासि	१.३.४.६
विपृचः स्थ वि भा पाप्मना पृष्ठक्	३.१.२.३६	विष्णो हृव्यं रक्षस्व	१.२.२.३४
विभूर्मात्रा	३.४.१.२६	वीर्याय त्वा	३.२.७.६५
विभ्राङ् वृहत्	१.०.१.३७	वीहि स्वाहाहुति जुषाणः	३.३.१.७
विमुच्यध्वमन्ध्याः	२.१.५.६	वृष्टरौ स्थः	१.६.४.७
वि रक्षो वि मृधो जहि	३.४.५.८	वृषसेनो इसि	३.३.२.११
विराङ् ज्योतिरधारयत्	२.१.६.२६	वृषाकपि ब्राह्मणाङ्गेऽसी शंस(?)	३.२.२.५
विश्वर्कमन्हविषा घृतेन०	१.५.४.३९	वृषा वामश्वः	३.४.४.१५
विश्वकर्मा त्वा सादयतु०	२.२.१.८.११	वृषेमिंसि	३.३.२.१०
विश्वजनस्य विधृती स्थः	१.३.३.१६	वृषिरसि वृथ मे पाप्मानम्	१.५.४.१७
विश्वदानीमाभरन्तः०	१.५.४.३६	वैदिरसि	१.३.३.३
विश्वभृतः स्थ	३.३.२.२३	वैदेन वैदिं विविदुः पृथिव्याः०	१.१.२.२०
विश्वायुरसि	१.६.१.३५	वैदो इसि	१.१.४.३०
विश्वा रूपाणि	२.१.३.६	वैदो इसि वित्तिरसि विदेयं प्रजाम्	१.३.७.१६
विश्वावसुः	१.३.६.५	वैषाय वाम्	१.२.४.१
विश्वासु दिन्तु सीद	१.३.१.५	वैवस्वतो न तृप्यति०	२.१.१.५०
विश्वे नो अद्य	२.२.४.६	वैश्वानरो उद्धवस्तनूपाः०	२.३.५.७
विश्वेभ्यः कामेभ्यो देवयज्ययाः	१.२.४.१०	व्यचस्वती सङ्क्षेथाम्	२.१.१.२०
विश्वेभ्यो देवेभ्यरङ्गागानाम्०	३.४.४.२२	व्यानाय त्वा	१.२.४.६५
विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा	१.६.६.६	व्युच्छ्वन्त्यै स्वाहा	३.४.२.११
विश्वेषां देवानामहं देवयज्यया०	१.१.३.६	व्युष्यै स्वाहा	३.४.२.११
विष्णवे त्वा	१.६.१.८	व्योमा सपदशः	२.२.१.१७
विष्णुः पृथिव्याँ व्यक्तंस्त	१.१.४.२२	व्रजज्ञितः स्थ	३.३.२.१७
विष्णुदिन्तु व्यक्तंस्तानुष्टुभेन छन्दसा१.१.४.२२		व्रजं क्लणुव्यं स हि वो नृपाणः०	२.१.५.२०
विष्णोः कर्माणि	१.६.३.१३	व्रजं गच्छ गोस्थानम्	१.३.१.४३

शक्तरीः स्थ	३.३.२.२२	सक्षेहि या ते यश्चिया तनुस्तयेद्यारोह १.५.४.४४
शतायुधाय शतवीर्याय०	१.५.५.७	सजातानस्मै यजमानाय० १.३.१.५
शतेन पाशैर्वरुणाभिघेहि०	१.६.५.१०	सजातो गर्भः २.१.१.२७
शत्रुवाधनाः स्थ	३.३.२.३६	सजूरब्दः २.१.४.३७
शं नो देवीरभिष्टये०	२.१.४.२७	सजूर्न्त्रुभिः २.२.१.४
शमद्भयः	१.६.५.१७	सजूर्जटिवेदो दिवा पृथिव्या जुषाणः० १.५.३.६
शमितार उपेतन	१.६.५.६	सजूर्दैवः २.२.१.३
शरद्वृत्तां प्रीणामि०	१.१.३.१	सजूर्दैवः प्रातर्यावभिः १.५.२.२७
शर्म च स्थः	२.१.१.१६	सजूर्दैवेयसुनाधैः २.२.१.४
शल्कैरपिनमिन्धानः०	१.४.१.१६	सजूर्दैवः सायंयावभिः १.५.२.२७
शादं दद्धिः स्वाहा०	३.४.५.११	संजानाथां द्यावापृथिवी १.३.६.६
शिरो मे श्रीः	३.२.७.३६	संज्ञानमसि २.१.४.१०.५.२१
शुक्यज्योतिश्च	३.३.२.५	स ते मा स्थात् १.२.१.२६.३.२.२३
शुक्रा वः शुक्रेण पुनामि	३.३.२.२८	सत्यऋताभ्यां त्वा पर्युक्तामि १.५.२.१५
शुगसि यं द्विष्मस्तमभिशोच	१.६.७.३६	सत्यसदसि १.३.१.४४
शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः०	१.२.१.८	सरयेन त्वाभिजिधर्मि १.१.५.१८
शुन्धव्यं दैव्याय कर्मणे	१.२.२.१०	स त्वं नो अग्ने १.३.७.२०.२.२.२४
शुन्धन्तां लोकाः	१.६.३.१	सदसि १.१.४.२०.३.३.१०
श्रतं हविः शमितः	१.६.६.२५	स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु २.२.४.१३
श्रतम्	१.६.६.२६	सनिरसि सनितासि सनेयं पशूत् १.३.७.१६
श्येनो ऽसि गायत्रः	३.४.३.१	स नो भुवनस्य पते २.२.४.१५
श्रावय	१.३.६.१७	सं ते तन्वा तन्वः पृच्यन्ताम् १.३.१.२२
श्रीषट्	१.३.६.१७	सं ते पर्यासि २.१.५.२१
श्व उत्खाष्टासम्हे	३.२.४.३	सं ते वायुः १.६.४.१६
सं यजत्रैरङ्गानि	१.६.४.१६	सप्तऋषीणाँ सुकृताँ यत्र लोकः० १.१.५.१०
सं यज्ञपतिराशिषा	१.१.४.१४.६.४.१६	सप्त ते अग्ने १.४.१.१०.४.७
सं वरत्रा दधातन	२.१.५.१	सप्रथः सभां मे ऽज्ञुगुप्तस्तां मे पुनर्देहि१.५.४.३६
सं वः सजामि [हृदयम्]०	१.४.२.८	सप्रथः सभां मे पाहि १.४.४.१.५.४.२७
संशितं भे	२.१.२.२६	सप्रथा नमः(३) १.३.४.६
संश्वरसे विश्रवसे सत्यश्रवसे श्रवसे	३.२.७.३१	सम्भै समे जुहौमि स्वाहा १.३.७.२०
संसीदन्तां दैवीविशः	१.२.४.१२	समक्षमग्निना हविः० १.३.४.१४
संखावभागः स्थ	१.३.६.२१	समन्या यन्ति २.१.५.२२
संहितासि विश्वरूपा	१.५.४.१०	समस्य तन्वा भव १.६.४.३४

समापा ओषधीभिः	१.३.१.१४	सविता त्वा प्रसवानाम्	३.३.२.१
समायुषा	१.३.७.१६	सवितासि सत्यसवः	३.३.३.२१
समावृत्रन्	३.३.२.५१	सवित्रे प्रसवित्रे	३.३.४.४५
समावृतत्	३.२.७.४४	सह रथ्या	२.१.२.२.३३, ३.३६
समास्त्वाग्ने	२.१.२.७	सह रथ्या निर्वर्तस्व	१.५.१.१२
समित्तं संकल्पेथाम्	२.१.४.१८	सहस्रदा असि	२.१.७.६
समित्स्ववन्ति	२.१.७.५	सहस्रवल्शाः	१.२.१.२०, ६.१.१४
समिदसि समेधिषीमहि	१.६.७.३८	सहस्रशीर्षा पुरुषः	३.४.५.५
समिद्धो अञ्जन्	३.४.५.१२	सहस्रस्य मासि	२.२.२.२३
समिद्ध्यः प्रेष्य	१.६.४.२०	सहमे इग्निना जायस्व०	१.४.२.१३
समिधमातिष्ठ	३.३.२.४२	सा भे सत्याशीः	१.१.४.३
समिधानिम्	२.१.३.२३	सारस्वतैर्वीर्यम्	३.२.७.६६
समिधो यज	१.३.४.२४	सारस्वतौ त्वोत्सौ प्रावताम्	१.४.३.३, २३
समीक्षी नामासि	२.२.५.७	सावित्रो इष्टकपालः	३.३.४.५
समुद्रं वः प्रहिणोमि०	१.१.४.२१	सा विश्वकर्मा	१.२.२.२२
समुद्रं गच्छ स्वाहा	१.६.७.२४	सा विश्वभूः	१.२.२.२२
समुदस्य त्वावक्या	२.२.३.१७	सा विश्वायुरस्वसौ	१.२.२.२२
समुद्रादूर्मिः	१.४.४.४, २.२.४.२	साहस्रो इसि सहस्राय त्वा	२.२.२.२४
समुद्रो इसि नभस्वान्	२.२.४.२०	सिंहीरसि महिषीरसि	१.६.१.२८
सं पत्नी पत्या	१.३.७.७	सिंहीरसि सपत्नसाही स्वाहा	१.६.१.३२
संपूचः स्थं सं मा भद्रेण पृष्ठं	३.१.२.३६	सिनीवाल्या अहं देवयज्यया०	१.१.४.६
संयुत्यच्चमृतावरीः०	१.२.२.२८	सीदन्तु विशः	१.३.१.१६
सं ब्रह्मणा पृच्यस्व	१.३.१.२७	सीसेन तन्त्रम्	३.२.७.५४
संमृद्धिः	१.३.४.४	सुगन्धिं पतिवेदनम्०	१.७.४.७२
सं सेनतयः संनमन्ताम्०	१.१.३.१८	सुगृहपतिस्वयाग्ने०	३.२.२.२८
सम्यच्च प्रवेताश्वाम्नेः सोमस्य०	२.१.८.१	सुजातो ज्योतिषा	२.१.१.२५
सम्राट् च स्वराट् च	१.४.४.१०	सुत्रामाणम्	३.२.५.२१
सम्राट्सि व्रतपा असि०	१.१.२.६, ४.३४	सुपर्णस्य त्वा गरुदमतश्चक्षुषावेत्से	१.१.५.१७
सम्राट् ज्योतिरधारयत्	२.१.६.२८	सुपर्णो इसि गरुदमान्	२.१.३.३, ८
सरस्वत्या अहं देवयज्यया०	१.१.३.६	सुपिप्ला ओषधीः	१.६.३.६
सर्पेदेवजनेभ्यः स्वाहा	१.५.२.५०	सुपिप्ला ओषधीस्कृष्टि	१.६.६.२
सर्पेभ्यः पिपीलिकाभ्यश्च स्वाहा	१.५.२.४६	सुप्रजसस्त्वा वयम्०	१.३.२.२०
सर्वस्मै स्वाहा स्वर्गाय स्वाहा	३.४.२.११	सुभूताय	१.२.१.३
सलिलः सलीगः	१.५.१.१६	सुयमे मे अद्य स्तम्	१.३.४.८

सुरावन्तम्	३.२.७.४५	स्योनं ते सदनं कृणोमि	१.३.३.२४
सुरूपं त्वा वसुविदम्०	१.३.३.२५	स्योनमासीद् सुषदामासीद्	३.३.३.१५
सुवीराय स्वाहा	१.३.४.१६	स्योनासि सुषदा	३.२.७.२६,३.३.१३
सुश्लोकः सुमङ्गलाः सत्यराजानः	३.३.३.२१	स्वः	३.४.३.४८
सुषदामासीद्	३.२.७.३०	स्वगा त्वा देवेभ्यः	३.४.१.१५
सुसंदर्शं त्वा वयम्	१.७.४.५०	स्वगा दैव्या होतृभ्यः०	१.३.६.१८
सुसंभृता त्वा संभरामि	१.२.१.२३	स्वधा नमः	१.७.४.४३
सूक्ष्माके सूक्ष्मा ग्रेष्य	१.६.७.३०	स्वधा पितृभ्यः पृथिवीषद्भ्यः०	१.३.३.१६
सूर्य एकार्णी चरति	३.४.३.५१	[स्वधा वः पितरः]	१.२.३.२६
सूर्यत्वच्चसः स्थ	३.३.२.१६	स्वधिते मैनं हिँसीः	१.६.१.१०,५.२०
सूर्यपत्नीः	१.५.४.२४	स्वयं कृणवानः	२.२.५.७
सूर्य आजस्कर	३.२.२.४	स्वयंभूरसि	१.१.४.२३
सूर्यवर्चसः स्थ	३.३.२.१८	स्वरभिव्यक्षम्	१.२.४.३४
सूर्यस्त्वा रश्मिभिः	१.३.३.१६	स्वरसि स्वर्मे यच्छ्र	२.२.२.१६
सूर्यस्य च तौषधीनां त्वा	३.२.२.४	स्वराङ् ज्योतिरायायत्०	२.१.६.२७
सूर्याय च त्वा दिवे चोन्नयामि	१.५.२.२२	स्वर्गे लोके प्रोर्णुवाताम्	३.४.४.१५
सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहा	१.५.२.३४	स्वर्देवा अगाम	३.१.२.१६
सूर्यो दिवो यज्ञं पातु०	१.१.५.६	स्वर्देवा अगामामृता अभूम०	२.२.४.५
सूर्यो देवः	३.२.३.२६,५.६०	स्वर्मूर्धा स्वाहा०	२.२.४.५
सूरगलस्ते उर्यं पशुः	३.२.६.३७	स्वर्विदिसि	१.६.५.३
सोमं पितृमन्तं स्वधा	१.७.४.४२	स्वस्ति संवत्सराय परिवत्सराय०	१.५.५.७
सोमस्य त्वा युम्नेन	३.३.२.४८	स्वः स्वाहा	१.३.७.२०
सोमस्य विषिरसि	३.३.२.४३	स्वात्मं सद्विः	१.६.४.१८
सोमस्याहं देवयज्यया०	१.१.४.६	स्वादुषसदः	३.४.३.३६
सोमा इन्द्रः	३.३.२.२६	स्वादोः स्वादीयः स्वादुना०	३.२.५.५७
सोमाय पितृमते उतु स्वधा	१.७.४.३६	स्वादीं त्वा स्वादुना	३.२.७.४
सोमाय पितृमते स्वधा नमः	१.२.३.१२	स्वावेशो उसि	१.६.३.४
सोमेन यज्ञश्वेत्युमान्वोमस्याहम्०	१.१.३.२	स्वाहाकृतिभ्यः प्रेष्य	१.६.६.४
सोमो राजा	३.२.७.६८	स्वाहाभ्रये वैश्वानराय स्वाहा	१.५.२.३०
सोमो उस्माकं ब्राह्मणानां राजा	३.२.२.३७	स्वाहा देवेभ्यः	१.६.६.६
सोमो उस्यश्चिभ्यां पचस्व	३.२.७.५	स्वाहा यावापृथिवीभ्याम्	१.२.४.३२
स्तोकेभ्यो उत्तुबूहि	१.६.६.१	स्वाहा नमो य इदं चकार	३.३.१.४
स्थिरो भव वीड्वङ्गः	२.१.१.२८	स्वाहा पितृभ्यो घर्मपावभ्यः	१.३.३.६
स्मुता देवेभिः	२.१.७.३	स्वाहोर्ध्वंनभसम्	१.६.६.११

स्विष्टेभ्यः स्वाहा वषट्	१.३.७.२०	हिकाराय स्वाहा	३.४.१.३३
स्विष्टै स्वाहा	१.३.७.२०	हिरण्यकेशानुधुरान्०	२.१.२.१
स्वो रोहत्र	३.१.२.१५	हिरण्यगर्भः	२.१.२.१०, ६.१४.२.५.७, ३.४.१.८, २.१५.५.७
हँसः शुचिष्ट २.१.३.१५, २७, ३.३.३.१७		हिरण्यवर्णमुष्टे	३.३.२.४१
हत्तं रक्षो ऽविष्म रक्षः	३.३.१.१६	हुतः स्तोकः	१.२.२.२६
हरस्ते मा विनैषम्	१.५.२.१६	हेमन्तशिशिरावृत्तूनां प्रीणाभिं०	१.१.३.१
हविष्कदागहि	१.२.४.४८	होतः	३.२.२.२१
हविष्कदाद्रव	१.२.४.४८	होतर्वद्वा वादिष्यावः	३.२.२.२२

